

7830

ORIENTAL RESEARCH INSTITUTE PUBLICATIONS.

TELUGU SERIES No. 1.

VISHNU PURANAM

BY

KALIDINDI BHAVANARAYANA

H. Gopal Krishna Rao M. A.

Lecturer in Telugu.

Nizam College, Hyderabad.

EDITED BY

K. RAMAKRISHNAYYA, M.A.,

Reader in Telugu.

P. LAKSHMIKANTHAM, B.A.,

Fellow in Telugu

INSTITUTE OF ORIENTAL RESEARCH

UNIVERSITY OF MADRAS.

Madras :

PRINTED AT THE ANANDA PRESS

ప్రాచ్యపరిశోధనాలయ ప్రచురణములు.

ఆంధ్ర గ్రంథ మాల

I

విష్ణు పురాణము.

కలిదిండి - భావనారాయణ ప్రణీతము.

సంపాదకులు.

కే. రామకృష్ణయ్య, ఎం. ఏ.,

తెలుగుకీడరు.

పి. లక్ష్మీకాంతం, బి. ఏ.

తెలుగుశిల్పి.

ప్రాచ్యపరిశోధనాలయము

మద్రాసు విశ్వవిశాలాపరిషత్తు.

చెన్నై పురి.

ఆనందముద్రణాలయము, ముద్రితము.

ఉ పో ధ్వా త ము.

విష్ణుపురాణమును దెనిగించిన కవి భావనారాయణ. ఆశ్వాసాంత గద్యముల నీతని యింటిపేరు కలిదిండివారని కలదు. కాని కృత్యాదిపద్యములలో స్వవిషయమును జెప్పకొన్న.—

సమధికస్ఫూర్తి కృష్ణాగాతహిమధ్య, దేశంబునకు భవ్యతిలకమగుచు,
బొగడొందు కలిదిండిపురమున కధిపతి, సుగుణుడొప స్తంబ సూక్ష్మఁడధికుఁ
డసమశాలంకాయనసగోక్త్రుఁడడవిరా, చయమంత్రి వెలయుఁనయ్య సఘమతికిఁ
దనయుండు మంత్రి రాజసఘుఁడతఁడుగాంచె, విమలచారిత్రుని వేంకటాద్రి ;
నమ్మహత్మునకును సూరమాంబికకును, నందనుఁడఁ బూరుషోత్తమనాథపాద ।
వందనానంద మహిమ జీవాతుజీవ, నాధ్యుడను భావనారాయణాభిదుఁడను ॥”

పద్యమునుబట్టి యింటిపేరు ‘అడవి’ వారనుటయుఁ గలిదిండియనునది యీతని నివాస గ్రామము పేరేకాని యింటిపేరు కాదనుటయు స్పష్టము. కాని యీతని ముత్తాత రాచయమంత్రి కలిదిండికధిపతియైయుండుటను బిమ్మట మూఁడు తరములు కడచునప్పటికి (భావనారాయణుని నాఁటికి) మొదటియింటిపేరు పోయి చిరకాలనివాసమువలన గ్రామనామమే గృహనామముగా సిద్ధించె నేమో ? అట్లు జరుగుటయుఁ బెక్కుచోట్లఁగలదు.

తరముల్ నాల్గయిదెందునెందునగు, దత్తల్ గ్రామనామబులన్
బరగున్ వంశములెల్లఁబూర్వపునిజ ప్రభాతిమాయంగ ”

పింగళి సూరనార్యోక్తి యిప్పట్లఁగూడ సార్థక మైనదేమో ? అట్లుగాక గద్యలో ‘కలిదిండి’ అనిపడుట వ్రాయసకాండ్ర ప్రమాదమైనఁ గావచ్చును. ‘కలిదిండి’ ప్రస్తుతము ‘బండ్లరు’ పట్టణమునకు సుమా రిరువదిమైళ్ల దూరమునఁ గలదు. ఆయూర నిప్పటికిని గోటయను పేర న్యవహరింపఁబడు నొక ప్రదేశము కలదు. అచ్చటఁ బూర్వమొకదుర్గముండెనట. ఉండెనను టకుఁ దార్కాణముగా నాప్రదేశమున నిప్పటికిని గోడలయు, బురుజులయు జాడలుగలవు. రాచయ మంత్రియాదుర్గాధిపతియో, లేక, కేవలము గ్రామ కరణకుఁడో యయియుండును.

చిక్కినది. నీనిని బట్టియైనను సిద్ధాంతముచేయ సాహసింపక బలవత్తరమైన యాధారము లంభించునటకు నిదియేయసాదేయముకావచ్చునని కైకొంటిమి. సుదక్షిణా పరిణయకర్తయైన తెనాలి అన్నయ్యకును, నీ భావ నారాయణకును గురుస్థానమొకటియే.

క॥ కందాళ భావనార్యుల, నంతు శ్రీరంగగురుని సతబుధరతు॥
మందారంబు నుతింతును, మందారమరందబిందు మధురారభటిక్ ॥

(సుదక్షిణా పరిణయము)

కందాళభావనార్యుని కుమారుడైన శ్రీరంగాచార్యులే మనయడవిభావనారాయణకవికిని గురువని యూహించుట కాధారము. రెంటును దండ్రిపేరుకూడ సరిపోవుటయే.

ఈ సుదక్షిణాపరిణయకృతీశ్వరుడు కోనేటిరామరాజమంత్రియైన పులిజాలసోమ నామాత్యుడు. ఈ కోనేటి రామరాజు, సదాశివరాయలకుఁ బ్రతినిధిగా విజయనగర సామ్రాజ్యము పాలించి 1565 లోఁ దల్లికొట యుద్ధమున గతించిన ఆళియరామరాజునకుఁ జెనతండ్రికొడుకు మనుమడు. ఆళియ రామరాజు చిరకాలజీవి. అతనికి మరణకాలమునాటికే యెదిగిన మనమలు కలరు. కాన నాతని వెదతండ్రికొడుకునకును నాతనికొటయుద్ధము నాటికే మనుమఁడుండియుండవచ్చును. ఆ మనుమడు (కోనేటి రామరాజు)రాజ్యాధి పత్యము పహించుటకుఁ గొంత యెక్కువకాలమే పట్టినదనుకొన్నను, నట్టిది క్రీ॥ శ॥ 1600, సంవత్సర ప్రాంతముల జరిగియుండవచ్చును. కనుక సుదక్షిణా పరిణయకృతీశ్వరుని ప్రభువు క్రీ॥ శ॥ 1600 సంవత్సర ప్రాంతముల వాఁడు. కాఁగా సుదక్షిణాపరిణయకర్తయు నాకాలమువాఁడే యగును. మనభావనారాయణయు నాతనికి సమకాలికుఁడగుటచే నప్పటి వాఁడయైయుండును. అనఁగా క్రీ॥ శ॥ 16 శతాబ్దితుది భాగమువాడని మాత్రమే చెప్పవచ్చును.

భావనారాయణ శ్రీ పురుషోత్తమస్వామిభక్తుడు. సుభద్రాదేవతోపాసకుడు. కావుననే “సుభద్రా కరుణాకటాక్ష వీక్షాలబ్ధకవిత్వతత్త్వ పవిత్రుండ” నని చెప్పికొనెను. (ఆ 1 ప 10) కందాళ శ్రీరంగాచార్యు లీతని గురువు. గురవనఁగాఁ గులగురువేగాక, విద్యాగురువని కూడ నూహించుట కాధారముగా “కందాళ శ్రీరంగ గురుని మద్దురుని భజింతు సభీష్టార్థరూఢికొఱకు”

(ఆ 1 ప 6)

అని గురుశబ్దము రెండుమార్లు ప్రయుక్తమైనది. గురుదేవతాభక్తి కలవాఁడగు నీకవి విద్యాగురు నొకని వేఱుగాఁ బేర్కొనకపోవుటయు నీ యూహకుఁ బ్రోద్బలముగానున్నది.

ఈ పురాణమునకు ముందీకవి పురుషోత్తమఖండమును నొక ప్రబంధము వ్రాసెనట.

“గీ॥ ఘనత శ్రీపురుషోత్తమ ఖండమాంధ్ర,
నవ్యపరబంధములఁ బ్రబంధంబుచేసి ।
యెన్నఁగలదై వమైయున్న పెన్నముద్ద,
ముద్దుకృష్ణున కంకితంబుగనొసర్చి ॥

(ఆ 1 ప 11)

ఈ పురాణమును మూలముతోడను, వెన్నెలకంటి సూరన విష్ణుపురాణముతోడను బోల్చి చూచితిమి. తఱచిచూడఁగాఁ దెనుఁగుపురాణములలో నింతయథా మాతృకమైన రచనయేకన్వట్టదు. వెన్నెలకంటి సూరన విష్ణుపురాణము భారతాదులవలె మూలమునకు యథోచితానుసరణమేగాని దీనివలె యథామాతృకముకాదు. తనకుఁ బూర్వము నుప్రసిద్ధమైన యొకవిష్ణుపురాణము తెనుఁగుననుండఁగా దానును నాగ్రంథమే రచింపఁబూనుటలో నీకవి సంకల్పము స్ఫురహంకార ప్రేరితముగాక మూలవిధేయతను సంపాదించు కోర్కెవలనఁగలిగి యుండును. నేడు బ్ర॥ శ్రీ. వే. కవిరాజ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి గారి భారత రచనా సంకల్పమువంటిదే యా భావనారాయణకవి సంకల్పమై యున్నది. ఇదీతఁడు కృతార్థుడయ్యెననియే చెప్పవచ్చును. ఎడనెడఁగొలది మూలాతిక్రమణములున్నను నవియంతగాఁ బాటించఁదగినట్లుగా నగపడవు. అయినను నెచ్చో స్వతంత్ర రచనలున్నవై, వానినన్నిటి నేరి యా క్రిందఁ బొందుపఱచెదము.

(1) యజ్ఞవరాహ విర్భావఘట్టమున మూలములోలేనితన్నూర్తి విశేషవర్ణనమిందుఁగలదు. మూలమున,—

“సామస్వరధ్వనిః శ్రీమాన్, జగత్పరిఘ్నరః ”

అని యున్నయేకవాక్యమును బురిస్కరించుకొని యీకవి,

“నీ॥ తనువువిజర్ప సంస్తభతనూరు హో, ధృతి నజాండంబుండు ములు వ్రావ,
వాలధిశ్రీప్ప దుర్వాంవాతాహతి, నబ్జముల్ వలయాన్రియవలికేగ ।
ఘర్భురధ్వనిచేయఁ గోటిసంఖ్యాక, నిర్హతాభటిశంక గడలుకొనఁగ,
అడుగువెట్టిన బలోదగ్రఖరాది ఘట్టన సగేండ్ములై నదునిసివోవ ॥

గీ॥హరియెయజ్ఞత్రయీమయంబై సఘోణరూపధేయంబుదాల్చియారూఢమహిమ
దనుజసస్థానవాసులై మునులువుగడ, సంభృతోల్లాసభాసియై జలధిఁజొచ్చె ॥

(ఆ 1 ప 98)

2. నిశ్శ్రీకులైన దేవతలు, బ్రహ్మనుపురస్కరించుకొని పాల్కడలిచేరి విష్ణుని స్తోత్రముచేయఁగా భగవంతుఁడు వారికి దర్శనమిచ్చు సందర్భమున మూలములో,—

“తందృష్ట్యాతే తదాదేవాః, శంఖచక్రగదాధరమ్ ।
అపూర్వరూప సంస్థానం, తేజసాంరాశి మూర్జితమ్ ॥

అనునొకశ్లోకము కలదు.— ఈ శ్లోకార్థమును నీ కవియెంతగాఁ బెంచెనో చూడుడు.—

“సీ॥ ఎడబాడల్ నిరిమేననొదుగు నుంజాయల మక్కడించిన పైడిమణుఁగువాని తళుకుడంతముల నిద్దపురుచిచ్చటలని, న్నడియైన కలికిలే సగవువాని ।
మేలితాల్పల్లుకెంకేలిచిందపు తెట, నీటైనచుట్టు వాల్కెఱగువాని
తెలికన్నుగొనల చూపులఁ జాలకళ తెక్కు, నక్రకుండల సమున్నతులవాని॥
గీ॥ చతురకలశాంబునిధి నుధాసాధవీధి, జలుగుతెరగల ముత్యాలచేర్లుసిరుల ।
నలరుఫణిరాజు తూగుటుయ్యాలఁదూగువాని, శ్రీజానిఁగనిరి వాగ్వరుఁడునురలు॥

(ఆ 1-న 208.)

వెన్నెలగంటి సూరస గ్రంథములో నిట్టిదే యొక వర్ణనకలదు. ఇది వాని యనుకరణమని తోచెడిని.

సీ॥ శతకోటి భాస్కర సందీప్తతేజునిఁ, బ్రావృట్టయోధర భవ్యగాత్రు
శంఖసుదర్శన శార్జగదా హస్తుఁ, బీతకాశేయశోభిత కటీరు ।
లాలిత శ్రీవత్సలాంఘస లాంఛితుఁ గొస్తుభగై వేయక ప్రభావు
ఇందిరామందిరా యతపీనవత్సునిఁ, దారుణ్యకోటి కందర్పమూర్తి ॥

గీ॥ పుండరీకాక్షు జగదేక పూతచరితు, సతతకరుణాకటాక్ష వీక్షణసమస్త ।
యోగినిర్మల హృదయపయోజనిలయు, విష్ణుపాడగాంచి సంతోషవివశులగుచు॥

(వె. సూ. విష్ణుపురాణ, ఆ 1 ప 166.)

8. పాల్కడలిని లక్ష్మి యావిర్భవించు ఘట్టమున మూలములో లేనివర్ణన మిందు చాలఁగలదు. (ఆ 1 ప 224-230) ఇట్టి వర్ణన వెన్నెలగంటి సూరస గ్రంథములోనులేదు.

4. ధ్రువచరిత్ర.

ఇందీకథయంతయు యథామాతృకమే గాని తపము చేయఁబోవుధ్రువుఁడు తల్లితో.—

చ॥ అమితపరాధవానల శిఖావృతిగండిన నింకను త్రమో
త్రమపడ లాభమొండెద వృధావచనంబులు వల్కు నీనప ।

త్నిమదికి విస్మయంబొదవఁ దెల్లముతండ్రియుఁ బొందనోపఁడు
త్తముఁడన నెంతయంచువిబుధ ప్రవరుల్వినుతించునట్లుగన్ ॥

అనియాడినమాట మూలములో లేదు. ఈ యతిక్రమణమువల్లనేమేని గుణము లభించినదాయన్న, ధ్రువునకహంకారము కూర్చినదేకాని గుణముకూర్చలేదు. ఈ కథకు మూలమున లేని వన్నె తెచ్చినవాఁడు వెన్నెలగంటి సూరన. రస సంపాద నార్థమాతఁడీ కథను గొంత విపులముగఁ బెంచి వ్రాసి సంకల్ప సిద్ధుఁడయ్యెను. సర్వథా యీ ఘట్టమున సూరనయే మేలుచేయి యనవచ్చును ఉదాహరణార్థ మొక సందర్భము చూపెదము. నవతి తల్లిచే వ్రేటువడి బిక్కు మొగముతో ధ్రువుఁడు తల్లిచెంతకుఁ బోవుటను.—

క॥ ధ్రువుఁడవుడవిరళకోపో, దృవుఁడై యచ్చోటువాసి తనునొందుపరా ।
భవము తనతల్లికెఱిగిం, చ వడిందద్దేహమునకుఁ జయ్యనఁబోయెన్ ॥

క॥ పరిభవ పీడితునీపక్షో, స్ఫురితాధరుఁ డనయునవుడు చూచి జననియా ।
దరముననంకస్థలినిడి, శిరమాఘ్రాణించియనియెఁ జిత్తముచెదరన్ ॥

అని భావ నారాయణ చిత్రించెను. దీనినే సూరన.—

చ॥ కనుగవనశ్రుపూములు గ్రమ్మగ వీడిన కాకపక్షముల్
వెనుకకువీల దైన్యరసవేదన నిల్వఁగలేక యేడ్చుచున్ ।
జనని నికేతనంబునకుఁ జయ్యనఁబోయి ధ్రువుండు దీనుఁడై
తనవెదతల్లి సేతయును దండ్రీయుపేక్షయుఁ జెప్పఁజెప్పినన్ ॥

గీ॥ కొడుకుకన్నుల బాష్పముల్ తుడిచి తల్లి, శిరముమూర్కొని కాగిటఁ జేరియేడు ।
పుడిపితనకునుగన్ను నీరాలుకుచుండ, నతనితోగద్గద స్వరయగుచుననియె ॥

అని సరళ తానుందరములును, హృదయంగమములు నైన పద్యములలో వర్ణించెను.

4. కండుముని చరిత్ర.

ఈ మునితపము సేయదొరకొనఁగాఁ దత్తోభ కొఱకు సురేంద్రునిచేఁ బ్రశ్నోచయను నపురస ప్రయుక్తమై యామునిని గలఁచెనట.

“ సతేపే సుమహత్తపః,
తత్తోభాయసురేంద్రేణ ప్రశ్నోచాఘ్రావరాప్పరాః ।
ప్రయుక్తాతోభయా మాస తమృషింసాశుచిస్మితా ॥” మూలము.

ఈ ఘట్టము వర్ణనానుకూల విషయముగాన నీకవి యాముని చేయతపము వేడిమి దుర్వారమై లోకముల బెగ్గిడిలఁ జేసెననియు, సంత దేవేంద్రప్రేరితయై వచ్చి ప్రశ్నోచ యామునిమ్రాల శృంగారచేష్టా విలాసములు నెఱవె

ననియు, నంత నాతని తపము కలతవడి చెడెననియు, నేమేమో పెంచి
కొన్ని రసవంతములైన పద్యములు పొందుపఱచినాడు, (1 ఆ ప 406—412)
ఇది మూలాతి క్రమణమే యైనను రససంపాదన హేతువే యైనది. మఱియుఁ
గండుముని మరల నెఱుక గలవాడై యప్పరస నుజ్జగించి కాలక్రమమున
శ్రీ పురుషోత్తమ త్రేత్రముచేరి స్వామిని సంఙ్కించు సందర్భమున నిందు
గల పద్యములకు మూలమున నాధారములేదు. (ఆ 1—450—477 ప.)
కవి యిచ్చట నింత విపుల వర్ణనముచేయుట కేవల మిష్టదేవతా పక్షపాత
గరిమచేతనే యనవచ్చును.

5. ప్రహ్లాదచరిత్ర.

భాగవత ప్రసిద్ధమైన నృసింహ విరూపము విష్ణు పురాణమున లేనేలేదు.
హిరణ్యకశిపుఁ డనుతత్త్వంజ్ఞ కుమారునిఁ బ్రేమ పూర్వకముగాఁ గైకొని
శేషించిన జీవితకాలము నుఖముగా గడపినట్లొక శ్లోకమున నున్నది. అట్ల
య్యును దరువాతి శ్లోకమునఁ బ్రహ్లాద రాజ్యాభిషేకమునకుఁ గారణముగాఁ
దండ్రి నృసింహునిచే నంత మొందింపఁ బడఁగాఁ బ్రహ్లాదుఁడు రాజయ్యె
నని కలదు. ఇది సందర్భ రహితముగానున్నది.

“ఇత్యుక్త్వాంతర్దధే విష్ణుః, తత్ర మైత్రేయవశ్యతః ।

నచాపి పునరాగమ్య వవందే చరణౌ పితుః ॥

తంపితా మూర్ధ్న్య వఘ్రాయ, పరివ్వజ్యచ పీడితమ్ ।

జీవనీత్యాహ, ఎత్సేతి బాష్పద్ధ్ర నయనోద్విజ ॥

ప్రీతిమాంశ్చా భవత్తస్మిన్, అనుతాపీ మహానురః ।

గురుపిత్రోశ్చకారై వ, శుశ్రూషాం సోపిధర్శవిత ॥

పితర్యు పరతంసీతే, సరసింహ స్వరూపిణా ।

విష్ణునా సోఽపి దైత్యానాం, మైత్రేయా భూత్పతి స్తతః ॥”

మూలమున నిట్లుండఁగా నీ తెనుఁగు సేతలో నృసింహయాపము మాటయే వదలి
జనకుఁడు దివికేగఁ బ్రహ్లాదుఁడు రాజయ్యెనని కలదు.

“నీ॥ జనకుండు దివికేఁబోయిన దైత్యపతియయ్యెఁ బ్రహ్లాదుఁడంత.”

(ఆ 1—ప 657).

వెన్నెలగంటి. సూరన్న గ్రంథములో నింకను భిన్నముగానున్నది.

(ఆ 2—ప 829 etc)

6. జడభరతోపాఖ్యానము,

ఈ గాథ యిందు మూలమును సూరసరచననుగూడ ధిక్కరించుచున్నది. భాగ
వతముతోఁగూడఁ బోల్చిచూడ భావనారాయణ రచనయే సర్వాతిశాయియై

కనుపట్టినది. ఒక తార్కాణము, భరతాశ్రమమున లేడి పిల్ల సంచారము వర్ణించుపట్టు.

మూలము. “చచారాశ్రమపర్యంతే తృణాని గహనేషునః |
 దూరంగత్వా చ శార్దూల త్రాసాదభ్యాయయాచాపునః ||
 ప్రాతర్గత్వాతి దూరంచ సాయమాయా త్త దాశ్రమమ్ |
 పునశ్చభరతస్యా భూత్ ఆశ్రమస్యోట జాజిరే ||

సూరస.

సీ॥ పూరి మేయగదవ్వపోయి బెబ్బలిపిండు, దిగులునఁ గ్రమ్మఱఁ దిరిగివచ్చు
 సారెసారెకుఁదదాశ్రమ నమీపమ్మున, వేడ్కతోఁగంతులు వేయుచుండు |
 మలయుచువచ్చికోమల యుగ్మశృంగంబు, చేతనెమ్మేని కంఠాతిఁదీర్చు
 యోగాననంబునబాగు మీరగనుండ, మవ్వపుతోడలవైఁ బవ్వళించు ||

గీ॥ పర్ణశాలచుట్టు పరువులువెట్టుచు, లేతయైనపూరి మేతమేయు |
 ననుదినంబునిట్లు లామృగశాబరబు, ముద్దుచూపుచుండు మునివరునకు ||

భాగవతము.

చ॥ గురువులువాటి, బిట్టుటికికొమ్ముల జిమ్ముచునంతకంతడ
 గ్గఱచునుగాలుద్రవ్వచు నఖంబులగీటుచు గాసిసేయుచు |
 న్నొటగుచుధారుణీ శ్వరునియూరువులస్వయ నించియంతలో
 నఱకడయెక్కుచున్ బొదవియాడుచు నాహరిణంబులీలతోన్ ||

(పంచమస్కం॥ 106-చ॥)

భావనాథాయణ

సీ॥ నటనగా నుటజాంగణమున గంతులువేయు, మురియుచు నవకుశముస్థిమేయు
 కంఠాతి ప్రాఖురా గ్రములనంగముగోకు, పెఱిమృగంబులఁజూచిబెనటిపఱచు |
 తరుణరసాలపోతముల ప్రక్కలురాయు, పలుమారుకుంజ గర్భములుదూరు
 దూరంబుగానటవీరాజిఁబడిపోవు, వేవేగమగుడి యావిర్భవించు ||

గీ॥ కెలనఁదననీడఁగన్గొని క్రేళ్లుదాటు, నేలమూర్కొని పలుమారునింగిచూచు |
 నలసిశయనించిరోమంధమాచరించు, తరుణమృగశాబరమారాచతపసియెదుట ||

పైనుదాహరించిన పద్యములలోనీపద్యము లలితలలితమై, స్వభావైక్తి గుంభితమై
 యైతిహ్యము మనోహరముగా నున్నదనుటకు సంశయములేదు,

7. రామచరితము.

రామునిపుట్టుక, రామునిమహిమ, దక్షిణాపథము, ఋషిజనస్తోత్రము మొదలగు విషయములు మూలమున లేనివియందు కల్పించి వ్రాయఁబడినవి.

(ఆ 4-వ 165 - 193)

ఈయాశ్వాసము నందే పరశురామవర్ణనగల 276 పద్యమునకు మూలాధారము లేదు, గ్రంథమంతయు మూలముతోఁ బోల్చిచూడఁగా స్వకల్పితములని చెప్పందగిన ప్రకరణము లివిమాత్రమే. గ్రంథబాహుళ్యమును బట్టియాస్వల్పము పేక్షించితిమేని, రచనమొత్తముమీఁద యథామాతృక మనుట సత్యేతరము కాఁజాలదు. ప్రాసంగికముగా సూరసవిష్ణు పురాణమునుగూడఁ దడవిప్రకరణ వశమునఁ జెప్పఁ దగిన తారతమ్యములఁ దెల్పితిమి. కాని యింకొక్కవిషయము. సంస్కృతపురాణ మాటంశలుగలది. సూరనదాని సంతయు నెనిమిది యాశ్వాసములుగాఁ దెనిగించెను. ఈ గ్రంథమున నాల్గంశలు మాత్రమే గలవు. తక్కు రెండును నీకవితెనిగింపనే లేదో, యట్లుగాక గ్రంథమేనష్టమైనదో, యుభయపక్షముల నేదియైనను నిదిమాత్ర మనమగ్ర గ్రంథమేనైనది.

శైలి:-

సాధారణముగాఁ బురాణముల యందలిశైలికిని, ప్రబంధముల శైలికిని స్థూల దృష్టికిఁగూడ గోచరించు వాసియుండును. మొదటిది ప్రసన్న గంభీరమైన శరన్నదీ ప్రవాహమువంటిది. రెండవది దరులొరసి కొనుచు, తరంగితమై పొంగిపొరలు ప్రావృట్ట వాహమువంటిది. తెనుఁగున భాగవతమువంటి యేయొకటి రెండోతక్కి, తక్కినపురాణము లన్నియు నీప్రమాణమునకు విధేయములే. తెనుఁగునఁ బ్రబంధ రచనయు, దత్పఞనమును మిక్కిలిగా సాగిన పిమ్మట బయలుదేరిన పురాణములు కాలధర్మమతిక్రమింపఁజాలక ప్రబంధ ఫక్కినే నడచినవి. కంకంటి పాపరాజకృతోత్తర రామాయణ మిందుకుఁ దార్కాణ. ఈ భావనారాయణ విష్ణుపురాణమును నిట్టిదియే. వెన్నెలగంటి సూరసగ్రంథము నకును దీనికిని ముఖ్యభేదమిచ్చటనే కలదు. సూరసశైలి సర్వథా పురాణవిలక్షణ శోభితము. ఇది ప్రబంధల లక్షణసంయుతము.

8. శబ్దవ్యయోగవిశేషములు.

కొన్ని వ్యాకరణములను ప్రమాణములుగా గైకొని యీగ్రంథమును బరీక్షించినచోఁ దప్పలని చెప్పఁదగిన ప్రయోగములు కొన్ని పొడగట్టును, కాని

మేమువానికిఁ దప్పలనక ప్రయోగవిశేషము లందుము. ఏమనస్వతంత్రుఁడును, బహుగ్రంథ కర్తయునగు కవినిసమగ్ర లక్షణమునకు విధేయునిఁ జేయుట శాస్త్రవిరుద్ధము అట్టి ప్రయోగ విశేషముల సీక్రిందఁ బొందుపఱచుచున్నాము. —

ఆ స

విశేషము.

- 1 23 — కార్నోగుల్ పసగెల్వ (కార్నోగుల పసలనియర్థము)
- 481 — కార్నోగుల్ నిగనిగల్ (కార్నోగుల నిగనిగలు)
- 538 — మిక్కిలీ భూవలయంబునన్. (మిక్కిలి యీ భూవలయంబునన్)
- 64 — మిక్కిలయ్యున్.
- 578 — గట్టెయుండన్ - (గట్టియైయుండన్)
- 105 — ఒనరుదేను (ఒనరుదున్, ఏను)
- 111 — కేశవాచ్యుత (కేశవ ! అచ్యుత !)
- 182 — చేసిటు - (చేసి+ఇటు)
చుట్టిచ్చి - చుట్టి+ఇచ్చి)
- 190 — ఎక్కుక - ఎక్కుకొని.
- 208 — ఎడిబాడల్ - ఎడిబాడలు.
- 206 — చొరవఁగా - చొరఁగా.
- 408 — సతులవెయ్యింటిఁ గనియె, - వేయిమందిని అనుట.
- 568 — అని దై త్యేంద్రుని సమృతించి - సమృతింపఁజేసి.
- 2 71 — 2సా॥ సంపూర్ణస్ఫూర్తివల్ల-లఘువు చేయబడినది.
- 78 — క్రొవ్వునఁ గోడలిఁగూతురుఁ గలిసిన.
- 235 — తనయుకు - (తనయునకు)
- 3 74 — పథ్యుకు - పథ్యునకు.
- 4 184 — తీసుక - తీసికొని.

ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండా గారిమున సీగ్రంథము ప్రతియొక్కటి యేకలదు. అందెక్కుడు తిప్పలు గాని గ్రంథ పాఠములుగాని లేవు. ఇదిగాక డాక్టర్. బుట్టా శేషగిరిరావు పంతులుగారు యమ్, ఏ. పిహెచ్, డి. (ఆంధ్రభారతీ తీర్థాధ్యక్షులు (విజయనగరము) వారియొద్దఁగల వేటొకప్రతి యాదవిమున) నొసంగిరి. మాయొద్దనున్న ప్రతిలో సందిగ్ధములైయున్న కొన్ని పాఠముల దానినిబట్టి చక్కఁజేసితిమి. ఈ రెంటునుతీరని సందేహములను మూలమునుబట్టి

సంస్కరించితిమి. ఈ రెండు ప్రతులలోనుగూడ సర్వవైశద్యము కొరకని గాఢోలును లతచుగా విసంధిపాటింపఁబడినది. ఇది వ్రాయసగాని యజ్ఞత వలనఁ గలిగినదిగాఁ దోపకుండుటచేఁ బెక్కుస్థలముల యధామాతృకముగా దానినట్లే యుంచినారము గాని సంస్కరింప సాహసింపలేదు.

ఆంధ్రశాఖ. }
ప్రాచ్యపరిశోధనాలయము. }
లిమ్డి గార్డెన్సు }
మద్రాసు. 18-9-1929. }

కోరాడ - రామకృష్ణయ్య ఎమ్. ఏ.
కీడరు.
పింగళి - లక్ష్మీకాంతం, బి. ఏ.
ఫెల్లో.

1930-వ సంవత్సరము జులై మాసారంభమున నీ ప్రాచ్యపరిశోధనాలయ విషయమున జరిగిన మార్పులనుబట్టి, యాంధ్ర శాఖలో సంతకుఁబూర్వము ఫెల్లో గానుండిన పింగళి - లక్ష్మీకాంతం. బి. యే. గారికి ప్రతిగా వర్షముల చినసీతా రామస్వామి శాస్త్రిలుగారు వచ్చియుండుటచే, నీ గ్రంథమున కి-వ యాశ్వాసము 150-వ పద్యము మొదలు కొన్ని పూర్వుల వీరిసాహాయ్యమున సరిచూడఁబడినవి.

కోరాడ - రామకృష్ణయ్య.

తూ. పు.

విష్ణు పురాణము.

భావనారాయణకృతము.

అక్షరప్రకాశము

ప్రథమోఽశ్వాసము.

నీలాచల శృంగభాగమున, సంశ్లిష్టశిఖరద్రులతా
 వ్యాసద్ధత్వమెలర్ప, నాశ్రితమనోవాంఛావిధానావధా ।
 నానూనంబగు పూగుఱోత్తమ సుకర్వానోకహస్వామి, మా
 కాండప్రదకామితార్థ ఫలసర్గాహ ప్తిగావించుతన్ ॥ 1

సీ॥ తనుభజించగనేర్చు జనులకోర్కెలనీర్చు, సిరిగూర్చు కేలికెంజగురులలర ।
 అధికమాధురిదెచ్చు సమృద్ధిపూరిముమెచ్చు, ససహెచ్చుకెమ్మెసెపండువెలయ ।
 సౌమస్యమునించు, చక్కలదనముమీచు, తులసిచు గుబ్బగుత్తులువెలుంగె ।
 జెవులనేదలుదేరు సింగారములుమీచు, నినునరుబల్కు తేనియలుచిలుక ॥

గీ॥ నీలగిరివాస పృథ్వీ వత్సోలవాల, దేశమునృద్ధిచొంగి యర్థితములొసంగు ।
 ఘనతిరశ్రీసుభద్రాభ్యుక్తిలలితి, లీల నే గోరు ఫలము ఫలించుగాతి ॥ 2

మ॥ కలధౌతాచల చాకచక్య హసదంగిచ్ఛాయతో, గిండమం
 డల సృత్యన్తణికుండల ప్రతిభతో సవ్యాసితోద్యన్నిచో
 లలనస్తీధితితో, మనోజ్ఞననమాలాలంకృతోరథలీ
 విలుబధారలతాభతో వెలయునద్వేద్యుం, బలుం, గొల్పెనన్ ॥ 3

చ॥ మెలగునినాగ్నులుట్టిపడు మిగ్గురు లుద్ధతియునబద్ధదో
 హలబలనన్నిశాఖు లెదురై యడు సా ప్రసరిగకోటిగా
 కొలచెడిరానితేజములకుప్ప, కకుప్పటిచి లకింబు, శ్రీ
 నిలయుమహానుదర్శనము, నిచ్చలు, నన్ గరవించుగావుతన్ ॥ 4

సీ॥ ప్రకటప్రభావ మార్కండేయశాసిత ప్రముఖాష్టకము, త్తేత్రపాలనికర ।
 మావివిణత్రయాధ్యక్షత్వమునమించు నీకించువిమలానదేవతలును ।

విష్ణు పురాణము

దలచినమాత్రం భాతక జాలముల ద్రుంచు పట్టువైభవము తీర్థపంచకంబు ।
త్రిభువనశాసనోద్దీప్తితుండగు సేన సమాహ్వయుండు సేనావిభుండు ॥

కమలనేత్రుని దేహమక్షయనటంబు, సిరులు భీష్మగుఱు త్తమ క్షేత్రమునకు ।
సఖిలధనమునునగువీరయస్కవీర్య, కృతికిశుభ మొసగుదురుగాని యతులమహిమ ॥

తనకు మొక్కిన మొక్కి, జనులతోహ వినిర్వహ స్రచండపరశ్వధంబు ।
తనసేవ సాలికోదసిగభీరత్వ దుష్టసంసరిణవార్ధిశిరఃకాంతిని ।
తనశ్రీమదంఘ్రి తీర్థము, ముక్తిసామ్రాజ్య పట్టాభిషేకి సంభారజలము ।
తనసంశ్రయణము, సౌధాంతి మహనీయ కైవల్య నిశ్రేణికాశ్రయంబు ॥

గాఁగ వాధూలగోత్ర సాగరశశాంకి, భావనాచార్య తనయుడై ప్రబలు, నవర ।
హరిని, కందాళశ్రీరంగ గురుని, మద్గురునిభజించు సభీష్టార్థరూఢికొఱకు ॥ 6

పూర్ణభక్తిభజింతుఁ బోయిగిప్పుఁ త్త సేయాపువారుల చరణంబుజములు ।
సేవింతుమదిలోన శ్రీభక్తిసార భట్టాధిప కులశేఖ రార్యనరులఁ ।
బ్రహ్మతంత్ర మునివాపాధక్రాంఘ్రి నేణు ద్విపద్ధండు రుల నిశ్చలమనీష ।
పరివస్యగూర్తు మధురశివితోకగోప భాష్యవర్తలకు సౌభాగ్యరేఖ ।

నాథయామునముని కూరనాథపుండరీక, దృగ్రామ మిత్రాదిలోకవిశ్రు । [కు॥
తాద్యగురుసంఘములకుసాష్టాంగసతులు, సేయుదు మనీయకృతికి మేల్సేయుకొఱ

తారకబ్రహ్మ మంత్రరహస్య సావేరి బ్రాహ్మణుని మనః పరివీరించి ।
చిదచిదీశ్వర తత్త్వం వినిర్ణయశాలి శ్రీసారాశరుని సర్వలిభజించి ।
గీతోపనిష ద్ధజాత నిర్ణేతయూ భాదరాయణ పదాబ్జముల కెఱిగి ।
శ్రీకృష్ణ పాదరాజవ చంచచ్చందకాత్మశుభుని సూప్రీతఁబొగడి ॥

। ఆంజనేయ కయాధును తాంబూల, నారన విభీషణాది పుణ్యస్వరూప ।
పరమభాగవతాంఘ్రి సంకరుహములకు, సవిసయాధి సద్భక్తిసాగి మొక్కి ॥

। సమధిశస్సార్థి గృష్ణా గౌతమీమధ్య దేశంబునకుభవ్య తిలకమగుచుఁ ।
బొగడొందు కలింగుపురిమున కిధిపతి సుగుణుడొన స్త్రుబసూత్రుడధికుఁ ।
డసమశాలంకాయససగోత్రు డడవిరాచయమృత్రి వెలయు, సయ్యనఘమతికిఁ ।
దసయుండు, మృత్రి రాజసఘుఁ డాతఁడుగాంచె విమల చారిత్రుని వేంకటాద్రి ।

। సమృహత్తునకును సూరమాంబికకును, సందనండఁ బూగుఱు త్తమ నాథపాద ।
పండు నానందమహిమ జీవాంబుజప, నాథ్యుడను భావనారాయణాభిదుడను ॥

। శ్రీసుభద్రా కిరుణాకట తు వీక్షాలబ్ధ కవిత్వతత్త్వ పవిత్రుండనై యుండి
మున్ను ॥

గీ॥ ఘనత, శ్రీపురుషోత్తమఖండ మాంధ్ర, సవ్య పదబంధములఁ బ్రబంధంబుచేసి
యెన్నఁగుల దైవమైయున్న వెన్నముద్ద, ముద్దుకృష్ణున కంకితంబుగ నొనర్చి॥ 11

వ॥ మఱియు నొక్కపురాణంబు తెనుంగుచేసి శ్రీజగన్నాథునకు సమర్పింపవలయు
నని తలంచి॥ 12

సీ॥ ఏమునీంద్రునితాత తామసానన, చోళ్ళ సయమ ససిష్ఠుఁడు, వసిష్ఠుఁడు ।
డేమునీంద్రుని తండ్రి భామాంతరిక్ష విన్నయస్సహా తపశ్శక్తి శక్తి ।
ఏమునీంద్రునిపుత్రుఁ డిద్ధ జగన్రత్న యతాఖ్యుఁడు బాదరాయ ణాఖ్యుఁడు ।
డేమునీంద్రునిపౌత్రుఁడామానిహిత్యుఁడనుభుత కార్తవ్యరాంతుకుఁడు శుకుఁడు

గీ॥ జగతిఁబొగడొందునతఁడుజాజ్వల్యమాన నెనఁచుతపహమతపరాశరుఁడుభక్త
సస్యసుఖ కృష్ణనటరత్న జన్మపాప, చింతరాశరుఁడుగు శ్రీపరాశరుఁడు॥ 13

వ॥ లట్టి శ్రీపరాశర మునీంద్రు డానతిచ్చి పురాణరత్నంబైన శ్రీవిష్ణు పురా
ణం బశేష పురాణంబులను రాధానిలని విబుధ ప్రకరంబులవలసవిని,
తెనుంగునేయ సమఁట్టి, యవిష్ణు పరిసమాప్తి శ్రీసుభద్రా వల్లభుండైన
శ్రీజగన్నాథుండ కలఁడని స్మృతినిశ్చయుఁడనై, నిడంగి॥ 14

క॥ సరసపదబంధబంధుర తరికభత ప్రసవమాల్యతతి శ్రీహరికిన్ ।
గరిమ, సమర్పించుచు నిహ, పరిసుఖములు గిన్న సుకవిపండిత నుతింతున్ ॥ 15

మ॥ దినమున్ శ్రీపురుషోత్తమాధిపతికిన్ దేవీవ్యమాన ప్రసూ
న సప్రాద్యద్వయమాలికా ఫలవిమాన మిత సమగ్రంబులై ।
తనరచ, దోటలు తేత్రరాజమునఁ జెలినిల్పి, యప్పద్మలో,
చనుఁడే తానగు రామకృష్ణభటు గోసాయిని బ్రశంసించెవన్ ॥ 16

క॥ కృతి, శ్రీవిష్ణుపురాణము, కృతినిధిశ్వరుఁడు నీలగిరివతి, కవితా
మతిథాత్రి శ్రీసుభద్రాసతి, యహహా! మరీయభవము సఫలముగాదే ॥ 17

సీ॥ కాళ్ల వేళ్లఁ బెనంగి పల్లాలనిరిఁబాలుమాలుచుఁ గూయుమాఝాల కివులు ।
శ్రవణదుస్సిహదుష్టశబ్ద నింగితిఁ బొంగిగట్టి నానోపు స్మగల కవులు ।
పలుమారు చులుగఁ బలికె తోవిన బాస కాపుకానను కృష్ణకాక కివులు ।
చప్పుడువిని గుండె జడ గొంగులు చులు పలకట్టి పట్టు పశాప కవులు ।

గీ॥ సాటివత్తురె, యుత్తెను జక్రమై నై శస్త్ర నిరంజన నామఁజ్ఞ సరసకవితఁ,
బ్రవితతోభయలోక వైభవము, శబ్దవిద్యసత్కవిచరిత్రములకు ॥ 18

చ॥ సరసతయున్ మృదుత్వమును జక్కవనెంబు, పలుక్రియాపరి
స్ఫురణము గల్గి, శ్రీవిభుని బొందనచో గృతి, సాధ్వీయందు రా ।

విష్ణు పురాణము

సరసతయుఁ మృదుత్వమును, జక్కదనంబు, సలంక్రియాపరి
స్ఫురణము గల్గియుం బరులఁ బొందిన దుష్కృతియందు రెండునన్ ॥ 19

ఉ॥ లాలితకావ్యసీమ నొకిలక్షణ మొప్పక యున్న సత్కవుల్
మేలు గ్రహింపఁ గోరుదురు మించినసత్కవుల, గాకపుల్ గడున్,
జేలుదురింతెగాక, సవరింపఁగ నేర్తురె, యంచుకై నడిన్
బాలునునీరు నేర్పఱచు సాకము కాకముపొంద నేర్చునే ॥ 20

వ॥ అని యిష్టదేవతా నమస్కారంబును, శిష్టజనపురిస్కారంబును దుష్టవి తిర
స్కారంబును జేసి యేతిత్వబంధ భూషణంబునకు నాయుకిరత్నంబైన శ్రీజగ
న్నాథు దివ్యావతారం బభివర్ణించె॥ 21

చ॥ జగములుచేసి నేసరి, ప్రజాపతి, స్వర్వజగంబు లెల్ల ము
క్తిగనిన, నింక నీయునిమ తీరి నుఖంబుచేసెనుచు నెంచి, స
త్వగుణగరిష్ఠుడై వ్రాంయివారిజనీమ నికామభక్తి ని
ష్ఠ గడుని శ్రీశన డవిలసత్కమలద్వయినల్పి కొల్పినన్ ॥ 22

సీ॥ కిమలారినేలు చక్కని సమ్మగమునకు మొలక పెన్నెల తేట కిలికి నవ్వు ।
కార్తృ గుల్పన గెల్వఁగల తనుచ్ఛాయకుఁ బసిమి మించిన మించు, పసిడి శాలు ।
మానసీయోగువత్సోనభోవీధికి హరిధనూరుచి, సమాతరుణికాంతి ।
మండిత ప్రభనేత్రపుండరీకములకు మాకరందర్శనం బమందకిరణ ।

గీ॥ సాగనుపుట్టించఁద్రొక్కినిచోట్లు ద్రొక్కు, తేజుగలవాగెఱక్క నేవాజిరాజు ।
నెక్కి గ్రక్కున నింపరాధీశ్వరుండు, తామరసగర్భ నెదుటఁ బ్రత్యక్షమయ్యె ॥

వ॥ అప్పుడు॥ 24

గీ॥ అజాఁడుమ్రొక్క, యిష్టమర్థించుటయు, శ్రుతిస్మృతిపురాణతతులు చతురవంది
సముదయములభంగి, సమీకృత క్రినుతిలచు, మహితప్రభుజోత్తమంబుదెలిపి ॥

క॥ కమలభవ! నీవుగోరిన, క్రమమున జంతూర్కరములు గాంచు విముక్తి ।
ప్రమదం బచటికఁ జనుమని, కమలాధీశ్వరుడు పల్కుఁ గ్రక్కున సజాఁడున్ ॥

ఉ॥ పొంగును, సగ్రభాగమునఁ బూనికనిల్పిన యాపవాహ్యచ
క్రంగము నెక్కియేగి, చెలువారఁగఁగన్గొనె, నీలభూమిభృ
త్సంగవభూషితన్, విబుధపూజితఁడక్షణవారిరాశివా
స్తుంగతరంగరానపరిశోభిత, శ్రీపురుషోత్తమస్థలిన్ ॥ 27

ఉ॥ కాంచి, విరించి, మున్ను తనకన్నులకుం బొడగట్టి నట్టియ
భ్యంచితమూర్తి శ్రీవిభుని నచ్చటఁజూచి కృతార్థవృత్తితా

ప్రాచితుడై, యనేనిగమార్థముల నివృత్తినించి యుండ, నే
తెంచె బిషాసనోరిగురి దీప్రతతో, నొకకాకి గ్రక్కునన్ ||

28

ఉ|| కారణవారిపూరితనుఖ ప్రదరోహణనామకుండవి
సూరజలంబుద్రావి, నులభస్థితి సంగముదోచి, తత్సర
స్తీర ధరాస్థలి బారలి, దేహమువీడి, చతుర్ముఖత్వ శృం
గారశరీరియై నురలుగన్గొన దివ్యపదంబు చేరినన్ ||

29

క|| నీలధరాధరవరశిఖ, రాలయగతనీలమాధవాగ్రస్థలనని,
లాలితరోహణకుండజ, లాలఘుమహిమలు జగములన్నియు నిండెన్ ||

30

గీ|| అపుడుదండధనుండు, నిజాధికారి సంశయము మానసమున్నన నందడింబ |
2 ల్లబోయినమోము, నిట్టూర్పువడల బడల, నొడలెల్ల సంతాపభరితిముగను

సీ|| నీలాద్రికిరిగి యిరువరగూడియున్న శిఖ నీలమాధవుగాంచి నిభృతభక్తి |
నినుతించి, ప్రాశ్నింప, విశ్వంభరాధరుం డతిని నెంచిచి తానప్పటికిని |
నొసరనంతధానమొంది క్రమ్మ మాళ వేర్దుండ్రద్యమున్ దిద్దిమహిమ |
నశ్వమేకసహస్రమాహరింపఁ దిందితిమున ననభృతవేళవసధిలోన ||

గీ|| మంజమాంజిష్ఠకాంతిసంపదలబాదలు, కిల్పభూజాతిమై, తరింగములందేలి |
వచ్చినధరాధిపుడు తెచ్చి వర్ణనీయ, తరిమహావేదివై నిడఁ, దిక్షణంబ ||

32

క|| సగుమొగము, వాలుకన్నులు, మృగనాభిసదృశమైన మేచాయ, మణి |
ధగధగితిదివ్యభూషలు, తిగటువలువ వెలయఁ జక్రధరుడై నిలిచెన్ ||

33

గీ|| స్ఫురితికుండలనీలనిచోళధవళ, దేహవనమాలికోజ్జ్వలన్ ప్రితితులు |
నగల, సర్వంసహాధురానహాన్ వ్రస వ్రతఘండు, బలుం డహిస్వామియయ్యె||

సీ|| ధవళాబ్జరుచినేలు, తనకిట ట్టుణాంచలము లెక్కుడుసినిల్ సంఘటింప |
కుంకుమద్యులనెగ్గులువట్టు తనమేనిచాయ చల్లిక్కులఁజేసిళింప |
లంజనప్రతిభఁ గాదను, తనధమ్నిల్ల కాంతులు కిటిచీకటిఘటింప |
సురధనుఁప్రభకు మించులుచూపు తనమణిభూషణద్యుతులు విస్ఫూర్తిచూప

గీ|| ఉపపదాబ్జాతిములు గొల్చుమనుజతటికి, గల్పతిరుశాఖయగుచు, సంకల్పితార్థ
సముదయములిచ్చుకలశాభిజాతి, శ్రీమథద్రభద్రప్రదాత్రియై ప్రాశి,నిలిచె ||

క|| త్రిభువన శుభదాయి, రవి | వ్రథము దనుజకోటిహరిము భాస్వరలాట |
నిభము, నుదర్శనము, మహారథసము ప్రాదుర్భవించె, రక్షాచణమై ||

36

వ॥ ఇట్లు దైత్యసంహారి జతురూపధారియై నిలిచిన, మొలచినహస్తోత్కర్షంబున
నిండ్రద్యుమ్న మహీమహేంద్రుండు, రత్నిప్రభాధురంధరంబగు మహాన్నత
ప్రాసాదవివరంబు నిర్మించి ॥ 37

ఉ॥ నారదుఁగూడి బ్రహ్మసదనంబునకుఁ జని, తత్ప్రతిష్ఠితై ।
వారిజసంభవుఁ బిలువ, వచ్చి ప్రతిష్ఠయొనర్చె సప్తపాద ।
వ్వారిజనేత్రు, భక్తజనవత్సలు, సంశ్రితిదీనలోకి మం ।
దారు జతుర్విధాస్త్రితి నుదారివిహారునిఁ బూరుషోత్తముఁ ॥ 38

వ॥ ఇవిధంబున ॥ 39

సీ॥ సకలవేదపురాణశాస్త్రేతిహాసముల్ నందులై యేతేత్ర వరముఁబొగడు ।
నాఁబుజభవకీటకాంతజపులకు నే తేత్రంబుమోక్షలక్ష్మీప్రదంబు ।
సకృదుచ్చరణమాత్రి వికలీకృతాఘనంబాతఃమై, యేతేత్రమతిశయిల్లు ।
కమలభవాండసంఘములు, పొయిననై నఁ జెక్కుచెమ్మ దేతేత్రరాజ ॥

గీ॥ మట్టి శ్రీపురుషోత్తమాహ్వయవిముక్తి, దాయకేత్రమున నీలధరమునందు ।
శ్రుతివినుతదారుదేహమున్న తిధరించి, శ్రీజగన్నాథుడుండువాంఛితములిడుచు ॥

క॥ ఏతాదృశగుణమణిఖద్యోత, ద్యోతప్రతానతోపితలోక ।
వ్రాతనవపద్మనకు, విఖ్యాతోరస్సాధమధ్యగతపద్మనకున్ ॥ 41

క॥ శుభమతికి, దివ్యతరబోధభరితసామ్రాట్సహస్రతమహాయమేధా ।
వభృథసమయాత్మవావిః ప్రభవద్దారివతను ప్రభాసంహతికిన్ ॥ 42

క॥ సకృదురిచ్చతనిజాఖ్యా ప్రకటితచాంద్రమనకిరణపాళీబహుధా
వికలీకృతాజవంజవ నికరాంధతమసనిహృతికి నిఖిలాకృతికిన్ ॥ 43

క॥ కళ్యాణగుణికి, మోచితఖల్యాదుష్టోచపాపకంచుకబలసా ।
కల్యాతికల్యఘనసా, శీల్యమహానీలశైల శేఖరమణికిన్ ॥ 44

క॥ వైహాయనసీధీగమ, నాహనుహమికాప్రవర్ధితాతిపిసానా ।
మోహపదరిష్టమోచన రోహణవాస్తతికి, నిగమరూఢాగతికిన్ ॥ 45

క॥ కరుణాకల్పన, కరుమణి, తరుణారుణబింబవిశ్రుతస్ఫుటవిలస ।
త్కిరణాలూనోగ్రతమః, పరిణామఘణాభ్యభుజగపతిత్వల్పసకున్ ॥ 46

క॥ బహుళబ్రహ్మహసనసా, పహరణచణనిత్యతావిభాసిచ్ఛాయా ।
సహితనదాతనపల్లవ, బహుపాదూపునకు దళితభవతాపునకున్ ॥ 47

వ॥ సభ క్రిష్ణణామపూర్వకంబుగా, నే నొనర్చి సమర్పింపంబూనిన శ్రీ విష్ణుపురాణంబునకనుక్రమణిక యెట్లనిన :—

శ్రీపరాశరుండు, జగద్ధితార్థంబుగా సంశపట్క-సమేతంబైన శ్రీవిష్ణుపురాణంబు సంశపట్క-సమేతంబైన నిగమంబునుబోలె నిర్మించిప్రియశిష్యుండైన మైత్రేయమహామునికింజెప్పె. తత్ప్రకారంబు॥ 48

చ॥ తథాపి మేఘుంగుళోరీలు, నుదగ్రమహావివృతాస్యగహ్వర
జ్వలితకరాశజిహ్వా, జలజాతభవాండమూ తూట్లుబుచ్చును ।
జ్వలితసటాచ్చటల్, ప్రళయసంజనితస్తనితోద్భటార్భటిక
గలఁచు ఘనాట్టహాసములుగల్గిన శ్రీనరసింహుఁగొల్పెడన్ ॥ 49

గీ॥ తెలివి పౌర్వాహ్నికక్రియల్, వీర్చియధిక, గరిమనాసీనుడగుపరాశరమునీంద్రుఁ
గాంచిమైత్రేయుఁ డత్యంతగౌరవంబు, లనరసాగిలి మొక్కియిట్లనుచుఁబలికె ॥

చ॥ అమితమనీష, వేదములు సంశయంబులు సర్వశాస్త్రముల్
క్రమముననభ్యసించితి, నలక్షణయుక్తి, భవత్కృపారసం ।
బుమహిమ నెల్లశాస్త్రములఁబూని పరిశ్రమమెక్కుడంచు, సం
దముగ మనీషులెన్నగ మనంబుల నన్నతిధిప్రసన్నతిన్ ॥ 51

సీ॥ కలిగె నేలీలజగంబు, క్రీస్తుఁడ నెట్లుఁజేయును యన్నయమయి కానుపించు?
బొడము నెచ్చట, నెందు బొడవఁజేయఁడగు భూతిముల ప్రమాణంబు తలఁపనెంత?
దేవాదిసంభవం బా ననుభాచలసాగరిప్రమితి సంస్థానసరణి ।
సవితృప్రభృతికసంస్థాన ప్రమాణముల్ దేవాదివంశసంస్థితులు, మనువు ।

గీ॥ అన్ని మన్వంతరములు, కల్పాదికముల, నరునయుగధర్మములును, దేనిని రాజు
చరితములు, వేదశాఖావ, తరణమహిమ క్రమము, విర్రాశ్రమములధర్మములు తెలి

క॥ ఆనతియిమ్మని, నిజ పాదానతుండై వేడుకొనిన యమ్మైత్రేయున్ ।
బూనికఁజూచి పరాశరుఁ, డనందిరసార్ద్రహృదయుండై యిట్లనియెన్ ॥ 53

క॥ భళిభళి, లెన్నతలంచితి, నలఘుడుమాతండ్రితండ్రియైన వసిష్ఠం ।
డలవునఁజెప్పినదిప్పుడు, తలఁపునకున్ వచ్చెనీవు తలఁచుటకతనన్ ॥ 54

క॥ క్రూరగతి కాశికునిచే, ప్రేరింపఁడగుడనుజుచేత, మృతిబొందెను, వి ।
స్తారతపోనిధి శక్తియు, దారుడుమాతండ్రి యనుచునంతయువింటిన్ ॥ 55

చ॥ విని, వినివిష్టకోపశిఖివిహ్వలచి త్తతి, దుష్టదైత్యనా
శనమునకొక్కసత్రము, విశంకటలీలనొనర్చ, నగ్నిలో ।

ననిమిషవైరికోటి దెగటార, మదీయపితామహుండు, క్ర
న్ననననుజుచి యిట్లను, మనంబు కృపారసమిశ్రమైతగఁ ॥

56

ఉ॥ కోపముమాను, గక్కినులకుఁ మనకుఁ బనియేమి, నీగుఱుం
డా పతితుండు గాఁడు, దివిజారులచే నిటులౌట, పూర్వజ ।
న్తాపరిమేయకర్త ఘల, మట్లగుటఁ విను, మూఢునట్లు క్రో
ధోపహతుండుగాఁడు, ఘనుఁడున్నతిబోధమునీల్చి పౌత్రకా ॥

57

కి॥ ఎవ్వరినెవ్వరుచంపెన, రెవ్వరుచచ్చెదరు జనులకెల్ల నియతమై ।
నిష్వటిలు పూర్వసిర్కం, బెవ్వలనికీజనిన ఫలమునిచ్చుచు నుండుఁ ॥

58

గీ॥ మనుజుకోటి బహుక్లేశమున ఘటించి, నట్టికీర్తితపంబుల నడగఁజేయు ।
క్రోధమెన్ని తెగంగుల, క్రోధియాట, పాతికంబనిచెప్పిరి పరమమునులు ॥

59

క॥ వాసిఁ స్వర్గశ్రేయో, వ్యాసధనిదానమనుచువర్ణింపిరి పు ।
ణ్యానదృశులు, పరమద్గు, లుదాసీనత కోపముడుగనెయ్యకుమారా ! ॥

60

గీ॥ అనపరాధులు దైతేయులగ్నిలోనఁ, గాలిరింతట చాలు నీకర్మమవని ।
సాధుజనములు నిత్యక్షమాపనాఘ్య, లనఁగివిందుముగాదె యెందును గుమార॥

ప॥ అని యిట్లు మహాత్ముడైన, అస్సత్పితామహుం డనుఁబుండునఁ గదావ్యక్త
గౌరవంబున, సపహృతసత్ప్రయాగుండనైతి. నసిష్ఠుండును సంతిష్ఠుండయ్యె
నంత॥

62

ఉ॥ వారిజసంభవాత్సజుడవారితనివ్యతిరోగి నుండు దే
వారులకెల్లఁ గర్తయుగునట్టి పులస్త్యుఁడు వచ్చినఁ మహాఁ ।
దారుఁడు మత్పితామహుండు సర్వమొసంగి, మహర్షివీతివై
ధీరతనుఁచ, నుండి, సముదీర్ణతతో, ననుజుచి యిట్లను ॥

63

ఉ॥ వైరము మిక్కిలయ్యును, నవార్యతపోధన ! యివ్వసిష్ఠవా ।
గ్గారవమూది, తాల్ని మఱిగైకొని నిల్పితిగాన నీవు, స ।
ర్యోరుపురాణానగములు యుక్తి నెఱింగెడు, మత్ప్రసరిస
సాధరకట తువీతుణవశంబున భాసురధీసమగ్రతఁ ॥

64

నీ॥ సన్నునీంద్ర ! మదీయసంతతివై గడు, సల్కగల్గియుఁ దెగవైతిగాన ।
వఃమిత్తుఁగొనుము, భవ్యపురాణసంహితా, కర్తవ్యయ్యెడు లెస్సగాఁగ, దేవ
తాపాగమాధ్యమంతయు నెఱింగెడు, ప్రసృతనిపు త్తకర్త సంతతులయందు ।
నీమతివిమలమై నెగఁజెడు మత్ప్రసా, దాతిశయంబున, ననిపులస్త్యుఁ ।

- గీ॥ డానతీయ వసిష్ఠుఁడిట్లనియె నిమ్మ, హత్తుఁ డానతీయిచ్చిన యట్లునీకు ।
సర్వమును నగుననియె, నాచందమెల్లఁ, దలఁపునకువచ్చెనిపుడు నీపలుకువలన॥
- ప॥ అప్పురాణసంహిత నీకెఱింగించెద ఇజ్జగంబు శ్రీవిష్ణునిపలన నుద్భవించె;
అతనియంద నిలిచె ; ఇజ్జగంబునకు స్థితిసంయమకర్త యతండ ; ఇజ్జగంబులు
సర్విష్ణుఁడేవుండని చెప్పి యప్పరాశరమునీంద్రుఁడిట్లనియె॥ 66
- సీ॥ అవికారుడై శుద్ధుడై నిత్యుడై పర, మాత్ముడై సర్వజీవాత్ముడగుచు ।
నిత్యైకరూపుడై సర్వజగన్ముడై పద్మాయతాక్షుడై భద్రుడగుచు ।
దేవుడై శ్రీవాసుదేవుడై ప్రణవమై, భూరిస్సప్త్యవనాంతకారియగుచు ।
సవ్యక్తమై వ్యక్తమై స్థూలసూక్ష్మాత్ముడై, యేకరూపుడై, యాద్యుడగుచు॥
- గీ॥ జగములకుమూలభూతుడై, సకలలోక, ములకునాధారమై, సర్వమునకు సంత ।
రాత్తయై, యణువులకును నణునగుచును, వెలయునేదేవుఁడాదేవు విష్ణుఁగొలుతు॥
- ప॥ ఇవిధంబున జగదీశ్వరుడగు శ్రీ విష్ణుదేవునకు మ్రొక్కిచెప్పెద. తొల్లి దత్తోది
మునులకు పితామహుఁడుచెప్పె. ఆ దత్తోదిమునులు సర్వదాతలంబున సార్వ
భౌముండగు పురుకుత్సునకుం జెప్పిరి. అప్పురుకుత్సుండు, సారస్వతునకుంజెప్పె
నాసారస్వతుండు నాకుంజెప్పె॥ 68
- గీ॥ పరుఁడు, పరులకుఁబరముడై, ప్రబలమహిమఁ, జెలఁగుపరమాత్ముఁడాత్మ సంస్థితుఁడు,
నన్దనాది వినిదేశే నర్జిఁబుండు, సిద్ధగతి నూర్తిపట్కంబుచెందికుండు ॥ [రూప ।

••◆వాసుదేవతత్త్వము.◆••

- క॥ జగములలోపలతా, స, జ్జగములుతనలోపలను ప్రశస్తినిలుచుటకా ।
నిగమాంతవేదులెన్నుదు, నిగణితగతి“వాసుదేవుఁ”డనిమునినాథా ॥ 70
- ప॥ అవాసుదేవత త్త్వింబు నిత్యింబును, సజాబును, సత్కరంబును, సవ్యయంబును
నేకస్వరూపంబును, న్యక్తావ్యక్తస్వరూపంబును, హేయగుణప్రతిభటంబును,
నిర్మలంబునునగు పరబ్రహ్మంబు. ఆ బ్రహ్మంబునకుఁ బురుషుండును, బ్రథా
నంబును, న్యక్తంబును, కాలంబును సనన్తార్థరూపంబులు, వీనికన్న పరంబయి
శుద్ధంబైన యర్విష్ణుపరమపదంబును సూరిజనంబులు చూతురు; ఇప్పురుష
ప్రధానవ్యక్తకాలంబులను బ్రహ్మరూపంబులు ప్రతినర్గంబునందును వ్యక్తి
సద్భావహేతువులై వర్తిల్లు. విష్ణుదేవుండు క్రీడించు బాలకుండునుంబోలే
విధంబున బహురూపంబులఁజేష్టించు ॥ 71

- చ॥ అనయము నిత్యమై సదసదాత్మికమై, యతిసూక్ష్మయైకడున్
బెనుపగుచున్న తత్ప్రకృతి పెద్దలుచెప్పుదురాగమార్గముల్ ।

గనుఁగొనుచున్ బ్రథానమని, కావుననితకుఁ గారణమున న
జ్ఞననుత యాప్రథానమ, నిజంబు తలంపఁ బ్రపంచకోటికిన్ ॥ 72

క॥ అవ్యక్తమనెదనామము, నువ్యక్తంబగుచుఁదనకుఁజొప్పడఁగా, స ।
ర్వవ్యాపియై ప్రథానము, దివ్యమహిమ వెలయుచుండు ధీరప్రవరా ! ॥ 73

వ॥ ఆప్రథానతత్వంబునయంబు, నాన్యథాధారం బమేయం బమలంబు, ధ్రువంబు,
శబ్దస్పర్శరూపరసగంధరహితంబు, త్రిగుణంబు, జగత్కారణంబు; అనాదిప్రథ
వావ్యయంబు, వ్యాప్తంబునునని బ్రహ్మవాదులు చెప్పదురు ॥ 74

ఉ॥ కేలుఁబగళ్లునాకనము, పృథ్వి, తమంబు వెలుంగుఁగాక యు
ద్వేలతరేంద్రియంబులకుఁ దెల్లముగాక, నిజప్రథానలీ ।
లాలలితుండు పూరుషుఁడు శ్లాఘ్యత బ్రహ్మసమాఖ్యనొప్పభ
వ్యాలఘుచిత్స్వరూపమహిమాస్పదమై మునిలోకపూజితా ॥ 75

క॥ వెలయఁగవ్యక్తమలీత, ప్రలయంబున నణఁగి మగుడఁ బ్రకృతిభవంబై ।
నిలుచుట నిసర్గమదితా, నలవడు ప్రాకృతమనంగ, నధికస్ఫుర్తిన్ ॥ 76

మ॥ కమలాధీశుఁడు నుమ్ము మానివర! యిక్కాలంబుచర్చింప, నం
తములేదాదియులేదు, దీనికి ననూనత్వంబునకా సర్గసం ।
యమసంస్థానము లిందుచేనెపుడు సమ్యక్సృష్టి సచ్చిన్న భా
వములై వర్తిలుఁజువ్వె యెల్లపుడు దివ్యలీలసంధిల్లగన్ ॥ 77

—◆◆◆ సృష్టిక్రమము. ◆◆◆—

వ॥ ఇట్లు ప్రవర్తిల్లుచుండ గుణసామ్యంబున సప్సరుషుండు పృథక్సంస్థితుండై
యుండ విష్ణుస్వరూపంబైన కాలంబుపరివర్తించు. ఆప్పుడు పరబ్రహ్మంబును,
పరమాత్మయు జగన్నయండును, సర్వభూతేశ్వరుండును, సర్వాత్మయుఁ పర
మేశ్వరుండును నగు శ్రీహరి సర్గకాలంబున స్వేచ్ఛాప్రధానపురుషుల
యందుఁ బ్రవేశించి ఊర్ధ్వంబు నొందించును. అట్ల ఊర్ధ్వంబునొంది తేత్ర
జ్ఞాధిపతియైన ప్రకృతివిశేషంబువలన మహత్తత్త్వంబు పుట్టె. గుణమేళ
నంబునఁ ద్రివిధంబయ్యె. త్వక్కుచేత బీజంబువలె బ్రథాన తత్త్వంబుచేత
మహత్తత్త్వం బావరింపబడు. అమ్మహత్తత్త్వంబువలన వైకారికంబును,
తైజసంబును, భూతాదియు నన గుణమేలనంబున సహంకారంబు త్రివిధంబై
వర్తిల్లును. అందుఁ దామసంబైన భూతాదియును సహంకారంబు వికృతినొంది
శబ్దతన్మాత్రంబువలన శబ్దలక్షణంబైన యాకాశంబు పుట్టె. భూతాదిచేత
నావరింపఁబడు నయ్యాకాశంబు వికృతినొంది స్పర్శమాత్రంబు పుట్టించె,

దానివలన మహాబలవంతంబై స్వర్గుణంబైన వాయువుపుట్టె. ఆకాశంబుచే నావరింపబడు నావాయువు వికృతినొంది రూపతన్మాత్రంబు పుట్టించె. దాని వలన రూపగుణంబైన తేజంబుపుట్టె. వాయువుచే నావరింపబడు నాతేజంబు వికృతినొంది రసతన్మాత్రంబు పుట్టించె. దానివలన రసగుణంబులైన జలంబులు పుట్టె. తేజంబుచే నావరింపబడి యాజలంబు వికృతినొంది గంధమాత్రంబు పుట్టించె. దానివలన గంధగుణంబైన పృథివిపుట్టె. ఇది తామసాహంకారంబువలనఁ బుట్టిన భూతతన్మాత్ర సృష్టియనంబరగు॥ 78

సీ॥ అనఘాత్న తైజసంబను నహంకారంబు, వలన నింద్రియములు గలిగెనవియుఁ | జెప్పెద, శ్రోత్రంబు జిహ్వయు నేత్రంబు, నాసిక త్వక్కు-మనంబు ననఁగ | నాఱును బుద్ధింద్రియంబులు శ్రవణాదిసిద్ధికై కలిగె నూర్జితము లగుచుఁ | బరిపాటి వాక్పాశిపాదపాయూపస్థ, ములగు కర్తేంద్రియంబులు మునీంద్ర !

గీ॥ యుక్తి శిల్పాదిసిద్ధికై యొనరు నివియు, వినుమునైకారికం బన విశ్రుతిగను | నయ్యహంకారమునఁ బుట్టె నఖిలమైన, దేవతాసర్గమిరీతి తెలిసికొనుము॥ 79

వ॥ ఇట్లు నైకారికాహంకారంబు వలన నింద్రియాధిదేవతలుపుట్టిరి. ఆకాశ వాయుతేజస్సలిలపుష్పపులు శబ్దాదిగుణసంయుతంబులై శాంతంబులును, ఘోరంబులును, మూఢంబులును, విశేషంబులును నై పుష్కలసృజితంబులై యుండు, అన్యోన్య సంయోగంబు నొంది ప్రజల సృజించు ॥ 80

సీ॥ తెలివితోఁ బూరుమాధిష్ఠితత్వమున, నవ్యక్త మహానుగ్రహంబువలన | మహాదాదు లత్యంత మహిమ సంఘంబు ను త్పాదించు,నది పరిపాటి పెద్ద | యగుచు బుద్బుదితుల్యమై భూతసమితిచే, నభివృద్ధమగు జలాభ్యంతరమున | బ్రహ్మస్వరూపమై పరగు విష్ణున కది, తలపోయ ప్రాకృతస్థాన మయ్యె ॥

గీ॥ నందుఁజతురాననుండుయ్యెనబ్జనేత్రుఁ, దుల్బమునురాచలముజరాయువున గాని | గర్భజలము సముద్ర సంఘములు నయ్యె,నధికవిస్మయ మొదవ బ్రాహ్మణ వరేణ్య॥

క॥ గిరిసాగరాంతరీప, న్సురితనురాసురమనుష్యపూర్ణములై భా |

సురలీల జగములెల్లన్ ; బరిపాటిం గలిగెనందుఁ బరమమునీంద్రా ॥ 82

వ॥ అయ్యండంబు బహిర్భాగంబున నుత్తరోత్తరదశగుణితములైన వారివహ్ని వాయుప్ర్యామభూతాదిమహానవ్యక్తంబు లనెడు సప్తావరణంబుల చేతను సారికేశఫలాంతర్భజంబు భాసాన్యోనకంబులచేతంబోలె బరివృతంబగుచు నుండు ; అందు రజోగుణకలితుండై విశ్వేశ్వరుండైన హరి బ్రహ్మత్వంబుదాల్చి యీజగత్సృష్టియందుఁ బ్రవర్తించు. సత్త్వగుణకలితుండై సృష్టించిన

జగంబు విష్ణుత్వంబునం బాలించు; తమోగుణకలితుండై యతి భీషణంబైన
రుద్రరూపంబు దాల్చి యఖలభూతంబుల భక్షించు; ఇవిధంబున॥ 83

సీ॥ అఖలంబు మ్రింగి యేకార్ణవంబున, నాగ పర్యంకతలమునఁ బవ్వళించి ।
యోగనిద్రారూఢినొంది మేల్కనిపున, స్పృష్టి గావించు స్రష్టత్వ మొంది ।
సృష్టిరక్షణనాశకృత్యంబులకు బ్రహ్మ, విష్ణు రుద్రాఖ్యలుద్వృత్తిఁదాల్చు ।
ప్రమదంబుతోడుత భగవంతుఁడగుజనార్దనుఁ డొక్కరుఁడనువ్వేమునివరేణ్య ॥

గీ॥ భూతములునిఁ ద్రియమ్ములుపూరుషుండు, కూడఁగనుపట్టు, జగమునుగుణచయంబు
మహదహంకారములునుశ్రీమత్పయోజ, పత్రనేత్రుండునుమ్ముతప్పదునిజంబు ॥ 84

వ॥ అని చెప్పిన మైత్రేయుం డిట్లనియె॥ 85

గీ॥ అప్రమేయంబు నిర్గుణం బమలతరము, నరము శుద్ధంబు నైనట్టి బ్రహ్మమునకు ।
కలిగెనేలీల స్పష్ట్యాదికర్తృకత్వ, మానతీయంగవలయు సంయమివరేణ్య ॥ 86

వ॥ అనినం బరాశరుం డిట్లనియె॥ 87

సీ॥ యత్నంబు చేయు బ్రహ్మమునకు శక్తులు, స్వాభావము లెడ సభవించు ।
కొలఁదిడఁగారాక, గోచరింపఁగరాక, సద్గాదివైభవ శక్తులమరుఁ ।
బావకునకునెట్లు పరగునుష్టతి యట్లు, బ్రహ్మంబునకు శక్తి పటిమనువ్వె ।
నారాయణుండు తా నలినాననుండను, భూమికతాల్చి సంపూర్ణ మహిమ ॥

గీ॥ నాతనికి నిజమానంబుచేత వర్ష, శతము పరమాయుషది రెండు సగములైన ।
నొకటిపూర్వ పరాధమా, నొకటియెన్ని, కొన ద్వితీయపరాధమా, మునివరేణ్య॥ 88

◆◆◆ కాలవిభాగము. ◆◆◆

చ॥ కను, గొన విష్ణురూపమగు కాలము సుమ్మిటులై ప్రవర్తిలున్
మునుపు తదీయనైభవము మోదముతో నెఱిగించినాఁడనీ ।
కనఘ! చరాచరంబులకు నన్నిటికిఁ పరిణామకారినై
వినుతిక నెక్కు తత్కమము, విస్తరలీల నెఱుంగఁగూడగున్ ॥ 89

వ॥ పదేను నిమేషంబు లొక్కకాష్ట, ముప్పదికాష్ట లొక్కశత, ముప్పదిశతొక్క
ముహూర్తంబు. ముప్పది ముహూర్తంబులు మనుష్యమానంబున నొక్క
యహోరాత్రంబు. పదియేనహోరాత్రంబు లొక్కపక్షంబు, రెండుపక్షంబు
లొక్కమాసంబు. ఆఱుమాసంబు లొక్కయయనంబు. అవిదక్షిణోత్తర
సంజ్ఞలం గలరెండు సంవత్సరంబు. అందు దేవతలకు దక్షిణాయనంబు
రాత్రియు, సుత్తరాయణంబు పగలునునగు. ఇట్లుదేవతా పరిమాణంబునఁ

బండ్రెండువేల వర్షంబులు కృతత్రేతాద్వాపరకలిసంజ్ఞ తంబై నయొక్క చతుర్యుగంబగు. అందు కృతయుగంబునకు నాల్గువేలు. త్రేతాయుగంబునకు మూడువేలు. ద్వాపరంబునకు రెండువేలు. కలియుగంబునకు వేయిదివ్య సంవత్సరంబులని చెప్పదురు. కృతయుగపూర్వసంధ్య సన్నులు, తత్సంధ్యాంశంబు సన్నులు, త్రేతాయుగ పూర్వసంధ్యమున్నులు, తత్సంధ్యాంశంబుమున్నులు; ద్వాపరయుగసంధ్య మున్నులు, తత్సంధ్యాంశంబు నిన్నులు, కలియుగ పూర్వసంధ్య నూలు, తత్సంధ్యాంశంబు నూలు దివ్యవర్షంబులు. ఇట్లు యుగ సంధ్యా సంధ్యాంశంబులు పండ్రెండువేలు దివ్యవర్షంబులు నొక్క చతుర్యుగంబగు. సంధ్యా సంధ్యాంశంబుల మధ్యకాలంబు యుగాంతం బనంబరగు. ఇట్లు కృతత్రేతాద్వాపరకలిసంజ్ఞలంగల నాల్గుయుగంబులు నొక్క చతుర్యుగంబనంబరగు. అట్టి చతుర్యుగ సహస్రంబు బ్రహ్మకు నొక్క దివసంబగు. అట్టి దివసంబునందు చతుర్దశమనువులు పుట్టుదురు. వారికాలంబు వినుము. సప్తభువులు సురలుఁమనువునకును బుత్రులైన సృపతులు నేకకాలంబున సృజింపంబడి యేకకాలంబున సంహృతులగుదురు. వీరలకాలంబు డెబ్బదియొక్క దేవతాయుగంబు. అది మనుష్యమాణంబున ముప్పదికోట్లునరువదియేడు లక్షలు నిరువదివేలు ఎత్సంబు లవిచతుర్దశగుణితంబైన బ్రహ్మకు నొక్క పగలు. అప్పగటి చిపుర, నైమిత్తిక స్రవణం బనంబరగు, అందు॥ 90

చ॥ విలయదవానలచ్ఛటల, వేడిమి భూర్భువరాదిలోకముల్
కలయఁగఁ బర్య, తాపమునఁగ్రాగి, మహర్నిలయుల్ నశిక్ జను ।
స్థలమునకేగి రంత, నతిదారుణలీల మహానిలోత్కరం
బులజగ మెల్లముంచె, పరిపూర్ణ మహావృషవారిపూరముల్ ॥ 91

క॥ ఆయోకార్ణవమున ఫణి, నాయకశయనమున బద్ధనాభుడు నెలయున్ ।
దోయజభవసంజ్ఞ జగం, బాయతగతి మ్రింగి, యోగులభినుతినేయన్ ॥ 92

వ॥ దినప్రమాణమైన రాత్రిచనినఁదడంతంబున నెప్పటియట్ల జగంబుల సృజించు.
ఇట్లు బ్రహ్మకుఁ దత్ప్రమాణంబున వర్షశతంబు పరమాయువగు. అందునగంబు పూర్వపరార్థంబు సతిక్రమించె. తదంతంబున పద్మకల్పంబన విశ్రుతంబయ్యె.
ఇప్పుడు ద్వితీయపరార్థంబునఁ బ్రవర్తిల్లుచున్నది. కల్పంబు వారాహంబనంబరగు ననిచెప్పి మైత్రేయునకు శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె॥ 93

గీ॥ అనఘచరిత ! యతీతకల్పావసాన, మున నిశానువుఁడై లేచి వనజభవుఁడు ।
సత్త్వసమధికుఁడగుచుశూన్యత్వమందు, లోకమీక్షించితనయాత్మలోఁదలంచి॥

వ॥ బ్రహ్మస్వరూపియైన నారాయణుంగూర్చి యమృతంబుదాహరించె॥ 94

శ్లో॥ ఆపోనారా ఇతిప్రోక్తా ఆపోవై సరసూనవః ।

లయనంతస్య వాః పూరం తేన నారాయణ స్స్మృతః ॥

96

క॥ ఆరయ సరసూనులగుట, నారములన జలములమరు, నారములయనం ।

బై రాజులుకలంబున, నారాయణుఁ డనఁగఁ బద్మనాభుఁడు వెలయున్ ॥ 97

వ॥ అనితలంచి విశ్వంభర యంభోంతర్గత యగుట యెఱింగె నప్పుడు॥

98

సీ॥ తనువు విదర్శ సంస్తబ్ధ తనూరుహా, ద్ధతి నజాండంబు రంధ్రములు ప్రావ ।

వాలధి త్రిప్ప దుర్వారవాతాహతి, నబ్దముల్ వలయాద్రి యవలికేగ ।

ఘుర్గురధ్వనిచేయఁ గోటిసంఖ్యాకని, ర్హతారభటిశంక గడలుకొనఁగ ।

అడుగువెట్టిన ఛలోదగ్రఖురాధిఘ, ట్టననగేంద్రములై నఁ దునిసిపావ॥హిమఁ ।

గీ॥ హరియె యజ్ఞత్రయీమయంబైన ఘోణి, రూపధేయంబుతాల్చి, యారూఢమ

దనుజనుస్థానవాసులై మునులుపాగడ, సంభృతోల్లాసభాసియై జలధిజొచ్చె ॥

వ॥ ఇట్లు మత్స్యకూర్తాదిరూపంబులుదాల్చి జగద్ధితంబానర్చు సీశ్వరుండు, యజ్ఞ

వరాహరూపంబుదాల్చి రసాతలగతియైన విశ్వంభరఁడాసిన నద్దేవియుఁ బ్రణ

మిల్లి భక్తివిసయవిసమితోత్తమాంగయై యిట్లని నుతించె ॥ 100

గీ॥ శంఖచక్రగదాధరా ! సర్వభూత, మయ ! జగన్నాథ ! నీకునమస్కరింతు ।

ప్రేమతోల్లియు నను నుద్ధరించితి వను, కంప నిప్పుడు నను నుద్ధరింపవయ్య ॥

క॥ ఏమొదలగు భూతంబులు, దామోదర ! తావకాంశధరములుగావే ।

వేమరునీ కిదె మ్రొక్కెద, శ్రీమహిళానాథ యుద్ధ రింపుమునన్ను ॥ 102

సీ॥ పరమాత్త ! ప్రకృతిరూపక ! పూరుషాకార, ! మహదహంకారతన్మాత్రభూత ।

కాలేంద్రియాత్తక ! కలుషనాశన ! జనా, ర్దన ! సర్గవిలయసంస్థానకార్య ।

నిపుణ ! గోవింద ! మానితగుణాధార, ! నిర్గుణైక ! కొనునాదు మ్రొక్కులివుడు ।

తల్లివిదండ్రీవి దాతవు భర్తవు, పోషకుండవు జగంబులకున్లె ॥

గీ॥ లీలనేకార్ణవంబైనవేళ భోగి, భోగపర్యంకతలమునఁ బూర్ణ మహిమఁ ।

బవ్వలింతువునీకన్న పరముఁడొకఁడు, కలఁడె, చర్చించిచూడ, జగన్నివాన ! ॥

క॥ వనజాక్ష ! వాసుదేవా, ! నినుగొలువకదొరకనేర్చు నేమర్తునకు ॥

వినుతవిముక్తివధూసం, గనికామనుఖానుభవవికస్వరలీలల్ ॥ 104

క॥ కనునవి, వినునవి, మనమున ననయముఁడలపోయఁ గొలఁదియైనవి, బుద్ధిం ।

బనుపడనిశ్చితమైనవి, మునినుతభవదీయరూపములుచర్చింపన్ ॥ 106

గీ॥ అరయనాథారమై, సప్తవై యుపాశ్ర, యంబవై, యాత్మవై నాకున ప్రమేయ !

యుండుదువు సీవు, దానిచేనొనరుదేను, మాధవియనంగనత్యంతమహిమవెలయ ॥

క॥ జ్ఞానస్వరూపజయ, ! నిత్యానుపమానందగుణ ! జయ ! నిరుపమదయా !
ధీనమనోంబుజ ! జయ, ! లక్ష్మీనారీరమణ ! జయ ! సమేధితశార్యా ॥ 107

వ॥ యజ్ఞంబును, వషట్కారంబును, ఓంకారంబును, అగ్నులును, వేదంబులును,
తదంగంబులును, యజ్ఞ పురుషుండును, సూర్యాదిగ్రహంబులు, నఖిల నక్షత్రం
బులును, మూర్తామూర్తంబులును, దృశ్యాదృశ్యంబులును నీవ; యిట్లుసర్వే
శ్వరుండవైన, నీకునమస్కారంబు ॥ 108

చ॥ అని వసుధాపురంధ్ర, వినయాతిశయంబునఁ దన్నునీగతిఁ
వినుతులుసేయ మెచ్చి, పృథివీధరుఁడుద్ధత శుద్ధసామని ।
స్వస్వసమసముద్గురారభటి సారెకుఁజేయుచు దంష్ట్రికాంచలం
బునవడినెత్తితెచ్చె నతిమోదమెలర్పవసుంధరాసతిఁ ॥ 109

చ॥ సురుచిరదంష్ట్రచే, ధరణీసుస్థితఁజేసి రమావధూమనో
హరుఁడువిదిర్చె వేదమయమైన శరీరము స్తబ్ధతాతిభీ ।
కరవరరోమఘాతములఁ గంజభవాండము తూట్లుపైవనా
హరి, నదనీయ రోమనిచయాంతర సంస్థితులై ననన్తునుల్ ॥ 110

వ॥ జనస్థాననివాసులైన సనందనాదులు భక్తిసమక్రందరులై ధీరతరోద్ధతేక్ష
ణుండైన యధరాధరుని నిట్లనిస్తుతియించిరి॥ 111

క॥ పరమేశ ! కేశవాచ్యుత, ! వరశంఖగదాసి చక్రవర్తితబాహ ।
పరిఘ ! జగదుద్భవస్థితి, పరిహృతికారణచరిత్ర పాలించుమముఖ ॥ 112

సీ॥ వేదముల్పాదముల్, విశదదంష్ట్ర కలుయూ, పములు, యజ్ఞములుదంతములు, చితులు ।
వక్త్రంబు, జిహ్వాపా వకుఁడురోమంబులు, కుశసముత్కరము, లక్షులు, దివంబు ।
రాత్రియు, స్థూలశరంబు బ్రహ్మపదంబు, సకలసూక్తంబులు సటలు, ఘ్రాణ ।
మతులహవిస్సు, గండతలముల్ స్రుస్కులు, మహితనాదంబు సామస్వరంబు॥

గీ॥ తనువుసాగ్వంశ, మఖిలసత్రములుసంధు, లిప్తములుపూర్తములు, చెవులిద్దమహిమ
వెలయు దేవరవారికి వేదవేద్య, ! యజ్ఞపూరుష ! వికచపద్మాయతాక్ష ॥ 113

ఉ॥ పన్నగళాయి ! భక్తజనపాలనఖేలనలోల ! లీలనీ
యున్నత దంష్ట్రికాగ్రమున నున్నవసుంధర చూడనొప్పె, సం ।
పన్నపయోరుహకరనిమజ్జనకేళికవేళఁ గోరవై
నున్న సమున్నపంకిలపయోరుహిణీనవపత్రమోయనన్ ॥ 114

గీ॥ వింతగ భవత్పదక్రమాక్రాంతమయ్యె, నంతయు, ననంతపదము, శ్రీకాంతకాంత ! ।
తావకీనవపురస్కృతమై వెలసెను, రోదనీగహ్వరంబు నిరూఢ మహిమ ॥ 115

వ॥ దేవా! నీవైక్కురుండవే పరమార్థంబవు. నీప్రభావంబున చరాచరాత్మకంబైన జగంబు వ్యాప్తంబయ్యె, జ్ఞానాత్మకుండవైన నీరూపంబైన జగంబు నందఱు బుద్ధిలేక యర్థస్వరూపంబుగాఁ జూచి మోహంబున మునుంగుదురు. కొందఱు జ్ఞానవిదులు శుద్ధచేతస్కులై యిజ్జగంబు జ్ఞానాత్మకంబుగాఁ జూతురు. సర్వాత్మకుండును, పరమేశ్వరుండును నైన నీవు ప్రసన్నుండవై యిద్ధర నుద్ధరించి మాకు సుఖంబు సేయుమనిరంత ॥ 116

చ॥ మొనసి, సనందనాది మునిముఖులు తన్నునుతింపఁ, బద్మలో చనుఁడు మహార్ణవంబుపయి సాగరమేఖలనిల్పె, సప్త మే । దినియు మునుంగదయ్యె, సతివీర విశాలత, నంబురాశిలో ననువుగ నెప్పటట్ల సమయై తగె, ద్వీపసరిధరాధ్యయై ॥ 117

మ॥ మును, సర్గాంతమునకొ, లయాగ్నిశిఖలం, మోఘక్రియం, గాలి పోయినభూమీధరకోటి, దివ్యతరభూయిష్టప్రభావంబునకొ । వనజాతాక్షుఁడు తొంటియట్ల, చెలువుండన్ నిల్పె, బద్ధోద్భవుం డనునామంబు ధరించి తాన మహనీయామోఘసంకల్పుడై ॥ 118

వ॥ ఇట్లమోఘవాంఛితుండైన, ధరాధరుండు, బ్రహ్మరూపధరుండును రజో గుణావృతుండునై, భూవిభాగంబు చేసి, సప్తద్వీపంబులు యథాప్రకారంబున నేర్పరించి, భూరాదిచతుర్లోకంబులు తొల్లిటి యట్ల యేర్పరించి, సృజ్యశక్తులు ప్రధానకరణీభూతంబులుగా, సమ స్థజనంబుల సృజించెనని శ్రీవరాశరుం డానతిచ్చిన మైత్రేయుం డిట్లనియె. 119

క॥ దేవఋషిపితృదనుజము, ర్త్యావళులకొ, వృక్షతీర్థగాదుల నా రా । జీవభవుఁ డే విధము వాఁ, డై వెలయ సృజించె, చెప్పుమయ్య, తెలియఁగాన్ ॥

మ॥ అనినన్, శక్తికుమారుఁడిట్లనియెఁ గల్పాదిన్ సిస్పృక్షుత్వచిం తనఁబద్మాసనుడుండ సర్గనుపుడుద్ధంబయ్యె, నుద్యత్తమో । ఘనమై, బుద్ధివివర్జితంబయి, సమగ్రంబై సగాఘ్యాకమై వినుత ప్రక్రియజూడఁ బెంపెనఁగియున్నదేవచూడామణీ! ॥ 121

వ॥ తమంబును, మోహంబును, మహామోహంబును, తామిస్రంబును, అంధ తామిస్రంబును, అనునైదు పరస్పరంబులుగల యవిద్య ప్రజాపతివలనఁ బ్రాదుర్భవించె. అదియ పంచథావస్థితంబై బహిరంతరంబుల, అప్రకాశంబై, సంవృతాత్మకంబై, సగాత్మకంబైన సర్గంబైపుట్టి, ముఖ్యసర్గంబునంబరగె. ముఖ్యంబులుగదా సగాదులు, అప్పుడప్పితామహం డాముఖ్యసర్గంబవలొకించి

మఱియు సాధకంబైన సర్గాంతరంబు తలంచుచుండ, సతనికిఁ దిర్యక్సర్గం బభివర్తింప నందువల్లఁ దిర్యక్సర్గంబు పశ్చాదులు తమఃప్రాయంబులు, నవేదులు, సుత్పథగ్రాహులు సజ్జానులు, జ్ఞానమానులును, అహం మానులును, అంతఃప్రకాశంబులు, పరస్పరావృతంబులు సప్తావింశ ద్విధాత్తకంబులునై పుట్టెను. ఆతిర్యక్సర్గం బన్యసాధకంబుగాఁ దలంచి సర్గాంతరంబు తలంచునజనకు మార్గశ్రోతంబు ప్రవర్తించిన నందువలన సాత్త్వికంబైన దేవసర్గంబుపుట్టె. వారు సుఖప్రీతిబహుళులును, బహిరంతరం బుల ప్రకాశులును, అనావృతులును, తుష్టాత్తులునునై వెలుంగుదురు. ఆదేవ సర్గంబుచూచి పరమప్రీతిసంపన్నుండై, పుండరీకాసనుండు వెండియుసర్గాం తరంబు చింతించుచుండ, సర్వాకోశ్రోతంబు ప్రవర్తింప నందువల్ల తమోరజోఽధికంబును, దుఃఖబహుళంబును పునఃపునఃకారియు, బహిరంతఃప్రకాశం బునునైన మనుష్యసర్గంబుపుట్టె. బ్రహ్మకు ప్రథమంబు మహత్సర్గంబు. ద్వితీ యంబు తన్మాత్రభూతసర్గంబు. తృతీయంబు వైకారికంబును, నైంద్రియకం బును. చతుర్థంబు ముఖ్యసర్గంబు. పంచమంబు తిర్యక్సర్గంబు. షష్ఠంబు దేవ సర్గంబు. సప్తమంబు మానుషసర్గంబు. అష్టమం బసగ్రహసర్గంబు. నవమంబు కౌమారసర్గంబు. ఈతోన్మిదిసర్గంబులును జగన్మూలహేతువులగునని సంక్షేప ప్రకారంబునఁజెప్పి సవిస్తరంబుగా వినండలంచిన మైత్రేయునకు శ్రీవరాళరుం డిట్లనియె.

122

క॥ స్రాచీన కర్తృభావితు, లై చచ్చుచుఁ బుట్టుచుఁ నిరంతరసంసా ।
రాచితులగుదురు, చెప్పఁగ, నీచుదము చిత్తవృత్తి నెఱుగుదు రాద్యుల్ ॥ 123

గీ॥ అమరతిర్యగ్జ్ఞానుష్యాచరములబాడమఁ, జేయునజనకు మానస సీమఁబుట్టి ।
రాత్తజులు,వారిచేజగంబంతయునుస,ముద్ధితంబయ్యెవినుముసన్ననివరేణ్య॥ 124

క॥ జలములలో మునిగిన, యజ్జలజాసను జఘనసీమ, జనియించిరి ని ।
శ్చలఁడైర్యు లనురవరు లతి, బలవంతులు తామసప్రబలమానములై ॥ 125

క॥ వనభభవుండునుసవు డ, త్తనువిడువఁగ రాత్రియగుచుఁ దనరె నది వినూ ।
తనగతి, రాత్రుల బలియుట, దనుజవరులు దానచేసి ధర్మప్రపణా !! ॥ 126

చ॥ అనఘ పితామహుండు వపురంతర మొంది సృజించె, సత్త్వయు
క్తిని, సురకోటి సంత, నిజదేహము త్యక్తముసేయ నాక్షణం ।
బున దినమయ్యె, దేవగణముల్ దినభాగమునందు నొందు వెం
పును బలముఁ మునిప్రవర ! పూన విధాతయు సన్యదేహముఁ ॥ 127

గీ॥ అందుఁ బితరులు జనియింప నబ్జభవుఁడు, విడిచెద త్తను వదియును వెలసెనంధ్య
యనఁగ, ద్విజకోటిచే సేవ్యులుగుచు నెపుడు బ్రహ్మయునునంత దేవతరంబుఁదాల్చె॥

క॥ వినుము రజోధికమగున, త్తనుపువలన మనుజకోటి తద్దయుఁ బాడమెన్
వనజబాడు విడువ దనువది, వినుతజ్యోత్స్నిభిధాన విశ్రుతిఁగాంచెన్ ॥ 129

వ॥ జ్యోత్స్నిరాత్ర్యహస్సంధ్యలు నాలుగును బ్రహ్మశరీరంబులుగా నెఱుంగుము. మఱియు రజోమాత్రాత్మికయగు తనువు ధరించియున్న యన్నలినాస నునకు యుతంబువైడమే, నందువలన సంధకారంబునందు యుత్తాములు విరూపులు శక్త్యములు నైన వారుపుట్టి ధాతంజుట్టుముట్టి, మాంరక్ష రక్షయనిపలుకుటం జేసి రాక్షసుల నంబరగిరి. కొందఱు భక్షింతమను జక్షుణంబు వలన యక్షులనఁ బుట్టిరి. వారి నప్రియంబులం జూచుధాత కేశంబులు విశీర్ణంబులై తలకెక్కి విసర్పించు కతంబున నత్సంబులుపుట్టి హీనంబు లగుట నహలనంబరఁగె. అంత క్రోధావిప్లవంజై, జగత్సప్త కపిలవర్ణంబులును సుగ్రంబులును, బిశితాశనంబులగు భూతగణంబుల నిర్మించె సంగంబువలన గంధర్వులను, వయస్సువలనఁ బక్షులను, వక్షంబువలన మేషంబుల, ముఖంబువలన నజంబుల, నుదరంబుల వలననుఁ బార్శ్వంబుల వలనను గోవులను, బాదంబుల వలన నశ్వమాతంగ రాసభగవయ మృగంబులను, సుష్టాశ్వతర స్యంకువులను, రోమంబులవలన ఫలమూలనులగు నోషధులం గల్పించె, నిట్ల కల్పాదిత్రేతాయుగ ముఖంబున నిర్మించి ॥

180

గీ॥ గోవు నజమును పురుషుండు గొఱియ గుఱ్ఱ, మశ్వతరగర్దభంబులు ననఁగనేడు
గ్రామ్యపశువులనధ్వర కార్యమునకు, ధాతనియమించెకుశలసంధాతయగుచు॥ 181

ఉ॥ ఓపరమ్మి వర్య ! కమలోద్భవుఁడధ్వర కార్యభారను
శ్రీపరిమాణామమొప్ప విభజించె సరణ్యపశువ్రజంబు గాం ।
తూపరలీల నెన్నికకు సప్తవిధంబుల భూతధాత్రివై
శ్వాపదవాసరద్విఖురసామజషక్షిజలేచరాహులన్ ॥

182

నీ॥ రుక్మీవహంబు త్రిపుద్రధంతరము ల, గ్నిష్టోమగాయత్రినియమవిధులు ।
యజురాగమంబుస్తోమాధ్వరత్రైష్టుభంబులుబృహత్సామోక్త్యముల తెఱంగు ।
సామంబు జాగతఛ్ఛందంబు స్తోమంబు, వైరూప మతిరాత్రవర్తనంబు ।
సమధికాధర్వ మార్శ్యమణమానుష్టుభ, ఛ్ఛందంబు వై రాజసారసరణి ॥

గీ॥ ఘనుఁడు రాజీవభవుఁ డనుక్రమనిరూఢి, యెనర స్రాక్షక్షిణప్రతీచోత్తరాస్య ।
నీరజంబులవలనఁబూనికెన్మించె, సాంద్రవిభవంబుమీరమునీంద్రచంద్ర॥ 183

ప॥ ఇట్లు దేవాసురపితృమనుష్యుల నానావిధభూతంబుల సృజించి మఱియు సంకల్పంబున యక్షపిశాచగంధర్వాప్సరోగణనరకిన్నరక్షోవయఃపశుమృగంబుల నవ్యయవ్యయంబులైన స్థావరజంగమంబుల సృజించె. ప్రాచీనకర్తంబులు బీజంబులుగా వేదశబ్దంబులవలన నెఱింగి నామయాపంబులు కల్పించు. ఇట్లు ప్రతినర్గంబునందును సిన్ధుతౌశక్తియుక్తుడై సృజ్యశక్తిప్రేరితుడై సృజించుచుండునని చెప్పిన మైత్రేయుండిట్లనియె. 134

క॥ మునివర ! యర్వాక్రోశ్తో, జనితులుమానవులు వారిజన్తంబులవెం ।
పును వర్ణములునుగర్తము, లనూనగుణములును జెప్పవయ్యతెలియఁగాఁ ॥ 135

ప॥ అనినఁ బరాశరుండిట్లనియె ॥ 136

సీ॥ కల్పించె నాస్యపంకజముల సత్త్వైక, గుణగరిష్ఠులను బ్రాహ్మణులఘనుల ।
కలిగించె వక్షంబువలన రజోగుణా, ధిక్యభానురుల, క్షత్రియకులజుల ।
నిర్మించె తొడల నున్నిద్రరజస్తమో, వశ్యమానసుల సద్వైశ్యవరుల ।
పుట్టించె పదముల భూయిష్ఠతామస, గ్రస్తవిగ్రహుల శూద్రప్రవరుల ॥

గీ॥ పద్మగర్భుండు యజ్ఞనిష్పాదనార్థ, మనఘవీరలు యజ్ఞసాధనమునువ్వె ।
యజ్ఞములఁదృష్టులై సురలఙ్గినపుడు, పృష్టియొనఁగూర్చుబ్రతుకుదురెల్లప్రజలు ॥

మ॥ వినుతాచారులు, నై జకర్కనిరతుల్, విఖ్యాతధర్మయశో ।
ధనులంతఃకరణాతినిర్మలులునై ధాత్రీజనుల్కోరిన ।
ట్లననర్గంబపనర్గముం గనుచు వేడ్కంబెక్కుకాలంబులి ।
ట్లనఘస్క్రియనుండ నంతట నమగ్రాశ్చర్య సంపాదియై ॥ 138

క॥ హరియాపమైనకాలము పరిపాటిం జనులయందుఁ బడవైచు నుని ।
ఘృగపాపబీజ మదియు, ధూరగతికడుఁబ్రబలె బహుళ దోషాన్పదమై ॥ 139

గీ॥ కర్మతతులుఫలింపక ధర్మసరణి సాగక, విశేషసిద్ధులు సంభవింప । [కొనియె॥
కపుడుజనసంఘములకు పాపాభిభవము, మించద్వంద్వాదిదుఃఖముల్ ముంచు

క॥ వనగిరిజలకృత్రిమ దుర్గనికరములుపట్టణములు ఖర్వటములువెం ।
వెనయ రచించియందుల, ననువుపఱచుకొనిరి తగుగృహంబులుతమకున్ ॥ 141

ప॥ ఇట్లు శీతాతపాదిబాధాప్రశమనంబునకుఁ బ్రతీకారంబుగా గృహాదికంబు నిర్మించుకొని జీవనోపాయంబునకై వ్రీహులు, గోధుమలు, యవలు, లఘువులు, తిలలు, ప్రియంగువులు, ఉదారంబులు, కోద్రవంబులు, సతినకంబులు, మాషంబులు, ముద్గంబులు, మసూరంబులు, నిష్పావంబులు, కుళుద్ధంబులు ఆఢకంబులు, చణకంబులు, శణంబులు, ననఁబదియేడు విధంబుల గ్రాహ్యాషధులు సంపాదించిరి.

ఇందు యజ్ఞార్థంబులు వీరిహియవ మాషగోధూమాణు తిలప్రియంగు కుళు
 ధంబులన గ్రాహ్యపథు లెనిమిదియు, శ్యామాక, నీవార, జర్తిల, గవేధుక,
 వేణుయవ, మర్కటకంబులను నారణ్యోపథు లాఱునుంగాఁ బదునాలుగోపథు
 లేర్పఱించి దీనిచేఁబరాపర విదులైన మునులు యజ్ఞంబు లొనరింతురు. ఎవ్వరి
 చిత్తంబునఁ బాపంబు వృద్ధింబొందు వారు యజ్ఞంబులను వేదవేద్యుండగు
 శ్రీహరిని దేవతలను నిందింతురు. అట్లు వేదాదినిదకులై దురాత్ములు దురా
 చారులు కుటిలాశయులునై నిరయంబునంబడి దుఃఖభాగులై యాతా
 యాతంబులం బొందుదురని చెప్పి శ్రీహరాశరుం డిట్లనియె॥ 142

॥ ఇట్లుజీవననిర్వాహ మేర్పడంగ, కమల గర్భండు వర్ణాశ్రమములకఖల ।
 ధర్మవర్తులలోకముల్ ధర్మములను, నేర్పువిఖ్యాతి నొందగా నేర్పరించె ॥ 143

॥ సత్కర్మనిరతులై జరగుబ్రాహ్మణులకు, నొదవుప్రాజాపత్యపదనివాస ।
 మాహవశూరతాఖ్యాతు లారాజుల, కైంద్రసంస్థాన సౌఖ్యంబుగలుగు ।
 పరిపాటినిజకర్మపరులైనవైశ్యుల, కనువుందువాయులోకాధిపతి ।
 ద్విజపరిచర్యల వెలయుశూద్రులకబ్బు, నవ్యవైభవము గాంధర్వపదము ॥

॥ ధర్మమర్యాద యింతైనఁ దప్పకుండ, జగములెల్లను బాలించుసారసాక్షు ।
 నక్షయంశంబు తానగునబ్జగర్భు, నాజ్ఞచొప్పది సుమ్ము సంయమివరేణ్య ॥ 144

॥ అష్టాశీతినహస్రవి, శిష్టమునీంద్రస్రజంబుచెందెడిలోకో ।
 త్కృష్టపదమధివసించురు, స్పష్టత, గురుకులనివాసపరులుమునీంద్రా! ॥ 145

॥ మానివర! సప్తఋషులున, నూనత వసియించునట్టి యున్నతపదవికా ।
 బూనికతో వసియించురు, వాసప్రస్థులు సమగ్రవైభవమొప్పన్ ॥ 146

॥ అనిశము నిత్యకర్మపరులై, విజితేంద్రియులై వినిష్టవ ।
 ర్తన, ఋతుకాలదార నిరతత్వమునొంది, దయాగ్ధులై, మనం ।
 బున పరహింసమాని, జనపూజ్యతనొందు గృహస్థులొందువా ।
 రనుపమమైనబ్రహ్మనిలయంబు వినిర్మలధర్మవిత్రమా ॥ 147

॥ చంద్రసూర్యాదులైనను జనుచుఁజనుచు, మగిడివత్తురుగాని సన్మోనిచంద్ర! ।
 ఎప్పుడును పునరావృత్తి యెఱుగరవని, ద్వాదశాక్షరచింతనాధన్యమతులు ॥

॥ తామిస్రమును, సంధతామిస్రమును, రౌరవంబు, మహారౌరవంబు, వీచి ।
 కాలసూత్రంబు, సంహతంబు నివియాది,గాఁ బెక్కునరకముల్ గలవు వాని ।
 యందుమునుంగుడు రధ్వరవ్యాసేధ, కారులువేదంబు గర్హచేయు ।
 వారును నిజకర్మపథ పరిత్యాగు, లైనమానవులు నిట్లగుటచేసి ॥

గీ॥ మానవులు నిజవర్ణైకమార్గవృత్తి, నాశ్రమార్హసదా చారమర్హకర్త ।

పథము,వదలక,మెలగ,నిర్భరవివేక!, నైహికాముష్మికంబులనందుటరుదె ॥ 149

వ॥ సర్వనియంతయగు వాక్యాంతోపయంత, భృగుపుల స్త్యపులహప్రత్యగిషు
లును మరీచిదత్తాత్రివసిష్ఠులు నను మానసపుత్రల, సవబ్రహ్మలసృజించి, ఖ్యాతి,
భూతి, సంభూతి, క్షమ, ప్రీతి, సన్నతి, ఊర్జ, ఆననూయ, ప్రసూతూలనఁ
దొచ్చుండు కాంతల సృజించి క్రమంబున భృగ్వాదులకుఁ బత్నులగానిచ్చె ॥

చ॥ మఱియు సనందనాదులగు, మానసపుత్రులు వీతరాగులై ।

కరకరిమాని, సంస్మృతినుఖంబులవై కడురోసిపోవ, న ।

తైఱఁగునకబ్బ గర్భుడతితీవ్రపుఁ గోపమునొండ, భ్రూకుటి ।

స్ఫురితదీయఫాలమున పుట్టెనుతుండొకఁడుగ్రమూర్తియై ॥ 151

గీ॥ జననమొందుచు నతఁడురోదనముసేయు, కతనరుద్రుండు నా పేగుకలిగె నతని ।

కంత నారీసరాత్త కంబైన తచ్చ, రీరమీక్షించి యధికసంప్రీతితోడ ॥ 152

క॥ విభజించుము నిను ననియీ, ప్రభుడంతర్ధానమొండ, పదపడి తన్నున్ ।

విభజింపనతఁడు పురుషుఁడు, నిభగమనయునైరి చిత్రమిదియని పొగడన్ ॥ 153

వ॥ అప్పురుషుండు పదనొకండు భేదంబులనొంది శాంతంబులును ఘోరంబులును
నై నరూపంబుల వెలసె. అయ్యంగనయు సర్వమంగళాకారంబున శాంత
రూపయై వెలసె ॥ 154

ఉ॥ సంభృత సృష్టిచింతన వశంపదుడై, కమలాసనుండు స్వా ।

యంభువు మానసంబున ప్రహర్ష మెలర్ప సృజించి, నవ్య వి ।

స్రంభనురూపలక్షణవర్ణ, శతరూపసతిన్, స్వయంమనః ।

సంభవ నిచ్చెనాతనికి సమృతిఁ బాణి గృహీతియై తగన్ ॥ 155

వ॥ వారిర్దఱికి ప్రియవ్రతోత్తాన పాదులను పుత్రులిద్దఱును ప్రసూత్యాకూతులను
రూపాదార్యగుణాన్వితలగు కన్యక లిద్వరునుబుట్టిరి. అందు ప్రసూతిదత్తునికి,
ఆకూతి రుచిప్రజాపతికి భార్యలైరి. అందు ఆకూతి రుచిప్రజాపతివలన దక్షిణ
యను కన్యకను యజ్ఞనామ భేయుండైన పుత్రుని గనియె. వారిర్దఱును మిథు
నంబైరి. అందు యజ్ఞండు దక్షిణయందుఁ బన్నిద్దఱు పుత్రులంగనియె. వారు
స్వాయంభువ మన్వంతరంబున, యామాఖ్యదేవతలైరి. దత్తుండు, ప్రసూతి
యందు నిరువదిసలుగురు కన్యకలంగనియె. అందు శ్రద్ధ, లక్ష్మీ, ధృతి, పుష్టి,
తుష్టి, మేధ, క్రియ, బుద్ధి, లజ్జ, వపు, శాంతి, సిద్ధి, కీర్తి, అను నీపదమువ్వరను
ధర్తుండు భార్యలుగాఁ బరిగ్రహించె. వారి చెల్లెండ్రభ్రాతృ, సతి, సంభూతి, స్మృతి

శ్రీతి, క్షమ, సన్నతి, అనసూయ, ఊర్జ, స్వాహ, స్వధలను పదునొక్కరి క్రమంబున భృగుండును, మరీచియు, అంగిరుండును, పులస్త్యుండును, పులహుండును, క్రతువును, అత్రియు, వసిష్ఠుండును, వహ్నియు, పితరులును, భార్యలగాఁ బరిగ్రహించిరి. అందు ధర్మనివలన సశ్రద్ధ, కామంబును, లక్ష్మి, దర్పంబున, ధృతినియమంబును; తుష్టి, సంతోషంబును; పుష్టి, లోభంబును, మేధ, శ్రుతంబును; క్రియ, దండంబును; నయంబు, వినయంబును; బుద్ధి, బోధంబును; లజ్జ, వినయంబును; వపువు, వ్యవసాయంబును; శాంతి, క్షమను; సిద్ధి, సుఖంబును ; కీర్తి, యశంబును పుత్రులగా గనిరి. అందు శ్రద్ధాసూనుండగు కామంబు వలన నందియనుకాంత హర్షుండను పుత్రునింగనియె. అతండు ధర్మసకంబాత్ముండయ్యె ||

156

గీ॥ పరమపుణ్య! యధర్మనిభార్యయ్యె, హింస, వారిద్యటికిఁగలిగె నెన్నిచూడ ।
అన్యతుఁడనునందనుఁడు, నికృత్యాఖ్య, కన్య, వారిలిద్దఱుమిథునమైభూరిమహిమ॥

వ॥ భయంబును, నరకంబును, ననునిద్దఱు పుత్రులను, మాయయు వేదనయు నను నిద్దఱు కన్యకలంగనిరి. అందు భయంబును మాయయు నరకంబును వేదనయు మిథునంబులైరి. అందు భయంబు మాయయందు భూతాపహారియగు మృత్యువుంగనియె. నరకంబు వేదనయందు దుఃఖంబను పుత్రునింగనియె. మృత్యువువలన వ్యాధిజరాశోకతృష్ణాక్రోధంబులు పుట్టె. అవి యన్నియు నూర్ధ్వరేతంబులయ్యె. ఇవియన్నియు జగత్ప్రళయ కార్యపరుండగు శ్రీవిష్ణు దేవుని రొద్దరూపంబులుగా నెఱుంగుము. దక్షమరీచ్యాదులగు ప్రజాపతులు సృష్టికార్యనిర్వాహకుండగు శ్రీ విష్ణుదేవుని రాజసరూపంబులుగా నెఱుంగుము. మనువులు మనుపుత్రులు సన్మార్గవర్తులగు సరోత్తములు జగత్స్థితికార్య నిర్వాహకుండైన శ్రీవిష్ణుదేవుని సాత్త్విక రూపంబులుగా నెఱుంగుమని చెప్పిన మైత్రేయుం డిట్లనియె.

158

క॥ స్థితిస్థగవిలయములు ని, శ్చితగతినిత్యంబులనుచుఁ జెప్పఁబడియె నూ ।
ద్వితపుణ్య! తత్స్వరూపము, వితతంబుగనాకుఁ జెప్పవే, కృప ననినన్ ॥

159

చ॥ ప్రమదమెలర్పనిట్లను, బరాశరుఁ డుద్భవరక్షణాంతముల్ ।
క్రమమున రూపభేదములు గైకొనిచేయు జనార్దనుండు ని ।
త్యము మహనీయదివ్యమహిమాతిశయంబున నడ్డపాటలే ।
మహావిష్ణుఁ డతరప్రభావుండై ॥

160

వ॥ నైమిత్తకంబును, బ్రాకృతికంబును, సత్యంతికంబును నిత్యంబును నన సర్వ భూతంబులకుఁ జతుర్విధప్రళయంబు గలదు. అందు బ్రహ్మళయనించిన సగుప్రళ

యంబునైమిత్తికంబు. బ్రహ్మాండంబు ప్రకృతియందు లయంబొంద నది
ప్రాకృత ప్రళయంబు, యోగీంద్రులు జ్ఞానంబునఁ బరమాత్మయందు సత్యంత
లయంబునొందిన నది యాత్యంతిక ప్రళయంబు. అహర్నిశంబును జంతువులు
పొందు వినాశంబది నిత్యప్రళయంబు. ప్రకృతివలని ప్రసూతియది ప్రాకృత
సృష్టియనంబడును. అవాంతర ప్రళయపర్యంతంబును జెప్పంబడునది నైమిత్తిక
సృష్టి. అనుదినంబును సమస్తభూతంబులుం బుట్టుట నిత్యసృష్టి. అనిపురాణార్థ
విచక్షణులచేతం జెప్పంబడు. ఇట్లు సర్వశరీరంబుల యందుసంస్థితుండై భగ
వంతుండును భూతభావనుండును నగు శ్రీవిష్ణుదేవుండు తప్పతిస్థితి సంయమం
బులు చేయుచుండు. సృష్టిస్థితి వినాశంబులకు సంస్థానంబయందు వైష్ణవ
శక్తులు పరివర్తించు. జగంబు గుణత్రయ మయంబును బ్రహ్మశక్తిమయంబును
నై యుండు. ఇట్లెఱింగినమర్శ్యుండు పునరావృత్తి నొందఁడు || 161

ఉ॥ ఆది పితామహుండు తనయంతటి పుత్రకుఁగాంతు నంచు న ।
త్యాదృతినుండ నవ్విభుని యంకమునందు జనించె పుత్రుఁడు ।
న్నాదుఁడు నీలలోహితుఁడనన్, వడినేడ్చె నతండు భీతిసం ।
పాదకుండై యుపద్రవము పాటిల సద్విజ వంశవర్ధనా ! || 162

క॥ ఏమిటి కేడ్చెదవని తనుఁ, దామరసప్రభవుఁడడుగఁ దడయక నాకున్ ।
నామమిడుమనిన రోదన, సామగ్రికారుడ్రుఁడనఁగఁజనుదనిపలికెన్ || 163

గీ॥ రోదనము మానుమనిన నారుద్రుఁడేడుఁ మార్లు మఱియును నేడ్వ నమృహితమతికి ।
నామసప్తకమిడియె విన్నాణముమర, నబ్జగర్భుఁడుమానికులార్గ గణ్య || 164

క॥ స్థానములునందనులు బ్రతీనివహముగలుగఁ జేసె నిపుణుఁడువాక్యాం ।
తానాఘం డెనమండ్రకు నానందరసార్ద్ర హృదయుండై మునినాథా || 165

ప॥ అవియును భవుండు, శర్వుండీశానుండు, పశుపతి, భీముండుగ్రంథుండు, మహా
దేవుండన నేడు నామంబులు రుద్రునకువెలయు. సూర్యుండు, జలంబు, భూమి,
వాయువు, వహ్ని, ఆకాశంబు, దీక్షితుండగు బ్రాహ్మణుండు సోముండుననఁ
గ్రమంబున రుద్రాదులకుఁ దనువులయ్యె. సువర్చల, ఉమ, సువికేశి, ఆపర, శివ,
సాహ, దీక్ష, రోహిణి యను నెనమండ్ర క్రమంబున భార్యలైరి. శనై శ్చరుండు
శుక్రుండు, లోహితాంగుండు; మనోజవుండు, స్కందుండు, సద్గుండు, సుతా
నుండు, బుధుండునన పుత్రులైరి; దీనిపుత్రపౌత్రులచే జగంబు పూరితంబయ్యె.
ఏతత్ప్రభావుండగు రుద్రుండు సతీదేవి దనకుభార్యగాఁ గైకొనియుండునంత॥

- ఉ॥ దక్షునిమీఁదికోపమునఁ దాళక యాసతి యోగచాతురీ ।
దక్షత మేను వ్రావిడిచి, తాహిమవంతుని పుత్రియైన,సా ।
లాక్షుడువెండ్లియాడఁ బ్రియమార, నుమాసతి, నాత్మవీధిఁ బ్ర ।
త్యక్షముతన్నుఁగోరు వికచాంబుజ పత్రవిశాలలోచనన్ ॥ 167
- గీ॥ ధాతయు విధాతయు నన ఖ్యాతులైన, సుతులనిద్దటి పంకజాక్షునకు మహిషి ।
యైనశ్రీ దేవిగాంచెసంయమివరుండుభృగుఁడుఖ్యాత్యాఖ్యగలతనమగువయందు॥
- వ॥ అనిన మైత్రేయుండి ట్లనియె ॥ 169
- క॥ శ్రీతరుణిదుగ్ధసాగర, జాతయనుచుఁ జెప్పదురు, నిజంబుగమీరల్ ।
ఖ్యాతికి భృగునకుసుతయం, చీతటిఁజెప్పితిరి దీనినెఱిగింపఁ దగున్ ॥ 170
- వ॥ అనిన, బరాశరుం డి ట్లనియె ॥ 171
- గీ॥ నిత్య సుమ్నా జగన్తాత నీరజాయ, తాక్షునకు, ననపాయని యనఘచరిత ।
భర్తకై వడితానును బ్రచురలీల, వెలయునీలోకములయందునలఘుమహిమ॥172
- నీ॥ అర్థంబు, పంకజాతాక్షుండు, వాక్కుప ద్దాలయసుమ్ము, సంయమివరేణ్య ।
బోధ, శ్రీవిష్ణుండు, బుద్ధిశ్రీకామినీ, మణి సుమ్ము కమలసంభవకులీన ।
ధర్మంబు, చక్రగదాపాణి, సత్త్రియ, సాగరోద్భవ, సుమ్ముయోగివర్య ।
సప్త కైటభదైత్యసంహరి, సృష్టి,ల క్షీమానవతిసుమ్ము శిష్టచరిత ॥
- గీ॥ భూమిధరుడబ్జనాభుండు, భూమి కమల, యిభవరిత్రాత సంతోష, మిందిరావ ।
ధూటితుష్టి, రమాధినాభుండు కామ, మబ్జకరయిచ్చు, సుమ్ము విస్రగ్గణ్య॥173
- వ॥ శ్రీవిష్ణుండు యజ్ఞంబు, శ్రీకాంత దక్షిణ, జనార్దనుడు పురోడాశంబు;
రమాదేవి, యాజ్ఞాహుతి; మధుసూదనుండు, స్రాగ్వంశంబు; లక్ష్మి, పత్ని
శాల; శ్రీహరి, యూపంబు, వారిధినండనచితి; భగవంతుండు, కుశంబు; పద్మా
వాస,యిధ్ధ; సారసాక్షుండు, సామంబు; పద్మ,ఉద్గితి, వాసుదేవుండు, హుతాశ
నుండు; హరిప్రియ, స్వాహా; జగన్నాథుండు, శంకరుండు, ఇందిర, గౌరి;
దామోదరుండు, సూర్యుండు; లోకమాత, ప్రభ; వైకుంఠుండు, పితృగణంబు;
సంపత్కాంత, స్వధ; హృషీకేశుం, డాకాశంబు; మంగళదేవత, ద్యౌవీధి;
శ్రీధరుండు, శశాంకుండు; పద్మమందిర, కాంతి; వాసుదేవుండు, వాయువు;
మదనజనయిత్రి, జగచ్ఛేష్ఠ; గోవిందుండు,సాగరంబు; చంద్రసహోదరి, తద్వీల;
గరుడధ్వజం, డిండ్రుండు; ఇందిరాదేవి, యింద్రాణి; మధుసూదనుండు,
యముడు; కమలమందిర తత్కాంత; మాధవుండు, ధనేశ్వరుండు; మారజనని,
బుద్ధి; కేశవుండు, వరుణుడు; వుండరీకవిష్ణురవరుణాని; దైత్యాంతకుండు,

సేనాని, క్షీరాబ్ధితనయ, దేవసేన ; పీతాంబరుం డవప్తంభంబు, విష్ణుమహిమి,
శక్తి ; పురుషోత్తముండు, నిమేషంబు ; హరివత్సోనివాసిని, కాష్ఠ ; త్రివిక్ర
ముండు, ముహూర్తంబు ; మానావీరత్నంబు, కళ ; పుండరీకాక్షుండు, ప్రదీ
పంబు ; అరవిందమందిర, జ్యోత్స్న ; పాంచజన్యధరుండు, ద్రుమంబు ; శోభన
దేవత, లత ; విష్ణుశ్రవణుండు, దివసంబు ; వైష్ణవి, విభావరి ; కృష్ణుండు,
పరుండు ; వారిజాలయ, వధూమణి ; ఉపేంద్రుండు, గడంబు ; నలినపాణి,
నది ; అచ్యుతుండు, ధ్వజంబు ; అబ్జగేహిని, పతాక ; నాగశయనుండు,
లోలుండు ; నలినాసన తృప్త ; ధరణీధరుండు, రాగంబు, రమాకాంత, రతి ;
యివ్వధంబున ||

174

ఉ॥ ఎన్నని చెప్పెదన్నని కులేశ్వర ! పూరుషరూపధారు తె
న్నన్నియుఁ బంకజోదరుని యాకృతులంచు దలంచు, స్త్రీత్వసం ।
పన్నములెన్ని భావములుచాటిలు, నన్నియు పద్మమందిరా
నన్నుత మూర్తులంచు, మణిఁజక్కదలంచు, మచంచలస్థితిఁ ॥

175

ఉ॥ శ్రీసతిపుణ్యగాథ మునిశేఖరుడైన మరీచిచెప్ప, ను
ల్లాసముతోడ వింటి, నదిశ్లాఘ్యము, నీకెఱిగింతుఁ డొల్లి దు।
ర్వాసుండు, శంకరాంశజుఁ డవారితదుర్భరసత్తపో విభా
భాసిత విగ్రహుండు, పరిపాటిఁ జరించె వసుంధరాస్థలిఁ ॥

176

సీ॥ గురునితంబాభోగ పరిణాధమేఖలా, మణి ఘంటికలు, వాద్యమహిమఁజూప
వదనాబ్జసారభ్య వాంఛామిశ్రద్భృంగ, రావముల్, కేయకార్యము ఘటింప ।
పరిచలన్నవపాణి వరమణి కంకణో, త్కర నిక్వణంబులు, తాళగింప
కొదమ తెమ్మెరల సోకునవాలిముంగురు, లలికభాగమున, నృత్యంబు సలుప ॥

గీ॥ అలనగతులకు, రాయంచ లాసపడఁగ, పృథుకుచభరంబునకు మధ్యరేఖ వణఁక।
కమ్మ విరిదండతాల్చి మార్గమునవచ్చె, నొక్కవిద్యాధరాంగనయక్కజముగ॥177

క॥ ఆ కుసుమదామ సారభ, మాకారిత మధుపనిశహ మవ్వనమెల్లఁ ।
ప్రాకటగతి వాసింపఁగ, నా కమలభ ప్రాపమానుఁ డంగవకనియెఁ ॥

178

ఉ॥ “ అండజయాన ! నీకు శుభమయ్యెడు, నాకు నొసంగరాదె, పూ
దండ ” యనఁ, లతాంగి కరతామరసంబులుమోడ్చి, “ మీరు గై ।
కొండు, లతాంతదామ మిదిగో ” యని యిచ్చి సమస్కరింప, మ
త్తుండును బోలెఁగైకొని, సదోహలుడై తలఁదాల్చి పోవఁగఁ ॥

179

సీ॥ కూడి ముప్పదిమూడుకోటులు దేవతా, సంఘముల్ని గుల హెచ్చరికఁగొలువ
తాళ మేళ ప్రాప్తిఁదప్పక హాహాది, గంధర్వనాథు లుత్కంఠఁబాడ ।
చోద్య వేద్యముగ రంభాద్యప్సరోగనా, మణులు లాస్యైక సంశ్రమముచూప
జయజయజేవేతి శబ్దాయమానమై, విద్యాధరశ్రేణి వినున్మీసేయ ॥

గీ॥ వేలసంఖ్యకుమిగులుముత్యాలగొడుగు, లమితచామరములుదాల్చి యమరవరులు ।
గొలువఁజాలోమితోనభ్రకుంజరాధి, రూఢుడై వచ్చెనటకు మరుత్సభుండు ॥

వ॥ ఇట్లు స్వేచ్ఛాగతుండైన యాఖండలుంజూచి ప్రచండతపోమద శౌండుండగు
నమ్ముని మార్తాండుండు, నిజజటా మండలి మండనంబైన యప్సవృద్ధుండఁదిగిచి
దేవమండలేశ్వరువై వినరివైచిన నతండును మెండుకొన్న యహంకారం
బున మనఃపంకజం బశంకంబైయుండ కరాంకుళంబున నందుకొని మరంద
బిందు నందదిందిందిరవంది బృందసుందర గీతికారామంబైన యద్దివ్య కుసుమ
దామంబు దిగిచి కైలాస శిఖరంబుజాట్టిన జాహ్నువియనం దగునట్లుగానుద్దామ
మదస్తా మాభిరామంబులగు సామజకుంభంబులం జాట్టిన బెట్టువదరు ముదురుం
దుమ్మైద పదువుల రొదకుచెదరి యమ్మదకలభంబుదిరిపడి, వడిం, గరంబునఁ
దిగిచి మధుఁకరమలీమసాకారకల్యంబగు సమ్మాల్యంబు కరగలితనిగళనోపమాన
సాక్యలంబుగా ధరణింబడవైచి యేచిన, మదాంధకారంబు ఘోరంబుగాఁ,
బెచ్చువెరిగి, రెచ్చి, పదంబులబెట్టుమట్టి, పుట్టిన కోపచాపలంబున, సాటోపం
బుగాఁ, బుచ్చికొని, వినరి, వియచ్చరకోటివై, వైచి, యద్దెనకుం, గవిసిన,
కోవుననార్చి, దేవసంఘంబులు, వెకలి వికవికలై చెదిరిపటవ నీక్షించి,
సహస్రాక్షుండ క్షీణసంరంభంబునక గుంభమధ్యం బంకుళంబున నాన్చిన న
నూన శోణితధారలు కటంబుల నుత్కటంబుగా, నుదీర్ణ కర్ణోపాంత కాంత
విద్రుమ గుళుచ్చ ఛాయాకారంబుగా జారినక చేరిన కోపాటోపంబు ముమ్మ
రంబుగ క్రమ్మటం బుచ్చుకొని యుచ్చైర్నాదంబున మేదినివైచి పాదంబుల
రాచి ఘీంకారంబుచేసి నిలిచినంజూచి, వాచంయమీంద్రుఁడు రుంద్రరోష
నిస్తంద్రుండై యింద్రున కిట్లనియె ।

181

క॥ స్వారాజ్యపద మదాంధుడవై, రాజసమున, మదీయహస్తార్పిత మా ।
లారత్న మిచ్చమెచ్చక, యారీతిక బాటవై తువే కుటిలాత్మా ॥

182

ఉ॥ సాగిలిమొక్కి, దేవరప్రసాదము సుమ్మనివేడ్కతో శిరో
భాగముచేర్చకేనొసగు భవ్యరమాస్పద పుష్పదామ మీ ।
లాగునఁ బాటవైచితివలక్ష్మ్యము చేసిటుగాన సంపదా
భోగమువాయు మూడుజగముల ప్రభుఁడొ నినుగూడ వాసవా ॥

183

క॥ నను నన్యులతో సరిగా, మనమునఁ దలఁచితివై, కుపితమాననునన్నున్ ।
గనివణకు జగములిపుడే, యనువున నీకింత చులకనై తిన్ జెపుమా ! ॥ 184

క॥ అనవిని సురపతియును, గ్రక్కునఁ గరి దిగనుటికి, మానికుంజరుపదముల్ ।
తనమాళి సోకఁమొక్కుచు, ననునయవచనములు వలుకనమ్మని వలికెన్ ॥ 185

చ॥ వదరులుమాని పొమ్ముడుపవచ్చునె యెవ్వరికైననన్ను, నా
హృదయమునందు లేదుదయయెంచగ నించుకడైన, తాల్నిచెం ।
దదు మదిసంత తెచ్చికొనినన్, భవనశ్రయ జంతుసాధ్వన
ప్రదుని నెఱుంగవే నను, పురందర, ! యెందఱు లేరు తాపనుల్ ॥ 186

గీ॥ గౌతమాదులు మునులు నీకడకుఁజేరి, కలవిలేనివి నొక కొన్నిపలుక, లేని ।
చేప యెక్కించుకొని యెంతచేసితింద్ర, ! యెఱుగవే నన్ను దుర్వాసు నిద్ధలేజ ॥

సీ॥ తరుణారుణచ్ఛాయదార్కొను ఘనక్షిప్త జటలుజ్జ్వల తీలజాలములుగ
భయదకేతు ప్రభం, జక్కుననగు, నటద్యూకుటిధామ విస్ఫుర్తిగాఁగ ।
కోకనదద్యుతిఁ గుచ్చించు కనుచూపుగము లురు విస్ఫులింగములఁ బోల
స్తనిత నాదముఁగేరు దంతసంఘట్ట నారావంబు చిటచిటార్భటలుగాఁగ॥

గీ॥ పేర్చుకార్పిచ్చనఁగ మహాభీకరోగ్ర, మూర్తియైవచ్చు, ననుజూచిముజ్జగముల ।
వారు భయమందికందని వారుగలరె, చెనటివై యింద్ర ! యిట్లెలచేసితివు ॥ 188

క॥ అటునిటు నీవిష్ణుడు, తటవెటమాటలు కొన్నియాడవిడుచునె, యస్సత్ ।
పటుకోప తీవ్రదహనో, దృఢకీలాజాలతాప భరమునురేంద్రా ॥ 189

గీ॥ ఎన్ని చెప్పిననైన ననే నిష్పాదాడు, మాటదప్పునె, నీవనుమానముడిగి ।
నాగపతి నెక్కి దేవతానగరమునకు, పొమ్ముదేవేంద్ర ! యీవట్టిబూమెలేల ॥ 190

క॥ అనిపరుజో క్తులుపల్కుచు, చనియెన్ మునిపతి, యధేచ్ఛ, శతమన్యుడు గ్ర ।
క్కున నభ్రగజము నెక్కుక, యనుపమభేదమునఁబోయె నమరావతికిన్ ॥ 191

వ॥ అంత ॥ 192

సీ॥ నిశ్చలపుణ్య తపశ్చర్యలుడిశ్రాయె, సవనతంత్రంబులు సాగవయ్యె
ఫలియింపవయ్యె పృథులతాదు లామ్నాయ శాస్త్రపాఠంబులు జరుగవయ్యె ।
స్రాణివర్గములు దుర్బలవృత్తులయ్యె, సనాతనధర్మముల్ నడువవయ్యె
కామలోభాదు లగ్గలమయ్యె వగ్రహవ్యాప్తి నర్హవిశేష మల్పమయ్యె ॥

గీ॥ పాకదమనుండు సురలు నిశ్శిక్కులైరి, లోకముల్లు, లేమిచేత, చికాకుపడియె ।
హరిహయకృతాపరాధకుష్మన్సునీంద్ర, చంద్రురేంద్ర భయంకర కాపఘోషామ ॥ 193

- వ॥ ఎచ్చట సత్యంబుగల దచ్చటలక్ష్మీనిలుచు. ఆ సత్యంబును లక్ష్మీనను సరించు. లక్ష్మీరహితులకు సత్యంబెక్కడిది. సత్యంబులేకున్న గుణంబులు గలుగనేర్చునే. గుణంబులులేకున్న పురుషులకు బలశౌర్యాద్యభావంబు సిద్ధంబగు. బలశౌర్యాది వివర్జితండు సకలజనంబులకు లంఘనీయుండగు. అట్లు సర్వజన లంఘితుండు ప్రసిద్ధుండయ్యును అపధ్వస్తమతియగు. ఇట్లు త్రైలోక్యంబు నిశ్శీకంబును సర్వ గుణవివర్జితంబును నగుచుండ, నిశ్శీకులగు దేవగణంబులతోఁ దాదృశులగు దైత్యదానవులు రణోద్యోగంబుచేసిన పరాజితులై పురుషులహతాశన పురోగములైన త్రిదశులు పితామహు శరణంబు వొచ్చి యథావృత్తంబగు నిజ వృత్తాంతంబు విన్నవించిన వారలనాడరించి విరించి యిట్లనియె॥ 194
- చ॥ పరముఁ, బరాపరేశ్వరు శుభప్రజవర్థను దైత్యమర్దనుఁ
వరదు జగదృచ్ఛాంతి వినాశనకారణ చుఃఖదారణుఁ ।
నిరఘ్న ప్రజాపతేశ్వరుని నీరజనేత్రుని దివ్యగాత్రునిన్
శరణమువేడు దీక్షణము, సత్యముమీకు శుభంబు గల్గెడిన్ ॥ 195
- చ॥ అనియని యంత సంభ్రమ నిరంతరతాంత నితాంత చింతి బా
యని మునిదేవతల్ గొలువ నంబుజగర్భుడు నిర్భరత్వరన్ ।
చనిచనితానుమోదము తెనుంగ గనుంగొనె శుభ్రతావిమో
హన ఘనవీచితల్ప సుఖతార్జునసారథి, క్షీరవారిధిన్ ॥ 196
- వ॥ ఇట్లు క్షీరాబ్ధిగాంచి, విరించి, తదుత్తర తీరగబాశ్రయించి సాష్టాంగ నతి
గావించి, యంజలిపుటంబులు ఫాలంబులంగీలించి, పంచాస్త్రగురు నుద్దేశించి
యిట్లని వినుతించె॥ 197
- చ॥ సరసిజనాభ, సర్వగత, సర్వశరణ్య, యనంతనామ, య
క్షర, యజ, యవ్యయాత్మక, సుఖప్రద, భూధర, బోధిధామ, భా
స్వర, శరణాగతార్తిహర, చక్రగదాధర, దేవదేవ, సీ
చరణసరో రుహంబులకు సాగిలిమ్రొక్కెడ నిష్ఠసిద్ధికిన్ ॥ 198
- గీ॥ ఆదరమున ముముక్షువులైనయోగు, లాత్మకలతరు నిన్ను మోక్షార్థులగుచు ।
అరయప్రకృతిగుణములునీయందు లేవు, శుద్ధసత్వాత్మమముకృపజూడవయ్యు ॥
- సీ॥ కాలమై, శక్తియై, కారణంబై, కారణమునకు కారణత్వము వహించి ।
కార్యమై, కార్యసంఘాతంబునకు కార్య, మై సర్వభూతాత్మయై వెలింగి ।
భోక్తయై, భోజ్యమై, వ్యక్తయై, ప్రప్తయై, సృజ్యమై యఖిలకర్తృత్వమొంది ।
బోధయై, బోధమై, బోధ్యమై, యవికారమై, ధూలసూక్ష్మతాప్రాప్తి నొంది ॥

గీ॥ శంకరుడను నెను నింద్రాదిసకలసురలు, తెలియఁగాలేనిమహిమచేఁదెలివినొంది।
పరగునెయ్యది యవిష్ణుపరమపదము మదితిరంబుగనిల్పిమ్రొక్కెదముభక్తి॥

క॥ వనజాక్షుడన, శంకరుడన, వనజోదరుడనఁగ, భవనవందిత! యయ్యై ।
యనువుల వెలయుదు వఘనా, శన! తావకమహిమఁబొగడ శక్యమెక్కణ్ణా!! ॥

వ॥ భవదీయదత్తన సూర్యోదయంబున నన్నయన కమలంబులు తెలివినొందుం
గాక, అని పలుకు పితామహుని పలుకులువిని యనిమిషపతి పురోగములైన
సురలు సాగిల్చి మ్రొక్కి యుచ్చైర్నాదంబున నిల్లని స్తుతియించిరి ॥ 202

గీ॥ మాకునధిపతియైన బ్రహ్మయునుదెలియ, జాలఁడట నీపరమపదం బేల తెలియ ।
శక్యమగుమాకు నీవప్రసన్నదృష్టిఁ, జూచిదర్శనమొసఁగుమహ్యతముకుండ॥203

వ॥ తదనంతరంబ బృహస్పతి పురోగములైన మునుల్లని స్తుతియించిరి ॥ 204

క॥ ఆద్యుడవు యజ్ఞ పురుషుడ, వాష్ట్యంత విహీనుడవు నమస్తాగమసం ।
వేద్యుడవు సృష్టిపతివన, ఎద్యుడ వమితుడవు సకలవిద్యుడ వెందుక ॥ 205

వ॥ ప్రసన్నుండవై దర్శనమొసంగుము ॥ 206

నీ॥ ధాతయీతండు, పద్మామనోహర! త్రిలోచనుడీతఁ డుత్కుల్ల ననజనేత్ర !
పూషయీతండు సుధాంభోరాశిశయన! వైశ్వానరుండీతఁడు దిన్యప్రభావ ।
పాకారియీతండు నిర్భరకృపాసంవేశ, యాదోధిపతి యీతఁడుసురదమన
ధనుదుడీతఁడుతప్త కనకసుందరచేల, యక్షరాజీతండు విహంగగమన ॥

గీ॥ సాధ్యమరుఁడశ్వీ వసువిశ్వసంజ్ఞ సురలు, వీరున ర్వేశ! నిజచరినారసహితు ।
లగుచువచ్చిరి మిముఁగొల్వ నాదిరించి, దృష్టిగోచరుడవు గమ్ముదేవదేవ ॥207

వ॥ దైత్యసేనా పరాజితులమై నచ్చి దేవరవారి శ్రీచరణంబులు శరణంబు జొచ్చి
తిమి రక్షించుమని ప్రార్థించిరాసమయమున ॥ 208

నీ॥ ఎడబాదల్ సరిమేననొడగు మంజాయల, మక్కడించినపైఁడి మఱుగువాని
తళుకుదంతముల, నిద్దపురుచిదృటలని, న్నడియైనకలికిలేనగవువాని ।
మేలిడాల్చల్లు కెంకేలి చిందపుతేట, నీలైన చుట్టువాలెఱగువాని
తెలిగన్నుగొనలజూపులఁ జాలకళలెక్కు, సక్రకుండల సమున్నతులవాని ॥

గీ॥ చతురకలశాంబునిధి సుధాసాధవీధి, జిలుగుదరగలముత్యాల చేర్లుసిరుల । 209
నలరు ఫణిరాజు తూగుటుయ్యాలఁ దూఁగు,వానిశ్రీజానిగనిరివాగ్వరుడ సురలు॥

వ॥ ఇల్లపూర్వరూప సంస్థానంబై శేజోరాశియగు పుండరీకాక్షునీక్షించి పితా
మహాపురోగములు మ్రొక్కి “ బేవా ! బ్రహ్మద్రాది సురగణంబులు నీవ,
యజ్ఞ వషట్కారోంకారంబులు నీవ, ఇజ్జగంబంతయును నీవ, వేద్యు, వేద్యం

బును నీవ, దైత్యనిర్జితులమై యార్జునోంది నిన్ను శరణంబుజొచ్చితిమి. నీ
తేజంబున మమ్ము నాప్యాయనంబు నొందించి రక్షింపుము ॥ 210

క॥ నినుగొలిచి నపుడతొలఁగున్, ఘనతరదుఃఖములు శుభముగల్గును పాపా ।
ఘనివృత్తియగును, వికసిత, వనజాయతనేత్ర భక్తవత్సలకృష్ణా ॥ 211

క॥ అనియిట్లు సురలువలుకఁగ, వనజాయతలోచనుం డవారితకరుణా ।
వినుత కటాక్షేక్షణములఁ, దనియఁగ సురకోటిఁజూచి తానిట్లనియె ॥ 212

ఉ॥ ఓసురలార నాదగునమున్నత తేజముచేత మీకు ను
ల్లాసముచేయుదున్ గడునలంఘ్యము విప్రునిమాట తప్పదా ।
యాసమనాక యోషధిచయం బఖలంబును దెచ్చివైచి ని
స్త్రాసమునన్ బయోజలధిద్రచ్చుడు హెచ్చగుమీకు సంపదల్ ॥ 213

క॥ మీరునుదైత్యపతులు త,త్ప్రారంభముతోడ మందరము మంధము, స ।
రోర్వరగపతివాసుకీత్రా, డారూఢింజేసి చేయుఁడభిమథనమున్ ॥ 214

సీ॥ అసురలసామోక్తి నలరించి యమృతంబు, మీకునగంబని మేరచేసి
మత్సహాయతనబ్ధి మధియించి యమృత,లాభముగాంచి యనురులఁబరిహరించి ।
వినుత సుధాసానమున బలాధ్యత,మించి యమరత్వసిద్ధి నిత్యముగఁగాంచి
శత్రువర్గముల వాంఛారూఢినిర్జించి, నిఖిలసంపదలు బూనికవరించి ॥ [ధమున ।

గీ॥ యలరెదరు; పొందుసురలారయనిన మ్రొక్కి, చని; రమాపతియాన తిచ్చినవి
క్షీరవారాశిలోన నక్షీణమహిమ, నోషధులువైచి మధియించిరురుబలమున ॥

వ॥ ఇట్లు మందరంబు కవ్వంబుగా వాసుకీ నంకత్రాడుగా క్షీరాబ్ధిమధించు
నప్పుడు దేవతలుపుచ్చుంబును దైత్యులు శిరంబునుబట్టిరప్పుడు విషదిగ్ధ నిశ్వాస
వహించే నపహృతకాంతులై యనురులునిస్తేజులైరి. తన్మఖనిశ్వాస వాతా
హతిందూలి వలాహకంబులు పుష్పోపరిభాగంబునం బాగులుగట్టి వర్షింపండ
ద్వర్ష భారాప్యాయితశరీరులై సురలుబలసంపన్నులై యుండిరంత ॥ 216

ఉ॥ మందరభూధరంబుదధిమధ్య నిమగ్నముగాకయుండ, గో
విందుడు క్రిందుకూర్కమయి వీచేనఁదాల్చి, సురవ్రజంబు లో ।
నం, దనుజాతిలోన గగనంబున నొక్కొకరూపుదాల్చి, త
న్నందఱుగానకుండ, కలకాబ్ధిమధించె నదృశ్యరూపుడై ॥ 217

క॥ సురలకునసురలకును, న య్యురగ శ్రేష్ఠునకు పంకజోదరుఁ డొనఁగెక ।
వరనిజతేజోబలవి, స్ఫురణమున, ననూనబలము, భూరివివేకా ॥ 218

- వ॥ ఇట్లు మధించుచుండ క్షీరాద్ధియందు ॥ 219
- క॥ సురలు వినుతింపమానీ, శ్వరులుత్సాహంబునోంద, సకలమనుజులు ॥
పరమానురాగ రసనం, భరితులుగా, సురభి, యజ్ఞమాన్య, జనించె ॥ 220
- క॥ భూరితర నిజసముత్కట, సౌరభమెల్లెడలను వెదజల్లుచు పారా ॥
వారాంతరమున నప్పుడు, వారుణియుదయించె దైత్యవర్గము చెలగ ॥ 221
- నీ॥ కాంతీతప్రదము సద్గంధంబు, దివ్య కాంతాసౌఖ్యదము కల్పతరువుపుట్టె
ధవళయాపము, చదుర్దం త నితాంత సత్కాంతికాంతము దివ్యగంతిపుట్టె ॥
రాజభాస్వరము, ధారాజితా నిలతర స్తంత్రమువైశ్రేష్ఠాశ్రాశ్వంబుపుట్టె
మదవతీ వదనోపమము సుధారసకరండము పూర్ణచంద్రమండలముపుట్టె ॥
- గీ॥ అప్పురః కోటిపుట్టె దివ్యామృత ప్రపూర్ణకుండిక బూని యంభోజనేత్ర ॥
మూర్తిధన్వం తరియనంగ స్ఫూర్తివెలయ, పుట్టమంథకుభిత మహాంభోధిలోన ॥
- క॥ అక్కజముగ దేవాసురు, లుక్కున, వడి, బట్టితిగుచు నుద్ధతులకడున్ ॥
త్రొక్కుడువడి, వాసుకి, వడి, గ్రక్కినగరళంబు భోగిగణములు గొనియెన్ ॥
- వ॥ అంత ॥ 224
- నీ॥ శృంగారలక్ష్మీమూర్తి వహించెనో యనమెఱుంగుఁ దీగనదల్చు మేనువైరయ
తతసుధాచ్ఛాయ సుస్థితభూయమందెనో యనఁగవెన్నెలఁగేరు హాసమొప్ప ॥
కలువచాయలు, చూపుగములయ్యెనోయన కాముతూపులనేలు కన్నులమర
లబ్బుండువదనతాదాత్మ్యంబు నొందెనోయన తమ్మిఁ దెగడువక్త్రాబ్జమమర ॥
- గీ॥ మానితాంభోరుహాన నాసీనయగుచు, శ్రీకరకరాంబుజముల నాళీకయుగము ॥
పూనికళ్యాణ విభవసంతానదాన, కాంత, శ్రీకాంతవచ్చె సాగరమువెడలి ॥ 225
- ఉ॥ అప్పుడు దిక్కురుల్ నిజకరాగ్రములన్, సురనిమ్నగాది పు
ణ్యాప్సరిపూర్ణ హేమకలశావళులెత్తి జగత్సవిత్రిన ॥
య్యుప్సతికన్యక పరమహర్షముతో నభిషిక్తజేసెన
య్యుప్పిదమెల్లలోకముల కుత్సవదాయకమయ్యె నయ్యెడ ॥ 226
- ఉ॥ ఆడకువారిరాశి, పురుషాకృతితో జనుడెంచి యెన్నడున్
వాడనిదివ్య హేమమయవారిజమాలిక తెచ్చియిచ్చె, కా ॥
సాడుముమమ్ము నేమరకుమంచు రమారమణీలలామ కా
మేడితళక్రియుక్తిగల ప్రేమనికామగతిఁ జెలంగఁగ ॥ 227
- గీ॥ తళుకులెల్లెడ ఇందుకుందనపువనుల, ప్రచురదివ్యమణి కలాపములఁదెచ్చి ॥
అక్షుహాడవికర్పించె నపుడుభక్తి, వినయనంభ్రమరసవర్ష, విశ్వకర్ష ॥ 228

చ॥ స్వరజనయిత్రి, యస్పడు ప్రసన్నమనోంబుజయై విలేపనాం
బరసుమదామభూషణ సమంచితమై, సురలెల్లజూడ శ్రీ ।
హరియురమెక్కిచూచె జగమంతయు సంశుమదంశుజాల భా
స్వరసరసీజ పత్రవిలసన్నయనాంచల చంచలేక్షుల ॥

229

క॥ గంధర్వులుపాడగ, నమృతాంధ స్తరుణీగణంబులాడగ, మాపు ।
ష్పంధయవేణీమణి, యతిబంధురగతిసురుల విన్నపములాలించె ॥

230

వ॥ ఇట్లు పుండరీకాక్ష వక్షస్థలనివాస లక్ష్మీకటాక్షవీక్షా నిరీక్షితులై సహస్రాక్షులు
రోగములగు దేవతాశ్యతు లక్షీణనిర్వృత్తింబొందిరి, వందిరి. ముకుందచరణార
విందవిముఖులై నముచిప్రముఖులు లక్ష్మీకటాక్షంబునకుంబాసి రేసి ధన్వంతరి
కరస్థయగు నమృతకుండికయొడిసి పుచ్చుకొనిన నచ్యుతుండు కపటమానిసీ రూప
ధరుండై వారివంచించి నిషేధ విబుధులకొసంగిన తనీయపానంబున బలసం
పన్నులై యన్నిశాచరులందోలిన పాతాళంబువట్టిరంత, అనంతనకు మ్రొక్కి
గ్రక్కున నమరులమరావతికింజనిరి. సూర్యుండవార్య తేజోధుర్యుండయ్యె.
నక్షత్రంబు లక్షీణకాంతి పాత్రంబులయ్యె. అగ్నులనుద్విగ్న జ్వాలలగ్నుంబు
లయ్యె. ధర్మమార్గంబులునిర్తలత్వానర్గళంబులయ్యె. శక్రుండవక్ర వరాక్రమం
బున లక్ష్మీకటాక్షజుష్టంబగు విష్ణుపత్రయంబేలుచు స్వారాజ్య సింహాసనస్థుండై
కరగృహీత కనకారవిందయగు నిందిరాదేవి నిట్లనిస్తుతియించె ॥

231

గీ॥ పద్మవదన, పద్మపత్ర సుందరనేత్ర, పద్మసద్మ పద్మభాస్వరకర ।
పద్మనాభదేవి పద్మపూజాప్రియ, నఖలలోకజనని నాశ్రయింతు ॥

232

శా॥ శ్రద్ధామేధలు, భూతినీతిగతులు, స్వాహాస్వధాసత్క్రియా
సిద్ధుల్, యజ్ఞరహస్యవిద్యుల, పరిజ్ఞేయత్రయీవార్తలు ।
బుద్ధిప్రస్ఫుటదండనీతులును, నీపుణ్యాకృతుల్, శ్రీసుసం
బద్ధాక్షేతులఁ జూడవద్దు! ననుపద్దు! పద్మనాభప్రియా ॥

233

గీ॥ నీవయిజ్జగమెల్లను నిండియుండు, దీవులక్కంగ నన్యులకెక్కఁ దరమె ।
యజ్ఞమయమునుయోగి చింత్యంబునై న, సారసాయతనేత్ర వక్షస్థలంబు ॥

క॥ నీచేవిడువంబడి, యతి, నీచత్వముబొంద జగము నీవిపుడు సుధా ।

వీచుల నగు కనుచూపులఁ, జూచిననీక్షణమె సకలశుభములు గాంచు ॥

235

క॥ దారసుతాగారమహా, దారసు హృద్ధాన్య ధనవితానములు శరీ ।

రారోగ్యైశ్వర్యాదులు, చేరున్నీచూపు మహిమ చే మనుజునకు ॥

236

ఉ॥ తల్లివిసీపు జీవులకుఁ, దండ్రిపయోరుహ లోచనుండు, మీ
రెల్లజగంబునిండి, నుసమృద్ధతనుండుదు రస్తదీయహృ |
ద్వల్లభమైన కాంక్షితమవశ్యమునిచ్చి దయావిమిశ్రసం
ఘ్నకటాక్షవీక్షణసమూహములన్ నను చూడుమిందిరా || 237

గీ॥ కమలనదన ! మామక ధనమందిరగోష్ఠ, పుత్రమిత్రతనుకళత్రచిత్ర |
తరపరిచ్చదముల నిరతంబువిడువక, నిండియెపుడు నిచటనుండుమమ్మ || 238

క॥ శీలదయాసత్యాదివి, శాలసుగుణ వితతి పంచజనుని భజించున్ |
శ్రీలలన ! త్వత్కటాక్ష స,మాలోకితుడైన యాతఁ డగుణుండైనన్ || 239

చ॥ అతఁడుకులీనుఁ డాతఁడు సమగ్రయశోధనశాలి యాత డూ
ర్జిత బలుఁడాతఁ డాహవ వరిష్ఠుఁడతం డభిరూపుఁడాతఁ డా |
యతమతిమంతుఁడాతఁడు గుణాఘ్నఁడతం డతి పుణ్యుఁడెవ్వఁ డ
చ్యుతసతి! నీదుసత్కృపకు యోగ్యుఁడు భాగ్యకీశాధురీణతన్ || 240

గీ॥ అఖలగుణములు కలిగిననైన ననచట, నీకటాక్షంబాకింతైన నిలువదేని |
అవియ, విగుణంబులగు, నీగుణాలివైగడఁ, గలఁడె వాఙ్మానియైన పంకరుహవదన||

లయగ్రాహి.

ఇందిర ! దరన్నలినమందిర ! ముఖాబ్జజితచందిర ! వినీలకచబృందజితమత్తైం
దిందిర, సమస్తసురపందితపదోద్యదరవింద చరణానతముకుంద భవదీయా |
మందకరుణావశగనుందరికటాక్షరుచికంఠశములన్నను గనందగు నయాని
వ్యందనవబిందుతతులం దిడిసి యంగము లనిందితసుఖానుభవమొందుగతిఁబొంగన్ ||

క॥ అనివినుతించిన పద్మా, సన యింద్రునిఁ బలికె నీదు సన్నుతిచే నా |
మనమలరె వరములిచ్చెద, గొనుమన నతఁ డమరరక్షకునిసతికనియెన్ || 243

క॥ వరమిచ్చెదేని నేనీ, కరుణకుఁ బాత్రంబయేని కమలాలయ మ |
త్పరిపాలిత లోకత్రయి, నిరస్తకొనుము పాసిచనక యెప్పుడువేడ్కన్ || 244

వ॥ ఇది యొక్కవరం బింకనొక్క వరంబువేడెద || 245

క॥ ఏనొనరించిన నీస్తవ, మేనరుఁడు పఠించు నతని నిందిరభవదీ |
యానూన సత్కృపాన, న్నానితుఁగాఁ జేయుమమ్మ మానకయెపుడున్ || 246

వ॥ అనిన నరవిందమందిర పురందరున కిట్లనియె. నీవైనరించిన స్తోత్రారాధనంబునం
బరితుష్టనైతి. నీవు కోరినయట్లు త్రైలోక్యంబును విడువ, నెవ్వఁడేనియు సాయం
ప్రతస్సమయంబుల నీస్తవంబు పఠించునతని నెపుడువిడువనని వరద్వయంబు

నొసంగ. ఇవ్విధంబున శ్రీదేవి భృగుమునీంద్రునివలన ఖ్యాతియందు నుజయించి క్రమ్మఱ నమృతమధన కాలంబున నంబుధివలన బుట్టె. జగత్సాక్షియగు జనార్దనుం డేకాలంబున నవతారంబుల నొందునాకాలంబులఁ దానును సహాయత్వంబు నొందు. మఱియును హరి యాదిత్యుండుగా, పద్మ పద్మంబు వలనంబుట్టె, పదంపడి భార్గవరామావతారంబున ధరణియన, రాఘవత్వంబున సీతయన, కృష్ణావతారంబున రుక్మిణియనంబరగు. ఇత రావతారంబుల యందును సహాయినియగు. హరి దేవత్వంబునొంద దేవతయగు. హరిమనుష్యత్వంబు నొంద మానుషియై భగవదనురూప చేష్టలమెలంగు || 247

ఉ॥ ఇందిరదివ్యజన్మ కథ యెవ్వఁడువేడ్క పఠించు, నెవ్వఁడా నందమునన్ వినున్ శుచిమనస్థితి నాతనియింట సంతతా |
మందములై సిరుల్ నిలుచు మానకమూడుతరంబు లెప్పుడున్
జెంద దలక్కి మాని కులశేఖర ! నీకు నెఱుంగఁ జెప్పితిన్ || 248

వ॥ అనిన మైత్రేయుం డిట్లనియె || 249

గీ॥ భృగునివలన నెట్లు నెగఁడసర్గము ప్రజ, లెండఱతనికై రి యెఱుంగఁజెప్ప |
వయ్య! నాకుననిననమ్ముని ప్రవరుఁడి, ట్లనుచుఁ జెప్పె హర్ష మగ్గలముగ || 250

క॥ ఖ్యాతికి భృగునకు ధాత,వి ధాతయునన పుత్రయుగము, తనయ జగద్వి |
ఖ్యాత రమయును జనించుట, చేతోమోదముగనీకుఁ జెప్పితినిగదా || 251

వ॥ ఆ ధాతృ విధాతలకుఁ గ్రమంబున మేరుకన్యకలైన ఆయతియు నియతియు నన నిద్దఱుభార్యలై రి. అందుధాతకు నాయతియందుఁ బ్రాణుండును, విధాతకు నియతియందు మృకండుండును బుట్టె || 252

క॥ పాండిత్యధుర్య ! వినుము మృకండునకున్ బుట్టె, సుతుఁడు కల్పాంతాయు |
ర్గండితుఁ డఖండమతి మా, ర్కండేయుండనఁ దపోఽధికత్వము వెలయన్ || 253

వ॥ అమార్కండేయునకు వేదశిరుండుపుట్టె ధాతృపుత్రుండైన ప్రాణునకు ద్యుతి మంతుండు, ద్యుతిమంతునకు రాజవత్తుండుపుట్టె. అతనివలన భార్గవవంశంబు విస్తారంబు నొందె || 254

ఉ॥ ఆతతన త్తపోవిభవుండైన మరీచికిభార్యయైన సం భూతి, విరాజనామకుని బుత్రునిగాంచె, దదీయవంశము |
ద్యోతితమై ధరం బరగ యోగి కులోత్తమ ! యంగిరుండు వి ఖ్యాతియెలర్పఁగాఁ దనకులాంగనయా స్త్రుతియందు కన్యలన్ || 255

వ॥ సినివాలియు, మహువును, రాకయు, నమమతియును నన నలువురిం గనియె. అత్రికి ననసూయ యందు సోముండును దుర్వాసుండును, దత్తాత్రేయ యోగీశ్వ

రుండును ననముగ్గురు పుత్రులుపుట్టిరి. పులస్త్యునకు ప్రీతియను కాంతవలన దత్తుండుపుట్టె;నతండు పూర్వజన్మంబున స్వాయంభువ మన్వంతరంబున నగ స్త్యుండనంబరగు. పులహునకు క్షమయనుభార్య యంగుఁ గర్దముండును, ఊర్వలీయుండును సహిష్ణుండునను,నుత త్రయంబుపుట్టె. క్రతువునకు సన్నతియను భార్యయందు ఊర్ధ్వరేతస్కులును నంగుష్ఠ పర్వమాత్మలును జ్వలద్భాస్కర తేజులునగు వాలఖిల్యు లరువదివేలుపుట్టిరి. వసిష్ఠునకు ఊర్జయందు రజండును, గాత్రుండును ఊర్ధ్వబాహుండును, సవనుండును, అనఘుండును, నుతపుత్రుండును, శుక్రుండును, నన నేడుర్గు ఋషులుపుట్టిరి || 256

గీ॥అరయ నగ్న్యభిమాని,బ్రహ్మగనుతుఁడు,పావకుఁడుస్వాహాయను తనభార్యయందు।
వినుము!పవమానశుచిజలాశనులనంగ, నుతులమువ్వరగనియె నూర్జితమతులను॥

ప॥ వారలసంతతి పంచచత్వారింశద్భేదంబులం బరఁగె. పావకుండును, పుత్ర త్రయగబునుం గూడ ఏకోనపంచాశ ద్భేదంబుల వహ్నులఁగీర్తింపం బడుదురు బ్రహ్మకు నగ్నిష్వాత్మలును, బర్హిషదులును ననుపితరులు పుట్టిరి; వారనగ్నులును, సాగ్నులునునై యుండుదురు. వారలు స్వధయను భార్యయందు మేనయు, నై భార్యియు నను గన్యలంగనిరి.వారిరువురు బ్రహ్మవాదినులును యోగినులును, ఉత్తమజ్ఞాన సంపన్నులును, సకల గుణాన్వితలునునై యుండుదురు. ఇదిదక్ష కన్యకాసంతానవృత్తాంతంబు. ఇది శ్రద్ధావంతులై వినువారు పుత్రపౌత్రాభి వృద్ధులగుదురని చెప్పి శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె || 258

—◆—ధృవ చరిత్ర. —◆—

సీ॥ మునివర స్వాయంభువునకుఁ బ్రియవ్రతో, త్తానపాదాఖ్యు లిద్దఱుతనయులు తనరుదు రందు నుత్తానపాదునకును, రుచసునీతులు భవ్యరుచులు సతులు । నురుచివైఁజ్రేమ హెచ్చుగనుంచు భూనాథుఁ డిడడునునీతివై నించుకైన నురుచికినుతుఁడు భానురుఁ డుత్తముఁడు పుట్టవెలయనునీతికిఁ గలిగెధృవుఁడు ॥

గీ॥ నవ్యమణిహేమరాజాననఘఁడైన, తండ్రితోడయెక్కియున్న యుత్తమునిజూచి।
ధృవకుమారకుఁడును దదారోహణాభి, కాంక్షియై డాయవచ్చినఁగాంచినురుచి॥

ఉ॥ పాపఁడ ! యీవృథాశ్రమము పాల్పడనేల నృపాలకాంక్షమే
యాపుననబ్బునీ కిది యెఱుంగవెమున్ను మదీయగర్భ జ ।
న్తాపరిమేయభాగ్య దళనంద సునీతికి నేలపుట్టి తీ
వీవతి, తండ్రియైన నిదియేలలభించుఁ ద్యజించుఁగామము ॥ 260

క॥ హృత్తనతుఁడు త్తముండీ, యుత్తమపదమునకు నర్హుఁడుగుము నీవీ ।
యుత్తలము, పుణ్యఫలసం పత్తిన్మత్సుతుఁడవైన మఱిసిద్ధించు ॥ 261

వ॥ ఈ రాజాసనంబు సామ్రాజ్య చిహ్నంబిది నా పుత్రునకే యోగ్యం బేల క్షేత్ర
పడియెదవు ? సునీతికింబుట్టిన నీకుచ్చైర్మానో రిథంబులు సిద్ధించునే యనియధి
క్షేపించి పలికిన నప్పడు. 262

క॥ ధ్రువుఁ డవిరళతరకోపో, దృవుఁడై యచ్చోటువాసి తనునొందుపరా ।
భవము తనతల్లికెఱిగించ, వడిం, దద్దేహమునకుఁ, జయ్యనఁ, టోయెన్ ॥ 263

క॥ పరిభవ వీడితునీష త్పురితాధరుఁ దనయునపుడు చూచిజనని యా ।
దరమున నంకస్థనిడి, శిరమాఘ్రాణించియనియెఁ జిత్తము చెదరన్ ॥ 264

నీ॥ అన్నయేటికి విన్ననై నది నీమోము ? కోపకారణమేమి ? చాపలమున ।
నెవ్వరై నను బతికెగ్గుకావించిరో ? నీకెగ్గుచేసిరో ? శోకమేల ? ।
అనుటయు నురుచి తన్నవమానవాక్యముల్, గర్వించిపలికిన క్రమముచెప్ప ।
వెండినిట్టూర్పు బల్విడిపుచ్చి దుశ్చిత్త, మున నీనవదినయై తనయుఁజూచి ॥

గీ॥ అల్పఘణితినునీతి యిట్లనియె సత్యమయ్య తిద్వాక్య మట్ల భాగ్యంబులేని ।
నాకునుదయించి నికృతినంతాప జలధి మునుగఁ బాలై తివింక నేమనఁగఁగలదు ॥

చ॥ నురుచి పురాభవంబున విశుద్ధతపంబులు చేసియుండ భూ
వరుఁడు తదీయ కార్యవశేవ ర్తనుఁ డయ్యె, నపుణ్యకర్మదు
స్తరపరిభావవారినిధి సాంద్రతరంగనిమగ్నయైనను
దరి ననుజోటి భార్యయును నామమెతాల్పువిహీనభాగ్యతన్ ॥ 266

ఉ॥ అన్న ! పురాభవాంతరసమార్జిత కిర్మచయంబు పాకమై
నన్నురునొందు నెందును ఘనంబుగ దుఃఖసుఖంబులిట్లుతా
నెన్నక స్త్రుక్కుఁబొంగు నరుఁడెవ్వఁడతండు వివేకపాపసం
పన్నత లేనివాడనుచుఁ బల్కుదు రాగమత త్వకోవిదుల్ ॥ 267

వ॥ రాజాసన ఛత్ర చామరాశ్వవారణాదులు పుణ్యంబులేని వారికిం గలుగవు,
పుణ్యవతియైన నురుచికడుపునంబుట్టుటంజేసి యుత్తమునకుం గలిగె నల్ప
పుణ్యనై న నాకడుపునంబుట్టిన నీకేల కల్లు నెవ్వరికేమి గల్లు వారందుచేతఁ
దృప్తింబొందవలయునని యుపశమించుము. కాకున్ననట్టి మహోన్నత పదం
బులు లభించుటకై సర్వఫల ప్రదుండైన దామోదరు నాశ్రయించి పుణ్యో
పచయార్థంబు యత్నంబు చేయుము. సుశీలుండవై, ధర్మాత్తుండవై, సర్వ
భూతహితరతుండవై, సర్వ మిత్రుండవై నర్తిల్లుము. ఉదకంబులు పల్లంబున
కోడిగిలినట్లు నంపదలు పాత్రంబు వెదకిపొందునని చెప్పిన సునీతికి ధ్రువుం
డిట్లనియె॥ 268

గీ॥ అమ్మ! శమించుమనుచుమీరానతిచ్చి, సంతయునిజంబుపరులజవ్వభిధాన ।
చాపనిర్మూలక దుర్వచస్సాయకములు, నాటంగందిన మదినిది దీటుగొనదు ॥

చ॥ అమితపరాభవానల శిఖా వృత్తిగందిన నింకను త్రమో
త్రమపదలాభమొందెద వృధావచనంబులు వల్కు నీ సప ।
త్తిమదికి విస్తయంబొదవఁ దెల్లము తండ్రియుఁ బొందనోపడు
త్రముఁడన నెంతయంచు విబుధప్రవరుల్వసుతించునట్లుగఁ ॥ 270

క॥ అనియిల్లువెడలి పుర బా, హ్యనవీనోపవనసీమయందుఁ దనపురా ।
తనపుణ్యపాక ఫలతతి, యనఁగొందఱు మునులఁ గాంచె సర్వకుండంతఁ ॥ 271

మ॥ ధృతకృష్ణాజిన చేలులన్, రవినముద్దీప్తప్రభాజాలులన్
దతతామ్రాభజటాభరాభరణులన్, సందన్నోవృత్తులన్ ।
హతకామాదినమస్తశాత్రపుల, దివ్యజ్ఞానదీప్తభా
ప్రతతిచ్చిన్న తమస్కులం, గనియె నబ్బలుండు సప్తర్షులన్ ॥ 272

ఉ॥ సాగిలి మ్రొక్కి హస్తజలజంబుల మోడ్చి నృపాలనూనుఁడ
య్యోగులఁజూచి యిట్లనియె నో మహనీయతర ప్రభావ భ
వ్యాగమవేదులార! ధ్రువుఁడందురు నన్ను, మదీయపూర్వ పు
ణ్యాగమనంబునన్నిము మహాత్ముల గంటిఫలించె గోరికల్ ॥ 273

వ॥ ఉత్తమజనకుండై న యుత్తానపాదుని కుమారుండనని విన్నవించిన సప్తర్షు
లిట్లనిరి ॥ 274

గీ॥ నాలుగై దేండ్ల యీడుమాణవకుండపు వి, పాదమేటికి నీకు భూజానితండ్రి ।
యొకటఁగొదలే దభీష్టవియోగమేమి, కానుపించదు దేహరోగములులేవు ॥ 275

క॥ నిర్వేదమేమిటికిగుణ, ధూర్వాహ! యెఱిఁగించుమనిన ధ్రువుఁడువినతుండై ।
పూర్వకథయెల్లనయ్యం, తర్వాణులతోడఁ జెప్పినం, దమలోనన్ ॥ 276

క॥ ఔరా ! శ్రుతియతేజం, బారూఢక్రోధరసమహా భారము, దు ।
ర్వారాభిమానితాహం, కానై కాగారమెన్నగాశక్యంబే ॥ 277

వ॥ సవతిరల్లి యుల్లసంబుల నుల్లంబులెల్లడిల్లుచున్నదని యమృతహాత్ములాడరించి
యిట్లనిరి. ఓయీ! శ్రుతియ కుమారా ! నీకుఁ గర్తవ్యంబేమి? అప్పనికి సహా
యంబాచరించెదము. చెప్పందలంచినమాట చెప్పుమనిన ధ్రువుం డిట్లనియె.

చ॥ అనఘ చరిత్రులార ! వినుఁడర్థము రాజ్యముభోగమేమియన్ ।
మనమునగోర, గోరెద సమస్తపదంబులకెల్ల నెక్కుడై ॥

యనుపమమై యనన్యగతమై భువనత్రయసేవ్యమానమై ।
ఘనతరకల్పకల్పనలఁ గందనిదై తగునత్పథంబునున్ ॥

279

సీ॥ వరదుగోవిందుఁ గొల్వకకాని సంస్థాన మబ్బునే? యటుచేయుమనె మరీచి ।
శ్రీజనార్దనుఁడు హర్షించిన నక్షరస్థానంబు గల్లు సత్యమనె నత్రి ।
లఁచ్యుతు సర్వభూతాత్ముఁ బూజింప ది, వ్యపదం బెనఁగుననె నంగిరుండు ।
హరిసేవము క్రిద యన, నున్నతస్థాన లాభ మెంతనియెఁ బులస్త్య మాని॥

గీ॥ అబ్జనేత్రుభజననగు కోర్కెయనుక్రతుఁ, డింది రేకువినతి నెనఁగుకామ ।
మనియెఁ బులహముని మహాత్మునిష్ఠునివేడఁ, జెందుసిద్ధులనె వసిష్ఠుఁడపుడు॥280

ప॥ అని సప్తర్షులొనరిచ్చిన ॥ 281

క॥ బాలకుఁడిట్లను సన్ముని, పాల్వరతో నయ్య! మీరు పనిచినగతి ల ।
క్షీలలనేశ్వరుఁ గొలిచెద, నీలీలకుఁదగిన జప్యమెయ్యది నాకున్ ॥ 282

ప॥ లరాధనక్రమం బెవ్విధంబానతియ వలయుననినఁ జిత్తంబు బాహ్య పదార్థా
య త్తంబు గాకుండఁజేసి జగద్ధామంబగు వాసుదేవునియందుఁ జేర్చియేకాగ్ర
మనస్కుండవై జపించుమని మనురాజంబగు వాసుదేవ ద్వాదశాక్షరం
బుపదేశించి భవత్పితామహుండగు స్వామంభువుండు జపించినం బరితుష్టుండై
జనార్దనుండు త్రైలోక్యదుర్లభంబగు నైశ్వర్యంబు ప్రసాదించె, నీవును ని
మ్నాంత్రంబున గోవిందుం బరితుష్టుండేసి యిష్టార్థంబు లందుమని యాన
తిచ్చిన విని కృతకృత్యునింగాఁ దలంచుకొని వారలకు మ్రొక్కి యవ్వనంబు
పెడలి ॥ 283

సీ॥ ఎంచేనిపరమ మునీంద్రులు త్రమతప, శ్చర్యనిర్వాణ సంసక్తిఁగనిరి ।
ఎంచేనినిండుకాళిందీనదీపుణ్య, వారి పూరంబు లవ్వారిగాఁగ ।
ఎంచేని మధుదైత్య నందనులవణుని, ర్జించె శత్రుఘ్నుఁ డూర్జితబలమున ।
నెంచేనివెలయు సమిధసంపత్పరి, పూర్ణమై మధురాఖ్య పుణ్యనగరి ॥

గీ॥ నవుడునెంచేని విహరించు నిపుణగోప, రూపసుకలాపుండైన సరోజనేత్రుఁ ।
తట్టిమధుపవనమున కేగెనధికధైర్య, ధుర్యమతిశాలి రాజసుతుండు వేడ్క ॥ 284

ఉ॥ చూనిపు లొనరిచ్చిన క్రమంబునఁ దస్మహానీయపావన
శోనమునందుఁ జేసె నతిచారుణమైన తపంబుమిక్కిలిం
బూనిననిష్ఠతో హృదయపుష్కర సీమపరాపరేశు ల

ఽలినాననావిభు నమేయుని నిల్పిఁయనల్పవై ఖరిన్- ॥

285

వ॥ ఇట్లు మధువనతీర్థంబున నూర్ధ్వబాహుండును, వామసాదస్థితుండునునై
కొన్నిదినంబు లేకాంగుష్ఠస్థితుండై ఘోరతపంబు చేయుచున్నంత ॥ 286

మ॥ ధరణీచక్రము దిద్దిరందిరిగె భూధ్రువ్రాత మల్లాడ సా
గరముల్ ఘూర్ణిలె, భూతకోటిబెగడన్ గంధర్వయక్షోరగా ।
సురదేవైశ్చోరముల్ మదిందలకె, సత్కోభ్యప్రభావావసీ
శ్వరపుత్ర ప్రవరప్రవర్తిత తపశ్చర్యా ప్రతాపంబునై ॥ 287

వ॥ అప్పుడు ॥ 288

క॥ యామాఖ్యదేవతల ఘో, రామితకూష్మాండతతుల నాఖండలుడు ।
ద్వామగతిఁబంపె నృపసుతుఁ, డామెయినొనరించు తపము నలజడి పెట్టెన్ ॥ 289

వ॥ కామరూపులగు వామాఖ్యదేవతలును, గూష్మాండ గణంబులును, మధువనంబు
ప్రవేశించి నానావిధ మాయలు సన్నిరంత ॥ 290

సీ॥ వసివాడువాడిన వదనపంకజముతో, నిచుపాణివడియు కన్నీటితోడ ।
గొదలుచునొదవుగ ద్దవచోయు క్తితో, దట్టంపునిశ్వాసభారతోడ ।
గమనసన్నాహ సంగత మహత్కాంతితో నాకంపమాన దేహంబుతోడ ।
శ్రమజలాసార సంసక్త గాత్రంబుతో, సంభవద్వైర్య రసంబుతోడ ॥

గీ॥ గొడుక! యిడుమలఁ గుడిచెదే యడవిలోన, ననెడునష్టోక్తి గళకుహారంత రమున ।
నాగునేరుపుతోనిల్చె నగ్రసరణి, వధికదుర్నీతి దైత్యమాయా సునీతి ॥ 291

వ॥ ఇట్లునిలిచి ॥ 292

క॥ కొడుకా దేహవ్యయకర, మిడుమిది నీకేలమాను మెన్నేనోములున్ ।
బడి బడి నోచి నినుంగని, యడవులఁ గలిపితిని నోములాటడి ప్రావన్ ॥ 293

సీ॥ పాటించిమగనిచేఁబట్టులేకయనాధ, భావంబుఁదాల్చు నాబ్రదుకుఁ దలంచి ।
మనసుచిల్లులు ప్రావ ఘనగర్వముననాదు, సవతివత్కడి వచస్పరణిఁ దలంచి ।
ముద్దుగాఁజెడి రూపమున నాలుగై దేండ్ల, చక్కనినీమేని సౌరుదలంచి ।
నీబడివాయక నిరతంబుక్రీడనా, లంపటులైన బాలకులఁదలంచి ॥

గీ॥ కుడువఁగట్టంగ లేనియీగొదవఁదలంచి, యొడలుచివుకంగఁ జేయునీయిడుమదలంచి ।
హాయిగలుగని వట్టికాపేయమేల, రావృధా, దీనిమానుమురా! కుమార ॥ 294

ఉ॥ మన్ననలేక భర్తయవమానముసేయ, సపత్నినవ్వ, ని
స్సన్నులఁజూచి యన్నియునుఖంబని యొచ్చితి నిట్టు నీవురా .

కున్నభవత్పురోధర ససూక్తరముం ద్యజియించుదాన స
రోవ్సన్నతస త్త పోవిభవమొండ సుఖంచు చిరాయురున్నతిన్ ॥ 295

క॥ అనుచువిలపించు మాయా, జననింగని యక్కుమార చంద్రుడు వినియున్ ।
విననిగతినుండె హరిపద, వనజభ్రమరన్ననః ప్రవర్తనుఁ డగుచున్ ॥ 296

గీ॥ వత్స! వత్స! మహాగ్రరావములు బెఱయ, రయసముద్యత తీవ్రశస్త్రప్రచండ ।
భండనోద్దండలగు దై త్యపతులువీర, వచ్చిరెచ్చట చొరవఁగా వచ్చునీకు॥297

వ॥ అని యదృశ్యం బయ్యెనప్పడు ॥ 298

క॥ పొడుపొడుమని కూకలు బ, ల్విడిచంపుఁడు చంపుఁడనెడు వికృతోక్తులుప్రిం ।
గుఁడుప్రింగుఁడనెడు నార్పులు, దడ బడఁగాఁజుట్టు ముట్టదై త్య బలంబుల్ ॥ 299

చ॥ అదరులుచల్లుకై దువు లుదగ్రతఁ ద్రిప్పచు ఘోరవాక్యముల్
వదరుచుమండలభ్రమణవైఖరిఁ బాటుచు నొక్క రొక్కరిన్ ।
బదరుచు హుంక్రియాకలనఁ బల్కెను నిక్కుచు వెక్కి రించుచున్
బొదుపయిబెట్టుకూసిరి నభోవలయం బద్రువ న్నిశాచరుల్ ॥ 300

గీ॥ దీర్ఘ దంష్ట్రల వదనము బైఱిచిమెడలు, సాచి వెను మంటలురుల నుచ్చైస్త్వరముల ।
మిగులవాపోయె నక్కలు మేదినిశితనయుముందర చెవులుచిందరులువ్రావ॥301

వ॥ మఱియునద్దానవులు సింహాష్ట్ర మకరాననులై, నానావిధ ఘోరారావంబులు
చేయుచు నారాజపుత్రునివెఱపించ నతండు గోవిందాన క్తచిత్తుండగుటంజేసి
తన్నాయావిలసనంబు లేమియు నింద్రియ గోచరంబులు గావయ్యె; నంతకంతకు
నేశాగ్రచిత్తుండై చిత్తజనకుం దలంచుచునున్న యన్న రేంద్రునందనుం జూచి
సంతోభంబునొంది బృందారకులు సర్వశరణ్యుడగు నిందిరారమణుపాలికిం
జని యిట్లని విన్నవించిరి ॥ 302

గీ॥ దేవదేవ, జగన్నాథ, శ్రీవధూసనాథ, పురుషోత్తమ, పరేశ,నవ్యమహిమ ।
వెలయునొత్తానపాది గావించుతపము క్రాచె, మమునెల్లఁగరుణచేఁగావవయ్య॥

క॥ నెలబాలుఁడు, దినదినమున, కళల పనల వృద్ధి నొందు గతి నుగ్రతపో ।
విలసనమున దినదినమున, కలఘుండతఁడధిక వృద్ధి నందుచునుండున్ ॥ 304

క॥ బలరిపువరుణధనేశ్వర, జలజహిత శశాంకు లేలు స్థానములేలం ।
దలఁచియొ, యొనర్చెనృపనుతు, డలఘుతపము దీనిమాన్వవయ్యముకుందా ॥

చ॥ అనవినిపద్మనాభుడను సమృహితాత్ముఁడు మీ నివాసముల్
వినఁగనొల్లఁజొక్కటి నవీనమనోరథమాత్మగోరు, నే ।

నొనరుతుదాని మీరు చనుఁ డుల్లములఁ భయమొందనేల నా
ననిమిషకోటి భక్తివినయంబుల మ్రొక్కుచు నేగునంతలోఁ ॥

306

ఉ॥ పంకజప్రలోచనుఁ డపారకృపారసధార లా నను
త్కింకరకోటి ముంచ నముదీర్ణ సువర్ణ సవర్ణ పర్ణుని ।
శృంకు సుపర్ణ నెక్కి వినుచక్కి వడిం జనుదెంచి యన్నిరా
తంకతపోభిరాము గుణధాముఁగుమారునిఁజూచియిట్లను ॥

307

క॥ ఉత్తానపాదతనయ ! భ, వ త్వపమునఁ దుష్టిపొంది వరమియంగా!
ని త్తటివచ్చితిఁగోరుము, చి త్తంబునఁదలఁచినది విశృంఖలవృత్తి ॥

308

ప॥ అని పలికినపలుకమృతరసముపగిదిఁ జెవులంజనికిన సలరి కనుగవ విచ్చి యచ్చి
ఋతపాపండ్ల భాగంబునఁగులిశాదిరేఖాభరణంబులగుట నిసర్గసుందరారవింద
ప్రభవ ప్రభాసంభరణంబులగు శ్రీచరణంబులుఁ జరణాగ్ర సమాశ్రిత ముక్తా
కారంబులగు సఖాంకురంబులును సఖాంకురచంద్రకళాధర సర్వమంగళా
వాసపదదివ్యనగఫలద్వయంబులగు గుల్ఫద్వయంబును, గుల్ఫద్వయసపుష్కర
మహాశావారణకరకాండసముద్దండంబులగు జంఘాకాండంబులును, జంఘా
కాండమండనాయితంబులగు జానుస్తబకంబులును, జానుస్తబకశుంభదూరు
రంభాస్తంభంబులును, ఊరురంభాస్తంభజననకనక సైకతాయితనితంబిం
బంబును, నితంబబింబసమావరకమణీమేఖలాంతరితహ్రోమోప సంవ్యాస
కాంతి సరస్వతీప్రవాహనరైతనిభిసరోజంబును నాభిసరోజగంధానుబంధ
పుష్పంధయమాలాలీలానుకారవిరాజిరోమరాజయు, రోమరాజీంద్ర నీలైక స్తం
భోపరినిర్మితకమలాభర్త సౌధోపమానమాననీయవక్షస్థలంబును, వక్షస్థలను మే
రుతటప్రాంతసమారూఢకల్పతరుశాఖాయమాన భుజాస్తంభసంభరణమాన్యం
బులగు సుదర్శనపాంచజన్యంబులును, బాంచజన్యసౌభాగ్యయోగ్య తానర్గళం
బగుగళంబును, గళవృంతనితాంతకాంతముకురప్రభాజిత్వరంబులగు కపోల
ఫలకంబులును, గపోలఫలకసృత్యత్కాంతిపుంజరంజితనక్రకుండలోదీర్ఘంబులగు
కర్ణంబులును, గర్ణాంతవిశ్రాంత నేత్రపుండరీకప్రభావంశకాండాగ్ర జాగ్ర
న్ముక్తాఫలనాసికాప్రసూనంబును, నాసికాప్రసూనఫలితమధురఫలాధర బింబం
బును, అధరబింబ మాధుర్యయాచనార్థ సమాగతార్థేందుతిరస్కారి లలాట
రేఖయు, లలాటరేఖేందుజిఘ్ఘ్మవలంబితమోహంకారతిరస్కారి శృంగారి
భ్రమరక వ్రాతంబును, భ్రమరకోదయాద్రిసముదితార్కబింబస్పర్థి రత్నకిరీ
టంబులుంగలిగి కోటిమన్తధలావణ్యంబుననున్న పన్నగశాయికి సాగి మ్రొక్కి
యిట్లని విన్నవించె ॥

309

చ॥ సరసిజనాభ ! నాయెడఁ బ్రసన్నుడవై వరమిచ్చెదేని దే
వరచరణాంబుజద్వయము వాంఛ నుతింపఁ దలంతు బాల్యని
ర్భరజడిమన్ బాసంగదది భవ్యకృపారసధార నాపయిన్
దొరఁగ ననుగ్రహింపు మతినుల్కొని నిన్ను నుతించునట్లుగన్ ॥ 810

సీ॥ అనివిన్నవించిన సరవిందలోచనుఁ, డధికకృపావృతస్వాంతుడగుచు
ముకుళితహస్తంజై ముందరనిలుచున్న, యాత్తానపాది నెయ్యమునఁజూచి ।
నవ్వుచు పాంచజన్యప్రాంతమున మేను, నివిరిననాతఁడున్నిద్ర బుద్ధి
సంపన్నుడై నేలజాగిలి మ్రొక్కి, గ్రక్కునలేచి యంబలిఁగూర్చి నుదుట ॥

గీ॥ మోపి, యానందరసము సంపూర్ణలీల, మనసునిండి వెలార్చిన మాడ్కిఁగన్నుఁ
గొనల సంతోషబాష్పముల్ గురియ, నవ్విరించి జనకునినిట్లు గీర్తించఁదొడఁగె॥

క॥ భూమిజలానలవాయు, ప్రామమనోబుద్ధులును సమున్నతసర్గ ।
శ్రీమించిన భూతాదియు, నా మూలప్రకృతియును ద్వదాకారంబుల్ ॥ 812

గీ॥ అరయకుండుండు, సూక్ష్మండు, వ్యాపకుండునై, ప్రధానంబునకునవ్వలై న, పురుషుఁ
డీశ! నీరూప మిదినిక్కమిట్టి నీకు, మోక్షుకెం గేలు నాఫాలమున ఘటించు॥813

వ॥ భూతాదులకు, గంధాదులకు, బుద్ధ్యాదులకుఁ, బ్రధానంబునకుఁ, బురుషునకుం
బరుండవై, వరమాత్మయు బ్రహ్మంబునునని చెప్పంబడు నీకు నమస్కారంబు॥

సీ॥ వేయిశిరంబులు వేయకన్నులు వేయి, చరణముల్లలయట్టిపురుషవరుడ
వంతట వ్యాపింతువధిప ! కాలత్రయ, జాతమంతయు నీవ, సంభవించె ।
జర్పింపఁగ విరాట్టు సామ్రాట్టును స్వరాట్టు, నధిపూరుషండు నీయంద, జగము
లన్నియు, నీరూప ; యజ్ఞంబు పృషదాజ్య, మర్ధర్పసామంబులన్ని ఛంద ॥

గీ॥ ములునుయజారాగమమునునీవలనఁబుట్టె, సశ్వగోజాతిమృగములునఖలమునుజ
నించె నీవలన నే, సమున్నిద్రమహిమ, పూరుజోత్తమ! సావనాద్భుతచరిత్ర॥

క॥ సమృత్తి ముఖబాహూకుప, దమ్ముల బ్రాహ్మణులురాజతతి వైశ్యనికా ।
యమ్మును శూద్రులు పుట్టిరి, నెమ్మదిఁజంద్రుండు పుట్టె నీకుమహాత్మా ॥ 816

ఉ॥ కన్నులఁబొద్దు, శ్రోత్రమున గాలి, ముఖంబున వహ్ని, నాభి న
మిన్నును బుట్టె, స్వర్గ ముపమింపఁగ రేతమునంజనించెన ।
రోవొన్నత! శ్రోత్ర సీమ దిశలుద్భవమయ్యెను, భూతధాత్రియున్
బన్నలినంబులం బాడమె, భవ్యము నీమహిమంబు మాధవా ॥ 817

వ॥ దేవా ! స్యగ్రోధబీజంబునందంకురించి వృద్ధిఁబొందిన వృక్షంబు చందంబునఁ
బరమసూక్ష్మండవైన నీయంధు జనించి జగంబువృద్ధిఁబొందు, కదలీవృక్షంబు

త్వక్వత్త్రంబులకంటె భిన్నంబులుగాని చందంబున జగంబునకన్న నీవు భిన్నుండవుగావు, హ్లాదతాప కారిణియైన బుద్ధి జగంబునకుంగాని గుణవర్జితం డగు నీకులేదు, పృథగ్భూతైక భూతుండవు, భూతభూతుండవు, ప్రధానవ్యక్త పురుషవిరాట్ను మ్రొట్టుకూపుండవు, సర్వరూపధరుండవు, సర్వతపో విశేషజన కుండవును, సర్వేశ్వరుండవునైన నీకునమస్కారంబు. సర్వభూత హృదయంబు నైన నీవెఱుంగని మనోరథంబులు గలవే. భవదీయసందర్శనంబున మనస్సనో రథంబు సఫలంబయ్యె, ధన్యుండఁ, గృతకృత్యుండ, భాగ్యసంపన్నుండ నైతి నని వినుతించిన నతనికి భగవంతుం డిట్లనియె.

218

ఉ॥ బాలక! నేడు నీతపముపండె ననుంగనుగొంటిగాన నీ

వేశనభీష్టమెయ్యది ప్రవీణతఁ గోరుము మద్విలోకనం ।

జేలనిరర్థకంబగు నభీష్టకరంబగుగాక, మర్త్యులీ

చ్ఛాలలీతప్రసక్తి ననుసమ్మతఁ గాంచి లభింతురిష్టముల్ ॥

319

వ॥ అనిన ధ్రువుండిట్లనియె.

320

గీ॥ అఖిలభూతేశ! నీవు సర్వాత్మనగుట, కానుపింపదె మన్తన్తోగతమునీకు ।

నయిన నాచేత విసనిష్టమయ్యేనేని, యవధరింపుము దేవమదర్శితంబు ॥

321

చ॥ ఘనమగు మీప్రసాదమునఁ గాదె మహేంద్రుండశేషలోక రా

జ్యనిరతభోగముల్లనియె, స్వామి! ప్రసన్నుండ వైన దుర్లభం ।

బననోకెట్టియుం గలదె? యస్తదపేక్షితమాట మెంత, భ

క్తనివహరక్షణంబు నియతప్రతమాగద నీకు నచ్యుతా ॥

322

క॥ “ఈరాజాసన మొయి కు, మారక! నీ కర్మమగునె? మదుదరజాతుం ।

డై రాజులు వానికిఁగా, కారయ”నని సవతితల్లి యాడెను నన్నున్ ॥

323

ఉ॥ గాటపుగర్వరేఖఁ గనుగానక మాసవతమ్మయన్నయ

మ్మాటశరంబుపోతె మురమర్దన ! మర్కమునొవ్వ నా టియు

త్పాటనచేయరాక పరితాప మొనఁచుచు ఘన్న దాపదు

ష్టాటనదక్ష ! తావకసుధాసదృశేక్షులదాని మాన్పవే ॥

324

వ॥ జగంబున కాధారభూతంబై, సర్వస్థానంబులకు నుత్తమోత్తమంబైన స్థానంబు

దయచేసి రక్షింపవలయునని స్థాపించిన ధ్రువునకు భవబంధమోచనంబైన

పుండరీకలోచనం డిట్లనియె ॥

325

నీ॥ అధిపకుమార! నీయర్ధించినట్లు లో, శోత్తరసంస్థాన మొండెదీవు ।

వినుముతోల్లిటిమీన విప్రుండవర్చనా, దికములఁ దుష్టినొందించినావు ।

. నను; మిత్రుడగురాజ నందనుఁ గనుగొని, యభిలషించితివి నీకందువలన
నీజన్మ మొదలె నర్వేహితభోగముల్, యావనోదయమున ననుభవించి ||

గీ॥ సకలలోకోన్నతంబై న స్థానమొంది, అనిశము మనీయపాదపద్మాభిరతుండ ।
నై విముక్తిరమాధిరాజ్యముభజించె దస్సనీయదయాసముదగ్రమహిమ || 326

వ॥ సూర్యాదిగ్రహంబులకు, సప్తఋషులకు, సశేషనైమానికులకు, నుపరితన
స్థానంబునొందెదు; కొండలుసురలు చతుర్యుగ పర్యంతంబు, కొండలు
మన్వంతర పర్యంతంబు, వసించురు. వీరలండలు నీక్రిందవసించురు. నీతల్లియైన
సునీతియు నతి నిర్మలమైన సత్తత్వరూపముదాల్చి దివ్యవిమానంబున నీసమీ
పంబున నాకల్పపర్యంతంబును వసియించుగాక, ఎవ్వరేని సాయంప్రతః
కాలంబుల నిన్నుగీర్తింతురు వారికి మహాపుణ్యంబు గలుగునని యానతిచ్చి
జనార్దనుండంతర్ధానంబు నొందిన || 327

ఉ॥ మానితసారుడౌ ధ్రువకుమారుడు శ్రీవిభుఁ డానతిచ్చిన
ట్లా నిఖిలావనీతలసమంచితరాజ్యముచేసి యుత ది ।
వ్యానుపమాన సత్పదమునందు వసించినవాడు నేటికి
శ్రీనలినాననావిభు భజించిన వారలురి త్తప్రొదురే || 328

గీ॥ అతనియభిమానవృద్ధ మానట్టిమహిమ, చూచి యసురగురుండగు శుక్రుఁడధిక ।
విస్తయమునొంది యప్పుడావిర్భవించి, హర్ష ముమనంబునిండ నిట్లనుచుఁబొగడె॥

క॥ ఈనృపసూనుపరాక్రమ, మానంత్యతపః ప్రభావ మాసత్పత్తి ।
స్థానములకన్న నూర్ధ్వ, స్థానంబునఁ గూర్చెనద్యుతక్రియమీరన్ || 329

చ॥ నిరుపమపుణ్యలక్షణ, సునీతితపంబు వచించ నెంచ నె
వ్వరితర, మాత్మసంభవుని వద్దవిమానము మీఁదతారయై ।
నిరుపహతిస్థలంబున ననింద్యతనుండ, స్వకీయకీర్తిభా
స్వరమతి నెవ్వరేఁబొగడ వారికి శోభనముల్ ఘటించుచున్ || 331

గీ॥ ఆయురారోగ్య పుత్రపౌత్రాభివృద్ధి, కరిము నిహపరసౌఖ్యసంఘటనకరము ।
నగును వీరలచరితంబు మిగులభక్తి, వినినవారికిధర్మ ప్రవీణహృదయ || 332

వ॥ ఆధ్రువునకు, శంభువను భార్యయందు శిష్టయను పుత్రుండుకలిగె. శిష్టకు
నుచ్చాయయనుభార్యయందు రిపుండును, రిపుంజయుండును, విప్రుండును, వృక
లుండును వృక తేజుండును ననుపుత్రపంచకంబు గలిగె. అందు రిపునకు బృహతి
యను భార్యయందు చాక్షుషుండుపుట్టె. చాక్షుషునకు వాయుపుత్రియైన
పుష్కరిణియందు మనువుపుట్టె. మనువునకు, విరణప్రజాపతి పుత్రియైన నద్వల

యందు, ఉరుండును పూరుండును శతద్యుమ్నుండును, తపస్వియు, సత్యవాక్కును శుచియును, అగ్నిష్టుత్తును, అతిలాత్తుండును, విద్యుమ్నుండును, అభిమన్యుండును అను పుత్రదశకంబును, తపతియను కన్యకయుంబుట్టె. తపతిని వైరాజప్రజాపతికిచ్చిరి. అందుపూరునకు ఆగ్నేయియందు అంగుండును, సుమనుండును, సాతియు, క్రతుండును, అంగిరుండును, శిబియును, అనుపుత్ర పట్కంబుగలిగె. అందు అంగునకు సునీడయను భార్యయందు వెన్నుండుపుట్టె. ప్రజార్థంబు మహర్షులవ్వెన్నుని దక్షిణపాణి మధించిన వైన్యుండను మహీసాలుండుపుట్టె. అతండెకదా పృథుచక్రవర్తియనం బ్రసిద్ధుండై ప్రజలకు హితంబుగోరి, వసుంధర సశేషవస్తు వ్రాతంబునుం బిదికె. అనిన మైత్రేయుం డిట్లనియె ||

333

క॥ మునులేటికి వెన్నునికర, వసజము మధ్యించి రెట్లు వరకీర్తి మహా ।
ధనుడు పృథుం డుదయించెను, వినుపింపుము నాకు పృథు వివేకాభరణా॥ 334

వ॥ అనిన పరాశరుం డిట్లనియె ॥ 335

ఉ॥ అంగుడు మృత్యుపుత్రియగు నంబుజనేత్ర సునీడ పేరి త
న్వంగిఁ బరిగ్రహించుటయు నమృతమున కుగ్రహీతతో ।
త్తుంగుడు క్రూరపర్తనుడు దుర్గుణరాశి జనించె వేనుడు
హ్వింగుచు మాను లత్తులునఁ బూన్చిరి భూభరణ ప్రసక్తికి ॥ 336

వ॥ ఇట్లు మాతామహ దోషంబున దుష్టస్వభావుండగు నవ్వేనునిం బట్టాభిషిక్తుం
జేసిన నతండు ॥ 337

గీ॥ యజ్ఞములు సేయవలదు, హోమాదివిధుల, మాటగూడదు, దాన ధర్మక్రమములు!
తడవరాదని కఱవె నుదగ్రభేరి యెత్తి చాటించె భూజనులెల్ల వినఁగ ॥ 338

క॥ నాకన్న యజ్ఞభోక్తలు లోకంబునఁ గలరె? నేనలోకేశ్వరుడన్ ।
జేకొందు యజ్ఞ పతియను సాకాంక్షస్తుతులు జగములన్నియు మెచ్చన్ ॥ 339

చ॥ అని ఘననాస్తికత్వనిధియై, కడుమూర్ఖత నున్న యంగనం
దనుకడ కొయ్యనే మునికడంబముపోయి, బహూకరించి యి ।
ట్లనియెఁ బరావరేశుండగు నచ్యుతుఁగూర్చి మఘక్రియల్ వినూ
తనగతిఁజేయు మోయధిప! తత్ఫలభాగము నీకునబ్బెడిన్ ॥ 340

గీ॥ యజ్ఞ పురుషుండు, శ్రీహరి, యజ్ఞ విధుల, ప్రీతుడై మనకొనఁగు నభీష్టతతుల ।
ఏ విభునిరాజ్యమున చెల్లునిచ్చ లతని, కొనఁగు నభిలషితములు చామోదరుండు॥

సీ॥ అనవిని వేనుఁ డిట్లను నాకు మిక్కిలి పూజ్యుఁ డెవ్వఁడు జగంబులఁ దలంప
హరియన నెవ్వఁ డంబురుహ గర్భజనార్దన, శివేంద్రమారుతానలయమార్కఁ ।
వరుణచంద్రాదిదేవతలెల్ల రాజదేహశ్రితులగుట ధరాధినాథుఁ
డఖిలదేవమయుండు సామోదులై నృపుఁబూజింప శ్రేయోవిభూతిగలదు ॥

గీ॥ భర్తృ శ్శుక్రాక్షణంబెట్లు పరమధర్మ, మంగనలకట్ల మీకురాజాజ్ఞ సేత ।
ధర్మమట గాన మీరును దడవరాదు, యాగదానాది కృత్యము లస్సదాజ్ఞ ॥

చ॥ అన మునులిట్లువల్కిరి, జనాధిప ! యానతియిమ్ము, ధర్మ
ర్థన మొనరింప నేమొకటి తథ్యముచెప్పెద మాదరమ్మునన్ ।
వినుము, జగంబులెల్లను హవిఃపరిణామమె సుమ్ము యాగవ
ర్తనములు లేకపోయిన ధరావలయం బశుభంబుపాలగున్ ॥ 343

క॥ అనిపలుమాటనుజెప్పిన, విననొల్లక యతఁడు ధర్మవిముఖుండైనన్ ।
మునులెల్లఁ గోపమున నీ, ఘనపాపుని జంపుఁడనుచు గాఢప్రతిభన్ ॥ 344

చ॥ అనిశము యజ్ఞపూరుషు జనార్దను బుణ్యచరిత్రు నింద చే,
సిన కుటిలాత్ము చంపుఁడని శీఘ్రమె మంత్రపవిత్రదర్శవ ।
జ్ఞనిహతిచేసి రమ్మునులు, సారసనేత్రుని నింద మున్న చ,
చ్చిన యవివేకి పాపగుణశీలుని దుర్మలినాంతరంగునిన్ ॥ 345

న॥ అంత ॥ 346

ఉ॥ చోరులురేగి గేహములుచొచ్చి, యవధ్యుల సొమ్ములెల్ల ని,
మ్మారణవైరులైకొనిరి, సందడిగాఁగ నొకళ్లొక ళ్లతి ।
క్రూరత, సర్థలోభమున ఘోరరణంబులొనర్చిరంత, ది
గ్వారములెల్ల ముంచె ననివారతభూరిరజోంధకారముల్ ॥ 347

క॥ మునులు సరాజకదోషం, బనుచు విచారించి యజ్ఞనాధిపు తొడ నే,
ర్పొనరమథించిరి, పుత్ర, జననమాత్మలఁగోరి సజ్జనస్తుత చరితా ! ॥ 348

గీ॥ చూడఁజూడంగఁ గాలినమోడువంటి, మేను, మరుగుజ్జురూపు వెంటైననోరు ।
కలుగువాఁడు జనించెనొక్కరుఁడు, వేన,మహిపు మధితోరుతలమున మానివర్య ॥

క॥ ఏ నేమిచేయుదున్ మీ, రానతియిండునుచు నాతఁడాతురుండై, య
మ్మానులఁ బల్కిన వారు, తదాననమున్ గని “నిషీద” యని పల్కుటయున్ ॥

చ॥ అతఁడు నిపాదనామధరుఁడయ్యె దదంగసముద్భవుల్, సము,
ద్ధతులు నిపాదు లుగ్రబలదర్పలు, పాపరతుల్ జనించి యా,

ర్జితగతి వింధ్యవర్షతదరీవనసీమలనుండి రట్టు లా,
క్షీతిపుని పాపమంతయును, జెల్లె నిషాద వినిగ్గమంబునన్ ॥

351

సీ॥ అమ్మనిపుంగవులాతని దక్షిణకరము మధింప భాస్కరసమాన,
తేజుండు వరగుణాధికుడు పృథుండు, వైస్యఁడుపుట్టె, నప్పుడు ప్రామవీధి ।
నుండి యాజగవనామోగ్ర చాపము దివ్యకాండవర్కములు నగ్రమునఁబడినఁ,
గైకొనె నాతఁడక్కాలంబున నశేష భూతసంతోషంబు పాసఁగెపుత్రుఁ ॥

గీ॥ దుదయమందిన వేనుండు త్రిదశపదముచేరె, పున్నామనరకంబు చెందక, తద ।
నంతరమ సర్వనదులును నంబునిధులు, నతని కభిషేక మొనరించ నరుగుడెంచె॥

వ॥ ఇట్లు పుణ్యజలంబులును మణులుంగొని నదీసముద్రంబులువచ్చె, సకల ముని
సమేతుండై పితామహుండువచ్చె, స్థావర జంగమాత్మకంబులగు సర్వభూతం
బులువచ్చె, ఇట్లు వచ్చి యావైస్య, రాజుంగా నభిషిక్తుఁజేసిరంత ॥ 353

గీ॥ అధికతేజని దక్షిణహస్తకలిత, దివ్యచక్రని శ్రీవిష్ణుదేవు నంశ ।
భూతునవైస్యవ్య గనుగొని జాతహర్ష, కంచుకిత మూర్తులయ్యె లోకంబులెల్ల॥

క॥ హరికొనరినట్ల యాభూవరునకు దక్షిణకరమున వర్తిల్లును భా ।
స్వర్వలీల దివ్యచక్ర మ్మరుదుగ జగమంతయును, నిజాజ్ఞమెలఁగఁగా ॥ 355

గీ॥ తండ్రి పగిదిప్రజకుఁ దగరంజనముసేయు, కతన విశ్వధరణిపతికి నతని ।
కొనరె రాజనామ మనుకూలమై భూమి పతులకెల్ల నొజ్జబంతి యగుచు ॥ 356

ఉ॥ అంబుధి భూధర ప్రతతులందు తదీయమహాకథ ప్రచా,
రంబు లవంధ్యయత్న రుచిరస్థితినక్షము లేకసాగెన ।
స్యంబు లకృష్టవచ్యము లనంతములై తగె గోగణంబు కా,
మంబులు నిచ్చలుంబిదికె మాకులజొబ్బిలెఁ దేనియల్లహిన్ ॥ 357

సీ॥ అతనిప్రాజాపత్యయజ్ఞ సుత్యాహంబు, నందునిద్దరు సూతుండనఁగ, మాగ,
ధుండనఁబుట్టిరి వారితో మునులిట్లని రీరాజుఁ బొగఁడుండు మీరలనిన ।
నేమెట్లప్రేగడుదు మీతని గుణకీర్తు, లెఱుంగరావనిన వారితని భావి
సద్గుణకీర్తులత్సాహంబుతోఁగొని, యాడుఁడాతఁడు వానికనుగుణముగ ॥

గీ॥ నడవఁగలవాఁడనిన మహానందమొదవ, పొగడఁదొడఁగిరి వారు విస్ఫూర్తితోడ ।
నఖిలమునులును సంతోషమంద వైస్య, వసుమతీ భర్తయును మోదవార్ధిఁదేభె॥

వ॥ సత్యవచనుండు, దానశీలుండు, సత్యదండుండు, లజ్జాశాలి, మైత్రుండు, క్షమా
శీలుండు, విక్రాంతుండు, దుష్టశాసనుండు, ధర్మజ్ఞుండు, కృతజ్ఞుండు, దయా
నంతుండు, ప్రియభాషణుండు, ఘోస్యండు, ఘానయిత, యజ్ఞశీలుండు,

బ్రహ్మణ్యుడు, సాధువత్సలుండు, వ్యవహారంబులయెడ శత్రుమిత్రసముం
డని సూతమాగధులు నుతింపఁ దృక్కర్తకుండై, ధరణిఁ బాలింపుచు, భూరి
దక్షిణాకంబులగు యజ్ఞంబు లనేకంబులు చేయుచుండునంత || 359

క॥ వ్రజలు యుధావీడితులై, నిజవసతులు విడిచివచ్చి నృపుఁబల్కిరి భూ ।
భుజుఁడవనిలేని దోషం, బజహద్గతిఁ బొడవఁ జెడియె నఖిలాషధులున్ || 360

గీ॥ ఓషధులు నవ్వమై పోవనొడవదయ్యె, నన్న మేమియు మాకుసత్యముగఁ దండ్రి ।
వీవు, జీవన మొనఁగక యెట్లు బ్రతుకు, వారమని విన్నవింప నివ్వటిలు కరుణా ||

ఉ॥ ఆనరపాలచంద్రుఁడు మహాజగవంబు ధరించి బాణముల్
పూనిధరిత్రి వెంటఁబడఁ బొంకము దప్పఁగ గోత్వధాత్రియై ।
ఆనలినానాదిభువనావళిఁ ద్రిమూర్త వెంటనంటినన్
దానొక దిక్కులేక వసుధాసతి యిట్లను కంపమానయై || 362

గీ॥ లఖలభూతములకు నాధారమగునన్నుఁ, జంపిలేని యెచటజంతుసమితి ।
నిలిచిబ్రతుకఁగలదు నృపకులోత్తమయన, వసుధకిట్టులనియె వైస్యవిభుఁడు || 363

క॥ జడియకమచ్చాసనమును, గడచిన నింజంపి భూతగణముల నెల్లన్ ।
బడకుండ యోగబలమునఁ గడువేడుకఁదాల్తుననినఁ గంపితయగుచున్ || 364

చ॥ క్షీతితలనాధ! యోషధులు జీర్ణములయ్యె, మదాత్మ యందునూ
జ్జితగతి, పత్నకల్పనముచేసి, మదీయపయోవిశేషమం ।
చితభుజశక్తి వై పిదికి శీఘ్రమ చల్లుము దాననోషధి
వ్రతతులుపుట్టు నన్నముశుభస్థితిగల్గుఁ బ్రజల్కుఖంపఁగన్ || 365

ప॥ అనుటయు || 366

క॥ ఆనృపతి వింటికొప్పునఁ, బూనికతోఁ గొండలెల్లఁ బోద్రోసిసమ ।
స్థానముచేసె ధరాస్థల, చూనెలపు నివాసమయ్యె నఖిలజనులకున్ || 367

సీ॥ పూర్వసర్గంబున భూతలంబతి విష, మముగానఁబుకులు గ్రామములు నేర్ప,
డవుగాన సన్యసంభవము గోరక్షయు, కృషియువాణిజ్యాదిపుత్తులెచట ।
లేవు, వైన్యనినుండి లెస్సగానన్నియుఁ, గలిగె నీగతి బాగుగా నొనర్చి,
నగరముల్ గ్రామముల్ నానావిధములైన, పుత్తులుగల్పించి పృథుఁడుప్రజల ||

గీ॥ కెల్లఁదగుకందమూలాదు లిష్టలీలఁ, దనరనాహారములుచేసి మనువరుండు । బ్ర॥
ఘనుఁడుస్వామ్యంభువుఁడు పత్నకార్యమునకుఁ, జాలనిజపాణి బిదికెనోషధిచయం

వ॥ ఆయోషధులచేతఁ బ్రజలు వృద్ధింబొందిరి. ఇట్లు ప్రాణప్రదాతయగుటం
జేసి జగంబులకుఁ దండ్రీయయ్యె, ఆతనిపేరనే ధరణి పృథివియనంబరఁగె.
అంత దేవ, ముని, దైత్య, రక్ష, పర్వత, గంధర్వోర్వరగ, యక్ష, పితృ, వృక్షం
బులు తత్తత్సాత్రంబులుగాని వత్సదోగ్ధృ విశేషంబులయ్యె, నీపురుని
జన్మాదికంబులు కీర్తించినవారికిఁ బాపక్షయంబును, దుస్వప్ననాశనంబును, అగు
ననిచెప్పి శ్రీ పరాశరుండిట్లనియె

369

క॥ మునినాథ! తనయులతనికి, ననుపము లంతర్ధిపాతులనువా రుదయిం ।
చిన నం దంతర్ధితునుతుఁ, డొనర హవిర్ధానుఁ డనఁగ నుదయం బయ్యెన్॥ 370

వ॥ ఇట్లంతర్ధికి శిఖండియందు హవిర్ధానుండుపుట్టె, హవిర్ధానునికి నాగ్నేయియయిన
విషాణయందుఁ బ్రాచీనబర్హి, శుక్ర, గయ, కృష్ణులన నలుపురు పుత్రులు
పుట్టిరందు.

371

క॥ ప్రాచీనబర్హిధర్మ, ప్రాచుర్య మహాయశుండు పాథోధిసుతన్ ।
శ్రీచతుర సవర్ణయను స, మిచీనగుఃకాభిరామ మృగశాబాక్షి॥ 372

ఉ॥ ప్రేమదలిర్ప శాస్త్రవిధిఁబెండిలియాడి. మనోజ్ఞలీల న,
క్వామినియందుఁ బుత్రకులఁగాంచె బదుండ్రఁబరస్పరానురా ।
గామల ధర్మవర్తనుల సచ్చధనుర్నిగమాధ్యులన్ బ్రచే,
తోమహనీయనామకుల దుర్దమశాత్రవచూనభేదులన్ ॥

373

గీ॥ వారుసాగరజలమధ్యవర్తులగుచు, దశసహస్రాబ్జములు ఘోరతపముచేసి ।
రనిన శక్తికుమారు ముఖాంబుజాత, మెలమిఁగనుగాని మైత్రేయుఁడిట్లులనియె॥

ఉ॥ ఏమితలంచి యుగ్రతపమిల్లొనరించిరి వార్ధిమగ్నులై,
భూమిపనందనుల్ పరమపుష్పలు, పుణ్యచరిత్ర! నీదు వా ।
శ్యామృతసేచనంబున మదాత్మచెలంగఁగ నానతీయవే,
యీమహి నీవు తక్కమటి యెవ్వరెఱుంగుదురీరహస్యముల్ ॥

375

చ॥ అనుటయు శ్రీపరాశరుఁడు హర్షమిగుర్పఁగఁబల్కె, బుత్రులన్,
ఘనుల బదుండ్రఁజూచి యతిగౌరవమొప్ప కుమారులార! య ।
వ్వనజఙ్గాడాజ్ఞయిచ్చె, చెలువంబుతగ్గఁ బ్రజలఁసృజిమమం,
చనయముతనన్నహాజ్ఞ నుగుణాకరులార! యొనర్పఁగఁడగున్ ॥

376

చ॥ అనుటయుఁ దండ్రీజూచి వినయంబున నందను లిట్లుపల్కిరో,
జనక! ప్రత్యాభివృద్ధియగు సారపుకర్మము ఘోషఁదెల్పుమి ।

వన, వనజాక్షునద్వరదు నచ్యుతుఁగొల్పినకాక కోర్కులే,
యనువునఁగల్గు, సంశయములన్నియుమానిభజించుడాయనఁ ॥

377

శ్లో॥ ధర్మమర్థంచ కామంచ, మోక్షంచాన్విచ్ఛతా సతా ।
ఆరాధనీయోభగవా, ననాదిపురుషోత్తమః ॥

378

సీ॥ ధర్మంబువలసిన తాపసార్పితతపః ఫలుశార్ఙ్గ ధరునిని గొలువవలయు
అర్థంబువలసిన ననుపమపరమార్తు శ్రీవధూరిమణు నర్చింపవలయు ।
కామంబువలసిన కామితఫలదుఁ, బుత్రితకాముఁబ్రేమ నర్థింపవలయు
మోక్షంబువలసిన ముహ్యద్గజేంద్రమోక్షణ విచక్షణుభక్తి నలువవలయు ॥

గీ॥ పూని భగవంతుని ననాదిపురుషోత్త, మునిభజింపక పురుషార్థములు ఘటింప ।
వమరముని కోటికై న నీయర్థమెఱిగి, దాసవాంతకుఁ గొలుపుండు తనయులార॥

ఉ॥ ఆదిఃబితామహుండు కమలాక్షునిఁబూజయొనర్చి చేసెదే,
వాదికసర్వసృష్టియు సురాధిపముఖ్యులు నమ్రహాత్మన ।
త్యాదృతిఁ గొల్పికాంచిరి, మనోర్థితసిద్ధులు, నట్లమీరు దా,
మోదరుఁగోరికొల్పడు సమున్నతితోడఁ బ్రజాభివృద్ధికిన్ ॥

380

క॥ అనియాదేశించినతమ, జనకునిశాసనముమాళి సరణినిడుచు నా ।
ఘనులుబ్రచేతసులంబుధి, మునిగితపముచేసిరపుడు ముదితహృతయులై ॥ 381

క॥ పదివేలు వత్సరంబులు, పదిలముగా హరిని మదినిబొదుకొలిపి స ।
మృదమునఁ దపమొనరించుచు, సదమలమతిఁజేసి రొక్క నైవము ముదితులై ॥

చ॥ నిరతము శాశ్వతస్థితుల నిల్చునశేషవచః ప్రతిష్ఠ యే,
పురుషునియందు, నిజ్జగముపుట్టువు నాశమునొందుచుండు నే ।
పరమునిచేత, భక్తజనపాలకుఁడే విభుఁడట్టి యిందిరా,
పరుచరణాంబుజంబులకు వందన మే మొనరింతు మెప్పుడున్ ॥

383

క॥ చోద్యమనౌపమ్యము జగ, దాద్యమగోచర మపార మాగమపదవీ ।
వేద్యమగుతేజమెద్ది, సముద్యతమతి నట్టిహరికి మ్రొక్కెద మెప్పుడున్ ॥ 384

గీ॥ పగలునిశయును సంధ్యయు ప్రచురలీలఁ బ్రబలునేదేవదేవు రూపంబులగుచు ।
నట్టికాలాత్మనకును, శ్రీహరికి రూపరహితునకె మ్రొక్కెదము భక్తిరంజిలంగ॥

చ॥ అనుదినమున్ సురలోపితరులాత్మలఁబొంగి భజింతురే మహా,
త్తుని, మునిపూజ్య, జీవమయు, దుర్దమశార్వరగర్వహరి న ।
య్యనఘ సుధాకరాత్మనకు నంబుజనేత్రున కాత్మవీధి మే,
ఘనితరభక్తియుక్తి చెలువారఁగ మ్రొక్కెద మెల్లకాలమున్ ॥

గీ॥ తమమువాటదోలి, తన తేజమున నభః, స్థలము వెలుంగఁజేసి తాపశీత ।
జలములొసఁగునట్టి జలజా వృధాపికి, హరికి మ్రొక్కెదము నిరంతరంబు॥ 887

సీ॥ జగములన్నియు మోచి శబ్దాదిసంశ్రయండ్లైన భూమ్యాత్మకు హరి భజింతు,
మఖలబీజాకృతియై జగద్యోనియా జలరూపి నచ్యుతు సంస్కరింతు ।
మనిమిష పితృకోటి సరయదేవముఖాఖ్యు సనలాత్మ దనుజారి నభినుతింతు,
మఖలదేహములందువ్యాపించి చేష్టించు పవనాత్మ విష్ణుని బ్రస్తుతింతు ॥

గీ॥ మంతటికినవకాశ ముదగ్రలీల, నిచ్చు నాకాశరూపకుఁ గృష్ణుఁగొలుతు ।
మింద్రియములకు స్థానమై యెసఁగువిషయ, రూపునకుఁ గేశవునకివే మ్రొక్కుగ

చ॥ చతురతనెప్పుడున్ విషయజాలమునొందుచు నింద్రియాత్ముడై, [ములు॥
యతిగతి జ్ఞానమూలమయి యక్షరుడై యక్షరుడై వెలుంగు నే ।
యతిశయిత ప్రభావనిధి యట్టిరమాసఖు నాశ్రయింతు మే
మితరము మాని మానితనమీహిత నిశ్చలభక్తియుక్తిలోన్ ॥ 889

గీ॥ ఇంద్రియగృహీతవిషయంబు లెపుడునాత్మ, కించి, యంతః కరణలీల నెసఁగివిశ్వ
మయతఁ జెన్నొందునట్టి రమాసహాయు, చరణములుగొల్చెదము వినిశ్చలమనీష॥

క॥ తనయందు జగములన్నియు, జననవిలయ సంస్థితులు నిజంబుగఁగనఁగా ।
పెనుపొందు ప్రకృతిధర్మని, వనజాత్ముని గొల్తుమేమవారితభక్తిన్ ॥ 891

చ॥ ఆనయముశుద్ధుడై యగుణుడై, గుణవంతుడవోలె భ్రాంతిచే,
నానరెడునాత్మరూపుఁ బురుషోత్తముఁ జిత్తముచేర్చువారమ ।
త్యనఘు, విశుద్ధు, నిర్గుణు, నిరంజను, విష్ణుపదంబు పేరిటఁ,
దనరెడు నాత్మతత్త్వము, సనాతనుఁగొల్చెద మబ్జనేత్రునిన్ ॥ 892

సీ॥ హృస్వదీర్ఘసూలతాణుత్వవిరహిత మగ్ర్యమలోహిత మతను సక్త,
మశిశిర మప్ర్యామ మస్పర్శగంధరసంబచక్షు శ్రోత్రకంబపాణి ।
వాక్తానసమునామవర్ణ మగోత్రమతుల మతేజంబహేతుకము విభయ,
మ భ్రాంతిక మనిద్రమజరమరుజ మమృతంబ పూర్వాపరత్వంబఘనము ॥

గీ॥ దృష్టిజహ్వతిగంబునై దివ్యమహిమ, దనరు శ్రీవిష్ణు పరమపదంబునకును ।
మ్రొక్కెదముమేముమానసాంభోరుహముల, భక్తితాత్పర్యగరిమసంభ్రమము

ప॥ అనియిట్లు ॥ [నొండ॥

ఉ॥ లీలఁగుమూఢులంబుధి జలేశయులై పదివేలవర్షముల్,
హరిఁ ధపంబొనర్చి శరణాగతవత్సలు భక్తకామదుక ।

శ్రీలల నాధినాథునిగుఱించి స్తవంబొనరించునంత భ
వ్యాలఘుత త్తపఃఫల మయత్నమునకా ఫలియించు కై వడిన్ ||

395

సీ॥ మోముచందురునందు ముగ్ధామృతముచిందు, లలితహాసాంకూరములు చెలంగ
కేలిదమ్ములయందుఁ దాళితశ్యముగ్గందు, కమనీయశంఖచక్రములు మెఱయ ।
ఘనకటీరమునందు మిను మినుక్కులుచెందు, పొన్నీటి నునుశాటి వన్నెఁజూప,
మాళిభాగమునందు మార్తాండరుచిపొందు, హఠక హీరకీరీటమమర ||

గీ॥ కలువ రేకుల నునుచాయబలచఁజేయఁ, జాలుమేడాలు దిక్కులఁ గీలుకొనఁగ ।
తేజువెం వెక్కి తెక్కల తేజనెక్కి, వారిలో వారియెదుర శ్రీవరుఁడునిలిచె || 396

క॥ నారాయణుఁ డఘవిదళన, పారాయణుఁడట్లునిలువఁ బార్థివతనయుల్ ।
కోరికఁదచ్చిపాదాం, భోరుహములవ్రాలి వినయమున నున్నెడలన్ || 397

గీ॥ వారిజోదరుం డవారితకృపతమ్ము, వరమువేసుమనిన వారుతండ్రి ।
ప్రజలకొఱకుఁదమ్ము పనిచినపని విన్న, పంబొనర్పనిచ్చి పరముఁడరుగ || 398

ఉ॥ వారునువార్ధి వారి గరునంబున వెల్వడివచ్చి భూరిభూ,
మీరుహసంఘముల్ వెరిగి మేదినినిండి నభంబుగప్పి వెం ।
పారఁగమారుతంబునకునైనను దూరఁగరాకఘోర దు
ర్వారతనున్నఁజూచి ప్రచురప్రతిఘావృతి దుర్నిరీక్షులై || 399

చ॥ తరునివహంబు లుప్పతిలిథారుణిఁగప్పఁ బ్రజాక్షయంబు దు
ష్కరగతినయ్యె నితరులుగావె యనిష్టకరంబులంచు భీ ।
కరపవనాగ్నులన్ నిజముఖంబుల వెల్వరుపం బటిష్ఠని
ద్ధురతఁబెకల్చి మారుతముతోపిలఁ జేసె దహించె నగ్నియున్ || 400

గీ॥ ఆడకాడకునొక్కొక్క యవనిజంబు, చిక్కనన్నింటి నీటుగాఁజేసెవహ్ని ।
దానిఁగనియోషధి శుఁడమ్మాననీయు, లున్నయెడకేగుడెంచి ప్రియోక్తిఁబలికె ||

క॥ ఆరయనోయిప్రజాపత్ను లారా! యీపనులులేస్సలా? శాంతి మదిన్ ।
జేరిచినావచనమ్ములు, మీరక సంధింపవలయు మీరుతరులతోన్ || 402

శా॥ కన్యారత్నము వృక్షసంజనిత చక్కంజూడుఁ డీయంగనకా
ధన్యన్ మారిషయంద్రు దీనినిటమీఁదంబుట్టు కార్యంబునే ।
మాన్యార్హస్థితిఁగాంచి మత్కిరణసంస్పర్శంబునం బోచినా
డ న్యాయంబునఁ బెండ్లియాడుఁడు నిరూఢప్రేమ సంధిల్లగన్ || 403

క॥ నాతేజములోనగమును, మీతేజములో సగంబుమెలతుక యందు ।
ద్యోతితగరిసుతుఁడై యు, జ్ఞాతుండగు దక్షుఁడనఁ బ్రజలనలేడుగనున్ || 404

క॥ మండితనిజ తేజోఘన, మండలమహిమాభిభూత మధ్యందినమా ।
రాండుండు దుర్వారతప, శృండుండు కండుడన మానిచంద్రుండు నెలయున్ ॥405

ఉ॥ అమ్మనిపుంగవుండు పరమాద్భుతచర్యల గోమతీతటీ
సమ్మితపుణ్యకాననముచక్కినుదుశ్చరమాతపంబు తీ
వ్రమ్మగఁజేయఁడత్తపము వాడిమివేడిమి చూపి నాకలో
కమ్మనమధ్యలోకమునఁ గంచుకి లోకముననగహోగ్రతన్ ॥ 406

ఉ॥ భోరుననమ్మహాముని తపోమయవహ్ని సధామణీలదు
ర్వారము చుట్టముట్టుకొన ద్వారముగానక మానసంబులన్ ।
గూరినభీతివందురుచు గొందులుదూరి మునింగియుండె సం
చారముదూరమైచన భుజంగమలోక భుజంగవారముల్ ॥ 407

క॥ జగతీష్ఠలికార్చిచ్చే, ర్చుగతిన్ దుర్దా న్తలీల కూర్చావ్వాలా ।
ప్రకూణములై నలుదిక్కులఁ బొగలెగయుచు నుండె మునితపోమయవహ్నిల్ ॥

సీ॥ ఆవనమువెకల్పి యందుకధ్వనులతోఁ, బారిస్వర్గదిఁజొచ్చె సారదంతి
లరుణకరాశీకీలా ప్తిఁ జిగిర్చినపూనికఁడోచె సంతానవాటి
త్రాసంబుచెందుచందమునఁ బీటలువాతె నామరమణి సుధర్మాంతరమున
పలుగాకపొందమ్మి తలిరులెల్లఁగఱంగ, గంగనుప్పొంగ బంగారునీరు ॥

గీ॥ దప్పివడడస్సి నురలమృతంబు వెతకి, రింద్రుఁడాగుబ్బుపొగ రెప్పలెత్తఁడయ్యె ।
నగ్నిసూక్తంబుజపియించెనాంగిరసుఁడుమునితపోగ్నిచ్చటలుమిన్ను ముంచుకొనిన॥

వ॥ అప్పుడు॥ 410

క॥ వాచస్పతియనుమతినతి, వాచాలప్రౌఢమతి దివస్పతితత్కా ।
లోచితగతి నచ్చరఁబ్రహ్మోచన్ బనివంచెనపుడు మునివంచించన్ ॥ 411

క॥ నారీలలామధరణిన్, జేరినగ్రొక్కాటుమెఱుఁగు చెలువున ఘనగం ।
భీరతపోమహిమ మహా, నీరధియగుమాని యెదురనిలిచితరురయై ॥ 412

ఉ॥ పాటలనాటలన్ గలికిపల్కులఁ గుల్కుల వీణెమీటులన్
నీటులహావభావకమనీయవిలాసవిశోకనక్రియా ।
చాటువచోపహాసముల సంయమించి త్తము గుత్తగాఁగొనెన్
పాటలగంధి పంచశర పంచశిలీముఖపాలుఁడెయుచున్ ॥ 413

క॥ తమకమునమానిపతి, యక్కమలేక్షణ గొగిలించి గాఢమనోఽ
క మముడుగ నురతసుఖమయ, సముదీర్ణానందరూప జలధిందేలెన్ ॥ 414

ఉ॥ ఆపరమర్షి పుంగవుఁ డహర్షిశమున్ విసఁగోరుపంచభా
 ణోపనిషద్రహస్యము సముత్కలికన్ మననంబొనర్చుకాం ।
 తౌపరుడై తదర్థము ప్రసన్నత ధ్యానముసేయు నంతతే
 జోపరిమేయమైన సతియాకృతిఁగాంచి తదాత్మతంగనున్ ॥

415

సీ॥ కలికిచిక్కులకొల్కి కుల్కునుంబలుకుల భావించు శుకవచఃప్రౌఢిమంబు
 భామగాంగేయ కుంభభవాభకుచముల వహియించుభారత మహితబుద్ధి ।
 పడతివీతౌమోఘ బాణవాతంబులఁ దలపోయు రామావతారమహిమ
 నుదతివిశుద్ధతాస్ఫురితహాసంబుల రూపించు వేదాంతరుచులకలిమి ॥

గీ॥ సకియబామదోయి ధర్మజిజ్ఞాసచేయు, కామనీమణి యసదులేఁగొనుతీగ ।
 తథ్యమిథ్యాత్వసంశయ తర్కమరయు, పండితత్వాభిమాని యక్కండుమాని ॥

గీ॥ బహుతపోభ్యసనార్జిత ప్రచురపుణ్య, పాటవంబున, నిర్దుక్తబంధుఁడయ్యు ।
 బహురతంబుల యువతినంబంధిబంధ, బంధుడై యుండె నప్పడప్పరమమాని ॥

సీ॥ జడలుగూడఁగఁబట్టి నవరించి కోరగా సికవేసినిండఁ బూచేర్లుచుట్టి
 బూదివ్రాసలచి కర్పూరసాంకవమిశ్రద్గంధసారంబంగకములనలఁది ।
 కుశేముద్రలూడ్చియంగుళికల రత్నదీధితిధగద్ధగితముద్రికలు దొడిగి
 వల్కలాశుకములు వదలించిపొన్నీటి వ్రాతదుప్పటి వలెపూటవేసి ॥

గీ॥ మించుగడ్డంబు బవిరిదిద్దించియెదుట, దర్పణమునిల్పివిటవేష మేర్పడంగ ।
 కాంచిహర్షించిమాని యాచంచలాక్షి, గౌగిలిం చెమనోజ వికారమునను ॥418

క॥ ఈవిధి నభిమతసుఖపరుఁ డై వాచంయుముఁడు కొన్నియహములు చపలా
 షీ! వసియించుము నీవని, భావభవుని యంపగములపాలై మఱియున్ ॥ 419

సీ॥ కామినిఘరోదకముల మజ్జనమాడు నాదరంబున నహరాగమముల
 యువతికుచాభోగ భవయావనాత్యుష్ణజేతవేదుని గొల్చునంగపముల ।
 లంగనామధురాధ రామృతావాప్తి నభ్యవహృతిఁ దీర్చు మధ్యందినముల
 లలనాగళోద్భవత్కల రవంబుల పురాణార్థంబు విను నపరాహ్ణములను ।

గీ॥ రుచిరనిర్జరభామిని రూపధేయ, చింతఁగనుమూసియుండు సాయంతనముల ।
 పంచకాలపరాయణ త్యాచితుండు, కండుమాని పురాభ్యాసగౌరవమున ॥ 420

గీ॥ ఇట్లు నూతేంద్రమీద కొన్నేండ్లుచనిన, తోయజాతదళాక్షి కేల్దోయి మొగిచి ।
 పలికెసుర రాజ్యఁగొలువఁజోవలయుననుచు, ననుచు ప్రేమనివారిం చెమునివరుండు ॥

క॥ మందరకందరమందిర, మందరమణివేదులందు నుదతిసురతా ।

మందానందముకను ముని, బృందారకవిభుఁడు మిగులప్రేమ దలిర్పన్ ॥ 422

సీ॥ తుదగోళ్లనున్నగా దువ్వికీల్లంటున దిండుగాఁ జట్టు పూదండగములు
సాగనుగాఁ బచ్చిక స్తురిపయోధరకుంభపాళిపై లిఖించు పత్రకములు ।
లావణ్యనవవయోలలితావయవముల భూషించు నసరత్నభూషణములు
తరుణాంబుజాత జిచ్ఛరణ పల్లవముల చతురస్సతిబూయు జతురసంబు ॥

గీ॥ తమిగదంబంబుచేసి గంధంబుపూయు, శ్రమముదీఱంగతాలవృంతమునవిసరు
ఆకుచుట్టిచ్చు బాగంబులందియిచ్చు, కాంతకమ్మానిపతిసురతాంతములను॥

శా॥ క్రీడాకందర మందిరాంతరములన్ గేళీగర్తి మానిరాట్,
చూడారత్నము తాళమేళగతిమించుల్ సూపగా కోపుగా ।
నాడున్ వేడుక రాగర క్తుల బెడంగజంతగాత్రంబులన్,
పాడున్ జోడుగఁగూడి నిర్జరపురీభామాలలామంబుతోన్ ॥ 424

గీ॥ వారిజాక్షి మతియు నూతేంద్రవైఁగొంత, కాలమరుగ మునికిఁ గేలుమొగిచి ।
దేవవిభుని గొలువ పోవలె సెలవిచ్చు, మానివరయటన్న మాన్చెనతఁడు ॥ 425

క॥ ఆపడఁతియునమ్మునిపతి, శాపభయముకతన విడిచి చననోడి, సము ।
ద్వీపిత మదనానలఘున, తాపపరీతాత్తునతనిఁ దనిపె రతులచేన్ ॥ 426

గీ॥ క్రొత్తక్రొత్తయిప్రేమ నూల్కొనఁగనతఁడు, నిర్జరాంగ నతోడ నిర్నిద్ర సుఖము ।
లంద మతియును నిన్నూఱుహాసములు, నడిచెఁగడువడికించిదూనంబుగాఁగ॥

వ॥ అంత॥ 428

క॥ అంగనపోయెదననిముని, పుంగవువేడుటయు నతఁడు పోనీయకయు ।
త్తుంగ స్తనములు వక్షము, నంగదియఁగ గొగిలించి నాతిన్ బలికెన్ ॥ 429

ఉ॥ అంగన మాటిమాటికిదయారహితాత్మకవై సురాధరా
జంగొలువంగ పోదుననుచున్ గతినోక్తులు వల్కనలయె ।
ట్టుంగడుసాహసంబతికతోరతఁజేయుట నిక్కమేనిఘో
రాంగజ బాణవేదనలఁ బ్రాణములేమగునో యెఱుంగుమీ ॥ 430

వ॥ అని యవ్వనంబున నవ్వధూమణి వెక్కు-మారులువేషిన క్రొన్ననవింటిజోదు
క్రొవ్వాడిములుకుల వేడిమికినోడి యాప్రాజ్ఞుడాజ్ఞ యియ్యక కొంతకాలంబు
సురత సౌఖ్యంబులన్ దేలుచుండె ॥ 431

ఉ॥ అంతట నొక్కనాఁడు చతురాసన సన్నిభుఁ డమ్మునీంద్రుఁడ
త్యంతరయమునన్ నిజగృహంతము వెల్వడిపోవ నవ్వరః ।
కాంత యటందుపోయెదన నబ్జహితుండదైవాలె పట్నదీ
కుంభల । సంధ్యవార్ధవలె కొంచెములే క్రియలట్లతప్పినన్ ॥ 432

చ॥ అనవిని నవ్వి యవ్వికసి తాంబుజలోచన, లోచనప్రభలో
మునిపతినామతింప “ధరలో వినమెన్నఁడు నిట్టి ఘనముల్ ।
మునుబహువత్సరంబులు నమున్నతి మీకొకవాసరంబాకొ”
యన ననఘాత్తుఁడచ్చరకు నచ్చెరుపాటాదవంగనిట్లనున్ ॥ 433

గీ॥ వెలయఁ బ్రొద్దున సంధ్యాది విధులుతీర్చి, యిన్నదీతీరవనములోనున్న నీవు ।
వచ్చి నను గూడితివి ప్రొద్దువ్రాలెనిపుడు, హాస్యమేటికిచెపుమతథ్యంబుతరుణి ॥

వ॥ అనినన్ ప్రస్తావ లోచనచ్ఛాయలెల్లడం గ్రేల్లుదాట నజ్జటాధరున కిట్లు
నియె. 435

ఉత్సాహ॥ ఏఱుపరుప తొమ్మనూట యేడువత్సరములవై
నాఱునెలలు మూడుదినములయ్యె నన్నుగూడి దు ।
ర్వారమారకేళిఁ దేలి రాత్రులుంబగళ్లు నీ
కోరికలుపొసంగఁదీర్చుకొనఁగఁబట్టి గట్టిగన్ ॥ 436

చ॥ అనుటయు నవ్వటాల కిటులాడెదో సత్యమపల్కుమన్ననో ।
ఘనతరధర్మశీల! పలుకన్దగునయ్య మృషానులాపముల్ ।
మునికుల సార్వభౌముఁడవు ముఖ్యుఁడవీ వడుగంగ కల్ల లే
యనువునాడనోపుదు సుధాబ్జిజనించుట రి త్తగానన్ ॥ 437

క॥ ఝల్లని గుండియయదీరఁగ, వెల్లనై న మోమువాంచి విప్రుఁడుమిగులన్ ।
తల్లడమందుచుచెల్లర, చెల్లరయనిఁయిట్టులనియె చి త్తములోనన్ ॥ 438

ఉ॥ పూర్ణ మనూర్తిచంచల మబోధ్య మసారమునై నయట్టి బ్ర
హ్మణ్య వమాకలించి సుఖమందఁగఁ బారముఁజేర్చుమామకో ।
ద్విగ్ధవివేకనాక సుదతీ ! నిబిరీసకటాక్షవీక్షగో
త్కిర్ణ మహాశుగౌఘనిహతిం గతిఁ దప్పె నిఁకేమిసేయుదున్ ॥ 439

చ॥ అనిశము దుశ్చరక్రమములై న ప్రతంబులువెక్కుచేసి కూ
ర్చినసుమహత్తపోధనము రి త్తకురి త్తయి బూదిలోన వే ।
ల్చినమహితాహుతి ప్రతతిలీల నిరర్థకమయ్యె నన్నుఁబో
లినయవివేకపామరులులేరు ధరావలయంబులోపలన్ ॥ 440

నీ॥ అలరుఁ గన్నులు కన్నులని చలించుటగాక, శారవాశారఘోరములుగావె
నునుపుగుబ్బలుగుబ్బలనుచు నుబ్బుటగాక, యతులకుంభీపాకగతులుకావె ।
కోరినూగారు నూగారనెన్నుటగాక, తలపోయ కాలసూత్రంబుగాడె ।
నునుదరుల్ నునుదరులనుచుఁ బొంగుటగాక, కనమహావీదిమార్గములుకావె ॥

గీ॥ సత్కవీంద్రులు తమవచశ్చతురిమములు, చూపనూరకై బ్రమసిసంక్షోభమంది।
వందురుటగాక తెలిసినవాస్తవమున, వారిజాతులు జంగమనారకములు ॥ 441

ఉ॥ ఏతటిసత్కులప్రభవుఁ డేవములేక విహీనుడై త్రపా
పేతమనస్కుడై యకట యేగతి ముద్దిడువాడు కష్టదు।
రాజవిదూషకాల్పనట జారభుజంగక చోరకోటి ని
ష్క్యాత శరావమైన వెలయుగ్గులిమోవి ఎనుంధరాస్థలి ॥ 442

సీ॥ విధ్యక్తిసాంగమా వేదప్రపంచంబు, చదివి యత్యంతప్రశస్తిగాంచి।
మానకయుభయమీమాంసాపరిశ్రమ, ప్రమనస్తవ్యమునఁ గీర్తిపరిధవించి।
సిద్ధాంతసంసిద్ధి చిదచిత్తశ్వరవిని, ర్ణయవివేకనిరూఢి జయముగాంచి।
అలయకబహు శీతిహాసపురాణార్థ, వైదుష్యమునఁ జాలవన్నెకెక్కి ॥

గీ॥ పిదప నీరీతి చదివినచదువులెల్ల, చిలకచదువులుచేసి దుశ్శీలలీల।
లోలనయనావిలోకనాధీలజాల, వినిహతిమృగంబునైతి నేమనఁగఁగలదు ॥

చ॥ అని తనురొసి రేచి జలజాయతలోచనమోముఁజూచి య
మ్ముని యను పాపజాతి ననుముంచితివీకలుపాభిలోన న।
య్యనిమిషనాధుకార్యమునకై చను మెక్కడికైన నీవున
చ్చినపనిదీరె గోపశిఖచే నిను నేర్చెదనిల్చియుండినన్ ॥ 444

వ॥ మఱియు నొక విశేషంబుచెప్పెద. సఖ్యంబు సాస్తవదీనంబని చెప్పుదురు,
బహు కాలంబు నీతోడఁగూడియుండి నిన్ను దంకింపరాదు గావున ॥ 445

క॥ నినుగినియనేమి యింద్రుని, ననఁగారణమేమి ఘనవిషాభవిషయవా।
రనుపమవననిధివీచుల, మునిగిననను దిట్టఁ దగవు మూర్ఖుఁ డనగుటన్ ॥ 446

వ॥ అని యమ్ముని యధిక్షేపించి కించిదరుణాయమాన నేత్రాంచలుండై పెచ్చు
పెఱిగి రెచ్చిపలికిన టిచ్చవడి యయ్యచ్చర యచ్చెరుపాటునఁ దొటతొటం
దొరగు చెమటచి త్తడిందడిసి వడ వడ వడఁకు నవయవంబులుముంచిన రోమాం
చసంచయంబునన్ కంచుకితయై సంచరించి జవంబున దివంబునకుఁ బోవు
నప్పుడు ॥ 447

క॥ అమ్మునిపతి తేజము, గర్భమ్ముయిస్వేదమునఁగలిసి స్రవియించిన న।
క్కిమ్ముయుఁ దరుపల్లవముల, సమ్మదమునఁ దుడిచివేసి శాఖలమీదన్ ॥ 448

క॥ మారుతమేకముచేసిన, నారీనుణియయ్యెదనుము నాకును ప్రక్షా।
చారమణికి మునిపతికిని, మారుతవృక్షములకిది కుమారిక యయ్యెన్ ॥ 449

గీ॥ కండుమునియును నప్పరః కాంతకతనఁ, గూర్చిన తపోధనంబెల్ల కోల్లఁబోవ ।
తల్లడమునంది యధికసంతాపతప్త, చిత్తుఁడై దాని నిష్కృతిచేయఁబూని॥ 450

సీ॥ ఆమ్నాయనివహంబు లందంద వందులై పొగడు నేత్రేత్రంబుభూరి మహిమ ।
గీర్వాణవితతు లేత్రేత్రంబు జనులనారూఢిఁ గన్గొనుచతుర్భుజాలుగాఁగఁ ।
గీర్తించునంత నేత్రేత్రంబు కోటికోట్యయుత జన్మాఘంబు లడఁగఁజేయు ।
శ్రీసతీపతికి నేత్రేత్రంబు దేహమై తనరు కల్పాంతరస్థాయయగుచు ॥

గీ॥ పతితపావనతాభ్యాతిఁ బ్రబలుచుండు, భూమినేత్రేత్రమట్టి శ్రీపూరుషోత్త ।
మాహ్వయత్రేత్రమునకేగె నతితపస్స, మిద్ధరుచిహేళి, కండు మునీంద్రమాళి ॥

ఉ॥ ఉత్కలికన్మునిప్రవరుఁడుబ్బుచు, గొబ్బునఁజేరెభారతీ
యోత్కలసీమ దక్షిణమహాదధితీరమునందు సర్వసం ।
పత్కరమై విముక్తులకుఁ బట్టగుశ్రీపురుషోత్తమంబు, సం
విత్కలనానిరూఢి నవివిశ్రుతుఁడై యతఁ డక్షణంబునన్ ॥ 452

సీ॥ కమలాక్షచక్రనిఖిల మార్కండేయ కుంఢోదకంబునఁగ్రుంకులిడియె ।
తురగ మేధీయబంధురగవిఖుర దీర్ఘసమధికేంద్ర ద్యుమ్న సరసిదోగఁ ।
కాకమోక్షప్రదకారణాంభః పూర్ణరోహణ పావనోర్ములమునింగఁ ।
దర్శనమాత్రపాతకవిదారణ చణాంచిత తీర్థరాజవీచికలఁదేలె ।

గీ॥ శ్వేతరాజతపస్తుంగ, శ్వేతగంగ, సంగములదోచె కోటిజన్మాగ్నితాఘ ।
పుంజముల నొక్కప్రేల్నిడిపొల్లుచేసి, మహితసద్గుణశాలి యమ్మానిమాళి॥ 453

వ॥ ఇట్లు శ్రీ పురుషోత్తమ దివ్యత్రేత్రంబునకు భూషణీభూతంబైన తీర్థజాతంబునం
గృతన్నానుండు పుండరీకాక్ష కృపాకటాక్ష వీక్షేక్షుసార ఝరీపరంపరలు
దార్కొని పేర్కొని కరడుగట్టి గట్టిగాకనుపట్టి పంచదార గట్టనం బట్టుగల
దట్టంపు ప్రాసాదవజ్రదీప్తిధట్టంబులు చుట్టుకొన్న మిన్నందియున్న శ్రీసీల
మహీధరం బధిరోహించి నేత్రపర్వంబులగు ద్వావింశత్పర్వంబులు గడచి
చని దివ్యప్రాసాదమధ్యగత విచిత్రరత్నసింహాసనోపరిభాగంబున ॥ 454

సీ॥ అంజనాచలకాంతిభంజనాచలతనుచ్ఛాయ లెల్లడలకు జౌకళింప ।
పద్మసౌందర్యైకసద్మసాభాగ్యా కరాయిలేక్షణరుచుల్ హర్ష మొసఁగఁ ।
మేరుకూటోదార భూరిరత్న స్ఫారమాళిద్యుతులు సభోమార్గమలమ ।
బాలాతపోద్దామలీలారుచిర హైమచేలాభలంతల జికిలిచేయ ॥

గీ॥ మకరసంవాసితదరారి మకరవికచ, చకచకలుపేరెములఁదొక్కచక్కఁదనవు ।
రాళియైయున్న శ్రీసుభద్రాసనాఘ, శ్రీజగన్నాథుఁ గనియెనాసిద్ధమాని ॥ 455

చ॥ కనుగొని యంత సంభ్రమతగాఢ ముదర్లవమగ్నుడై మహా,
ముని తనివ్రాకరెప్పకవముంచిన యశులుగండపాల్చిపైఁ |
జనుకఁగఁ గంటక ప్రతితిచెందిన యంగముపొంగ భక్తిఁ గ్ర,
క్కున ధరఁజాగి మ్రొక్కిడియె గోప్తవిహరికి కంసవై రికిన్ ||

456

గీ॥ మ్రొక్కిలేచి హస్తములు ముకుళించి, మాశ్యగ్రసీమ నిల్పిహర్షగర్భ |
దస్వరంబు, గళపథమునమెల్లనె, యేగుదేరభక్తి నిట్లుపాగడె ||

457

వ॥ జయజయ సకలజగదుద్భవస్థితి విలయకారణభూత ప్రభావ, భావభవకోటి
సౌందర్య ధుర్య దివ్యవిగ్రహ, గ్రహపతి రోచి స్సహస్రప్రభాదుర్దర్శ్య సుద
ర్శన దర్శనభయలోకాలోక గుహంతర విలీనదైతేయతమోవార, వారణరాజ
రత్నావిచక్షణా, తుణదాచరప్రమోషిత నిగమనందోహ పునర్దాన సంతోషిత
కమలభవస్కృతస్తోత్ర సంతతానంద, నందత్సురాసుర మహాభారపారావార
మగ్నమంధానశైల నిర్విహణమహిమ సంజాత నూతన సుధాసానోన్మనస్సు
మనస్సముదాయ కృతాదర, దరవిదళతేత్రితకి ముకుళాభదంష్ట్రగ్రసముద్భృత
ధరణీ తరుణీ సమాగమ రోమాంచిత మహాదేహవరాహ, వరాహవధరణ్య
గ్రగణ్య హిరణ్యకశిపు వక్షోవిక్షోభ సంభూత ప్రభూత రుధిరాభిషేకాశోక
ముకుళ తిరస్కారి హరినఖరాగ్ర విద్యోతమాన, మాననీయ శ్రీసాచారవింద
నిష్కంది మకరంద బిందుధారాయిత మందాకినీ ప్రవాహ పాదితాశేష భువన
వనధివేష్టిత క్షితిశాననవిరాజ రాజన్యరాజికానన ప్రజ్వల త్రమాన పాత్మీలా
భీలకుతారధారా జాగ్రద్భుజాగ్రమునిశేఖర, ఖరదూషణ త్రిశిరోముఖ విరోధి
శిరోధి గళద్రక్షధారాస్వాదామోద జవవత్సత్రి విక్షేపణక్రీడాసదోహల, హల
ముఖ నిర్భిన్న యామునాంధః ప్రవాహ, వాహదేహధారి తుషాచారి విదారి
భయంకరాలోకి, లోకజిద్ధర్త్యాజిత పౌతనారి వ్రతమండల, మండలభ్రమణ
చతురుతురగఖురపుట నిరశితయవనకిరోటి పరంపర పరవాసుదేవ, దేవ
సార్వభౌమస్వర్గ శ్రీపురుషోత్తమనాథ, శ్రీజగన్నాథా ! విజయీభవ, దిగ్విజ
యీభవ ||

458

అనులోమకండము-విలోమార్య

మారపితా నిజఘనదయ, సారసనాభా సమహిమ, సరసుతవరదా |

తేరినతిగలనుతిమనవి, చేరు నురదదాసమతవశిధనాధారా ||

459

తెనుంగున కండము - అదేశ్లోకము ||

ననునేలేననివాసికి, మను నీలాగేది గురుతుమానకు భాగే |

వనవయ్యిందులవనరయ, మనవలదా, వటుమిదంత యాం తేజమయా ||

460

వ॥ అనిపొగడి, బ్రహ్మపారస్తవంబున నిట్లని పొగడందొడంగ ॥ 461

శ్లో॥ పారంపరం విష్ణురపారపారః । పరఃపరేభ్యః పరమార్థయాపీ ।
సబ్రహ్మపారః పరపారభూతః । పరిః పరాణామపిపారపారః ॥ 462

శ్లో॥ సకారణం, కారణత స్తతోపి । తస్యాపిహేతుః పరహేతుహేతుః ।
కార్యేషుచైవం సహకర్తృకర్తృ । యావైరశేషై రవతీవావిశ్వం. 463

శ్లో॥ బ్రహ్మప్రభుర్బ్రహ్మ ససర్వభూతో । బ్రహ్మప్రజానాంపతి, రమ్యతో, సా ।
బ్రహ్మవ్యయం, నిత్యమజం, సవిష్ణు । రపక్షయాద్యై రభిలై రసంగీ ॥ 464

శ్లో॥ బ్రహ్మక్షరమజనిత్యం । యథాసా పురుషోత్తమః ।
తథారాగాదయోదోషాః । ప్రయాన్తు, ప్రశమంమమ ॥ 465

శ్లో॥ ఏతద్బ్రహ్మపరాఖ్యం వై । సంస్తవంపరమం జపక్ ।
అవాపరమాంసిద్ధిం । ససమారాధ్య కేశవం ॥ 466

వ॥ మఱియును. 467

ఉ॥ తారగిరీంద్రవైఖరి యదభ్యశరీరము, పాడువెన్నెలన్,
గేరెడినవ్వు, చిత్రమణికిలితదివ్య విభూషణప్రభో ।
దారతయున్ దగంగ, హరిదక్షిణపార్శ్వమునందుగాంచె, మం ।
దారసమాను, నీలపరిధాను భుజంగమ సార్వభౌమునిన్ ॥ 468

గీ॥ వారియిద్దఱినుడుమ నవార్యమాణ, బాలభానుప్రభాసముద్భాసమాన ।
కాంతినంతాన సంతతా గమ్యమాన, భాసురాంగవితాన, సుభద్రగనియె ॥ 469

సీ. వదనవారిజమువై వ్రాలనూహించువైఖరిఁ జల్లఁబ్బిమరకోత్కరమువెలయ ।
అవయవకాంతి యాచ్ఛార్థమైచేరిన పగిదిభూషాంపరలుమెలయ ।
ఎల్లదనమృతంబు వెల్లిగావరిసినకిరణి కటాక్షవీక్షలు పుసంగ ।
సౌందర్యఘనతర స్పర్థబందీకృతంబైన రీతినికేలియబ్జమమర ॥

గీ॥ తరుణకరపల్ల వాంగులి తాడ్యమాన, మాననీయవిపంచికామంజునాద ।
సాదిరామోదమైయున్న జలదసద్గ, పద్మలోచనంగనియె సుభద్రనపుడు ॥ 470

క॥ హరివామపార్శ్వమున, సుస్థిర రవికోటిప్రభావిశేషదురనలో ।
కర్మరథన మహాసుదర్శన, మురుభక్తింగనియె మునికులోత్తముఁ డచేట ॥ 471

వ॥ ఇట్లుగాంచి, బహుప్రకారంబులవినుతించి, 472

క॥ వెండియును కండుమునిమార్కంజేయేకాది శంభుగణమును విమలా ।
చందాకృతి ముఖ్యాభిల చండీతతిఁగాంచెనపుడు సమ్యగ్భక్తి ॥ 473

మ॥ పరమర్షి ప్రవరుండు భక్తివినయ భ్రాజిష్ఠుడైకొల్పెడు,
ర్భరకారుణ్య ధురీణుదానవతమోబాలార్కు, శ్రీవైష్ణవైశ్వానరే ।
త్కర చూడామణి రత్నవేత్త సముద్రప్రస్ఫుగద్బాహు శ్రీ,
హరిసేనాపతి సుగ్రసేను పరిమాహ్లాదంబు సంధిల్లగళా ॥ 474

సీ॥ కమనీయముఖ్య రుక్మాండంబు తుండంబు, చటులపక్షవిభూతి సామగీతి ।
ఆవృతయాజుషామోదంబు నాదంబు, బలమధర్వకుల ప్రభావఫలము ।
బహువిధచ్ఛందోను బద్ధంబుస్కంధంబు, విపులనానాయజ్ఞ విధులప్రాపు ।
భూరివర్ణక్రమంబులు విక్రమంబులు పుచ్ఛంబు కల్పసంపూర్ణ తాచ్ఛ ॥

గీ॥ మఃసచుఁజెలువైంద ఛందోమయత్వమంది, యిందిరాస్రాణవల్లభు మందురాంత ।
రమున ననురలవై కాలుద్రవ్వచున్న, పన్నగారాతిఁగొలిచె నప్పరమమాని ॥ 475

చ॥ అనఘచరిత్రుడమ్మని కులార్గ్రణి యగ్రపథంబునందుఁగ
న్గొనె ఘనమార్గ మెల్లనతి కోమలపత్రవిచిత్ర శాఖలన్ ।
పనుపడఁ గప్పిశ్రీవిభుని మారటమూర్తియనన్ మహాఘనా
టనపటువైన యక్షయవట షీతిజాతశిఖావతంసమున్ ॥ 476

సీ॥ తరలిపోవకయున్నతననీడదు స్త్యజ, బ్రహ్మహత్యాకోటిఁ బారఁదగులఁ ।
తరుణత్వరమ్యహాతనదళంబు కిశోర, పద్మనాభుననుంగు బాన్ముకాఁగ ।
దృఢగతిన్ దనమహావీర్లు శాఖాగ్రజా, గ్రద్విటపాలిదిక్పాలిఁ గడవ ।
ఘోలనిరంతరాభీలమా తనశిఖా, మూలజాలంబు సాతాళమంట ॥

గీ॥ సిరులశ్రీపూరుషోత్తమ ష్టేత్రసీమ, తాండ్రవిక్రము నపరావతారమనఁగ ।
భవనవిఖ్యాతిఁగాంచిసంపూర్ణ మహిమ, నలరునక్షయవటభూరుహంబుగొలిచి ॥ 477

చ॥ ష్టేత్రరాజంబు నివాసంబుచేసి నారాయణమంత్ర జపపరుండై కొంత
కాలంబునకు మోక్షసామ్రాజ్య సింహాస నాధ్యక్షుండయ్యె ॥ 478

చ॥ కలుషవినాశకారియగు కండుమునీంద్రు చరిత్రమున్ విని
ర్గులమహిమాభిరామ యగుమారిషజన్మము విన్నఁగోరికల్ ।
దలకొనిచెందు సత్ఫలవితానముబూనము గాకయంచును
త్కలిఁదలిర్పఁజెప్పి గుణధాముఁడు సోముఁడువారి కిట్లనున్ ॥ 479

క॥ ఇల్లలనతొల్లి యొకభూ, వల్లభునతిభర్త బాలవయసునఁ దెగిపోఁ ।
దల్లడిలి బలవైధ, వ్రోల్లొలనిమగ్నయగుచు నురుదుఃఖమునన్ ॥ 480

ఉ॥ పంకజనాభ భక్త పరిపాలన లాభ విభాసికంఠచ
క్రాంతిబాహు నీరదనిఖాంచితదేహు సభక్తియుక్తి హృ

త్పంకజవీధినిల్చి వనితామణిపూజ యొనర్చికోల్పెన్జ్ఞా
నాంకురితాత్మయై తదజహద్వనభక్తికి మెచ్చిగ్రక్కునన్ ||

481

సీ॥ మెఱుగురేయెండ సోదరము మేలిమివైఁడి, జలసోననపు శాలతభుకుఁజూపఁ ।
కార్మొగుల్ని గనిగల్కాదను, నునుమేని, చాయలెల్లెడలకుఁ జొకళింప ।
నిడుదకేల్తోయిఁబూనిన సంకుచుట్టువాల్, డాలిరువంక బేగేలుదొక్క ।
తెలిదామరలమించుఁ దలవంచుకొనఁజేయు, మెఱుగుకన్ బెళకులు సిరులనీన ||

గీ॥ గొనబుసామ్ములగములతోఁగూడియెడకు, లేగినసామ్రైసకలుములముగుడబెళకు ।
కలికిచూపులు చదలమేల్కట్లుగట్ట, కాంతముందిరనిలిచి శ్రీకాంతుఁడపుడు || 482

చ॥ నిరుపమపుణ్యశీలగుణ నీవునరించిన భక్తికిప్తునే
వరదుఁడనై వరంబొసఁగవచ్చితి వేడుమటన్నమ్రొక్కియ
త్తరుణియుఁగేలు మోడ్చి యను దైత్యహరా! విధవాత్వదుఃఖదు
స్తరజలరాశిమగ్ననయి తావకపాదము లాశ్రయించితిన్ ||

483

గీ॥ బాలవైధవ్యదుఃఖనంప్రాప్తపుత్ర, హీననిర్భాగ్య యిట్టినాకిందిరేశ ।
జన్మజన్మంబులం దతిశ్లాఘ్యులైన, పతులనిమ్ము లసత్కృపాపాటవమున || 484

ఉ॥ ఓకరిరాజరక్షక ! అయోనిజనై శుభలక్షణాంగినై
శ్రీకరరూప సంపదలచెన్నువహించుచు ప్రాజ్ఞనై గుణా ।
స్తోకసుపుత్రలాభమువసుంధర పెంపు వహించఁగాంచనీ
వే కృప నీవరంబనుచు వేడిన శ్రీవరుఁడాదరంబునన్ ||

485

సీ॥ ఇందీవరేక్షణ యింకొక్క జన్మంబు, నందప్రఖ్యాతు లుదారకర్కు ।
లధికతపోబలులగుదురు పతులుప, దుండ్రుపుత్రకుఁడు బంధురయశుండు ।
ధీరాత్ముఁడుప్రజాపతిగుణాభిరాముండు, గలుగునీకిపుడాత్మఁ దలఁచినటుల ।
అన్నియుఁగల్గు నీ యాత్మజుండునశేష, వంశకర్తృత్వ సద్వైభవంబు ||

గీ॥ నందుఁ దత్సంతతియెనింగునఖలజగతి, నందఱికిఁ బ్రీతికారిణివగుచునెపుడు ।
నీవు పుణ్యస్వరూపివై నెగడెదనుచు, దనుజమర్దనుఁడప్పడంతర్ధి నొండ ||

486

క॥ అమ్మానినీలలామం, బిమ్మారిష దీనిమీరలిందఱునుప యా ।
మమ్మయి ప్రజలసృజంపుఁడు, సమృతమిది ద్రుహిణునకు నిజంబుగననినన్ || 487

ఉ॥ సోమునిమాటగై కొని విశుద్ధగుణాన్వితమారిషా ప్రచే
శోమహిమాభిధాములుప దుండ్రునుబెండిలియాడి ప్రేమన ।
కామినియందు దత్తునుతుఁగాంచిరలండు ప్రజాపతిత్వను ।
శ్రీమహనీయుఁడై మది సృజించెవిచిత్రతసృష్టికాలమున్ ||

488

వ॥ ఇట్లు అచరంబులును, చరంబులును, ద్విపదంబులును, వట్టదంబులునుగా ననేక స్త్రాణిజాతంబుల మానసంబున సృజించిచూచి, చరితార్థంబునొందక మఱియు మానసంబున పంచాశత్కన్యకల సృజించి అందు ధర్మగుణకు పదుండ్రను కశ్యపునకుఁ బదమువ్వర, చంద్రునకు నిరువది యేడ్వరనిచ్చె. వారి యంద దేవదైత్య నానాగణంబులును, గో, ఖగ, గంధర్వాప్సరో గణంబు లును, దానవాదులునుంబుట్టిరి. అదిమొదలు స్త్రీ, పురుష సమాగమంబున, బ్రజలు పుట్టిరి. తపోనిష్ఠా గరిష్ఠులగు పూర్వులకు సంకల్పంబున స్పర్శంబునఁ బ్రజలు పుట్టుదురనిన శ్రీ పరాశరునకు మైత్రేయుండిట్లనియె.

గీ॥ ధాతయంగుష్ఠమునఁబుట్టెదత్తుండనుచుఁ, జెప్పదురు మీరతండు ప్రచేతనులకుఁ
బుత్తుండనిచెప్పితిరి జగత్పూజ్యునాకు, సంశయంబయ్యెఁ దెలుపుఁడిచందమెల్ల ॥

క॥ సోమునికిఁ బుత్రికానుతుఁ, డామహితాత్మకుఁడు దత్తుఁడతఁడెమరలన్ ।
సోమునికిమామయయ్యె, మహామహిమా తెలుపుదీని నాద్యంతంబున్ ॥ 491

నీ॥ అనివిన్నవించిన యమ్మునితో శ్రీపరాశరుండిట్లను బ్రస్ఫుటముగ ।
భూతకోటులయందు పుట్టువులును, నిరోధములును నిత్యముల్ విమలచరిత ।
ప్రవిమలజ్ఞాన సంపన్నులౌ ఋషివరు లీయర్థమున సంశయింపరెపుడు ।
ప్రతియుగంబునయందుఁ బ్రభవించుచునిరోధ మొందుచుదఱుదులుందురెందు॥

గీ॥ జ్యేష్ఠకానివ్యములులేవు చర్చనేయ, వారలకు భారితపమునవార్యమాణ ।
సారదివస్త్వప్రభావముల్ కారణమ్ము, లనినమైత్రేయుండిట్లనునాదరమున ॥ 492

క॥ సురపన్నగ గంధర్వా, సురతతియుత్పత్తిమాకు సురుచిరపరమా ।
దరమున నెఱిగింపుముముని, వరయనుటయు నమ్మునిప్రవరుండిట్లనియెన్ ॥ 493

చ॥ కమలజనాజ్ఞ దత్తుండతి కాశలమొప్పగ దేవదానవా
ద్యమిత సమస్తభూతముల నాత్మసృజింప నవన్నియున్ యథా ।
క్రమామున వృద్ధిబొందక నిరర్థములై చనఁజింతనొంది ది
వ్యమహిమ మైధునక్రియప్రజాళిసృజింపఁగ నిశ్చితాత్మఁడై ॥ 494

క॥ వీరణుడనెడు ప్రజాపతి, గారాబు తనూజ పుణ్యకలిత నశిక్షిం ।
గోరిక పెండిలియై కడుకూరిమి నతఁడై దువేల కొడుకులఁగాంచెన్ ॥ 495

క॥ వారలకడకల్లనఁ జని, నారదుండిట్లనియె ప్రియము నయమునఁగదురక ।
మీరలుప్రజలసృజించెడి, వారా, కడగనరు వెట్టివారలు తలపన్ ॥ 496

చ॥ భువికడ యేమిగంటిరి, నభోవివరంబదియెంత దిక్కులె
ట్టివి యడుగంత యన్నియు కడిందియెఱుంగఁగ మీరలందఱున్ ।

జవమునఁబోయి వీనికడ చక్కగఁగాంచి, యనంతరంబ స్త్రా
భవముదలిర్పగాఁ బ్రజలఁబన్నడఁగాంచుడు పొండునావుడున్ ॥

487

•క॥ హర్యశ్వనాములాగుణ, ధుర్యులు నలుదిక్కులకును దోడ్తోపారాన్వ ।
పర్యమెఱుంగక పోయి, యవార్యతనందడగిరబ్ధివాహినులగతిన్ ॥

498

క॥ అందఱు జనినఁ బ్రచేతో, నందనుఁ డప్పటియునుతుల నయగుణతేజ ।
స్సందీప్తులగనె పరమా, నందుల వెయ్యంటివీరణతనుజయందున్ ॥

499

ఉ॥ అప్పటివచ్చి దేవముని యా శబలాశ్వలఁజూచి యిట్లనున్
తప్పక యన్న లేని పథంబున మీరును బోయివారి లా ।
గవ్వడుగాంచి భూమికడ యారసివచ్చిప్రజన్ సృజించుడీ
చొప్పననన్న నన్నల, వసుంధరఁ జూడఁగఁబోయి రందఱున్ ॥

500

ఆ॥ వె॥ పోయి జలధిసాచ్చి పోయిననదులట్ల, తిరుగరైరి యెపుడుధరణియందు ।
భ్రాతలరుగ వెదుక పనిపడిపోయిన, వారు మరలరారు వారియట్ల ॥

501

ఉ॥ నందనులిట్లు క్రమ్రవి నాశమునందుటచూచి మారిషా
నందనుఁడంతయున్ గనలి నారదు శాపమహాబ్ధిముంచి పెం ।
పొంద నశిక్ష్మియందుగనె నుగ్గులులన్ దగ నర్వదింటి న ।
య్యిందు నిఘాననామణులనిచ్చె బ్రసిద్ధులకున్ గ్రమంబునన్ ॥

502

వ॥ ధర్మనకుం బదుండ్రను, కశ్యపునకున్ పడమువ్వరను, చంద్రునకు నిర్వదేక్షు
రను, అరిష్టనేమికి నలువురను, బహుపుత్రునకు నిద్దజను అంగిరునకు నిద్దజను,
కృతాశ్వనకు నిద్దజను, నిచ్చెనందు ధర్మనిహత్నులు, అరుంధతి వసువు, జామి,
లంబ, భాను, మరుత్వతి, సంకల్ప, ముహూర్త, సాధ్య, విశ్వ, అనుపదుండ్రు.
అందు విశ్వకు విశ్వదేవతలు, సాధ్యకుసాధ్యులు, అరుంధతికి మరుత్వపుత్రులు,
వసువుకు వసువులు, ముహూర్తకు ముహూర్తజులు, లంబకు ఘోషుండును,
జామికి నాగవిధియు, మరుత్వతికి పృథివి విషయంబైన సర్వంబును, సంకల్పకు
సర్వాత్మకుండైన సంకల్పుండును, జ్యోతికి పురోగములైన యనేక సహస్ర
దేవతలునుం బుట్టిరి. వసువుత్తలైన యిష్టవసువుల నామంబులంజెప్పెద.
అప, ద్రువ, సోమ, ధర్మ, అనిల, అనల ప్రత్యూష, ప్రభాసులనం బరగుదురు
అందు అపునకు వైతధ్య, శమ, శాంతనయులునుం బుట్టిరి ధ్రువునకు కాలకలన
కారియు భగవంతుండునగు కాలుండువుట్టె. సోమునకు భగవంతుండైన
వర్చుండు, వర్చునకు వర్చస్వియుంబుట్టిరి. ధర్మనకు మనోహరయందు ప్రవీ
ణుండును, హుతహవ్యుండును శిశిరుండును, స్త్రాణుండును, పరుణుండునుం బుట్టిరి

శివయందు మనోజవుండును, అవిజ్ఞాతగతియునుంబుట్టిరి. అనలునకు కుమారుండు శరస్తంబంబునఁ బుట్టె. అతనికి శాఖ, విశాఖ మేష పృష్ఠజాలుపుట్టిరి. అతండు కృత్తికలకు సపత్యుండై కార్తికేయుండనంబరగు. ప్రత్యూషునకు ఋషియైన దేవలుండుపుట్టె. దేవలునకు తుమావంతులును, మనీషులునగు పుత్రు లిరువురు పుట్టిరి.

క॥ సల్లలితగుణ బృహస్పతి, చెల్లెలు యోగప్రసిద్ధ చిరకాలము తా ।

నిల్లోకమెల్లదిరిగెన, ముల్లసిత బ్రహ్మచర్య యోగమువెలయన్ ॥ 504

వ॥ అక్కంత అష్టమంబునగు ప్రభావనువునకు భార్యయయ్యె. వారిద్దఱికి ప్రజాపతియు, దేవనర్ధకియునైన విశ్వకర్మపుట్టె. అతని శిల్పనైపుణంబుననకదా దేవసంఘంబునకు దివ్యవిమాన దివ్యభూషణాదులు కలిగె. మనుష్యులును అతని శిల్పంబున నుపజీవించుదురు. అజ, ఏకపాప అహిర్బుధ్వి, త్వష్ట, రుద్రులన నతనికి పుత్రులుగలిగిరి. త్విష్టకు విశ్వరూపుఁడను కుమారుండును గలిగె. మరియు హరుండును, బహురూపకుండు, త్ర్యంబకుండు, అపరాజితుండు, వృషాకపి, శంభుండు, కపర్ది, రైసతుండు, మృగవ్యాధుండు, శర్వుండు, కపాలి, యన నేకాదశ రుద్రులుగల్గిరి. వారలకు శకుండు శ్వేతుండు సమాకూతుండునుగల్గిరి. 505

గీ॥ ఘనతపోనిధి కశ్యపమునికి భార్య, లనఘ మూర్తులు పదమువ్వురై రి యదితి ।
యాదిగాఁ గల విక చపద్మాయతాక్షు, లతులితపతిత్రతాగుణాభ్యధికమతులు ॥ 506

వ॥ వారలదితియు, దితియు, ననువు, అరిష్ట, సురస, ఖష, సురభి, విసత, తామ్ర, క్రోధ, వశ, ఇల, కిద్దు, మునియునన వెలయుదురు ॥ 507

గీ॥ మనువుచాక్షుఁడై యుండమహితమతులు, భూసుతభ్యాతిపన్నిద్రరై నతుషితు ।
లదితిఁడుపుననాచిత్కులనఁగబుట్టి, రనఘవై వస్వతాఖ్య మన్వంతరమున ॥ 508

వ॥ వారలు విష్ణుండును, శక్రుండును, అర్జునుండును, ధాతయు, త్వష్టయు, పూషయు, వివస్వతుండును, సవితృండును, మిత్రానరుణుండును, అంశుండును, భగుండును, అనితేజుండును, అనుద్వాదశాచిత్కులు. అరిష్టనేమి పత్నులకుఁ బదియాటుగురు తనూజులుదయించిరి. బహుపుత్రునకు విద్యుత్సంజ్ఞగల పుత్రి కలునలుగురు కలిగిరి. ప్రత్యంగిరునకు ఋక్సంజ్ఞగల బ్రహ్మఋషిసత్తములు జనించిరి. కృశాశ్వనకుఁ బ్రహరణసంజ్ఞగల పుత్రులుపుట్టిరి. వీరలకుఁ బ్రతియుగ సహస్రాంతంబునందును సూర్యునకుఁ బ్రతిదివసంబునందు నుదయాస్తమయములు కలుగునట్లుత్పత్తినిరోధంబులు గలుగుచుండు ॥ 509

క॥ దితికినికశ్యపమానికి, నుతులిద్దఱుగలిగి రధికశూరులుసమిదూ ।

ర్జితుఁడుహిరణ్యాక్షుండును, క్రతుభుజ్జేత్రుఁడు హిరణ్యకశిపుండనఁగన్ ॥ 510

- గీ॥ సింహికాభిధాన చలియలువారికి వెలదియొక్కతెగలిగ విప్రచిత్తి ।
యనెడిదై త్యపతికి వనితగానిచ్చిన ప్రీతినతఁడుదగఁ బరిగ్రహించె ॥ 511
- వ॥ ఆహిరణ్యకశిపునకు, అనుష్ఠాద, హాద, ప్రహాద, సంహాదులన నలుగురు పుత్రులు
వారిలోన ॥ 512
- క॥ సమదర్శనుఁడు మహాత్ముం, డమలయశోనిధి గుణాధ్యుఁడగు ప్రహాదుం ।
డమిలైకభక్తి నిలిపెన్, కమలాక్షునియందు సన్యకామరహితుఁడై ॥ 513
- సీ॥ చల్లనై యుండవై శ్వాసరుఁడంభోధి, మీఁగాలిబంటియై మీఱదయ్యె ।
శస్త్రాస్త్రజాలముల్ శకలీకృతములయ్యె, విషధిరదంష్ట్రక ల్విఱిగిసోయె ।
పూబంతులై తాకె భూధరఘాతముల్, హంసతూలపుపాను పయ్యెధరణి ।
మలయమారుతమయ్యెప్రళయజంఘానిలం బిభదంతములుపువ్వులెత్తులయ్యె॥
- గీ॥ విషము, సుధ, కృత్య, దాసియు వివిధమాయ, లెల్ల మంచుగములునయ్యెనిందిరాస ।
హాఁయుఁడలఁచుచునున్న ప్రహాదునకును, తండ్రిఘనరోషభీషణోద్ధతిఘటింప॥ 514
- మ॥ అనమైత్రేయుఁడుకేలుదోయి నిజఘాలాంతంబు సంగూర్చియి
ట్లను నోశక్తికుమార ! పంకజదళాక్షంఘ్రిద్వ యీచింతనా
భినుతానందను, నందనుం, జనకుఁ డ ప్రేమాత్ముఁడై యేల యి
ట్లనిమిత్తంబుగనొంచఁబంచె నిదియాద్యంతంబునుం జెప్పవే ॥ 515
- క॥ అనిసఁబరాశరమునియా, ఘనుఁగనియను మునుహిరణ్యకశిపుఁ డుతపమ ।
త్యనుపమగతిమందరనగ, మును జేసె గృధప్రయత్నమున నిశ్చలుఁడై ॥ 516
- ఉ॥ అక్కజమైసతే త్తప ముదగ్రతఃజూప విరించియంచవై
వాక్కలకంఠిఁగూడియటువచ్చి వియచ్చరులెల్లఁ జూడఁగా
రక్కనుఁడిచ్చఁగోరిన వరంబులొసంగిచనక డపోమదం
బెక్కిజగత్రయంబునతఁడేలె సురాసురమర్త్యజైత్తుఁడై ॥ 517
- సీ॥ ఇంద్రుఁడై సురకోటిసేలు పావకమూర్తి, యయి కయికోనుకవ్యహవ్యతతులు ।
దండియై ప్రాణులదండించు కోణేశుఁడై, యాతుధానుల నాక్రమించు ।
యాదోధినాథుఁడై యాదోగణమునొంచు, పవనుఁడై వడకించు భవనచయము ।
ధనపతియై సర్వధనములుహరియించు, రుద్రుఁడై ద్రుగనలార్చులు నిగుడ్చు॥
- గీ॥ తపనుఁడై దుస్సహోగ్రసంతాపమొసఁగు, సోముఁడై భూమినించు సుద్దామమహిమ
మేఘమై వర్ష భారాసమృద్ధిఁజూపు, ద్రుహిణవరమత్తుఁడాజగద్దోహియసుర ॥
- క॥ సురలెల్లబంట్లుగాన, చ్చరలెల్లంజేటికలుగ సకలధర్మి ।
సరులెల్ల భక్త్యములుగా, హిరణ్యకశిపుఁ డెల్లజగములేలె బలియుఁడై ॥ 519

మ॥ కనదభ్రంకపరత్న సాధములలోఁ గాంతానహస్రంబుతో,
ననిశంబున్ శశికాంతకాంత కలశీహారసంబాని, య ।
త్యనుషక్తోన్మదఘూర్ణితాక్షియుగ కోణాత్యుగ్ర రోచుల్ జగ,
జ్ఞసంత్రాసమొసర్ప నేలనతఁడుచ్చైః కీర్తి లోకంబులన్ ॥ 520

క॥ పరమతియాప్రహ్లాదుఁడు, పరిపాటింజదివె బాలపాత్యంబులు ని ।
ర్భర హరిభక్తిపరుండై, గురుకులమునదైత్య బాలకులతోఁగూడన్ ॥ 521

క॥ ఒకనాఁడు గురులతో, న య్యకలంకుఁడుతండ్రి కడకునరిగి తదీయాం ।
ప్రీతమలములకెఱగిన యతి, వికచముఖుండగుచు సుతునివినతున్ బలికెన్ ॥ 522

ఉ॥ పాపడనీవు నద్గురుకృపన్ బరిపాటిగ్రహించినట్టి వి,
ద్యాపటిమంబెఱుంగ మదిహర్షముపుట్టె పఠించుమయ్య భూ ।
మీపఠినీతిశాస్త్రములమేయము లోగద వానిలోన నీ,
నేవుననే ప్రసంగములు హెచ్చనిమెచ్చెద వందుసారముల్ ॥ 523

వ॥ అనిన ప్రహ్లాదుండిట్లనియె ॥ 524

గీ॥ అచ్యుతుననాది మధ్యాంతు నజు మహాత్ము, నప్రమేయు, నవృద్ధిక్షయాత్మునర్వ ।
కారణములకుసారమాకారణంబు నాత్మనిడి మ్రొక్కికొలుతునిరంతరంబు ॥ 525

చ॥ అనవినిశోపవహ్నినయనాంతముల న్నెడలంగదై త్యుఁడి
ట్లనుగురుమోము చూచి యధమాధమ విప్ర విపక్షసంస్తుతుల్
తనయునకట్లుచెప్పితి వుదగ్రమదీయ మహాభూజార్ణవ ।
త్యనుపవశౌర్యసారము నిరర్థముచేసి విమూఢవర్తనన్ ॥ 526

వ॥ అనిన గురుండిట్లనియె ॥ 527

క॥ కోపింపకు దైత్యేశ్వర, మాసాశముగాఁడు నీకుమారుఁడు ఘనవి ।
ద్యాపాటవకలితునిక్రియ, మాసాశము చదువఁ జేమిమాయయొలఁపన్ ॥ 528

క॥ ఆవిమర్శనమున శత్రుస్తవకథ నీతనయునకుఁ బ్రధానత్వమునన్ ।
వివరింపలాతిహారమె, భవదీయాశ్రితులమింతపని సేయుదుమే ॥ 529

క॥ మాచెప్పినట్టి చదువుల, రోచకములు నీనుతునకు రుచియింపవు తా ।
వాచోయుక్తిత్వంబున, వాచించున్ బెక్కులైన వాచప్రౌఢుల్ ॥ 530

వ॥ అనివలుకు గురునివచనంబులు విని హిరణ్యకశిపుండు ప్రహ్లాదున కిట్లనియె ॥ 531

క॥ గురువులెఱుంగక యుండన్, పరిపంథి స్తవమునీకుఁ బాత్యముగానె ।
వ్యరుచెప్పిరి చెప్పుమునా, కరుదుగ శాసితవారి నందఱుచూడన్ ॥ 532

వ॥ అనిన ప్రహ్లాదుండు తండ్రి కిట్లనియె॥ 538

గీ॥ సకలజంతువులకు శాస్త్రయైపరమాత్మ, విష్ణుఁడెపుడుహృదయ వీధినుండు ।
సతఁడుదప్పజనునికన్యుఁ డెవ్వండుశా, సకుఁడుకలఁడు డై త్యచంద్రచేపుమ ॥534

క॥ అనుటయుదై త్యేశ్వరుఁడి, ట్లనువిష్ణుఁడనంగ నెవ్వఁడఖలంబునకే ।
నొనరంగ నీశ్వరుండన్, ననుమిగిలినవాఁడు గలిగినన్ జెప్పమిలన్ ॥ 535

వ॥ అనిన ప్రహ్లాదుం డిట్లనియె ॥ 536

క॥ యోగిధ్యేయమదృశ్యం, బేగుణనిధిపరమపదిము హెచ్చెజగదా ।
భోగం బేవిభుక్తులిచే, వేగున్ పరమేశుఁడతఁడు విష్ణుఁడు తండ్రి! ॥ 537

వ॥ అనిన విని డై త్యేంద్రుం డిట్లనియె ॥ 538

ఉ॥ ఈవెడమాటలేల పరమేశ్వరుఁడెవ్వఁడు నాకుమిక్కిలీ
భూవలయంబునన్ ముగిసిపోదలవెత్తిన నీకునీశ్వరుం ।
డై వెలుగొందువాఁడు చపలాత్మక యెక్కడనుండువాఁడు వా
చాచితభత్వ మేర్పడ నిజంబుగ నాకునెఱుంగఁ జెప్పరా ॥ 539

వ॥ అనుటయు ప్రహ్లాదుండు ॥ 540

ఉ॥ నామదినేల నీతలపునన్ భువనంబుల నింశియుండి ల
క్షీమహిళామనో హరుఁ డమేయుఁడు సర్వగతుండు నిత్యకృ ।
త్యామిత సర్వచేష్టితములందు నియుక్తులఁ జేయు నిట్టిచో
తామొనరించినామనుట తథ్యమె రాక్షసలోకనాయకా ॥ 541

వ॥ అనుటయు ॥ 542

గీ॥ వెడలఁద్రోయుఁడువీని నివ్వేళగురుని, శిక్ష నికనైన నద్భుద్ధిచేరునేమొ ।
శత్రుపక్ష స్తవంబులు చదువుమనుచు, వీనినెవ్వరో వెఱ్ఱితివ్వించినారు ॥ 543

క॥ అనునెడదానవ భటుల, య్యనఘునిఁదోడ్కొనుచు గురునియాలయమునకున్ ।
చను దెంచిరచటఁ జదివెన్, వినుతమహామహిమ నిఖిలవిద్యలునరుసన్ ॥ 544

మ॥ మనుజాధీశ్వరుఁడొక్కనాఁడు సవరత్నస్తంభ శుంభద్విభా
ఘనసౌభాగమునన్ మణీఖచితయోగ్య ప్రస్ఫురత్పీఠిపై
ననులైందన్వసియించి కొల్వొసఁగిదివ్యద్రాజసం బౌష్పగాఁ ।
దనురప్పించి పఠించుశాస్త్ర మడుగన్ డై త్యార్భకుండిట్లనున్ ॥ 545

క॥ పురుషుండుప్రకృతియునునీ, చరాచరాత్మక మునైనజగములు నగునే ।
పరమాత్మువలన నాశ్రీ, హరిమాకుఁబ్రసన్న హృదయుఁడయ్యెడుమనినన్ ॥546

- గీ॥ దుష్టవీనిబట్టి ద్రుంపుడు జీవించె, నేనివీనివలన నేమికలదు ।
అరయఁగా స్వపక్షహానిక ర్తృత్వంబు, కతనవీడుకులము కాల్పఁగలఁడు ॥ 547
- సీ॥ అనియాజ్ఞయిచ్చిన ననురులునాయుధ, హస్తలై కవిసిన నక్కుమారుఁ ।
డస్త్రంబులందు మీయందును నాయందు, వివరించిచూడ శ్రీకృష్ణుఁడుండు ।
నీనత్యమున మీరలెత్తిన కైదువుల్, ననుసోకకుండెడు మనినవారు ।
నానాస్త్రములనొంప మేనింతయును నొవ్వ, కంతకంతకుఁదేజ మధికమైన ॥
- గీ॥ రాక్షసాధీశ్వరుండు పుత్రకునిజూచి, యోరి దుర్బుద్ధికాన ! నీ యోజమాను ।
మథయమిచ్చెదనీకు నిర్ధకంబు, చావనేటికి రిపుకథల్ పోవనిమ్ము ॥ 548
- వ॥ అనినప్రహ్లాదుఁ డిట్లనియె ॥ 549
- చ॥ సకలభయాపహరియగు చక్రి మనంబుననున్నవాఁడు నా,
కొకభయమైనలేదు భయమొందినచో నభయంబుగాక యూ ।
రక యభయంబొసంగుట నిరర్ధక మింతియెకాదు సర్వభా,
ధకభవమండలీ భయముతప్పను నంద్రి ! హరించలంచినన్ ॥ 550
- వ॥ అనుటయు ॥ 551
- శా॥ రక్షోనాథుఁడు తక్షకప్రభృతి దుర్దాంతాహులంజూచి రూ,
తూక్షీతూతతి నిష్పలొల్కనను, నీ యజ్ఞున్ దురాచారు శ ।
త్రుతేమంకరు నందనుండనక మీదుర్వారదంష్ట్రావిమ,
ప్రతేపంబున నీటుచేయుండన నుగ్ర క్రూరహంబులన్ ॥ 552
- చ॥ భుగభుగమన్విషాగ్నులు సభోవివరంబుననిండ పూర్తికృతి
ప్రగుణమరుత్పరంపరత రాయిడివారిదముల్బలింప తీ ।
వ్రగతి భుజంగముల్లటవ గ్రక్కున నిష్ట్రలునుగ్గులయ్యె న,
య్యగణిసెనద్దుఃఖకరుని యంగముసోకినయంత వింతిగన్ ॥ 553
- గీ॥ హరిపదాంభోజ చింత దేవారి సూనుఁ, డింతయైనను విషవీడ యెఱుఁగఁడయ్యె!
అదిగనుంగొని యపుడు సర్వాధినాథు, లనిరి తలవంచుకొని సిగ్గులినుమడింప ॥
- క॥ తుమురయ్యె దంష్ట్రీకలు, రత్నములెల్లంబగిలె రక్తభారలు ఫణసరి ।
ఘములందొఱఁగెన్ హృత్కం, పముపుట్టెన్ మాకునతని పజ్జకుఁటోవన్ ॥ 554
- గీ॥ తీవ్రదంష్ట్రలునాటి తనీయచర్త, మించుకేనియు భేదిలదేమిచెప్ప ।
మాకుచెఱుప, నశేక్యమీమాణవకుని,పనుపు మేదైన నింకొక్క పనికిమమ్ము ॥ 555
- స్తోత్రం ॥ అనినన్ రోషాగ్ని కీలవ్యతికర భయదోగ్రాహీవీతౌప్రభావం
బున దిక్కుల్తుండ చండాద్యుతరవమైసంగెన్ బూని దీక్షాగళోటిన్ ।

బనిచెన్దై త్యేశ్వరుండర్భకునిఁబాడువ శుంభదగతిన్ దగ్గజంబుల్,
ఘనఘీంకారారవంబగ్గలముగఁజని జాగ్రత్వరంబిట్టుముట్టన్ ||

557

సీ॥ కులిశఘోర విషాణోటి ఘట్టననేలఁ గూలఁగాఁబడఁద్రోసి కుమ్మికుమ్మి ।
దండధరోద్దండ దండప్రచండ గుం, డాకాండనిహతుల నలిచినలిచి ।
గిరిపాదనదృశ నిష్ఠురవాదతల మహా, ప్రతీపములఁద్రొక్కి రాచిరాచి ।
నకరకాసార వర్షనిభముతాయుక్త, సాంద్రోరువమధువుల్ చల్లిచల్లి ॥

గీ॥ వినుత గోవింద చరణారవింద మాక, రంద రసపానహర్ష నిర్భరునినతని ।
చెఱుపఁజాలక దంతముల్విడిగి రక్త, పూరమూరంగ దిగ్గజంబులు దొలంగ॥558

వ॥ అప్పుడు తండ్రికిఁగొడు కిట్లనియె ॥

559

ఉ॥ కొమ్ములువీలి దిక్కరటికోటి మందంబటి పోక నాదు న,
త్వమ్మునఁగాదు హైమపరిధాన పదాంబుజ చింతనప్రభా ।
పమ్మునఁజమ్ము భక్తజనవత్సలుఁ డంబుజనేత్రుఁడశ్రీతా,
ఘమ్ములవమ్ముచేయుట జగమ్ములవంతయె తండ్రిచెప్పమా ॥

560

వ॥ అని ప్రహ్లాదుండు పలికిన నాక్షేపించి రక్షోవల్లభుండు నిజబలాధ్యక్షులంజూచి
యిట్లనియె ॥

561

ఉ॥ తీర్చగరాని వైరమిడెతెచ్చె దుర్భాత్ముఁడువీనిఁ గాష్టముల్,
పేర్చిదహింపుఁ డీక్షణమ భీషణరోషమునం దనూనవా ।
దర్పులు గీలుకొల్పి యన నప్పడరక్కనులక్కుమారుపై,
పేర్చినయల్కనట్ల యతిభీకరవృత్తి నొనర్చి రార్పుచున్ ॥

562

కా॥ ఆదుర్వారమహాగ్ని కీలములలో సామోదుఁడై యుండి ప్ర,
హ్లాదుండిట్లను దండ్రిఁజూచి పరికీర్ణాం భోజకాసారమై ।
నాదేహంబున కీమహాగ్నిశిఖ లానందంబు నొందించెనా,
శ్రీదేవీపతి మానసాబ్జమున సుశ్రీయుక్తుడై యుండుటన్ ॥

563

క॥ అనునెడదై త్య పురోహితు, లనునయవచనముల విభునిననిరిబృాలుం ।
డనుదితవివేకపాకుం, డనుకంపుఁడుగాక దండనార్తుఁడెతలఁపన్ ॥

564

క॥ బాల్యమ్ము దుష్టగుణచాం, చల్యైకాస్పదముబుద్ధి జడిచూహిత డా ।
ర్భల్యఘనలౌల్యమిది సా, కల్యముగాఁబోక బుద్ధికల్లున చెపుమా ॥

565

క॥ హేచ్ఛగునీకోపంబు, వియచ్ఛరపతిమోడఁ జూపనగు నర్హంబే ।
యిద్విజులవానినై నిది, పిమ్ముకపై బ్రహ్మశరము పుఖులవిచారా ॥

566

- క॥ చదివించెద మీ బాల్యము, వదులున్ బరిపాటి నగ్నివలనఁగూమారుం ।
వదులుము, మా ప్రార్థనమున, నిదియేపదివేలు చనవులిచ్చుట మాకున్ ॥ 567
- గీ॥ వినుముదై తేంద్ర మామాట వినకయితఁడు, శత్రువతుంబుఁబట్టిన చందమైన ।
నగ్నిముఖముననుగ్ర కృత్యనుస్థుఁడెందు, మంతటనడంగునీతని గంతులెల్ల ॥ 568
- మ॥ అనిదై తేంద్రునిసమ్మతించి ఘనకీలాభీలవన్యంతరం,
బునఁ బద్మారమణీ మనోహర పదాంభోజద్వయధ్యానసం ।
జనితానంద సుధాభిమగ్నుఁడయి రాజత్కాంతితోనున్న యీ,
ఘనునిందోడ్పాని తెచ్చిరింటికి సమగ్రప్రేములై భార్గవుల్ ॥ 569
- గీ॥ గురులుపాఠముచెప్పి నిర్భరత స్వప్రయోజనములకుఁ బోవనారాజపుత్రుఁ ।
డాదరమున సహశ్రోతలైన దైత్య, బాలకులఁజేరఁబిలిచి యేర్పడఁగఁబలికె ॥ 570
- సీ॥ వినుఁడు దైత్యునందనులార పరమార్థ, మెఱిఁగింతు నే మీరలితరమైన ।
దైవంబు నాత్మలోఁడలఁపక శ్రీహరిఁ, గలుపవివాశముం గొలిచిమనుఁడు ।
జననకామారయావన జరామరణముల్, క్రమమునఁ బ్రాపించు ప్రాణులెల్ల ।
నిది మీరు మేమును నెఱిఁగినదేకదా, మృతుఁడైనజన్తంబు మీఁదనిజము ॥
- గీ॥ గర్భవాసపునర్జన్మగతులు తొంటి, కైవడినెగల్గునివియ దుఃఖములుకావె ।
చోద్యమిది దుఃఖశాంతులుసుఖములనుచు, తలఁచుకొందురు మూఢులుతామన
- క॥ వాతాది నిశ్చలాంగకు, లైతిగు వ్యాయామసుఖమునర్థించెడి, రో । [మున ॥
గాతురులు ప్రహరములున్, జాతురుసుఖమనుచునదియు సుఖమేతలఁపన్ ॥ 572
- క॥ అక్కటమాంసశ్లేష్మా, స్పృక్కలితంబైన దేహమిదియెక్కడ,న ।
వ్యక్తాంతిసారభాదిక, మెక్కడనివియెల్లవట్టి యెమ్మెలుతలఁపన్ ॥ 573
- ఉ॥ హేయపుతోలు మాంసమును నమ్ములునెత్తురు చీముమజ్జయున్
స్నాయుపురీషమూత్రములు సంఘముఁగూడిన దేహమిందువై ।
రోయకప్రేమచేసిన నరుండుమనంబున రోయనేర్పునే
ఈయెడఁగానిపించని యనిష్టమహానరక ప్రపంచమున్ ॥ 574
- గీ॥ ఎన్నియిష్టపదార్థము లిచ్చుగించు, నన్నియునువాని హృదయమధ్యముననధిక ।
శోకశంకువులై నాటుఁ జోద్యలీల, నెన్నిచూచినసుఖము లేదెందునైన ॥ 575
- సీ॥ ఏయేపదార్థంబులింటి లోపలనుండు, నవియన్నియును దనయాత్మనుండు ।
ఎచ్చటికైననునేగిన నాయాశ,దాహలోపకరణంబు తనకుఁజువ్వె ।
జన్మదుఃఖంబుదుస్సహమంత కన్నను, మరణదుఃఖంబతి మాత్రమరయ ।
యమునియగ్రమునందు యాతనాదుఃఖంబు, గర్భసంక్రమణ దుఃఖంబు,గర్భా

గీ॥ వానదుఃఖంబుచెప్పఁ గావచ్చు నెట్లు, జగముదుఃఖమయం బయ్యాచందమెటిగి ।
బహుళదుఃఖాస్పదీభూతభవనముద్ర, తారకునిశ్రీవధూనాధుఁడలపఁవలయు॥ 576

ఉ॥ దేహములందు శాశ్వతుఁడుదేహి, వినుండు కుమారులార ! సం
దేహములేదు, దీనియెడఁ దెల్లముబాల్వ జరాదిధర్మముల్ ।
దేహముఁజుట్టిముట్టికొను దేహికిలేవని మీరు నాత్మన
మ్నోహముమాని దీనివిధముం దెలియం దగునప్రమత్తులై ॥ 577

సీ॥ అనువుగాదివుడు బాల్యావస్థమీఁదట, నాచరింతుము యౌవనాగమమున ।
యౌవనోదయమైన నంగీకరింతము, ప్రౌఢనిర్భరవయః పాకమునను ।
ప్రౌఢత్వమైనవార్ధకమునఁ గావించు, మవ్వేళయొక పనియైనలేదు ।
వార్ధకంబైన దుర్వారరుజాదికనంగతి పొంగుడువంగుడుగనుచు ॥

గీ॥ చిత్తముచలించి పరలోకచింతలేక, తనువుదిగనాడి తీవ్రయాతనలవేగి ।
మగుడజన్మించి యీశీతిమఱుఁగుగాని, జనుఁడుశ్రేయఃప్రయత్నంబు గనఁగలేడు॥

క॥ ఆటలబాల్యము, మగునల, కూటమ్ముల యౌవనమ్ము, గురుతరర్థగ ।
సాఫీటనవార్ధకముంజను, చోటేనీ పరములేర చూడఁగనైనన్ ॥ 579

క॥ కావునబాల్యమునన, లక్ష్మీపనితావిభుని భక్తమిత్రునిముక్తి
శ్రీవిభవదాయిఁ గొలువన్, గావలయున్నవము, మనముగట్టెయుండన్ ॥ 580

గీ॥ అఖలశోభనములె గల్గునాక్షణంబె, వివిధపాపతమో రాశివిరిసిపోవు ।
లేక మైననునలయిక లేదునరుఁడు, హరిదలంపంగ వలయునహర్నిశంబు ॥ 581

చ॥ అనయము సర్వభూతగతుడై కడునెచ్చెలియైన పద్మగో
చనపయిబుద్ధిఁజేర్చి విలసన్నతితో వసియింతుఁడేనిమీ ।
రనుపమలీలకైశములనన్నిటఁబాసినుఖోత్తరాకృతిన్
బనుపడుమోక్షలక్ష్మీ సులభస్థితిగాంచెద రశ్రమంబునన్ ॥ 582

క॥ పేర్చినతాపత్రయదహ, నార్చులచే వేగి శోచ్యులగు ప్రాణులవై ।
నేర్చునెద్వేషింపఁగజగ, దర్చితుఁడగుప్రాజ్ఞుఁడెట్టి యనువుననైనన్ ॥ 583

వ॥ కావున సర్వహానికరంబగు ద్వేషంబు విడిచి జగంబు సర్వభూతమయుండగు
శ్రీవిష్ణునిరూపంబని చూడవలయు. మనమందఱము నాసురభావంబు వదలి
శ్రీకేశవునియందు మనంబుచేర్చి యనలారేందుపవనులచేతను, బర్జన్య
వరుణ రాక్షస, యక్ష, దైత్య, దానవౌరగ, కిన్నరులచేతను, మనుష్యపశుసం
ఘంబులచేతను, నాత్మసంభవ దోషంబులచేతను, జ్వరాదిరోగంబులచేతను,

దేవేషేర్హ్యసూయా మత్సరంబులచేతను, రాగలోభాదులచేతను, క్షయంబు నొందింప శక్యంబుగాని పరమనిర్వాణ సుఖంబు నొండవలయును. అపారసంసార వివర్తనంబుల శోషింపక నాపచనంబులు చేపట్టి యాచ్యుతారాధనంబైన సమత్వంబునొందుడు. సమత్వంబున నారాధితుండై లక్ష్మీవల్లభుండు ప్రసన్నుండైన సల్పంబులైన ధర్మాధికామంబులెంత. దుర్లభంబైన మోక్షపథంబు కలుగు. కావున సప్రమత్తులై శ్రీపురుషోత్తము నాశ్రయించుడని దైత్యకుమారుల బోధించు ప్రహ్లాదునిచెప్ప లెఱింగిభయంబున దానవు లావృత్తాంతంబు హిరణ్యకశిపునకుం జెప్పిన ॥

584

ఉ॥ బాలునిమీఁదరెచ్చి యడబాలలబిల్వఁ గనంపిదైత్యరా
ట్పాలుఁడువల్కువీనిఁగులపాంసనుశాస్త్రవ పక్షపాతిదు ।
శ్రీలునిఁ జంపఁగావలయు శీఘ్రము, భోజ్యములందుదుర్దమ
క్షేత్రమువెట్టి భోజనముసేయఁగఁ జెట్టుఁజువీనికిములన్ ॥

585

వ॥ అని యాజ్ఞాపించిన ॥

586

క॥ సూదగఁగంబవుఁడప్ర, హ్లాదునకు నిష్ఠమువెట్ట నతఁడన్నముతో ।
మోదమునఁగుడిచిదైత్యని, షూదనునిందలఁ పనదియు సులభతనరిగెన్ ॥

587

క॥ దితిజేశ్వరుఁడత్తపురోహితుల నేగమునఁబిలిచి హింసింపుఁడు మీ ।
రితనినతిభయదకృత్యా, హతి నుద్ధతిననినవారు నతిరోషమునన్ ॥

588

చ॥ సురపరిపంధి భార్గవులఁజి విపక్షసపక్షువీని ను,
ద్ధురతర కృత్యజేసి త్వరితోపధియింపుఁడటన్నవారు న ।
ప్పురుషవరేణ్యుఁడున్నెడకుఁబోయి నృపాలకమారి మేము మీ,
గురువులమేమిచెప్పినను గోరికి నీవును జేయఁగాడగున్ ॥

589

ఉ॥ సాపడలోకపూజ్యమగు బ్రహ్మకులమ్మునఁబుట్టినావు శౌ,
ర్యాపరమేయ సాహసబలాధ్యుఁడు తండ్రి, జగంబులేలు నీ ।
వాపగిదిన్ గుణాకరుడవై మముఁబోగ్రచెడవంచునున్న సం,
తాపముఁదెచ్చెశాస్త్రవకథావితథాభినివేశ మింతటన్ ॥

590

చ॥ పరమగురుండు తండ్రియని పల్కఁగఁ దద్వచనంబు మీరినన్
పరమునిహంబునుంగలదె బాలకయేల కలంక తెచ్చెనీ ।
పరకథమానిమానిత శుభస్థితి నొందు మనఁతుఁడేలయె
వ్వరునిఁకనీల తండ్రియ, ఘృవంబగు దైవమెఱుంగ నేర్చినన్ ॥

591

- చ॥ అనవిని సముద్రై పలుకు నయ్యను రేంద్రకుమారుణిట్లు మీ
రనయమునానతిచ్చిన వచోర్థముగాదనవచ్చునయ్య, మ ।
జ్జనకుడు పూజ్యుడౌటనిది సంశయమయ్య, గురూక్తిమీరరా,
దనుట యెఱుంగనయ్య, విననయ్యభవద్వచ నేరితార్థముల్ ॥ 592
- క॥ గురులనలరింతుఁ, దంక్రికిఁ బరిచర్యయొనర్తుఁగాని, భ్రాంతుడనై బం ।
ధురధర్మమార్గగమనా తరమేమటి యుండనెవ్విధంబుననై నన్ ॥ 593
- చ॥ భళిభళిమంచివాక్యములె పల్కితి రిప్పుడనంతుఁడేలయం,
చలుగకుడయ్య మీకుఁగఁచునల్పతరంబు వినేక మేమిగాఁ ।
దలచిపఱించినారు వితతశ్రుతిశాస్త్రచయంబదంతయున్,
బలుమఱునయ్యనంతుని ప్రభావములెంచి వచింపదేమొకో ॥ 594
- సీ॥ మనసుభేదముమాని వివరయ్యపురుషార్థ సమితియెవ్వరినుండి సంభవించె
ధర్మార్థులు మరీచి దక్షుడులెవ్వరి యనుకంపధర్మంబు లధిగమించి ।
రిష్టార్థకామేప్పు లింద్రుడులెవ్వరి కరుణతత్త్వాప్తులుగాంచిమించి
రసుపమధ్యానయోగాధ్యులై ననకాదు లెవ్వరి దయమోక్షమెఱిగిగొనిరి.
అట్టిజగదంతరాత్ముడ నంతుఁ డేమిపనికివచ్చునటంచు దుర్భాషలాడ ।
చనున భార్గవవంశ సంజాతులైన మీకు రాక్షసభావంబుమీఱుచుండ ॥ 595
- న॥ అనవినిమండిపడి, పురోహితులిట్లనిరి. 596
- గీ॥ మండిపోవకుండ మంటలోవెడలించి తెచ్చుటెల్ల మఱచిపెచ్చు వెఱిగి ।
ప్రేలెదీవు నిన్నుభీకరకృత్యచే నుక్కడంప నిదటనిక్కుగలడె ॥ 597
- వ॥ అనిరాసమయంబున, 598
- సీ॥ అమరవిద్యేషి తీవ్రాటోపమునఁ దమ్ముఁబనుపభార్గవులు తపస్సమృద్ధి,
కృత్యబుట్టించి లాగించిననదినిప్పు లురుల పెన్నిడిగ్రుడ్లు, మెఱగుకోర ।
లాలోలజహ్వా ఘోరానలజ్వాల కరాళ విజృంభితాభీలవక్త్ర,
మతిదుస్సహోట్టహా సార్భటులతిమాత్ర తనువును దగపదోద్ధతులనేల ।
- గీ॥ పగులదాటించి యార్పుచుఁబారుడెంచి చటులశూలాయుధంబెత్తి జలధిజాన ।
హఁయుఁడలఁచుచునున్న నయ్యసురరాజ తనయువక్షుస్థలంబు క్రోధమునఁబొడిచె॥
- క॥ అప్పుడువజ్ర కఠినమగు నప్పుణ్యునితినువు సోకినంతనతుమురై ।
యప్పుడమిరాలెశూలం బప్పనికడుచోద్యమయ్యె ననురులకెల్లన్ ॥ 600
- ఉ॥ పాపములేని యప్పరమభాగవతోత్తము పుణ్యచర్యచూ,
పోషక యంపశూలములుల్పర వ్రాలకరాళమూర్తి హె ।

చ్చాపెనుమాయకృత్య భయదార్భటి సుగ్రదవాగ్నికీల జా
లాపరిమేయఘ్న గురుల నందఱఁగాల్చి నశించె గ్రక్కునన్ ||

601

వ|| ఇట్లు స్వయంకృతదోషంబున నద్దోషాచర పురోహితులు దహ్యమానులగుట
చూచి పరమకృపా విధేయుండై నఁడైతేయకుమారుండు||

602

గీ|| కృష్ణ ! పద్మనాభకేశవ సర్వభూతాంత రాత్తహరి యనంతవరద !
పుండరీకనయన పురుషోత్తమరమేశ కాపుమయ్య వీరిఁగరుణతోడ ||

603

చ|| అరయఁగసర్వభూతము లయందుసమత్వము నొందియిందిరా,
వరుఁడువసించునంచు గరువంబునఁ జూచెదనేని శాస్త్రమౌ |
త్కరములమీఁదనై న యనుకంపయెఘానుదునే ని యిప్పుడీ,
సురుచిరమంత్రచావకము సోఁకక లేతుగుగాక మద్గురుల్ ||

604

క|| అనునెడనందఱు సుఖులై, దనుజపురోహితులులేచి తండ్రీమము మ |
న్ననచేసి బ్రతుకఁజేసితి, వనుపమకళ్యాణ సిద్ధులగు నీకెపుడుక ||

605

మ|| అనిదీవించుచునేగి దైత్యపతికాద్యస్తంబునుం జెప్పనం,
దనురావించియనూనరోష ఘటితార్థస్వాంతఁడై పల్కె హె |
చ్చనఁగావచ్చు భలీరయీమహిమ, మంత్రాహుఢిచేనో స్వభా,
వని రూఢంబొ యెఱుంగఁగావలయు సువ్యక్తంబుగాఁ జెప్పరా ||

606

చ|| అనవినితండ్రికిట్లనియె సగ్గుణభూషణుడేనయేల యె,
వ్వనిహృదయాబునందు నవవారిజలోచనుఁడుండు వాఁడె పా |
వనుఁడఖిల ప్రభావములు వానికెకల్లు నిదెంతవిత య
వ్వనరుహపత్రనేత్రుని యవారితభూరితరప్రపత్తికిక ||

507

సీ|| తంగెటిజన్ను రాధావల్లభుండు, ముకుందుడెన్నంగ ముంగొంగుపసిడి,
గాడిగట్టిన దేవగమి పూరుషోత్తముఁ, దురగతల్పుఁడు గాదెనున్నకొలుచు |
ముంగిటిపెన్నిధి మురదానవవిభేది, దైత్యారియరచేతి దైవతిమణి,
పెరటిలో నురశాఖ కరిరాజవరదుండు, రతిరాజగురుఁడు నీరాటియమ్మత ||

గీ|| మాపదలఁబాప సంపదలంఁదఁజేయ, నఘములడగింపఁ బుణ్యంబులంఁదఁజేయ |
మోక్షమొనఁగూర్పభక్తసమూహమునకు, నేడుగడయునుహరియెడై త్యేంద్రవినవే||

వ|| అనినన హంకరించి యభ్రంకషసాధశిఖరాగ్రుంబుననుండి పడద్రొబ్బించిన
నబ్బాలుండు శ్రీలలానావల్లభునిల్లంబుననిడిపడిన భూతధాత్రి, తూలతల్ప
సమానమై యుండుటంజేసి యవిశీర్ణాస్థిబంధనుండై సుఖంబుననున్న హిరణ్య
శిఖిపుండు సహస్రమాయాదంబరుండగు శంబరుని తద్వధార్థంబు నియోగించిన

వాడును సనేకమాయాజాల వలాహకింబుల ధైర్యసార తిరస్కృతహేమాహః
ర్యుండగునప్పుడువవర్కుంగప్పిన నప్పతికన్యకోపయంత సంతరంగంబునం జం
తించుచున్న సమయంబున ॥ 609

చ॥ ప్రళయవిభాకరాయిత విభావననక్రమా, దిన్యచక్ర మా,
యలజడిమాన్వః బంకజదళాక్షుడు హరిన నచ్చి దైత్యమా ।
యలు హరియించిపోవుటయు, సంతకుమారుడు శోషిలంగన,
త్యలఘువిశోషణానిలము నంప నిలింపవిరోధి కోర్కెయై ॥ 610

చ॥ విలయవిశోషణ శ్వసనవేగమునం వినువెల్ల శోషణ,
కులదళనొందకుండ హరిగ్రోత మహాపవనంబు తన్ను ।
జలజనివాసియై గుణవిశాలుడుబాలుడు మాదిమానుడై,
నిలిచినఁబడి యిట్లచిరి నిర్జనవైరికొ దత్పురోహితుల్ ॥ 611

చ॥ నలుకువనొందె బుద్ధి పరిణామముఁజెందెడి నింకదైత్యరా,
త్తిలక భవత్కుమారుడు దీర్ఘతతోడ త్రివర్గమార్గని ।
శ్చలమతియుక్తి నీచరణసారసముల్బజయించి శత్రుడు,
ర్బలమతిమాను నెప్పుడు శుభంబగు నీతనిఁ బంపుమిటికిన్ ॥ 612

క॥ బౌళనసద్గ్రంథార్థ, సమాసమునఁ ద్రివర్గసారమంతయు, గుర్వ ।
భ్యాసమునఁగాంచునితఁడని, యాసురబాలకుడు తాము నతివేగమునన్ ॥ 613

క॥ ఇంటికి వేడుకతోఁజని, యంటినకలకళలుచెప్పి రాచార్కులు వె ।
న్వంటసేనేర్చె, నవిద్యాలుంటాకుండ ర్భకుం డలొలతఁబెరయన్ ॥ 614

గీ॥ మనకుఁ దలయె త్తికొనఁగల్గెననుచుఁ బోయి, గురులుచెప్పిరిదానవేశ్వరునితోడ ।
జాడ్యమెల్లనువిడిచి యాశ్చర్యలీల, నీనుతుడు సర్వవిద్యలు నేర్చెననుచు ॥ 615

క॥ మోదమునదైత్యపతి ప్రహ్లాదునిఁబిలిపించి పాపఁడా. మేధాసం ।
పాదనఁజదివితినే సం, వాదక్షమమయ్యెనే త్రివర్గము నీకున్ ॥ 616

సీ॥ ధర్మసేవిభుండుశాత్రవమిత్ర, మధ్యస్థులెడయకుండగనెట్లునడవవలయు ।
స్వామ్యమాత్యాదులౌ సప్తాంగములనెట్లు, పెంపుదీపింపరక్షింపవలయు ।
సంధ్యాదికంబై సమాధ్యణ్యమేరీతి తేట, తెల్లంబుగాఁదెలియవలయు
ప్రబలసహాయాదిపంచాంగలక్షణంబే, ప్రకారంబున నెఱుంగవలయు ॥

గీ॥ చటులక క్తిత్రయంబెట్లు జరుపవలయు, సామభేదాదులేరీతి సలుపవలయు ।
క్షమాక్షుసిద్ధులునేగతి చూడవలయు, మదయములు మూడునేరీతి నొండవలయు॥

వ॥ మఱియుపారజాన పదులయందు నెవ్విధంబునం జరియింపవలయు తక్కుంగల రాజనీతి తంత్రంబెట్లు నడపవలయునని యడిగిన తండ్రిసాదంబులకుం బ్రణమిల్లి ప్రహ్లాదుం డిట్లనియె ॥ 618

క॥ చెప్పినచదివితినేనిం, దప్పకధర్మార్థకామదమలగు చనువుల్ ।
చెప్పెడిదేమియవన్నియు, నొప్పనసత్ప్రాయములు సమున్నతి చూడన్ ॥ 619

గీ॥ శత్రువులయందు దండంబుమిత్రులందు, సామమునుజేయుమని చెప్పిరేమిచెప్ప ।
జగములన్నియు పన్నలోచనుడ యచట, శత్రుమిత్రకథా ప్రపంచములుగలవె॥

గీ॥ ఆనఘనీయందు నాయందునన్యులందు, తెలిసిచూచిన శ్రీవిష్ణుదేవుడుండు ।
అట్టిచోశత్రుడన మిత్రుడనఁగనొక్కఁ, డరయగలఁడట్టై, వట్టిసామరతగాడె ॥

క॥ ఈవట్టిమాటలెల్లం, బోవిడిచిశుభ ప్రయత్నిమున కుద్యుతులై ।
శ్రీవనితావల్లభపద, సేవనమొనరింపవలయు చేతనులెల్ల ॥ 622

గీ॥ ఆద్యబుద్ధియబుద్ధి సుమ్మసురనాథ, అదియొజ్ఞాన సంజాతయగునిజంబు ।
పుడమిబొలుండుమెరుగుడు పురుగుఁజూచి, యాత్మలోనడలంచఁడెయ్యియనుచు॥

చ॥ కలగొనబంధ మూఁఁడుగలకర్మము కర్మము, మోక్షలక్ష్యీయూ
గలయదివిద్యవిద్య, యటుగాకివృథాశ్రమ కారికర్మమ
ట్లవడకున్నవిద్య హృదయంబునఁ బొడగిల్పినై పురో
కలనయటంచు చెప్పదురుగాఢ వివేకివివేకి భూషణుల్ ॥ 624

నీ॥ వినవయ్య న్రణమిల్లి వినుపింతునీకు సారాంశమొక్కటి, భూమియందునఁబడు
రాజ్యభోగంబుకోరని వాఁడుకలఁడె, కోరినఁగల్గునేభాగ్య రేఖలేక ।
ఉద్యమంబులుసిగిలిన గూర్చునే భాగ్యశీలేక యదియునుగాక జడులు
వివేకులునశూరులగువారు భాగ్యంబులిమి, రాజ్యైకసుఖములుగాంతు ॥

గీ॥ రట్లగుటపుణ్యములుసేయ సలహాసిరులు, సమతినిల్పిన నిర్వాణసౌఖ్యమొందు ।
నకలభూతమ్ములును సంకజాతినయనుఁ, డనుచుచూడుము మదిలోనడనుజనాథ॥

క॥ ఎప్పుడునీగతిఁజూచిన, నప్పరమేశుఁడుప్రసన్నుడగు నీశ్వరుఁడా ।
చొప్పైవనయెల్లకడలన్, చిప్పిలుక్లేశంబులెల్ల క్షీణతనొందన్ ॥ 626

గీ॥ అనిననాజ్యసమర్పణత్యంతనీవు, వహ్నియునుబోలి దానవేశ్వరుఁడుమిగుల ।
మండిదిగ్గునలేచి యమ్మాణకూని, కొమ్ముతన్నెమహోదగ్రోషమునను ॥ 627

చ॥ శ్రమమున విప్రజిత్తిబలిరాహు ముఖాఖల దైత్యకోటితో
నమరవిరోధి యిట్లును దురాత్ముని వీని మహాభజంగసా ।

శముల నిబద్ధు చేసి రభసంబున సంబుధివై పుండన్న దు
ర్దమభుజసార సాహసధురంధరు లై వడినట్లు చేసినన్ ||

728

ఉ॥ అంబుధి మధ్యభాగమున నమ్మహితాత్ముడు వడ్డభూమిచ
క్రంబఖలంబును దిరిగె కింధిజలంబతివేలమై సమ ।
స్తంబునుముంచె దానిగని దై త్యులతో దనుజేశ్వరుండు రో ।
వంబునఁబల్కు నిచ్చపలుఁజంపఁగ దుర్భర మెన్ని భంగులన్ ||

629

ఉ॥ కొండలు పెక్కు తెచ్చి యతిఘోర విచారుని వీని కప్పుడు
ద్దండత వేయివర్షము లుదన్నదబంతర సీమ నూర్పులే ।
కుండెడు సంత వీడన శిలోచ్చయ కోటిసహస్రయోజనా
ఖండముగాఁగ గప్పిరవిగాఢని రంకుశవృత్తి రక్కసుల్ ||

630

వ॥ ఇట్లు మహార్ణ వాంతర్జలంబున సహస్రయోజన విస్తారంబుగా తనవై కొండల
తండంబులు పేర్చిననోర్చి, యర్చిత ప్రభావుండగు నాడింభకుండంబు మనః పుండ
రీకంబున పుండరీకాక్షుండలంచి యిట్లని నుతింపె ||

631

గీ॥ పుండరీకాక్ష తేనమో భుజగళయన, పూరుషోత్తమతే నమోఽద్భుతచరిత్ర
సర్వభూతగ, తేనమోజలజనేత్ర చక్రధరహస్త తేనమో జగదధీశ ||

632

క॥ బ్రహ్మణ్య దేవునకు గో బ్రాహ్మణహితునకు ప్రపంచపాలునకుఁ బర ।
బ్రహ్మమునకు, దర్శితృత జిహ్వగునకు నీకు వినతిచేసెడి కృష్ణా !

633

చ॥ ఘనత రజోగుణంబున, జగంబు సృజింపుచు సత్త్వయుక్తిపా
లన మొనరించుచు విలయ లాలస తామసశీల నొందుచున్ ।
తనరు త్రిమూర్తి వైభవము దాల్చి, నీకు నమస్కరింతునో
వనరుహనాథ భక్తజనవాంఛిత దాన కళాధురంధరా ||

634

క॥ దేవాసురాదులును ధర, ణీవారి ప్రముఖ భూతని చయము తిన్నా ।
త్రావలియు మహాద హంకృతి, భావంబులు నీవ పద్మపత్రదళాక్షా !

635

ఉ॥ నీవయె కాలమాత్మయును నీవగుణంబులు నీవ విద్యయున్
నీవ యవిద్య సత్యమును నీతి యసత్య విషామృతింబులున్ ।
నీవ సమస్త కర్మములు నీవ తదీయఫలప్రభోక్తవున్
నీవ ఫలంబు నీవ ధరణీధర ! సర్వము నీవ చూడఁగన్ ||

636

క॥ యోగులు నిను చింతింతురు యాగపరాలు నిను యజంతిరనిశము పితృదే ।
వాగ్దాని యపివై యుప యోగింతువు కవ్యహవ్య యోగ్యరసంబుల్ ||

637

క॥ జగమంతయు నీరూపము జగదీశ్వర భూతభేద సముదయములు నీ ।
యగణిత రూపంబులు, నీ దగు రూపంబంతరాత్మ యారసిచూడన్ ॥ 638

గీ॥ అట్టి సూక్ష్మంతరాత్మకు సధికసూక్ష్మ మగుచుచెలువైందునేపరమాత్మరూప ।
మట్టి పురుషోత్తమునకు దివ్యస్వభావ సహితునకు మొక్కివాడ నిస్తంద్రలీల॥

క॥ సర్వాత్మ సర్వశక్తీ సర్వజగద్వంద్య సర్వసాక్షీ కరుణా ।
ధూర్వాహ దురంత పాతక వ్యతి నిర్వాపణోగ్రపవి నిను గొలుతున్ ॥ 640

సీ॥ వాసుదేవునకు సర్వజ్ఞున కిఖలాతిరిక్తునకఖల పరిష్ఠునకును
నామరూపవిహీనునకును నస్తితోపలభ్యున కవతారల లితమహిమ ।
పాలితనిఖలాత్మభావున కంతరాత్మాకృతినిల్చి శుభాశుభంబు ।
వీక్షించు సర్వైక సాక్షికి ప్రభవిష్ణునకు విష్ణునకును సనానినునకు॥

గీ॥ జగదభిన్నునకును జగదాద్యునకు జగత్ ధ్యేయ రూపునకు నమేయునకును ।
యోగి నుతనకథ్యయునకు సర్వాధానునకు నొనర్తు వందనంబులేను ॥ 641

క॥ హరిసర్వజగన్మయుఁడైది పరమాంశము దీన భేద ఫణుతులు లేవా ।
హరియే నేనాహరినని యరుదుగ తన్నయత నొంది యతఁడున్నంతన్ ॥ 642

శా॥ ఆగోవిందుడ యేనటంచు మదిలో నంకించితద్భావ నా
యోగారూఢి నకల్మషుండుగఁ, దక్షియో దీర్ఘప్రాప్తీర్థివై
యోగిధ్యేయుఁడు చక్రియుండుటయు తద్యుక్తిః సమస్తాన నీ
భాగంబెల్ల తలంకె భూమిభృ దకూసారాటవీయు క్తమై ॥ 643

ఉ॥ బొరగ పాశముల్ దునిసె, సద్రిపరంబు లెల్ల దూడియై
జారె, కుమారుఁడుంబునిధిచయ్యన నెల్వడివచ్చె తన్ను పెం ।
పారనెఱింగె, భూమి యిదెయంచు నెఱింగె ననంతరంబ య
న్నీరజనేత్రుని బాగవ నిండు మదిన్ ఘనభక్తి యుక్తుడై ॥ 644

సీ॥ అక్షరి,క్షర, పరమాత్కార్థ, స్థూలసూక్ష్మకార, వ్యక్త, యవ్యక్తరూప ।
నిరఘనిరంజననిర్గుణాత్మక, గుణాధారగుణస్థితార్థరూప
అధికకరాళసామ్యాత్మక, సదసదాకార, నిత్యానిత్యగణ్యానిష్ఠ
పంచకనిఖలప్రపంచాశ్రయ, యనేకయేకరూపసమస్తలోకనాథ ॥

గీ॥ వాసుదేవ, సమస్తదేవాసురాది, మూలకారణ, సర్వసంపూర్ణ, యప్ర ।
మేయశ్రీపురుషోత్తమమీకునెవుడు, వందనంబులొనర్తు భావము చెలంగ ॥ 645

ప॥ ఇవిధంబునస్తుతియించిన ॥

సీ॥ అడుగునంటినయేరు నుడువమేలగువేరు, జడధిలోని, బిడారు జరుగువాడు
 తళుకుబంగరుచేల, కలుములీ నెడిశాల, తలచెజేరెడిలీలగువాడు ।
 వినుసౌద్యుఁ నుడాలు, తనయంతటిపడాలు, వెనురెక్కలరవాలు దనరువాడు
 ఎడకుసామ్యగుఁడు, మొదటిమాటలపొందు, విదురు గేహమువిందు వెలయువాడు॥

గీ॥ మెరుపుగలవాడు, చామనమేనివాడు, కరుణగలవాడు, జగములుగాచువాడు ।
 ఘనుడు, శ్రీపుండ్రీకాక్షుడనఘచరితుఁ, డాసురకీమారు నెదుటబ్రతిక్తుమయ్యె॥

ఉ॥ కోరికమీరరక్కనుల గొంగమనంబు చెలుంగ, ముంగిటన్,
 జేరినవెన్నిధానమనఁ జేరువనిల్చిన మ్రొక్కిధన్యుడై ।
 దారకుడింక నీదుభవతారకధీరకీటాక్షవీక్షణో,
 దారకనత్సుభాప్లవ విధానమునన్ ననుబ్రోవవేయన్ ॥ 648

క॥ మారునితండ్రియు, దైత్యకు మారునిపై చూడ్కినిలీపి, మామకిసదాం ।
 భోరుమాభక్తికి మెచ్చితి కోరుము నరమనిన బాలకుండిట్లనియెన్ ॥ 649

గీ॥ ఈశ కర్ణవశంబున నెట్టియోను లందు నెందులబుట్టిన నైననాకు ।
 మీషదాంభోరుహమ్ముల మీఁదిభక్తినిండి తరుగకయెప్పుడు నుండవలయు॥ 650

క॥ ఇలనవివేకులు విషయం బులవై నొకరించు శ్రీమపురుషోత్తమని ।
 స్నైలమిభజించునాకున్ గలుగంగాఁజేయుమయ్య కారుణ్యమునన్ ॥ 651

వ. అనుటయు. 652

ఉ॥ నాపదభక్తియెప్పుడు మనంబుననిండియె యుండు, మీఁడటన్,
 చేపడునిట్లనీకు నిదిసిద్ధమవేడు మభీష్టమేసిరుల్ ।
 చూప నమోఘదర్శనుడఁజమ్ము, ననుకొ గని రిత్తప్రావుచే,
 తోఁపరిమేయసౌఖ్యగతులందఁక యెందును జరితునంతతుల్ ॥ 653

మ॥ అనినందైత్యకుమారకుండు జగదీశా ! తీవ్రరోషోద్ధతిన్,
 మనముప్పొంగఁగఁదామనప్రకృతియై మాతండ్రినామీఁదఁ జే ।
 సినసాపంబులఁ బాపియయ్యె నితనిన్ శ్రీమద్భవత్సత్ప్రసా,
 ఘనతీర్థంబుననోలలార్చి ప్రయతుంగావించిరక్షించవే ॥ 654

వ॥ అనిన వనజాక్షుండవ్వరంబిచ్చి యింకొకవరంబు వేడుమనిన ప్రహ్లాదుండిట్ల
 నియె. 655

క॥ కృతకృత్యుడనై తిన్ భవదతులిత సద్భక్తియు క్రి నచ్యుతయనినన్ ।
 చతురత, మద్భక్తీన తుదినతులితని శ్చేయసంబు లందెదవంచున్ ॥ 656

చ॥ జలరుహలోచనుండరుగఁ జయ్యననాయనఘండు మ్రోయిపెం,
పలనడఁ దండ్రీపాదములకర్తిలి మ్రొక్కినఁ గాఁగిలించి యి ।
ఘైలమి ఘట్టిల్లఁగాఁ బ్రతికితేయని మూర్ధము మూరుకొంచు క,
న్నులఁబ్రమదాశ్రుబిందువులునూల్కొన లాలితుఁడేసె నందనున్ ॥ 657

వ॥ ఇట్లు పశ్చాత్తాప తత్తుండగు తండ్రీకి గురువులకు శుశ్రూష సేయుచుండె
నంత ॥ 658

నీ॥ జనకుండు దివికిఁబోయిన దైత్యపతియయ్యెఁ బ్రహ్లాదుఁడంత పుత్రకులుపాత్రు
లెందఱేఁగల్గిరి యెల్లసంపదలును రాజ్యరేబు విడిచి నిర్జలినచిత్తుఁ ।
డైనమదృష్టి పుణ్యాపుణ్యములులేక నారాయణధ్యాన నైపుణ్యమునఁ,
బరమనిర్వాణంబు ప్రాపించె నీపుణ్యచరితంబు పాతకక్షయకరంబు ॥ 659

గీ॥ దర్శపూర్ణి మణుడును ద్వాదశులను, వెలయనప్తములందును విన్నవారి ।
సంబుజాక్షుండు ప్రహ్లాదునరసికాచి, నట్లుకాచు నిజంబుసంయమివరేణ్య ॥ 660

వ॥ ఆప్రహ్లాదునకు నాయుష్షచ్ఛిబి, బాష్కల, విరోచనులనఁ బుత్రులుగలిగిరి.
అందువిరోచనునకుఁబలి, బలికి బాణుండు, మొదలగుపుత్రశతంబుపుట్టె. హిర
ణ్యాక్షునకు జన్మరుండు, శకుని, భూతసంతాపనుండు, మహానాభుండు, మహా
బాహుండు, కాలనాభుండును సనమహాభులు పుత్రులుగలిగిరి. దనువునకు
ద్విమూర్ధుండు, శంకరుండు, అయోముఖుండు, శంకుకెరుండు, శంబరుండు,
ఏళనక్తుండును, మహాబాహుండు, తారకుండు, మహాబలుండు, స్వర్భానుండు
వృషపర్వుడు, పులోముండు, మహాబలుండు విప్రచిత్రియుననఁ బుత్రులుగలిగిరి.
అందుస్వర్భానునకు సుప్రభయు వృషపర్వునకు శర్త్తిషముం బుట్టిరి. ఆశర్త్తిషు
యయాతిగ్రహించుట చెప్పంబడియె. వైశ్వానరునకుఁ బులోమయుఁ, గాలిక
యునననిద్దఱు కన్యలుపుట్టిరి. వారిని మరీచి పరిగ్రహించె. వారలకుఁజాలా
మకాళికేయులన సరువదివేలు పరమదారుణులైన దానవులుపుట్టిరి. విప్రచిత్రి
వలన సింహకాయండు వ్యసుండును, శల్యుండును, సభుండును, వాతాపియు,
సముచియు, ఇల్వలుండును, ప్రసృముండు, అంధకుండును, సరకుండును,
కాలనాభుండును, స్వర్భానుండును, వక్రయోధియు నన దనువంశవివర్ధనులైన
దానవులుపుట్టిరి. వీరలపుత్రపాత్రు లనేకసహస్రంబులుపుట్టిరి. ప్రహ్లాదునికులం
బున నివాతకవచులుపుట్టిరి. 661

గీ॥ శుకియు, శ్యేనియుభాసియు, శుచియు, గృధ్రికయును, సుగ్రీవియునుననుకన్యలార్చు ।
రుదయమొందిరితాస్త్రియందుదిత తేజఁ, డైనకశ్యపమునికిసంయమివరేణ్య ॥ 662

వ॥ అందు శుకీవలనశుకంబులును, ఉలూకివలన నులూకంబులును, శ్వేనివలన శ్వేనంబులును, భాసివలన భాసిపక్షులు, గృధ్రివలన గృధ్రంబులును, శుచి వలన నుదకపక్షిగణంబులును, సుగ్రీవివలన నశ్వోష్ఠ, స్త్ర, గర్దభంబులునుం బుట్టె ॥ 663

క॥ వినతకునిదక్షుపుత్రులు, ఘనతేజండరుణుడనఁగ గరుడుడనఁగా ।
జనియించిరందుగరుడుం, డనివారణపన్నగాశ నాఖ్యంబరఁగెన్ ॥ 664

వ॥ సురసకు అమితౌజస్కంబును, ననే కశిరస్కంబును, భేచరంబును, మహాత్మ్య కంబునునగు, సర్పసహస్రంబుపుట్టె. కద్రువకుఁ దేజోబలసంపన్నంబులు, ననేక మస్తకంబులునగుసర్పంబులు సహస్రంబు పుట్టె. సుపద్మసకు వశవర్తులయ్యె. అందుఁ బ్రధాన సర్పంబులు శేష, వాసుకి, తక్షక, శ్వేత, మహాపద్మ, శంబర, అనృతక, కర్కోటక, ధనంజయులు నాదిగాఁగల విఘ్నేశ్వర దండశూకంబులు పెక్కుగలవు, మఱియు సురభివలన స్థలజంబులు, జలజంబులు, దారుణంబులు పిశితాశనంబులునైన పక్షిగణంబులుపుట్టె. ఇలవలన నృత, లతా, తృణజాతులుపుట్టె. ఘవవలన యక్షరక్షోగణంబులుపుట్టె, మునివలన నప్సరోగణంబులు పుట్టె, అరిష్టవలన మహానత్వులైన గంధర్వరులుపుట్టిరి. స్థావరజంగమంబులైన వీరందఱు కశ్యపదాయాదులనంబరఁగుదురు. ఏతత్పుత్రపౌత్ర పరంపరయ సంఖ్యంబై ప్రవర్తిల్లు. ఇదిస్వారోచిషమన్వంతర సర్గంబు. వైవస్వతమన్వంతరంబున వరుణయాగంబునందువేల్పు ప్రజాపతికిఁ బ్రజాసర్గంబుకలిగెనని చెప్పంబడు పూర్వసర్గంబున సువర్ణాఖ్యులగు సప్తర్షుల నిసర్గంబుమానసపుత్రు లుగాఁగల్పించి పితామహుండుగంధర్వ, భోగి, దేవ, దాసపులస్తక కల్పించె ॥

క॥ కొడుకులపనియివిధమునఁ, గడతేరుటచూచి దితియుఁగశ్యపమానిం ।
గడువేడమెచ్చియతఁడో, పడతుకనీయిష్టమేమి పలుకుమనుటయున్ ॥ 666

గీ॥ పాకశాసనువధియించుపాటిపుత్రు, నొసఁగుమనుటయు సతఁడునయ్యుత్పలాక్షి ।
కోరువరమిచ్చిపల్కెనోకిరవాణి ఘనశుచిక్రియ నూరేండ్లుగర్భమీపు ॥ 667

క॥ ధరియించితేని యింద్రుని, బరిమార్పఁగఁ జాలునట్టిపట్టిభవద్భా ।
సురకుక్షిఁబుట్టననిముని, యరిగెన్ గర్భంబుదాల్చె సతివయుశుచియై ॥ 668

చ॥ అమరవరేణ్యుడింతయు నిజాత్మగతంబునఁగాంచి పోయియా
యమకతిభక్తి సేవ వినయంబునఁజేయుచుఁ గాచియుండఁగాఁ
గ్రమమునఁగించిదూనమయి కాలమువచ్చిననొక్కనాఁడుపా
డఘులనశౌచమై శయనధామమునం దితి నిద్రవ్రాయినన్ ॥ 669

క॥ అంతరమువేచిపాకని, హంతయుఁదత్తుఁడై సూక్ష్ముఁడై చొచ్చినుదు ।
రాంతపవినేడు గనెలుగ, కాంతాగర్భంబు నఱి కెఁ గడు మొఱియిడఁగన్ ॥ 670

క॥ మొఱియిడకు మంచునింద్రుఁడు, దొఱిగొనియొకటాకటి యేడుదునుకలుగవడిన్ ।
నఱి కెనతికోపమునని, వ్యురవజ్రప్రహతిమిగులఁ జోద్యముగాఁగన్ ॥ 671

వ॥ ఇట్లు ఏకోనపంచాశత్థండంబులై యింద్రుఁడు “మారోదిహి” అని మాటి
మాటికింబలుకుట మారుతులను నామంబుగల తీవ్రవేగులైన దేవతాభేదం
బులై యింద్రునకుసహాయులై రనిచెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె॥

చ॥ మునుపుమహామునుల్ పృథునిముఖ్యునిఁజేసి సమస్తమేదినీ,
వినుతమహాధిరాజ్యపదివి స్థితికై యభిషిక్తుఁడేసెర ।
ట్లనవర మేష్టిరాజ్యములు శ్లాఘ్యుగతినివ్వభజించియిచ్చె శో,
భసకరుడై క్రమంబునఁ గృపనుసరదైత్య భుజంగకోటికిఁ ॥ 673

క॥ తారాగ్రహవిపులకును, సారతపంబులకు యజ్ఞసముదయమునకున్ ।
భూరిమహాపథులకుగా, సారసభవుఁడ ధివుఁడేసెఁ జంద్రునినెలమిన్ ॥ 674

సీ॥ రాజులకెల్ల వైశ్రవణుని వరుణుని, జలములకాదిత్య జాలమునకు ।
విష్ణుని, వసునామవిబుధులకెల్లనుచానకు, నురలకుఁబాకడమను ।
దత్తుఁబ్రజాపతితికి, ప్రహ్లాదుని దైత్యదానవసముత్కరమునకును ।
యమరాజు పితృకోటి, కైరావణము సకేషగఁజంబులకుఁ, బక్షీసంఘమునకు ॥

గీ॥ వై సతేయుని, నుచ్చైశ్శ్రీనంబునశ్వములకు, వృషభంబు గోగణంబులకు, భూధ ।
రములకు హిమాలయంబు, సింహముమృగౌఘములకు, నధిపులఁజేసెనంభోజ

క॥ కపిలునిమునులకు, సర్పాధిపులకు శేషుని, వనస్పతితికి ప్లతాం । [భవుఁడు ॥
ఘ్రిపమును, నధిపులఁజేసె, న్నిపుఁడు పద్మజుడైనై పుణీ క్రియవెలయన్ ॥ 676

సీ॥ స్రాద్ధిశయందు వై రాజప్రజాపతి తనయుసుధన్వునిం ధవునిఁజేసె ।
దక్షిణదిశకుఁగర్దమపుత్రకునిశంఖ పదనామధేయుని ప్రభువుఁజేసె ।
ప్రత్యగ్ధిశాభూమి రజసూనుకేతుమం, తుని పాలనక్రియాధుర్యుఁజేసె ।
ఉత్తరదిశకేతు మత్తనూజహిరణ్య రోమాభిధానుని స్వామిఁజేసె ॥

గీ॥ అంబురుహసూతి వీరిచే నఖిలధరణి, యెవుడుపాలితయగు ధర్మనిపుణలీల ।
వీరుభూతభవదృవ్యవివిధపతులు, శ్రీవిభువిభూతి భూతులూర్జితవివేక ॥ 677

ఉ॥ సారసపత్రలోచనుఁడు సర్వమయుండు తదంశసంభవుల్,
గారెనమస్తపాలన కళామహనీయులు దేవదైత్యులు ।

న్యోరగముఖ్యులెల్లను దదున్నతిఁ జెందనివారికెల్లు చే,
కూరెడుశిష్టపాలనము కుత్సిత దుష్టవినాశరూఢియున్ ॥

678

గీ॥ సృష్టియందుజగము సృజించు స్థితియందుఁ బ్రోచివిలయకాలమునహరించు ।
చతురులీలలరజస్సత్త్వంబుతమమును, నాశ్రయించిపంకజాక్షుడెపుడు ॥ 679

క॥ నాలుగురూపుల సృష్టియు, నాలుగురూపులను స్థితియునాలుగురూపుల్ ।
పోలఁగలయముంజేయుచు, నాలుగురూపులను పద్మనయనుండుండున్ ॥ 680

ఉ॥ సారసగర్భుడై ధరఁబ్రజాపతులైన మరీచిముఖ్యులై,
యారయఁగాలమై ఘనచరాచరభూతములై జనార్దనుం ।
డీరహినాలురూపముల నెపురతోగుణలి ప్తతన్ నువి,
స్తారముగాసృజించు వివిధక్రియమైన జగంబిడంతయున్ ॥ 681

గీ॥ విష్ణుడై, మనురూపియై, వితతమైన కాలమై, సర్వభూతసంఘాతిచిత్త ।
సంస్థితుండయి, రక్షించునత్వనియతీ, యొకరజగమెల్ల శ్రీపురుషోత్తముండు ॥

ఉ॥ రూపర, సంతకాలమునరుద్రుడు తానయి యంతకాగ్నిము,
భ్యాపరిమేయరూపధరుడై దురతిక్రమకాలరూపుడై ।
వ్యాపితసర్వభూతగణుడై జగహంతయుఁద్రుంచు చుండు ల,
క్షీపతితామసప్రకృతిమించఁగ నెంచగనితైఱుంగునన్ ॥ 682

వ॥ ఇట్లు జగత్సృష్టిహేతువులైన బ్రహ్మయు, మరీచ్యాదులు, కాలంబు, సఖల
జంతువులును, జగత్స్థితిహేతువులైన విష్ణువు, మన్వాదులు, కాలంబు, సర్వజంతు
వులును, జగత్సృజయ హేతువులైన రుద్రుడును, అగ్న్యంతకాదులును, కాలం
బును, సర్వజంతువులును, జనార్దనుని విభూతులుగా నెఱుంగుము. హరికింగాక
సృష్ట్యాది సామర్థ్యం బారులకుంగలుగునే? సృష్టి స్థితిలయంబు లొనర్చునవి రజ
స్సత్త్వ, తమోము క్తంబులగు హరిశరీరంబులు గానెఱుంగుము. జగత్సృష్టయు,
జగద్రక్షకుండును, జగద్భక్షకుండును, జనార్దనుండు గానెఱుంగుము. సర్గస్థిత్యంత
కాలంబులందు గుణప్రవర్తననతండు మూఁడుప్రకారంబుల వర్తించు. అగు
ణంబై, అనౌషమ్యంబై, జ్ఞానమయంబై, స్వయంవేద్యంబై, అధికంబై, జనార్ద
నుని పరమపదంబు వెలుంగుచుండు. అప్పరమాత్మ స్వరూపంబును, నాల్గు
తెఱుంగుల వర్తించుననిన శ్రీపరాశరునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె॥ 684

క॥ పరమపదాఖ్యము బ్రహ్మ, స్వరూపమూర్జిత మధికము జ్ఞానమయము మీ ।
రరయ చతుర్విధమంటిరి, యెఱిఁగింపుడు తత్త్వము మునీంద్రాయశుడున్ ॥

గీ॥ సర్వవస్తువులందును జగ్గసేయ, కరణ మదిసాధనంబుండు కాంక్షితంబు ।
వస్తువది సాధ్యమగుచు భావలయమునను, దెలిసిచూచి విభాగకర్తలుమునీంద్రా॥

క॥ వేమఱు యోగికిఁ బ్రాణ, యామాద్యముసాధనము సమచితసాధ్యం ।
బైమించు బ్రహ్మమదిగని, తా, మగలఁడు, భవమునకు నుదారస్ఫూర్తిన్ ॥

ఉ॥ వెంబడి యోగిముఖ్యులకు వేగమ ముక్తియొసంగుసాధనా
లంబనమైన జ్ఞానమది లక్షణమొప్పగ జ్ఞానమైన బ్ర ।
హ్మంబున కొక్కయంశము సమచిత బోధనిధానసావధా
నంబయి యొప్పుమాసనమునం దలపోయుము నిశ్చితస్థితిన్ ॥ 688

గీ॥ యోగిజనము లతిక్లेश మొదవసాధ్య, మైనబ్రహ్మంబు చిత్తంబునందుగూర్చు ।
నట్టి సాధ్యావలంబనంబైన జ్ఞాన, మది ద్వితీయాంశమయ్యె బ్రహ్మంబునకును॥

క॥ సాధనసాధ్యాభేదము, సాధారణభంగియగుచుఁజన, నద్వైత ।
త్యాధికమగు జ్ఞానమున, మాధేయంబై తృతీయమగు నంశమగున్ ॥ 690

ప॥ ఏతత్ జ్ఞానత్రయ విశేష నిరాకరణద్వారంబున దర్శితాత్మ స్వరూపంబై
నిర్వాప్తారంబును, అనాభ్యేయంబును, వ్యాప్తిమాత్రంబును, అనౌపమ్యం
బును, ఆత్మసంబోధవిషయంబును, సత్తామాత్రంబును, అలక్షణంబును
ప్రశాంతంబును, ఆభయంబును, శుద్ధంబును, దుర్విభావ్యంబును, అనాశ్ర
యంబునునై, జ్ఞానమయుండగు విష్ణుదేవుని జ్ఞానంబు పరమపదంబనంబరఁగు.
ఆ జ్ఞాననిరోధంబుచేసి యోగిజనులు అందు లయంబునొంది సంసారంబు
నొందరు. ఈ ప్రకారంబున నమలంబును, నిత్యంబును, వ్యాపకంబును, అక్ష
యంబును, సమస్తాపాయరహితంబును, నైన విష్ణ్వ్యాఖ్య పరమపదంబు పర
బ్రహ్మంబనంబరఁగు. పుణ్యాపుణ్యోపరమంబున క్షణక్షేపంబై యతినిర్మ
లంబై, యోగీశ్వరుండా బ్రహ్మంబుంజేరి పునరావృత్తి నొందండు బ్రహ్మం
బునకు మూర్తామూర్తంబులు రెండురూపంబులు. అవి, శూరాశూరసంజ్ఞల
సర్వభూతావస్థితంబులునై యుండు. అశూరంబు బ్రహ్మంబు, శూరంబు జగంబు.
ఏకదేశస్థితుండైన హుతాశనుని జ్యోతి విస్తరిల్లినవగిది పరబ్రహ్మంబుశక్తి
విస్తరిల్లి జగంబయ్యె. 691

సీ॥ వివరింపబ్రహ్మయు విష్ణుండుశివుండు ప్రధానశక్తులు బ్రహ్మతత్వమునకు ।
అంతకుఁ దక్కువ యమరులు దక్షుండు లంతకుఁ దక్కువయంతకన్నఁ ।
దక్కువమనుజులంతకును దక్కువక్రమంబునఁ బశుమృగ పక్షిభోగికులము ।
మేదినివృత్తు గుల్కాదులంతకుఁ దక్కువై యుండు నిదిజగంబంతటిని ॥

- గీ॥ శక్తిశ్రీవిష్ణుదేవుండు సకలయోగి, చింతనీయ ప్రభావుండు శ్రీవిభుండు ।
సర్వశక్తిశక్తుండంబు జాతనేత్రుఁ డన్నిబ్రహ్మాంబులును హరియనియెఱుంగు॥
- క॥ వరభూషణాస్త్రరూప, స్ఫురణంబువహించియున్న పురుషాదులన ।
య్యురగేంద్రశాయి నిత్యము, ధరియించుం బ్రాణివయహితముచేకూర్చన్ ॥
- వ॥ అనినమైత్రేయుండు శ్రీపరాశరున కిట్లనియె ॥ 694
- ఉ॥ నీరజలోచనుండు రమణీయవిభూషణ శస్త్రరూప ధృ
త్పూరుషముఖ్యులన్ మహిమతో ధరియించునటంచు నిఘ్నమీ ।
రారయనానతిచ్చితిరదంతయు సత్కృపనానతీయవే,
శ్రీరమణీవరాంఘ్రి సరసీరుహపట్నరణాయి తాత్తకా ॥ 695
- వ॥ అనినమైత్రేయునకుఁ బరాశరుం డిట్లనియె॥ 696
- క॥ సకలజగజ్జీవాకృతి, ప్రకటితరుచిమెఱయుఁ గౌస్తుభము ధరియించున్ ।
సకలజగద్రతుకుండగు, విశ్వాంబుజలోచనుఁడు ప్రవీణతమెఱయన్ ॥ 697
- క॥ ఆమరు ప్రధానము శ్రీ, వత్సమనఁగగడయయ్యె బుద్ధితత్వమువీనిన్ ।
కమలామనోహరుఁడు, నిత్యముదాల్చు నపారభూరి హన్వముమెఱయన్ ॥ [ఉ॥
- గీ॥ అమరుభూతాదియునునింద్రియాదియననఁగలుగుద్వివిధమహంకారమెలమితో
నతులశంఖాకృతియును శ్కారాకృతియును, దాల్చిభజించు శ్రీజనార్దనుని
- చ॥ ఆమితజవాధరీకృత మహానిలవేగము చంచలస్వరూ, [నెపుడు॥
పముదురతిక్రమఁబునయి భాసిలుచున్నమనంబు చక్రరూ ।
పముధరియించి శ్రీశుకరపద్మమునందు వెలుంగునెప్పుడున్,
స్వమహాఉదీర్ణతా శమితశాత్రవభూరితర ప్రతాపమై ॥ 700
- గీ॥ పంచవర్ణకుసుమ భాసమానతనుగం, ధాధ్యయగుచు వై జయంతియనఁగఁ ।
బుష్కరాక్షువక్షుముననుండు నెప్పుడు, భూతపంచకంబు భూసురేంద్ర ॥ 701
- క॥ ఇరువెఱఁగులనింద్రియములు, శరరూపముఁదాల్చి విజయ సంభృతలీలా ।
స్ఫురణమునఁ గొల్చియుండున్, సరసీరుహపత్రనయను చాతుర్యమునన్ ॥ 702
- క॥ ఎందునవిద్యామయతా, మండంబగు ఫలకమును సమంచితమహిమా ।
నందద్విద్యామయమగు, నందకమునుదాల్చు పద్మనాభుఁడు వేడ్కన్ ॥ 703
- వ॥ ఇవిధంబునఁ బురుషప్రధాన, బుద్ధ్యహంకార, భూత, మనస్సర్వేంద్రియ,
విద్యా, విద్యలు భూషణాస్త్ర, స్వరూపంబులుదాల్చి భగవంతుని భజ

యించు. సవికారంబైన ప్రధానంబును బురుషుండును, జగత్తును, విద్యావిద్యలును, సర్వభూతేశ్వరుండై, కాలమయుండైన, హరియంద నిలిచియుండు. భుగ్లోక, భువగ్లోక, సువగ్లోక, మహాగ్లోక, జనుగ్లోక, తపోలోక, సత్యలోకంబులను, సస్త్యలోకంబులును, దానయయి, కాలాత్మమూర్తియయి, పూర్వులకుంబూర్వుండై, సర్వవిద్యలకు నాధారంబై, దేవ, మానుష, పశ్వాది బహురూపంబులుదాల్చి, బహు రూపధారియై శ్రీమన్నారాణుండు వెలయుచుండు!

క॥ వేదము లితిహాసంబులు, వేదాంతోక్తులు పురాణవితతులు స్తృతులున్ ।
వాదములు కావ్యగీతము, లాదట శబ్దాత్మకంబైన హరితనువులగున్ ॥ 705

క॥ హరినేను జగములన్నియు, హరి తద్వ్యతిరిక్తమొకటి యరయగలేదం ।
చురుమతి నెవ్వఁడు గను, నప్పురుషుండు ముక్తుడగునధికపూతాత్మకుండై ॥ 706

వ॥ ఇప్పురాణంబునందు నిది మొదలియంశంబు నీ కెఱింగించితిశ్రద్ధాపరుండై విను
నతండు పుష్కరతీర్థంబుల ద్వాదశాబ్దంబులు, కార్తికపౌర్ణిమాశీత్రతంబు లాచరించిన
ఫలంబునొందు. దేవర్షి, ఫితృ, గంధర్వ, యక్షాదుల సంభవంబువిన్న
నిష్టచరంబులు వైసంగునని శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయనకు నానతిచ్చుటయును॥

శా॥ శంఖక్షేత్రవిహార, హరికనకస్వచ్ఛభవత్ఫాల్గునీ
ప్రేంభారోహణాఫీక, ధీరచితసత్ప్రేమానమత్పత్రిరాట్ ।
కంభాణప్రభుచార, చాచణనుతోగన్యగ్గ చక్రప్రభా
సంఖన్నాసుంవార, వారణభయోచ్చైశ్చేఘ జుహూనిలా ॥ 708

క॥ దారూభనదాత్మ తనూచారూభనదతులమలయ జద్రవమృదుచ ।
ర్షీరూభవదామోద విభీరూభవదఖలలోక పృథుసంశరణా ॥ 709

తోదకము :—

ఖేటకఘోటక ఫేలనధీరా, హటకశాటకహరికటిరా ।
కూట నిశాటనిగూహససారా, కాటనపాటనకార్యరిధారా ॥ 710

గద్య॥ ఇది శ్రీసుభద్రా కరుణాకటాక్ష వీక్షణలబ్ధకవిత్వతత్వ పవిత్ర వేంకటా
మాత్యపుత్రకందాశ శ్రీరంగాచార్య కృపాపాత్ర సజ్జనమిత్ర శ్రీహరి చరణార
విందవందన పరాయణ కలిసిండి భావనారాయణ ప్రణీతంబైన శ్రీనిష్ఠపురా
ణంబునందుమైత్రేయ మహాముని శ్రీపరాశరునకు మొక్కి ప్రశ్నంబు లడు
గుటయు, రాక్షస సత్ప్రయాగంబును, వసిష్ఠపరాశర సంవాదంబును, వాసుదేవు
నామనిర్వచంబును, ప్రకృతిపురుషేశ్వర కాలస్వరూప కథనంబును, భూత
తనూత్ర, సృష్టివ, కారంబును, ఇంద్రియసృష్టి ప్రకారంబును, బ్రహ్మాండోత్ప

త్రియు, సప్తావరణ ప్రకారంబును, కాలనిర్ణయంబును, యుగపరిణామంబులును, మన్వంతర ప్రమాణంబులును, వైమిత్తిక ప్రళయ ప్రకారంబులును, నారాయణనామ నిర్వచనంబును, యజ్ఞ పరాహంస తాంబును, భూస్తుతియు, భూసముద్ధరణంబును, సృష్టిప్రకారంబును, ముఖ్యసర్గాది నవసర్గ ప్రకారంబులును, సకలభూత సంభవంబును, చాతుర్వర్ణ్యోత్పత్తియు, ఎర్ణాశ్రమంబుల వారుపొందుగతులును, భృగ్వాది సవబ్రహ్మలయుత్పత్తియు, వాదలవలనంబ్రజోత్పత్తియు, లక్ష్మీచరిత్రంబును, దుర్వాసునిశాప ప్రకారంబును, సముద్ర మథనంబును, విరావతాది సంభవంబును, లక్ష్మీసముత్పత్తియు, ఇంద్రస్తుతియును, ఉత్తానపాదుని చరిత్రంబును, ధ్రువసంతతి క్రమంబును, పృథుచరిత్రంబును, ప్రచేతసులచరిత్రంబును, కండుముని చరిత్రంబును, శ్రీపురుషోత్తమమాహాత్మ్యంబును, మారిషాచరిత్రంబును, దక్షోత్పత్తియు, దక్షకన్యకా సంతాన ప్రకారంబును, రుద్రోత్పత్తియు, ప్రహ్లాదచరిత్రంబును, ప్రహ్లాదసంతతి ప్రకారంబును, మరుత్తులజన్మ ప్రకారంబును ఆధిపత్యకథనంబును, శ్రీహరి గుణాత్మయంబుదాల్చి సృష్టి, స్థితి, లయంబులు చేయుప్రకారంబు, పరమపదజ్ఞాన చాతుర్విధ్యంబును, ప్రకృతిపురుషాదులు శ్రీహరికి నాయుఃభూషణాదులైన ప్రకారంబులును, శ్రీహరి విశ్వరూపంబును ననుకథలంగల సృష్టమాంశమనంబడు ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ కృష్ణార్పణమస్తు.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ రస్తు.

విష్ణు పురాణము.

భావనారాయణకృతము.

—◆◆◆ ద్వి తీ యాం శ ము. ◆◆◆—

లావణ్యసుభద్రా,

త్రాలపయోధరసువర్ణ ధరవిహరణకే ।

భీలోల, ప్రావృషణ్ణవ,

నీలాంబుధర స్రకాశనీలాద్రీశా ॥

1

వ॥ అవధరింపుము మైత్రేయమహాముని శ్రీపరాశరున కిట్లనియె.

2

గీ॥ ఘనులుస్వాయంభువుని పుత్రులనుపమాన, ధర్మ పరులు, ప్రియవ్రతోత్తానపాదులందు, నుత్తానపాదునియన్వయంబు, వింటిని, ప్రియవ్రతునిజెప్పవేమునీంద్ర ॥

వ॥ అనియడిగిన మైత్రేయునకు పరాశరుం డిట్లనియె॥

4

చ॥ ఘనభుజఃప్రియవ్రతుడు కర్ణమపుత్రికఃఖెండ్లియాడి, యవ్వనరుహనేత్రియందు, బలనంతుల పుత్రకులం, బదుండ్రన ।
త్యనుపమ తేజులంగనియె, సమృహనీయుల నామధేయముల్,
వినుము, మునీంద్రచంద్ర ! కడువేడుకతో ననధానమేర్పడన్ ॥

5

వ॥ అగ్నిధ్రుండును, అగ్నిబాహుండును, వపుష్మంతుండును ద్యుతిమంతుండును, మేధియు, మేధాతిథియు, హవ్యుండును, సవనుండును, పుత్రుగడును, జ్యోతిష్మంతుండును, అందు, మేధాగ్నిబాహుపుత్రులు మువ్వరును, జాతిస్తరులై రాజ్యంబొల్లక, నిర్ణములును, అఫలాకాంతులునై, తపోనిష్ఠులైరి. తక్కిన యేడ్వరుపుత్రులఁ బ్రియంపదుండు సప్తదీప్తిపంబులకు నధిపతులఁజేసె. తత్ప్రకారంబువినుము. అగ్నిధ్రునకు జంబూద్వీపంబును, మేధాతిథికి వల్లభద్వీపంబును, వపుష్మంతునకు కాలగ్నీపంబును, జ్యోతిష్మంతునకు కుశద్వీపంబును, ద్యుతిమంతునకు క్రాంచద్వీపంబును, హవ్యునకు కాశద్వీపంబును, సవను

నకు పుష్కరద్వీపంబును ఇచ్చి యభిషిక్తులం జేసి. అందు జంబూద్వీపేశ్వరుండైన యగ్నీధ్రునకు నాభి, కింపురుష, హరివర్ష, ఇలావృత, రమ్య, హిరణ్యత్తు, కురు, భద్రాశ్వకేతుమాలులను తొమ్మిది పుత్రకులు ప్రజాపతిసములుపుట్టిరి. అగ్నీధ్రుండు జంబూద్వీపంబు తొమ్మిదిభాగంబులుగా విభజించి నాభియను సగ్రపుత్రునకు దక్షిణంబైన హిమవర్షంబును, కింపురుషునకు హేమకూటంబును, హరివర్షునకు నైషధవర్షంబును, ఇలావృతునకు మేరువు చుట్టిన మేరువర్షంబును, రమ్యునకు నిలాచలవర్షంబును, హిరణ్యంతునకు ఉత్తరంబైన శ్వేతవర్షంబును, కురువునకు శృంగవర్షతోత్తరవర్షంబును, భద్రాశ్వకు మేరుపూర్వ వర్షంబును, కేతుమాలునకు గంధమాదనంబును నొసంగె॥ 6

క॥ ఈమాడ్కినమ్మహిపతి, భూమిభాగముల కాత్మపుత్రులరాజ ।

శ్రీమించఁజేసిసాల గ్రామాశ్రమమునకుఁ దపముగైకొనఁ జనియెన్ ॥ 7

సీ॥ మునికులచంద్ర కింపురుషాభిధేయాప్త వర్షంబులందు సర్వసుఖసిద్ధు ।
లప్రయత్నంబున నావిర్భవించు, విపర్యయంబును, జరాభయము మృత్యు ।
భయము నధర్తనంభవమును ధర్తనంభవమును లేదు వీడ్వడగనుత్త ।
మాధమమధ్యమ వ్యవహారములు యుగవ్యాపారములు గల్గవందు నెపుడు ॥

గీ॥ దేవలోకసమములై వెలుగొందుచు, భోగభూములగుచు పొగడుగనుచు ।

నధికమహిమవెలయు నయ్యుష్టవర్షంబు, లధివసించురచట ననఘమతులు ॥ 8

క॥ హిమవర్షపతికి నాభికి, నమితద్యుతి మేరుదేవి యనుకామినికీన్ ।

కమలాక్ష నిభుఁడు ఋషభుఁడు, కుమారుఁడుడయించె జగముకొనియాడంగన్ ॥

వ॥ రుషభుండు తండ్రివరోక్షంబున హిమవర్షంబునకు రాజై రాజధర్తంబవల
బించి, వివిధాధ్వరంబులొనరించె. అతనికి భరతశ్రేష్ఠంబైన పుత్రశతం
బుగలిగె. అందు శ్రేష్ఠపుత్రుని భరతు హిమవర్షంబునకు నభిషిక్తునిజేసి,
రుషభుండు పులహాశ్రమంబునకుఁబోయి, యచ్చట వాన ప్రస్థధర్తంబునఁ
దపంబొనర్చుచు యథార్హయజనశీలుండై యోగమార్గంబున సుత్రమ
లోకగతుఁడయ్యె ॥ 9

క॥ ధీరుడు భరతుండేలగ, భారతమన ధరణిఁ జేరుపడి హిమవర్షం ।

బాహుధి కెక్కినతనికి, సూరివరా ! ధార్మికుండు సుమతిజనించెన్ ॥ 11

వ॥ సుమతిం బట్టాభిషిక్తుంజేసి భరతుండు సాలగ్రామాశ్రమంబున యోగాభ్యా
సరతుండై ప్రాణంబులువిడిచి శ్రేష్ఠంబైన యోగికులంబున విప్రుండై జని
యించె. మత్తేయా ! పదంపది తచ్చరితంబుచెప్పెద; భరతపుత్రుండైన

నుమతికి లైజనుండు, అతని కింద్రద్యుమ్నుండు, అతనికి పరమేష్ఠి, అతనికి ప్రతిహారుండు, అతనికి ప్రతిహర్త, అతనికి త్వష్ట, అతనికి విరజుండు, అతనికి రజుండు, అతనికి శతజత్తు, ఆశతజత్తునకు విష్వజ్జ్యోతి ప్రధానులగు పుత్రులు నూర్వురు జనియించిరి. వారిచే గదాయీ భారతవర్షంబు తొమ్మిదిభేదంబుల నలంకరింపబడియె. తదన్వయ ప్రసూతులైన మహీపాలకులచేత ఇబ్బారత మహీమండలం బనుభవింపబడియె. వరాహకల్పంబు న నేకసప్తతి, చతుర్వ్యగ పరిమితంబైన, స్వాయంభువ మన్వంతరంబున నీ స్వాయంభువనర్గంబు ప్రవర్తిలై. ఇందుచేత జగంబు పూరితంబయ్యెనని చెప్పిన మైత్రేయుం డిట్లనియె॥

క॥ స్వామీ! స్వాయంభువన గ్లామితమహీమంబు వింటినంతయుమీఁడన్ ।

భూమండలవిస్తారం బేమాడ్కిఁ బరగుదాని నెఱిఁగింపఁగదే ॥

13

గీ॥ సాగరంబులు ద్వీపవర్ష ములుగిరులు, నదులుకాననములు పట్టణములు ధరణిఁ ।
బరగు వీని ప్రమాణమెప్పగిది, వీని, కేమి యాధారమింతయు నెఱుఁగఁజెపును॥

వ॥ అనిన శ్రీపరాశరుండు ట్లనియె॥

15

క॥ ఓమునినాయక! వినుమీ! భూమండలి తెఱఁగు సర్వమును చెప్పఁగవా
గ్భామాపతికైనను రాదీమెయిసంతోష భంగి నెఱిఁగింతుఁడగన్ ॥

16

వ॥ జంబూషక్షశాలల కుశ శ్రాంచ శాకపుష్కరనామంబులం గల సప్త ద్వీపంబులు క్రమంబున, లవణేక్షునురానర్పిదధిదుగ్ధ శుద్ధజల సముద్రంబుల చేతం బరివేష్టితంబులై యుండు. ఈసప్తద్వీపంబులకు జంబూద్వీపంబు మధ్యసంస్థితంబై యుండు. తన్నధ్యంబున నెనుబడినాలుగువేలు యోజనంబులు పొడువును, పదాఱువేలయోజనంబులు పాతును ముప్పదిరెండువేల యోజనంబుల శిరోవిస్తారంబును, పదాఱువేల యోజనంబుల మూల విస్తారంబును గలిగి భూపద్మంబునకు కర్ణికాకారంబైన కనకమయంబైన మేరుపర్వతంబు వెలుంగు॥

సీ॥ హిమగిరి హేమకూటము నిషధమునన మేరుదక్షిణవర్ష మేదినీధ ।

రములు నీలాద్రిశ్వేత మహీధరము శృంగవంతంబునఁగ నువర్ణ శిఖరి ।

ఉత్తరవర్ష భూభృత్తిలకములందు హేమకూటము శ్వేతభూమిధరము ।

లక్షయోజన దైర్ఘ్యలక్షితంబులు తక్కునాలుగు తొంబదివేలుయోజ ।

గీ॥ నముల నిడువున వెలయు నున్నతియు వెడలు, పును సహస్రద్వయమితమై పొల్చు
గిరివరంబుల కాఱింటికిని గణింప, ధీరవర వీనివిధమెల్లఁ దెలిసికొనుము ॥ [వర్ష ।

వ॥ దక్షిణలవణాద్ధిహిమవత్పర్వత మధ్యంబు భారతవర్షంబు, హిమవద్ధేమకూట పర్వత మధ్యంబు కింపురుషవర్షంబు, హేమకూటనిషధ పర్వతమధ్యంబు హరి

వర్షంబు ఈ మూడువర్షంబులు మేరుదక్షిణభాగంబున వర్షిల్లు. ఉత్తరలవణాబ్ధి శృంగపర్వత మధ్యంబు కురువర్షంబు శృంగవచ్చేష్వరపర్వత మధ్యంబు హిరణ్మయవర్షంబు శ్వేతసీల పర్వతమధ్యంబు రమ్యవర్షంబు ఈమూడు వర్షంబులు మేరువు నుత్తరభాగంబున వర్షిల్లు. ఈవర్షంబు లాటింటికి తొమ్మిదేసివేల యోజనంబులు ప్రమాణంబు. మేరువునలుచుట్టును తొమ్మిదేసివేల యోజనంబుల ప్రమాణంబున ఇలావృతవర్షంబు వెలయు. అయ్యిలావృత వర్షంబునందు మేరువునకు పూర్వదక్షిణ పశ్చిమోత్తరపార్శ్వంబుల క్రమంబున మందర గంధమాదన విపులనుపార్శ్వనామంబుల నాలుగు విష్కంభ పర్వతంబులు యోజనాయుతోచ్ఛితంబులై వెలయు. ఆ గిరులయందు కేతనరూపంబులై, కదంబజంబూ పిప్పలవట పాదపంబులు ఏకాదశ శతాయామంబులై వెలుంగు. ఆజంబూవృక్షంబు కారణంబునంగాదె యాదీప్యంబు జంబూదీప్యం బనంబరఁగె॥ 19

క॥ మునివర ! యాజంబూతరు, ఘనఫలములురాలిపడు, నగంబుపయి, ఘో ! రనినాదమెనఁగ నెప్పుడు, ననుపమ గజరాజతను సమాకృతులగుచు॥ 20

వ॥ తత్ఫలసంబు ప్రవహించి జంబూనది యనంబ్రసిద్ధయైన నదియై యిలావృత వర్షంబునం బ్రవహించె. తద్రసపానంబుచేసిన యిలావృతవాసులకు స్వేద దార్ద్రంధ్య జరాభారేంద్రియక్షయంబులులేవు. తద్రసార్ద్రయైన తీరమృత్తిక సుఖవాయువిశోషితయై జాంబూనదాఖ్యంబున సిద్ధభూషణంబైన సువర్ణంబయ్యె. మేరువుతూర్పున భద్రాశ్వవర్షంబును, పశ్చిమంబున కేతుమాల వర్షంబును వెలయు. ఈయెనిమిదివర్షంబుల నడుమ నిలావృతవర్షంబు వెలయు. చైత్రరథగంధమాదన, వైభ్రాజ, నందననామంబులం గల వనంబులు మేరు పూర్వదక్షిణ పశ్చిమోత్తర పార్శ్వంబులం గ్రమంబుననొప్పు. అట్లక్రమంబున, అరుణోద మహాభద్ర శిశువోదన మానసంబులను సరోవరంబులు చాలుచు. మేరువు పూర్వభాగంబున శితాంతచారుకుడ్ల, కురరీ మూల్యవ, శైక్షికంక ప్రముఖంబులు, కేసరాచలంబులు త్రికూటశేఖర పతంగరుచక నిషఢాదులు మేరుదక్షిణపార్శ్వంబున కేసరాచలంబులు శిఖివాహవైదూర్య కపిల గంధమాదన చారుధిప్రముఖంబులు పశ్చిమకేసరాచలంబులు శంఖకూప మహాభవాంసనాగ కోలాంజక ప్రముఖంబులు, ఉత్తర కేసరాచలంబులు వెలయును । 21

గీ॥ విప్రభృంగవ పమసాల్లువేలయోజ, నములు, నిడువున, కాంచన, నగముమీఁద । పద్మజానిపట్టణంబొప్పు భవ్యతర, చికత్తతన్న సువర్ణవిభ్రాజయగుచు ॥ 22

క॥ ఆపురియెనిమిది దిక్కుల, దీపితగతివెలయుచుండు, దిక్పతిపురముల్ ।

శ్రీపరిపూర్ణ సువర్ణగృహపరిమిత సకలవైభవాధ్యములగుచున్ ॥ 28

చ॥ సరసిజనాభపజ్జలజ సంభవమై, సభమాక్రమించి భా,
స్వరశశిమండల స్థవనచాతురిచూపి, నురాద్రిమస్తో ।
పరిపరిసాతజాత ఘనభంగ, యభంగుర, గంగ, భారతీ
శ్వరుపురిచుట్టి దేవమునిసన్నతయై ప్రవహించునిచ్చలున్ ॥ 24

వ॥ ఆగంగ యందునుండి పూర్వాదిచతుర్దిక్కుల యందును గ్రమంబున, సిత, అలకనంద, చక్షువు, భద్రయునను నామంబులుదాల్చి, నాలుగు ప్రకారంబుల జగతికి డిగ్గినముద్రంబుచొచ్చె, తత్ప్రకారంబువినుము. అందు సిత యనుగంగ తూర్పుడిగ్గినగంబులతిక్రమించి భద్రాశ్వవర్షంబుఁజొచ్చి ప్రవహించి పూర్వసాగరంబుచొచ్చె. అలకనంద దక్షిణంబుడిగ్గి శైలముల తిక్రమించి భారతవర్షంబుచొచ్చి సప్తవిధంబుల దక్షిణసాగరంబు చొచ్చె. చక్షువు, పశ్చిమంబునకు డిగ్గి గిరులతిక్రమించి కేతుమాలవర్షంబు చొచ్చి పశ్చిమార్ద్రంబు ప్రవేశించె. భద్రయును త్తరంబు డిగ్గి గిరులు త్తరించి కురు వర్షంబుచొచ్చి యుత్తరముద్రంబు ప్రవేశించె. మేరు పూర్వపశ్చాద్భాగంబుల ననిల నిషధాయామంబులై మాల్యవ, గంధమాదన శైలములు వెలయు. తన్మధ్యంబునం గదా మేరునగంబు భూపద్మంబునకుఁ గర్ణికా కృతంబరఁగె. అప్పద్మంబునకు మర్యాదాశైల బాహ్యభాగంబు భారత, కేతుమాల, భద్రాశ్వ, కురువర్షంబులు పత్రంబులై యొప్పు. జతర, దేవకూటంబులను రెండు పర్వతంబులు దక్షిణోత్తరాయామంబులై నీల, నిషధపర్వత ప్రమాణంబునఁ బూర్వమర్యాదా పర్వతంబులు వెలయు. గంధమాదన సంజ్ఞంగల రెండుపర్వతంబులు పూర్వపశ్చిమాయామంబులై అశీతినహస్త యోజన ప్రమాణంబున సముద్రాంతర్వ్యవస్థితంబులై దక్షిణ మర్యాదాపర్వతంబులు వెలయు. నిషధ, పారియాత్రంబులను రెండుపర్వతంబులు మేరుపశ్చిమ మర్యాదాపర్వతంబులు, జతరదేవకూట ప్రమాణంబులై వెలయు. త్రిశృంగ జారుధి సంజ్ఞలంగల రెండు పర్వతంబులు గంధమాదనా యామంబులై సముద్రాంతర్వ్యవస్థితంబులై యుత్తరమర్యాదా పర్వతంబులు వెలయు. మేరుపునలుదిక్కులం బ్రవహించిన గంగాప్రవాహంబులతోఁ బెరయుకేసర పర్వతంబులతిరమ్యంబులై యొప్పు. ఏతచ్చైలాంతరద్వోణులు సిద్ధ, చారణ, గంధర్వసేవితంబులై వెలయు. అందులక్షి, విష్ణుగ్ని, సత్యాదిదేవతలకు వాయుతనంబులు పెక్కులుగలవు ఆదోగ్రులయందు మఱియుఁ గాననంబులు, త్రితంబులు పెక్కుగలవు. అందుకిన్నర, గంధర్వ, యక్ష, రక్ష, దానవుల

హర్షిశలంగ్రీడింతురు, ఇవిభూస్వర్గంబులు, ధర్మిష్ఠులకు నివాసంబులగు. సావ
కర్తలకగమ్యంబులై యుండు. 25

క॥ వనజాతపత్రనేత్రుడు, మునివరభద్రాశ్వవర్షమున హయశిరుఁడై ।
అనిశంబునుండు నచ్చటి, జనములుఘనభక్తి యుక్తిసతతముగొలువన్ ॥ 26

చ॥ కమలదళాయతాక్షుఁ డనుకంపదలిర్పంగఁ గేతుమాలన
ర్షమున వరాహమూర్తియయి రాజిలుఁగూర్చి శరీరధారివి ।
భ్రమగతినుండు నెప్పుడును భారతవర్షమునందు మత్స్యభా
వమున వసించియుండుఁ గురువర్షమునందు మునీంద్రచంద్రమా ॥ 27

ఉ॥ అంతటనిండియుండు కమలాయ తనేత్రుఁడువిశ్వరూపుఁడై
యెంతని చెప్పుదున్నునికు లేశ్వరయీనిఖిల ప్రపంచమున్ ।
వింతగఁదాల్చి యాత్మయయి విష్ణుఁడధీశ్వరుఁడుండుఁగాన ని
శ్చింతతనింతయుం దెలిసి చిత్తమున న్నెల కొల్పుమెప్పుడున్ ॥ 28

వ॥ ఈనవవర్షంబులందును, ప్రత్యేకంబ కులపర్వతంబు లేడేసికలవు, అందులం
బుట్టిన నదులు శతసంఖ్యంబులు, హిమవద్దక్షిణ మధ్యంబు నవసహస్రయోజన
విస్తారంబైన భారతవర్షంబు స్వర్గాపవర్గకాములకు తిర్యక్త్వనరకగాములకుఁ
గర్భభూమియైయుండు॥ 29

చ॥ అనఘమహేంద్ర సహ్యామలయంబులు శక్తిమదృశవంతముల్ ।
ఘనమగువింధ్యమున్ బఱపుగల్గివెలింగెడి పారియాత్రమున్ ।
పనుపడియుండు నెప్పుడును భారతవర్షమునందు దేవతా ।
జనవినుతోన్నత క్రమవిశాలతన చ్చకులాచలేంద్రముల్ ॥ 30

వ॥ ఈభారతవర్షంబునను, నింద్రద్వీపంబును కసేరుద్వీపంబును, గభస్తిమద్వీ
పంబును, నాగద్వీపంబును, సౌమ్యద్వీపంబును, గాంధర్వద్వీపంబును, వాకుణ
ద్వీపంబును, సాగరసంవృతద్వీపంబును ననఁ దొమ్మిదిద్వీపంబులు సహస్ర
యోజన విస్తారంబులై యుండు. అందుఁ దొమ్మిదివదగు నీద్వీపంబు సాగర
వేష్టితంబై, దక్షిణోత్తరంబులు సహస్రయోజన విస్తారంబై యుండు. అందుఁ
బూర్వభాగంబునఁ గిరాతులును, బశ్చిమభాగంబుగ యవనులును, మధ్య
భాగంబున బ్రహ్మ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులును, స్వప్రతినిరతులై
యుండుదురు. శతద్రు, చంద్రభాగాప్రముఖనదులు హిమవత్పాదసంభ
వంబులు, వేదస్తోతిప్రముఖనదులు పారియాత్రోన్నతంబులు సర్వదా సుర
సాదులు వింధ్యనిర్గతంబులు. తాపిర, యోగ్లే, నిర్వింధ్యాదులు ఋషభ

పర్వతసంభవంబులు గోదావరీ, భీమనదీ, కృష్ణవేణ్యాదులు సహ్యాపాదోద్భవములు. త్రిసామా, ఋషికుల్యాదులు మహేంద్రవర్షపర్వత సంభవంబులు, కృతమాలా, తామ్రపర్ణిప్రముఖనదులు మలయోద్భవములు. ఋషికులా. కుమార్యాదులు శక్తిమత్స్యాదసంభవములు. వీనివలన నుపనదులు వెక్కుగలవు. అందుఁగురు, పాంచాలాదిమాధ్యదేశజనులును, బూర్వదేశాదినివాసులును, మద్రధామాంబ, పారసీకాదులును, నీనదులజలంబులు ద్రావుచుఁ దత్సమీపంబున హృష్టపుష్టజనాకులులై వసించుదురు ॥ 31

చ॥ పరుసకృతంబుత్రేతయును ద్వాపరముం గలి సంజ్ఞితంబులై పరగుయుగంబు లెప్పుడును భారతవర్షమునందగాని, కిం । పురుషముఖావ్వవర్షములఁ బొందవుదాన, తపో, ముఖక్రియల్, పరముగుఱించి చేయుదురు భారతవర్షమునందు సత్తముల్. 32

చ॥ ద్వీపంబులందు జంబూద్వీపంబు త్తమంబు. దానియందు యజ్ఞపురుషుండైన శ్రీమన్నారాయణుండు పురుషులచేత యజింపఁబడు. సత్పురుషులు పరలోకార్థంబు సత్క్రియలుచేయుదురు. తక్కినద్వీపంబుల నన్యప్రకారంబున భజియింతురు. జంబూద్వీపంబునందు భారతవర్షంబు శ్రేష్ఠంబు. ఇదికర్మభూమి. తక్కినవి భోగమూలములు. అనేకజన్తసహస్రంబులకుఁ బుణ్యసంచయంబువలన జంతువు భారతవర్షంబునఁ బురుషుండైన జనియించు ఈ యర్థంబు నకు దేవగీతలుకలవు. వాని యర్థంబువినుమని శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె. 33

చ॥ అమలతస్వర్గమోక్షముల కాదరువై తగుభారతాఖ్యవ, ర్షమున జనించినట్టి పురుషప్రకరంబతి ధన్యమెట్లనన్ । తమతమ నిత్యకిర్తనముదాయము తత్ఫలకాంక్షమాని శ్రీ, రమణునిఁ జేర్చి పొందుదురు ప్రస్ఫుటతన్తహానీయధామమున్ ॥ 34

చ॥ తెలియక మోసపోతిమి కదీయత దెచ్చినకర్తమింకినన్, పలుపలుకేల శీఘ్రమున భారతవర్షమునందుఁ బుట్టినే । ర్పలవడభక్తియుక్తి జలజాయతలోచను పాదపద్మముల్ గొలుతుము ముక్తికై తలఁపఁ గొంచెమెతస్సహిత ప్రభావముల్ ॥ 35

చ॥ అనిచెప్పి మఱియు నిట్లనియె ॥ 36

గీ॥ బ్రహ్మవిద్వార నవవర్ష పరిమితంబు, లక్షయోజన విస్తారలక్ష్మితంబు । లై నయ్యాదీవిచుట్టు చోద్యముగనుండు, ఘోరనీరధి లక్షయోజనమితంబు ॥ 37

క॥ లక్షద్వయయోజనమిత, లక్ష్మీతమైజలధిఁ జాట్టిపల్లక్షద్వీపం ।

బక్షీణవైభవాధ్యజ, సత్కేమదమగుచు వెలయునవ్యవృత్తిభన్ ॥

38

ప॥ ప్లక్షద్వీపేశ్వరుండైన మేధాతిథికి శాంతభయుండును, శిశిరుండును, సుఖోదయుండును ఆనందుండును, శివుండును, తేమకుండును, ధ్రువుండును, నననేడురుపుత్రులుపుట్టి ప్లక్షద్వీపంబునకు రాజులైరి. వారిపేరన పూర్వవర్షంబు మొదలుకొని ప్రదక్షిణంబుగాఁ గ్రమంబున శాంతభయవర్షంబును, శిశిరవర్షంబును, సుఖోదయవర్షంబును, ఆనందవర్షంబును, శివవర్షంబును, తేమకరవర్షంబును, ధ్రువవర్షంబును నననేడువర్షంబులయ్యె. ఈవర్షంబులకు మర్యాదా శైలంబులుగోమేధ, చంద్ర, నారద, దుందుభి సోమిక, సుమనో, వైభాజనామంబులంగలిగి యేడుపర్వతంబులు గలవు. ఈ వర్షాచలంబులయందును వర్షంబులయందును బ్రజలుదేవ, గంధర్వసహితులై వసియింతురు.

40

గీ॥ అందునధిక సమృద్ధంబులైన పుణ్య, జనపదంబులు పెక్కుండు జనునక్కెల్ల ।

వ్యాధులునునాధులును లేవు వలసినట్లు, సర్వకాలనుఖంబులు సంభవించు॥ 41

ప॥ ఆవర్షంబులకు ఆను, తప్త, శిఖి, విపాశ, త్రిదివ, అమృత, సుకృత, అను నామంబులంగల సముద్రగామినులైన సప్తనదులుగలవు. మఱియును ఝడ్రనదీపర్వతంబులును సహస్రసంఖ్యలుకలవు. తన్నదీజలపానంబుచేసిన జనులు జేవసమానులగుదురు. ప్లక్ష, శాల్మల, క్రౌంచ, కుశ, శాకద్వీపంబులను పంచద్వీపంబులందును శ్రేతాయుగ సమానకాలంబు వర్తించు. మానవులు పంచసహస్రవర్షంబులు పరమాయువుగాఁ బ్రదుకుదురు. ఆద్యకులును, కురువులును, విదులును, స్వాభావులును, ననుసంజ్ఞలంగలిగి క్రమంబున బ్రహ్మత్రయవైశ్య, శూద్రులువర్తిల్లుదురు. ఆద్వితీయద్వీపమధ్యంబున జంబూద్వీప ప్రచూణంబైన ప్లక్షపృథ్వింబులు వెలుగొందు, తన్నామంబు సంగదా యాద్వీపంబు ప్లక్షద్వీపంబనంబరంగు ॥

42

క॥ విప్రక్షత్రియవైశ్యుల, తిప్రీతితలిర్వనందు దేవౌత్తము, ల ।

క్షీప్రియువిహితక్రతుక, ర్షప్రవణమనస్కులగుచు మదిఁగొల్తురిన్ ॥

43

సీ॥ పాండిత్యలక్షణ! రెండులక్షలయోజ, సములవెడల్పున సమరియిత్తు ।

రసపరిపూరితార్ణవముప్లక్షద్వీప, ధరణిమండలిఁ జాట్టితనరుచుండు ।

డంబై నయిత్తురసాంబుధిఁజాట్టి చ, తుర్లక్షయోజన స్తుత్యమైన ।

నెడలుపుకాల్తలద్వీపంబుగలదు త, ద్విభుఁడు వపుష్పంతుఁడ భయులైన ॥

గీ॥ సందనుల నేడ్వరనుగాంచి యంధటికిని, శాల్మలముపంచియిచ్చె తత్సంజ్ఞ నేడు ।
వర్షములు దానఁబరఁగఁడద్వర్తనంబు, తెలియఁజెప్పెదవినుముసందియమువీగ॥

వ॥ శాల్మలదీప్తిపేళ్ళరుండైన వపుష్పంతునకు శ్వేతుండు, హరి, జీమూతుండు,
లోహితుండు, వైద్యుతుండు, మానసుండు, సుప్రభుండు, నననేడ్వరుపుత్రులు
గిలిగిరి. వారిపేర నేడువర్షంబులుగలిగె. కుముదంబు, ఉన్నతంబు, వలాహ
కంబు, సంజీవన్యాది మహాషధులుగల ద్రోణంబు, శంఖంబు, మహిషంబు
కకుద్ధంతంబు, నననేడు మర్యాదాపర్వతంబులు ; యోని, తోయ, అతితృప్త,
పంచ, వృక్ష, విమోచని, నిశ్చుత్తి అను నామంబులుంగల యేడునదులు
నకలకల్తప్రసాదములుగలవు. అందు కపిలారుణ, పీత, కృష్ణ, వర్ణంబుల
చాతుర్వర్ణ్యంబు బరఁగు. 45

గీ॥ వాయుభూతుండైన వనజాతలోచను, సఖిలవర్ణ జనులు ననుదినంబు ।
యజనశీలురగుచు సర్పింతురతిభక్తి, దెలివి, శాల్మలమనుదీవియందు॥ 46

క॥ దేవతలెప్పుడు మూడవ, నీవిశ్మానానవులఁగూడి దిరుగుదురతి శో ।
భావహము శాల్మలద్రుమ, మావసుమతిసుండునున్న తాకృతియగుచున్ ॥ 47

వ॥ అదియును లక్షద్వయయోజన విస్తారంబుకలదు. తన్నామంబునఁ గదా
శాల్మలదీప్తిపంబనంబరఁగు. చతుర్లక్షయోజన విస్తారంబైన సురార్ణవంబా
శాల్మలదీప్తిపథిరణిం జుట్టియుండు. 48

ఉ॥ ఓపరమర్దిపుంగవ సురోదధి చుట్టునఁబెంపుతోఁ, గుళ,
దీప్తిపముపొల్పునందుఁగల ధీరజనుల్ దివిజోపమానులై ।
యేపుననుందురందనుగు నెన్నిదిలక్షలయోజనంబులకొ,
శ్రీవటమున్ దివస్సతిపురికొ హరియించుచునుండు నెప్పుడున్ ॥ 49

వ॥ కుళదీప్తిపేళ్ళరుండైన జ్యోతిష్పంతునకు ఉద్యోగుండును, వేణుమంతుండును,
స్వరధుండును, లంబనుండును, ధృతియును, ప్రభాకిరుండును, కపిలుండును,
నననేడ్వరు కొడుకులుదయించిరాజులైరి. వారిపేరన సప్తవర్షంబులయ్యె.
విద్రుమంబును, సోమశైలంబును, ద్యుతిమంతంబును, పుష్పనంతంబును,
కుళేశయంబును, హరియును, ముదరంబును, నననేడు పర్వతంబులు, ధూత
పాపయు శినయు, పవిత్రయు, సమతియు, విద్యుద్గంధయు, మహియు,
అన్యయు, అనఁగ్రమంబున నేడువర్షంబులందు నేడునదులుకలవు. దమన,
శుష్కనగ్, స్నేహ, మందేహసంజ్ఞలంగల బ్రహ్మకృతియ వైశ్యశూద్రులు,
స్వకర్తనిరతులై, అనపేక్షితకర్తృఫలులై, బ్రహ్మరూపకుండైన జనార్దనుయ
ఁతురు. 50

విష్ణు పురాణము

అలఘుశక్తీస్వీపము తా, వెలయుఁ గుశ స్తంబసంజ్ఞ విను తత్కుశమున్ ।

చలువై మను నాలుగుల. క్షులయోజనముల మితిమున గణుతింపంగన్ ॥ 51

ఽష్టలక్షయోజనాతి విస్తారమై. తగుఘృతాభివెలయు దానిఁజుట్టి ।

యాఘృతాభిఁ బుట్టియవలక్కొంచవ్వీప. మనఁగ వ్వీపమమరు, మునివరేణ్య॥52

ఆక్కొంచవ్వీపంబు షోడశలక్షయోజన విస్తారంబై వెలయు, క్కొంచవ్వీపేశ్వరుం డైన ద్యుతిమాతొనకఁ గుశలుండును, మనుగుండును, ఉష్ణుండును, పివరుం డును, అంధకారుండును, మునియు, దుందుభియును, సననేడువురుపుత్రులు పుట్టి క్కొంచవ్వీపంబునకు రాజులైరి. వారిపేరిట సప్తవర్షంబులై, దేవ, గంధర్వసేవితంబులయ్యె. క్కొంచుంబును, వామనంబును, అంధకారంబును, రత్నశైలంబును, దేవ్రౌత్పత్తియు. పుండరీకవంతుంబును, దుందుభియును సన నేడువర్షాచలంబులు పరస్పరస్విగుణంబు లై యుండు. ఈవర్షంబులయందు వర్షాచలంబులయందు, దేవసమానులై జనులు నిరాతంకులై యుండుదురు. గౌరియు, కుముద్వతియు, సంఖ్యయు, రాతియు, మనోజవయు, జ్యోతియు, పుండరీకయు సనునేడువర్షనదులుగలవు. మతియు క్షుద్రనదులు సహస్ర సంఖ్యలుకలవు, పుష్కరపుష్కల ధన్యాఖ్యాతసంజ్ఞలంగలిగి చాతుర్వర్ణ్య జనంబులు వెలయుదురు.

53

౧॥ ఎంచన్ శక్యముగాని వైభవముతోనిజ్యావిశేషంబునన్

చంచద్భక్తితలిర్పఁగాఁ గొలుతురిచ్చాపూర్తిపరిల్లగా ।

ప్రాంచల్లీలల దుస్రరూపుడగు పద్మాధీశ్వరున్నిత్యమున్ ।

క్కొంచవ్వీపనివాసులౌ జనులునిర్ద్వంద్వత్వయుక్తాత్ములై ॥

54

ii॥ షోడశలక్షయోజన విస్తారంబైన దధిసముద్రం బా క్కొంచవ్వీప ధరణింజుట్టి యుండు. ఆవలద్వాత్రింశల్లక్ష యోజనవిస్తారంబై శాకద్వీపంబాదధిసము ద్రంబుఁజుట్టియుండు శాకద్వీపేశ్వరుండైన భవ్యునకు జలజండును, కుమారుండును, సుకుమారుండును, మగీచకుండును, కుసుమోత్కరుండును, మోదారియు, మహాద్రువుండును సననేడువురుపుత్రులుపుట్టి శాకద్వీపంబునకు రాజులైరి. వారిపేరనావ్వీపంబున సప్తవర్షంబులయ్యె. ఉదయగిరి, జలాధారంబు, రైవతరశ్యామంబు, అంభోగిరి, అంచికేయంబు, రమ్యంబు, కేసరి, అనియెడి మర్యాదాపర్యవంబులుగలవు. తద్వీపమధ్యంబున సిద్ధగంధర్వసేవితం బై, సర్వాహ్లాదకరంబైన, శాకవృక్షంబువెలయు, తన్నామంబునంగదా యా ద్వీపంబుశాకద్వీపంబనంబరఁగె. అందుఁబుణ్యజనపదంబులు వెక్కుకలవు. సుకుమారి, కుమారి, కధిని, వేణుక, ఇక్షు, ధేనుక, గభస్తి, అనునామంబు

లంగల సప్తనదులుగలవు. మఱియుండక్కిన త్సుద్రనదులును, గిరులును, ఆయుతసంఖ్యలుగలవు. ఈవర్షంబులు స్వర్గతుల్యంబులై, ధర్మసమేతంబులై యుండు. ముద్ర, మగధ, మానస, మండగసంజ్ఞలంగలిగి క్రమంబున బ్రహ్మ, త్మత్రయ, వైశ్య, శూద్రులు ధర్మోపేతులై వర్తిల్లుదురు. 55

క॥ శ్రీకాంతాధీశుడు, సూ, ర్వాకృతిధరుడగుచు సద్వరార్చితుడగును । శ్లోకులగుమానవులచే, శాకద్వీపంబునందు సౌజన్యనిధి ॥ 56

నీ॥ ఋషివర ముప్పదిరెండు లక్షలయోజ, నములవెడల్పున సమితమహిమ । గలదుగ్ధవార్ధికాక ద్వీపధరఁజుట్టి, పోలుపొందు నవ్వలపుష్కరాఖ్య । మైసద్వీపముగల దటువదినాలుగు, లక్షలమిలిమున శ్లాఘ్యమగుచు । తస్త్వీపపతియగు ధార్మికాగ్రణిసవ, నుండు పుత్రకలున్నుతిచరితుల ॥ 57

గీ॥ నిరీపురినిగాంచి వారికినిచ్చిన్దీప్తి, మమృహాత్ములపేర దివ్యంబులైన । [ణ్య ॥ సర్వములురెండు వెలయు పావనములొచు, వినుము తన్నామధేయముల్తునివరే

న॥ మహావీరుండును, ధాతకియు ననవారిపేర పుష్కరద్వీపంబున మహావీరవర్షంబును, ధాతకివర్షంబును సనఁబరఁగె. ఆరెండువర్షంబులనడుమ లక్షయునేబది నేలయోజనంబులపొడవును, సంతియవెడల్పును, నై, మానసోత్తరంబును, సర్వపర్వతంబు పుష్కరద్వీప మధ్యంబున సుభయవర్షంబులకు, మర్యాదాచలంబై మండలాకారంబున నుండు. దానియుభయపార్శ్వంబులంగదా దుగ్ధాబ్ధిచుట్టున మహావీ ధాతకి వర్షంబులు ఎలయాకారంబులై యుండు. అందు మానసోత్తర బాహ్యంబున మహావీరవర్షంబును, మానసోత్తరంబు నకు నివ్వలిభాగంబున ధాతకివర్షంబునునుండును. అందలి జనులు నిరామయులును, నిర్వికారులును, రాగద్వేషవర్జితులును, నుత్తములును, ఈర్ష్యాసూయాభయ, కోభ, దోష, లోభాదివర్జితులునునై పదివేలేండ్లు బ్రతుకుదురు. ఆవర్షద్వీపంబునందును, నదులును, శైలంబులునులేవు. నిర్ణాశ్రమంబులును, వర్ణధర్మంబులును, త్రయీ, వార్తా, దండనీతి, శుశ్రూషలునులేవు. భౌమస్వర్గంబనంబరఁగునందు దేవతులులై జనులువర్తిల్లుదురు. 58

ఉ॥ ఓధరణీసుర ప్రవర ! యొప్పుగు నా వెనుకీనినొక్కొక్క గ్రోధమువ్రామయానగతి రోధసిరోధక విస్ఫురస్సహోచ్చేదముదానియందు సరసీరుహగర్భ నివాసమొప్పుశోభాధరితాంబు లామరవిహార నిశాంతినితాంత కాంతియై ॥ 59

వ॥ చతుష్పద్మిలక్షయోజన విస్తారంబున స్వాదూడక సముద్రం బా పుష్కరద్వీపంబుంజుట్టియుండు. ఇవిధంబున సప్తద్వీపంబులును, సప్తసముద్రంబులచేత

నావృతంబులై యుండు, ద్వీపసముద్రంబులుత్త నోత్తరద్విగుణంబులై
యుండు. 60

చ॥ శమగుణభూషణా! వినుము సర్వపయోధులనీరు తారకా
రమణుడు పూర్వశైల శిఖరంబునఁ దోచిన నస్తశైల శృం ।
గముఁడకేగినన్ గడఁగిగాఢతరస్థితి పొంగు గ్రుంగుని
త్యము శితకృష్ణపక్షములయందు నమందతరాద్భుత క్రియన్ ॥ 61

వ॥ చంద్రోదయాస్తమయంబుల సముద్రోదకంబులు వెయ్యిన్నేనూరు అంగు
ళంబుల పొడవు పొంగుచుం గ్రుంగుచునుండు. పుష్కరద్వీప నివాసులకు వడ్డ
సోపేతంబులైన భోజనంబులు తలంచి సంతన తనకుఁదాన సంభవించు.
స్వాదూదకసముద్రంబునవ్వల ఈ భూమండలికి నినుమడిచై యేజంతువులును
లేనికాంచనభూమికలదు. దానియవ్వల పదివేలయోజనంబుల నెడల్పునంతియ
పొడవునుండగ వలయాకారమున లోకాలోక పర్వతంబుకలదు. ఆదితమో
వృతంబై యుండు. ఇవ్విధంబున ॥ 62

క॥ పంచాశతోక్తిసమ, భ్యంచితయై భూతధాత్రి బరఁగుచు నుండున్ ।
చంచద్వీపంబుధిగిరు, తెంచండనమోఁడనుండు నిధప్రతిభన్ ॥ 63

గీ॥ వినుముమునినాథ డెబ్బదివేలయోజ, నములదళమిమ్మహీస్థలి యమితభూత ।
కోటికాథారమై యుండుహోటకాంబగునివిలాసంబిదంతయునని యెఱుంగుము ॥

శా॥ భూవిస్తారసముచ్ఛ్రయంబు లతివిస్ఫుర్జదంతి జెప్పితినే
స్రావ్యంబలరారఁగావినఁడున్ పాతాళవిస్తామున్ ।
శ్రీవైచిత్ర్యములందు దైత్యదనుజశ్రేణీభుజంగేంద్రు లి
చ్ఛావృత్తి నివహరింపు చుండుదుగు శశ్వచ్ఛోభ భాగ్యాఘృతై ॥ 65

వ. అతలంబు, వితలంబు, నితలంబు, గభ స్తిమంతంబు, మహంబు, సుతలంబు,
పాతాళంబునన నేడుభేదంబుల నొకటొకటి దశసహస్రయోజన పరివృతంబై
యుండు॥ 66

శు॥ భూరివివేకవంశ! కనఁ బొల్పగునందుల శుక్ల కృష్ణవీ
తారుణవర్ణయుక్తిగల యద్రులు, భూములు, స్వర్గ రత్న శృం ।
గారసమేత సాధములు కాంచనపుణ్యపనీనదీసర
స్సారససారసారభ వశంవదసన్నద పట్నదంబులన్ ॥ 67

క॥ లీలమయినారదుఁడు పాతాళంబుననుండి దేవతాపురికిసము ।
ద్వీలగతి వచ్చియింద్రుం, జాలింపఁగఁ జెప్పినచటియతివై భవముల్ ॥ 68

నీ॥ అన్లదకారి శుభ్రాంచితమణులదా, నవడై త్యనాగకన్యా శతముల ।
గీరివాదనసృత్యకేళుల గంధమా, ల్యానులేపన భూషణాంబరముల ।
ప్రాజ్యలనదృక్ష్మ భోజ్యపానంబుల, హంసశోభిత కమలాకరముల ।
కీరపుంస్కోకిలాధార వనంబుల ననుపమక్రీడా మహాచలముల ॥

గీ॥ బహుళతరభాగ్య భోగ్యనంపదలనధిక, వైభవస్ఫుర్తుల, సువర్ణ వాసములను ।
ప్రబలిపాతాళలోక ముల్పరిహసించు, సారెసారకుఁగేరుచు స్వర్గపురిని ॥ 69

వ॥ ఆలోకంబుల సూర్యచంద్రతమఃప్రసారంబును, కాలకరణయులేడు, దాని
క్రిందట ॥ 70

నీ॥ తనఫణాతతులనిద్దపుమణిద్యుతిచరం, పరలు బాలారుణ ప్రభలనీన ।
తనమహాన్నత దీర్ఘతనుకాంతసంపూర్ణ, స్ఫుర్తియ శశిభాస్ఫుర్తిజూప ।
తనవిశాలాంతోయ నవీనచాకచ, క్షయముక్ముఖిటిక చీకటులుచూప ।
తనమహానిశ్వాసధారా ప్రవాహముల్, విలయజంఘ్రామరుత్కలనఁడెలుప ॥

గీ॥ తరళహారము లురమునఁదారశైల, లురదమరవాహినీ ప్రణాళులనదల్ప ।
తామరసనేత్ర తామసతనువనంతుఁ, దుర్వరాధలిఁ దలఁదాల్చియుండు నెపుడు॥

చ॥ ముసలహలాభిశోభిత సమున్నత దోర్మగుఁడేకకుండలో
ల్లనలనల్కపోలుఁడచల, స్వఫణాగ్ర మణిగణప్రభా
ప్రసరణరంజితాఖిలధరావలయుండు లయుండనంతుఁ
దుప్పసముగఁదాల్చు నీభువనపంక్తులతోడి యజాండ భాండమున్ ॥ 72

చ॥ మునివరుడైన గగ్గఁడుసమున్నతిఁ దత్పదపంకి జాతముల్
మనమునఁగొల్చి జ్యోతిషిక మార్గమనన్తళ బుద్ధిచేనెఱిం
గి నెఱినిమి త్రవేదియనఁ గీర్తితుడై దిగఁదన్నహత్త్వమిం
పెనయననంత మాశీతన నెంతురనంతుఁడటంచు సన్నునుల్ ॥ 73

చ॥ అలఘుతరత్వలీల విలయావసరంబునఁ దన్మృగాగ్నికీ
లలజనియించి రుద్రుఁడుచెలంగి జగత్త్రయ జంతుజాలమున్ ।
బలువిడిమింగుఁదన్నహిమపద్ధతివేదములై న నెన్నఁగాఁ
గలవె తదీయకీర్తనము కల్గెషనాశముగాదె సువ్రతా ॥ 74

వ॥ ప్రళయకాలవ్యాజృంభమాణానంత ముఖపరంపరా సముద్భూత జాతవేదశిఖా
నిష్క్రాంతి సమున్మిద్రుండగు నుద్గుండుసంకర్షణాతన్మకుండై జగత్త్రయంబును
స్రంగునని చెప్పిశ్రీపరాశరుండు మైత్రేయన కిట్లనియె ॥ 75

గీ॥ అవలజముని క్రిందననువ్రేందనరక వా, నములు వెక్కుగలవు సంయమింద్ర ।
అందుచాప నిరతులౌ జనంబులు వసింతురు దురంత ఘోరదుఃఖులగుచు ॥ 76

వ॥ అవియు శౌరవంబును, సూకచంబును, శోభంబును, తారంబును, విశేషనంబును, మహా జ్వాలంబును, తప్తకుంభంబును, లవణంబును, శిరోహితంబును, గుధిరాభంబును, వైతరణియు, క్రిమిశంబును, క్రిమిభోజనంబును, ఆసిపత్రవనంబును, లాలాభక్షంబును, పూయచానంబును, వహ్నిజ్వాలయు, అధశ్శిరంబును నందంశంబును, తమంబును, ఆవిచియు, శ్వభోజనంబును, అప్రతిష్ఠంబును, సువీచియు, మొదలైన నరకింబులు, భృశదారుణంబులు, శస్త్రాగ్నిభయదాయకంబులునై, వెక్కుకలవు, అవియు, యమశాసనాగ్నినంబులై యుండు ॥ 77

సీ॥ పక్షచాతితః గూటసాక్షివల్కిలః దురాచానండు స్త్రాపించురాక్షసంబు ।
భూగ్రహహత్యాకారి పునహంతగోహంత, నిలుతునిరోధమన్నిరయచరణను ।
మధుపవిప్రఘ్నహేమక్లేనులను విరిజోడియు బడుదురు సూక్ష్మమున ।
క్రౌంచునఁగోడలిగూతును గెలికిన వాడు మహాజ్వాలవాసియగును ॥

గీ॥ తుత్త్రకులజనివై శ్వనిఁ జంపితఁడు, భగినిగిలిసినవాఁడును భయ నిఁజఁపి ।
నతిఁడు గురుతిల్పగుండును నధిపసింతు సుభయతి తప్తకుంభాఖ్య నతివనతి ॥

క॥ గురులకు నవమతిచేసిని గురుచాపుండు వేదనిందకుండు సత్కీర్తయకా ।
ర్యరతుఁ డగమ్యఁ గొందన నరుండును బోవుమీది అరణ్య రకింబులర ॥ 79

వ॥ మర్యాదాదూషకులు, దేవద్విజపితృదేవ్యులు, రత్నదూషకులును, క్రిమిభక్షణంబునంబడుదురు. దురిష్టకర్తలు క్రిమిశంబునంబడుదురు. దేవ, పితృ, సుర లకిడక భజించువారును, లాలాభక్షణంబునంబడుదురు. శిఖిణ్ణాదికర్తలు విశేషనంబునంబడుదురు. అనస్రతిపాదకుండును, అయాజ్య యాజకుండును నక్షత్రసూచకుండును, పంక్తివారికిడక తాను మృష్టాన్నంబు భుజించు వాడును, లాతౌ, మాంస, రస, తిల, లవణ, విక్రీతయయిన బ్రాహ్మణుండును నథోముఖ నరకంబునంబడుదురు. మార్జాల, కుక్కుట, చాఛగ, శునక, వరాహ, విహంగంబులారబెంచినవారు దానియందబడుదురు. రోగోపశీవియు, కైసర్తుండు, కుండాశియు, గరదండును, సూచకుండు, మాహిషకుండును, పర్వగామియు, గృహదాహకుండును, మిత్రఘ్నుండును, శాకునియు, గ్రామ యాజకుండును, సోమవిక్రీతయు, తుదికాఖ్య నరకింబునంబడుదురు. ముఖ హంతయు, గ్రామహంతయు, వైతరణింబుడుదురు. భసయావనమత్తులై మర్యాదతప్పినవారును, అశౌచులును, కుహనాశీవులును, కృష్ణాఖ్య నరకంబు

సంబడుదురు. వసంబులు నరుకువాడు అసిపత్ర వసంబునంబడు. గొఱియ
లనేలు వాడును, మృగవదాజీవియు, వహ్నిజ్వాలాఖ్యాబునం బడుదురు.
మఱియు ననేకవిధ శాపకర్తులనేకవిధ సరకంబులంబడి యుధోముఖులై
దుఃఖించుచు దేవతలంజూచుచుందురు. దేవతలును, సహోభాగంబున సర
కమగ్నులగు నానరులంజూచు చుందురు || 80

గీ॥ స్థావరంబులు క్రిములు సజ్జములుపక్షు లఖలపశువులు నరులుధర్మాభిరతులు ।
త్రిదశులునుమృక్తులునుసన తెలియనరుసనొక్కటాకటికిసహస్రభాగోన్నతములు॥

క॥ వినుజంతుతతులును క్తికి జనుసంతకు నిలువవలయు స్వర్గనివాసం ।
బుననగి వాసమున నిట్లనిచెప్పిరి బ్రహ్మవేత్తలైన మునింద్రుల్ ॥ 82

సీ॥ అఘములుచేసి ప్రాయశ్చిత్తవిముఖుడై, నరుడు ప్రవేశించు సరకవసతి ।
సంబుకొలది నేర్పఱచిరి సరణి ప్రాయశ్చిత్తవిధులు మన్వాదిమునులు ।
జనుడుపశ్చాత్తాపన నేర్తుడై హరిని, నలపోయఁజెడనిసాతకముకలదె ।
సకలతఃస్పృహనముదయాత్కిములై, వెలయు ప్రాయశ్చిత్తములకునెల్ల ॥

గీ॥ పరిమదు స్తరిదురిత భీకరము, పుణ్యాకరము, సాభాగ్యసంపదాకరము, సాఖ్య
కరము, శ్రీప్రస్థవిభునా మవరము, నిలఁపమునినరతి సేయఁమహిమయేమనఁగవచ్చు॥

క॥ కేపునుమాపునుపగలును శ్రీవతి నారాయణుని సేవజగద్ర ।
తాపాపాణునినరుడు ద్విపతిగతిఁ దలచిచాయ తీవ్రాఘములన్ ॥ 84

శా॥ శ్రీవిష్ణుస్మరణానుభావమున, సంపదాఘుడై ముక్తికిన్
బోవంబూనిన మానవైతమున కింపున్ బాపునా కాదీగో ।
కావాసంబుదలంచిచూచిన ఘనంబొనరితరాయమ్మును
మీన్మ వాచయమివ్వి ! యోగ్యులమతింబీచందముఁజూచినన్ ॥ 85

మ॥ జపహోమార్చనముఖ్య కర్మముల కింసంస్కరింపివై చిత్తమ
చ్చుపడిన్నిల్పి యనల్పహర్షముఁ మించుల్చాపు పుణ్యులచున్వ ।
గ్గ పతిత్వాదిఫలంబునైన గడువిఘ్నంబంచు భావించు మో ।
క్షుపదిప్రాప్తిమహాఫలంబునకు యోగప్రస్ఫునినానసా ॥ 86

గీ॥ అపునరావృత్తి మోక్షదాయకము వాను, దేవమంత్రజపంబు, భూదేవవర్య ।
దానితోసరిపోల్పఁగాఁ దరమె, సుకృత, మనఁగఁ జెడిపోవునాకవృష్టాతిశయము॥

సీ॥ కాపున కేయుఁబగలును శ్రీవిష్ణుసం, స్మరణంబొనర్చుచు నరుడునకల ।
కలుషనిర్ముక్తుడై కనఁడెన్నఁడునునర, కములుపుణ్యముసాతకమ్మననఁగ ।

- స్వర్గనరకములసంజ్ఞలు సుమ్మున్వ, ర్గము మనస్సంతోషకరము, దుఃఖ ।
కరమునరకము స్వర్గమునకు నరకము, నకుఁ గారణములు మనంబునువ్వె ॥
- గీ॥ కానపుణ్యమనన్ముఁడై కమలనేత్రు, ననుదినంబును మదినెన్నుకొనుచునుండు ।
జనుఁడునరకంబునకుఁ బోక శాశ్వత ప్రభావహరిలోక వాస వైభవముఁగాంచు ॥
- వ॥ విద్యావిద్యల, జ్ఞానాజ్ఞానపర్యాయంబులందు నరకప్రాప్తికారిణియైన యవి
ద్యంబరిహరించి నిఖిలశ్రేయస్సంపాదినియైన విద్యనాశ్రయించవలయు. ఇవి
ధంబుననైల, సాగర, సరి, ద్వీప, కాననంబైన భూమండలమందును, సర్వ
సాతాళంబును, నరకంబులును, సంక్షేపరూపంబునంజెప్పితి. అనిచెప్పి భువ
ర్లోకాదిలోకంబులు వినఁగోరు మైత్రేయునకు శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె. 89
- మ॥ రవిచంద్రసచర ప్రభాపటలిచే రంజల్లి సద్వీపవై
లననాంభోనిధియైన భూమికివిశాలత్వంబు తానెంత యెం ।
తవిశాలత్వము యాకసంబునకుఁ జోద్యంబై ప్రసరిల్లు ని ।
ట్లవధానంబున నాత్మలోఁదెలియు దివ్యజ్ఞానభవ్యాశయా ॥ 90
- సీ॥ ఉర్వీస్థలమునకు నొక్కయోజనలక్ష, మున సూర్యుఁడుండు సోముండురెంట ।
మూటనక్షత్రసమూహంబు లేనింట, సౌమ్యుఁడేడింటరాక్షస గురుండు ।
తొమ్మిదింట ధరాసుతుఁడు పదునొక్కట, సురమంత్రి పదుమూటసూర్యసుతుఁడు ।
పదునాలుగింట సప్తర్షి మండలముప, దేనింట నలఘుఁడొత్తానపాది ॥
- గీ॥ ఉగ్రకరునకుఁ బదివేలయోజనముల, క్రిందవిపరీతగతి రాహుకేతువనతి ।
యివ్వధంబున గ్రహములు ఋతుములును, దివి ప్రవర్తిల్లకమల సంభవకులీన ॥
- క॥ సకలజ్యోతిశ్చక్రము నకుమేదీ భూతుఁడగుచునభమున ధ్రువుఁడు ।
త్సుకతన్వర్తిలుచుండుం బ్రకటితతేజోవిరాజమానుండగుచున్ ॥ 92
- క॥ తెలియఁగయజ్ఞ ఫలంబున నలవడునీభూమి దీనియందునె యజ్ఞం ।
బులును ప్రతిష్ఠితములగు జలజాతాక్షుండె యిన్నిజగములువిస్తా ॥ 93
- క॥ ధ్రువునికి నూర్ధ్వంబున, భవ్యవిభవమునఁబొగడుగను మహాశ్లోకము, వి ।
ప్రవర ! యొకకోటిపాదపున నవిరళగతికల్పవాసులందుండురొగిన్ ॥ 94
- చ॥ అటకు, ద్వికోటియోజనసమంచితమౌజనలోకమందు ను
త్కటమతులాపితామహసుత ప్రవరుల్ ననకాదులుందురు ।
చ్చటుల వివేకపాకవిలసద్విమలాశయు లాత్మమానస
మృటసరసీజసాధతల సుస్థితపంకజమందిరాసఖుల్ ॥ 95

- క॥ జనలోకమునకునవ్వల నొనరుఁ జతుష్కృతిరూజనోత్సేధమునన్ ।
వినుతతపోలోకము సజ్జనసుతవై రాజదేవసంఘ వసతియై ॥ 96
- వ॥ సూర్యకిరణ దాహవర్జితులై వైరాజనామధేయ దేవత లా తపోలోకంబున
నుండుదురు॥ 97
- గీ॥ అనుపమంబై తపోలోకమునకుమీఁద నాఱుకోటఁబడవున సతులగతులఁ ।
బాగడుగనునత్యలోక మద్భుతవిభూతియొడియై బ్రహ్మలోకంబునడయహృదయ॥
- వ॥ ఆసత్యలోకంబున నవునర్జితకులు వసియింతురు॥ 99
- క॥ పాదాభిగమ్యమైభువి నేదివెలయుచుండు దానినెఱుఁగుమునీవ ।
త్యాదృతిభూలోకంబని భూదేవకులార్చ్యగణ్యపుణ్యచరిత్రా ॥ 100
- వ॥ ఆ భూలోక ప్రకారంబు నీకెఱింగించితిం గదాయనిచెప్పి మఱియు నిట్లు
నియె॥ 101
- క॥ మునిసిద్ధసేవితంబై యనఘంబై భూదివాకరాంతర్గతమై
పెనుపొందు భవన్లోకం బనవద్య ద్వితీయలోక మదియేనుమ్మీ॥ 102
- క॥ రవిమండలంబుమొదలుగ ధ్రువమండలిదాక, పెంపుతోవెలయుముని ।
ప్రవర! చతుర్దశలక్షము సువరాహ్వయలోక మఖిలసురసేవ్యంబై ॥ 103
- సీ॥ భూర్భువస్వలోకములు మూఁడుకృతకముల్, జనతపస్సత్య సంజ్ఞ ములుమూఁడు ।
నకృతకంబులు, కృతకాకృతకముమహా ల్లోకంబు, విను మునిలోకవినుత ।
యిట్లుమీఁదేడు క్రిందేడులోకంబులు, సమరుబ్రహ్మాండ మధ్యముననట్టి ।
యండంబులై ట సప్తావరణంబులు, దశగుణోత్తరములై తనరునవియు ॥
- గీ॥ జలదహనమారుతాకాశములునహంక్రి, యామహత్ర వృత్తితులుజుమ్మనీమదినిది ।
దలఁచుము, కపిత్థబీజసంతతితులఁ గప్ప చిప్పచుండంబుగాఁగ, నూర్జితవివేక ॥ 104
- క॥ అల కృతకాకృతకాఖ్యం, గలలోకము శూన్యమునను గల్పాంతమునన్ ।
పాలుపరి, చెడునత్యంతి, ప్రశయంబుననది వివేకపాకనిధానా ॥ 105
- గీ॥ అకృతకంబులుమూఁడునత్యంతవిలయ, సమయముననాశ మొందుసంయమివ రేణ్య
కృతకములుమూఁడుకల్పాంతహతములగును, తెలియుమవ్విధ మెల్లనందియముదీర॥
- వ॥ ఆబ్రహ్మాండంబునకు దశగుణోత్తరంబులై సప్తావరణంబులుండు. అనంతంబగు
ప్రధానంబున కంతంబులేదు. ఆప్రధానంబుకదా సమస్తంబునకు హేతుభూ
తయైన ప్రకృతియనంబరఁగు. ఆప్రకృతియందుఁగోట్టయుత సంఖ్యాతంబులైన
యండంబులావృతంబులై యుండు. దారువునందునగ్నియు తిలలయందు తైలం

బునుబోలి, ప్రకృతియందుఁ బురుషుండు వ్యాపించి చేతనాత్ముండై యుండు, ఈవ్రధాన పురుషులిద్దరును నన్యోన్యంబులుం గూడి సర్వభూతాత్మ భూతమైన విష్ణుశక్తి నాశ్రయించి దృఢసంశ్రయంబులై యుందురు. సర్వకాలంబునఁ బ్రధాన పురుషుడో భకారిణియై విష్ణుశక్తివెలయు. ఆవిష్ణుశక్తియ ప్రకృతిపురుషాత్మకం బైన జగంబువహించియుండు. విష్ణుశక్తిసంక్షోభితంబులగు ప్రకృతిపురుషుల వలన మహాదాదులు పుట్టు. వానివలన సురాసురాదులు పుట్టి వారిపుత్రపౌత్ర పరంపరలవలన జగంబు పూరితంబయ్యె. బీజంబువలన వృక్షంబుపుట్టి తత్పరం పరలవలన వృక్షపండుంబు నిండునట్లు సర్వబీజభూతుండైన శ్రీవిష్ణునివలన జగం బులు పుట్టెంగావున నిజ్జగంబు శ్రీవిష్ణుమయంబు ॥ 107

గీ॥ క్రతువుకర్తయుఁగ్రియయునుకర్కషలము, సకలమంశ్రంబులుసృగాదిసాధనములు | అరసిచూచినపుండరీకాక్షుండనుచు, నాత్మకలఁచుమునిజముసంయమివరేణ్య ॥

వ॥ అనిచెప్పి శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె॥ 109

క॥ విను భానుని యరదము మిం, టనుదొమ్మిదివేల యోజనంబులు పరవై ॥

పెనుపగు నీమాదండము, కనఁడగుఁడ ద్విగుణమగుచు గాఢవివేకా ॥ 110

వ॥ ఆసూర్యుని రథంబు క్రిందట నీమాదండంబునందగిలి నూటయేఁబది యేడు లక్షల యోజనంబుల వెడల్పై చక్రంబువెలయు త్రినాభికంబును, బంచారంబును, షడ్జేమికమును, అక్షయాత్మకంబును, సంవత్సరమయంబును నై, కాల చక్రంబు దానియంద ప్రతిష్ఠితంబగు. యుగంబునకుఁ బ్రథమాక్షంబు హస్తంబును ద్వితీయాక్షంబు దీర్ఘంబునునై యుండు. అందుయుగార్థంబు నందగిలి హస్తాక్షంబు, ధ్రువునకు నాధారంబై యుండు. ద్వితీయాక్షంబు యుగార్థంబునందగిలి చక్రసంయుగంబై మాససోత్రరంబునం బ్రవర్తిల్లు. నలుబదేనువేలున్నేనూరు యోజనంబులు ద్వితీయాక్షప్రమాణంబు. ఉభయ యుగార్థంబుల ప్రమాణంబును సక్షప్రమాణంబును సక్షప్రమాణంబు గాయత్రి, బృహతి, ఉష్ణిక్, జగతి, త్రిష్టుప్, పంక్తియనియెడు ఛందంబు లేడును సూర్యుని యరదంబులకు నశ్వంబులయ్యె॥ 111

సీ॥ పాకారినగరి పశ్చోకసార, యనంగ, వివిధసంపదలచే వెలయుచుండు |

యవరాజనగరి సంయమని, సమాఖ్య వి, స్ఫురితవైభవములఁ బొగడుఁగాంచు |

అబ్ధీకునగరి సుధాభిధాన, యనేక, భోగభాగ్యముల విస్ఫుర్తిగాంచు

కాబేరినగరి యోగ్యత విభావరి, యన, నిరుపమసౌఖ్య భాసురతఁగాంచు ॥

గీ॥ మాససోత్రరగిరికిఁ గ్రమమునఁ దూర్పు, నందు దక్షిణదిశయందు నభినాథు ।

దిక్షతూతంబునందు నుడిచియందు, నతుల సద్గుణ గణ్య సంయమివరేణ్య ॥

కా॥ భాతిందూర్చననుండి దక్షిణదిశా ప్రత్యగ్ధిశో దగ్గిశా
స్థితద్యోత వితానుడై పటుధనుఃకృష్టాశుగా శుక్రియశ్ ।
చేతో మోదముగాఁ బ్రదక్షిణముగాఁ జిత్రస్థితింద్రిమ్మరున్
జ్యోతిశ్చక్ర సమేతుడై యెపుడు ఖద్యోతుండు విప్రోత్తమా ॥ 113

వ॥ అహోరాత్ర వ్యవస్థాన కారణంబు భగవంతుడైన హరియకానెఱుంగుము.
ఉత్తరాయణంబు యోగులకు సకలక్షేశ సుఖయకరంబైన దేవయానవభం
బగు మార్గంబు. సర్వకాల ప్రభావుండగు సూర్యునకు నుదయాస్తమయంబులు
లేవు. ఏదీవివారి కెచటంగానొబడియె నాదీవివారి కెచట నుదయంబు ఎచ్చటం
గానం బడక యుండునది యస్తమయంబు. దర్శనాదర్శనంబుల, యుదయా
స్తమయంబులు. అర్కుడు శక్రాదుల పురంబుననుండి పురత్రయంబు స్పృ
శించుచుంజను. పురోభాగంబెంత దవృతపించు పృథ్వీశ్చ భాగంబుల యందు
నునంత మేర తపించు. ఊర్ధ్వభాగంబున మేరూపరిభాగముననున్న బ్రహ్మ
సభందపింపలేడు. బ్రహ్మసభాతేజః ప్రతిహతంబులై సూర్యకిరణంబులు మగు
డంబడు విసుము ॥ 114

చ॥ రవికిరణంబు లెప్పుడును రాత్రులయందు హుతాశుకీలలన్
దలివి వసించు నట్లన పదంపడి వహ్నియుభానుఁ జెందుతా ।
దివములయందు నట్లగుటదీధితి రేలుఁబగల్గు నహ్నికిన్
రవికిని మిక్కుటంబగు సనాతనధన్విధురీణవర్తనా ॥ 115

వ॥ అగ్ని సూర్యులు పరస్పరాను ప్రవేశంబున నాప్యాయనంబు నొందుదురు
ఉత్తరాయణ దక్షిణాయనాన్నింటింబగు సంవత్సరంబు దేవతలకు నొక్క
యహోరాత్రంబగు. అందు. 116

ఉ॥ తుంబురు నారదాచులతి దోహలులై తన కీర్తిపాడ ది
వ్యాంబుజలోచనాశతిములాడ జగంబులు వేడ్కఁగూడన ।
య్యంబరనుభ్యవీధిఁ గమలావుడు ద్రిమ్మరునంశుమండలీ
చుంబిత సర్వదిక్కుఁడగుచున్ ఎడిఁగుమ్మరిసారైకై వడిన్ ॥ 117

గీ॥ ఉష్ణకరుడు త్రరాయణం బొందునపుడు, మకిరమున కేగునంత కుంభంబునొందు ।
మీనమేష వృషంబుల కానుపూర్వి నరుగు, నామీఁదమిధునంబునాశ్రయించు ॥

ఉ॥ కర్కటకంబుద్రొక్కి కుతుకంబుదలిర్పఁగ సింహకన్యలం
దార్కొని, త్రాసువైనిలిచి తాలిమి వృశ్చికచాపయుక్తుడై ।
అర్కుడు దక్షిణాయన పథాధరణమునఁ ద్రిమ్యుత్ శుభో
దర్శగతిం, గ్రహాన్వయము దప్పక చెప్పఁగరాని వేడుకన్ ॥ 119

పంచచామరము॥ కొలందిగా ధ్రువుండు మేరుకూటలగ్నకాలచ

క్రలాలితాక్షరూఢుడై వికాసమొప్పఁ ద్రిమృదున్ ।

కులాలచక్రనాభియందుఁ గూర్చినట్టి మంటిము

ద్దలాగునన్ నిరంతరంబు తత్ స్థలంబునందగున్ ॥

120

వ॥ ఆయనద్వయంబునందును మార్తాండుండు శీఘ్రమందగతుల నడచుకతంబున
నహోరాత్రులల్పంబులును, నధికంబులును నై నడచు ॥

121

సీ॥ పంజగర్భశాపంబునఁ బ్రత్యహం, బును మృతిఁబొందుచుఁ బుట్టుచున్న ।
నిరుపమాద్ధతులు మందేహాభిభాసరా, తునులుసంధ్యలనచ్చి నవితుఁబట్టి ।
మ్రొగ నూహింతును మేదిసీనురులుసం, ధ్యోసాస్తిసేయుచు నుర్వివిడుచు ।
మేదురప్రణవనమేత గాయత్ర్యభి, మంత్రితార్థ్యాంబువుల్ మహితవజ్ర ॥

గీ॥ ధారలైతాకి డైత్యుల తలలువ్రుందు, మగుశిసంధ్యలఁబుట్టి యివ్వాక్కిజత్తు ।
రాతెతాయులువారు నిత్యంబునిట్ల, అహిమభానునినడక ప్రాప్తాణవరేణ్య ॥122

ఉ॥ ఆదినపిన్ననిండ్ల ప్రథమాహుతిచేఁ బరితుష్టినొందు ఛా
యాదయితుండు, దాన, దివిజారులడంగుడు రట్లుకానఁబ ।
ద్వోదరమూర్తిభానుఁ గరుణోదధి సంధ్యలఁ గొల్పఁగా దగున్
కాదనికొల్పఁడెవ్వఁడు వికర్తన హంతయతండ ధారుణిన్ ॥

123

వ॥ ఇట్లు మందేహుల జయించి ॥

124

గీ॥ లోకరక్షణపరులు సుశ్లోకులధిక, తరతపోధను లత్యంతధర్మపరులు ।

కీర్తనీయులునగు వాలఖిల్యముఖ్య, భూసురులరక్షఁ జెలిపొందిపోవునినుండు॥125

వ॥ నిమేషకాప్తకళాముహూర్త పరిమాణంబులు నీకుంజెప్పితిం గదా. అట్టి
ముహూర్తంబులు ముప్పది యహోరాత్రంబు. సూర్యరేఖోదయంబు
మొదలుకొని మూడేసిముహూర్తంబులు ప్రాత స్సంగవ, మధ్యాహ్న,
పరాహ్ణ, సాయాహ్నసంజ్ఞలం బరఁగు. ఇప్పదేనుముహూర్తంబులు దివం
బగు అంతియె రాత్రియగు. ఉత్తరాయణ, దక్షిణాయంబుల నహోరాత్రం
బులు వృద్ధిక్షయంబులం బొందు॥

126

గీ॥ మేషతులయందు మిహిరుండు వసియింప, సమమురేయిఁబగలు విమలచరిత ।
అగునుదక్షిణోత్తరాయణంబులు కర్కి, మకరములనినుండు మహిమనుండ ॥

వ॥ పదేనహోరాత్రంబులు పక్షంబు, పక్షద్వయంబు మాసంబు. మాసద్వ
యంబు ఋతువు, ఋతుత్రయంబయనంబు. ఆయనద్వయంబు సంవత్సరం
బగు, వినుము.

128

గీ॥ వరుససంవత్సరము బరివత్సరంబు, ప్రాప్తానోత్తమ యివ్వత్సర మనువత్సరంబు
రమునువత్సరమునుననంబ్ర భవముఖ్యవత్సరములై దుయుగమనవనుభవరంగు॥

వ॥ అందుఁ బ్రథమంబుసంవత్సరంబు, ద్వితీయంబు పరివత్సరంబు. తృతీయంబు
ఇవ్వత్సరంబు చతుర్థం బనువత్సరంబు. పంచమంబు వత్సరంబుగా నిట్లు
ప్రభవాది పంచవత్సరంబులు సౌర, చంద్ర, సక్షత్ర, సావనమాస వికల్పితం
బులై యుగమనంబరంగు. ఈభూమండలంబునకుఁ గడపలదైన లోకా
లోక శైలంబునకు దక్షిణంబును, నుత్తరంబును, వైష్ణవంబును, నగమూడు
శృంగంబులుగల నాదుమేవతాలలయందు మార్తాండుండఁ బైష్ణవతీ శిఖరం
బుననుండ దివారాత్రంబుల సమంబుగానడుచు. ఆసమకాలంబు విషువ
కాలంబనం బరంగిపుణ్యకాల బయ్యె. అందు దేవ, పితృకానంబులుచేసి
కృతకృత్యులగుదురు. శుక్లః క్షంతంబు పౌర్ణమాసిమనంబరంగు. కృష్ణ
పక్షంతంబు అమావాస్యయనంబరంగు ఆవర్ణమాసికి రాకయు ననుమతి
యును, అమావాస్యకు, శివవాలియు, కుహువునను నామాంతరంబులు
కలవు. మాఘ, ఫాల్గుణంబులును, చైత్ర, వైశాఖంబులును జ్యేష్ఠాషాఢంబు
లును, శిశిరసంతతి గ్రీష్మఋతువులు మూడు నుత్తరాయణంబు. శ్రావణ
భాద్రపదంబులును ఆశ్విజ, కార్తికంబులును మాగ్గశీర్ష పౌష్యంబులును
ననువర్షాశర, ద్వేమంత ఋతువులు మూడును దక్షిణాయనంబనంబరంగు. 127

చ॥ సరనుతచక్రవాళగిరి నాలుగు దిక్కుల లోకపాలురున్
పరమతపోధనుల్ నుగుణభాసురు లుత్తములున్నతి వ్రతుల్ ।
దురిత విదూరులుండుదురు దోహలమొప్పంగఁ గర్ణమాత్మజుల్
నిరతము లోకరిక్షణమనీష సశేష జగదితాధులై ॥ 128

వ॥ వారలు సుధన్వండును, శంఖపుండును, హిరణ్యోమండును, కేతుమంతుం
డును ననంబరంగుదురు. ఉత్తరంబు దేవయానమార్గంబనిచెప్పితిగదా; దక్షి
ణంబు పితృయానమార్గంబు. అందు నగ్నిహోతృలైన ఋషులు భూతారం
భకారియైన బ్రహ్మంబు చెప్పచు సంతతివిపో మర్యాదాశ్రుతంబులచేతఁ
బ్రతియుగంబులయందు బ్రహ్మసాపనంబు నేయుచుండుదురు. వారల మార్గం
బుగదాదక్షిణంబు. దక్షిణమార్గ ప్రవర్తనులు చచ్చుచుంబుట్టుచు యాతా
యాతంబునొంది భూతసంప్లన పర్యంతంబు నుండుదురు. దేవయానమార్గంబైన
యుత్తరాయణంబునందు, ఇంద్రియజయశీలురును, బ్రహ్మచారులును, విమలు
లును, సంసారదూరులును, ఊర్ధ్వరేతస్కులును, నైననుతీశ్వరులు భూతసంప్లన
పర్యంతంబును నెనియించి యుండుదురు. వారులులోభంబులేమిని న్యసాయ
వర్జనంబున కామాదిదోష రాహిత్యంబున సమృతంబునం బొందుదురు॥ 129

గీ॥ కమలభవునివగటి కడపలనకలభూ, తములువిలయ మొందు దానిపేరు ।

భూత సంప్లవంబు భూర్భువస్వస్వలోక. నాశకరము బ్రాహ్మణవరముఖ్య ॥ 180

చ॥ క్రమగతి బ్రహ్మహత్యయు తురంగమ మేధము చేసినట్టి దు

ర్దమ తమపాపకర్ముడును బ్రస్ఫుట పుణ్యచరిత్రుడు న్ యథా ।

ర్హమునిరయంబు నాకమున నంటవనింతురు భూతసంప్లవం ।

బమరిన దాక నితైఱఁగులై చను వేదవిధాన పథతుల్ ॥

181

గీ॥ ధరణినుండి ధ్రువపదముదాక భూతసం, ప్లవముచెల్లును ఋషిపదముకన్న ।

ధ్రువపదముకన్న నవలయై వెలయుశ్రీ, విష్ణుపదము ఘనవివేకధుర్య ॥ 182

సీ॥ బ్రాహ్మణవర! విష్ణుపదమతి దివ్యంబు, తలముత్యతీయ పదంబు, ప్యామ ।

మున వెలుంగుచునుండు మననశీలురు యతుల్, పుణ్యపాపంబులు పోవఁగ్రోచి

అందుఁజెందుదురు శోకామయాదులుపున, రాగతులైపుత దాశ్రితులకు ।

నచరాచరంబైన జగమంతయును దాని, యందసంపౌత్రమై యమరుచుండు ॥

గీ॥ లోకనాథులై వెలుంగుధర్మధ్రువాదు, లునుదాని యందన నిలిచియుండు ।

రసఘమైనజ్ఞానమును వివేకంబును, నందకలపు బాగడనలవి యగునె ॥ 183

మ॥ తెలివిం, దత్పదమంది, యాధ్రువుడు, మేధీభూతుడై సంతతో

జ్వలతారాగ్రహ చక్రమెల్లపుడు, తేవంద్రిష్టచుం గాంచెనా

చలమూర్ధోపరి పుష్కరాంతమున నుచ్చైర్దీప్తితో నుండుశ్రీ

లలనాధీశ పదాబ్జపూజన మహోల్లాసస్ఫుగన్నూర్తియై ॥

184

చ॥ విష్ణుపదంబున ధ్రువుడు, ఆతనియందు సర్వజ్యోతిస్సులు వానియందు మేఘం

బులు, వానియందు సంతతవృష్టియునుండు. ఆవృష్టివలన దేవతిర్యగ్ననుష్య

ప్రముఖులకు పుష్టియు నాప్యాయనంబునునగు. యజనంబులందు నాజ్ఞా

హుతిముఖంబునం బోషితులై దేవగణంబులు వృష్టికారణంబై సర్వభూత

స్థితికిహేతు భూతులగుదురు. ఇవిధంబున లోకత్రయంబునకు నాధారంబై,

యమలాత్మకంబై, తృతీయంబైన విష్ణుపదంబు వృష్టికి గారణంబయ్యె

వినుము ॥

185

మ॥ సిరులొప్పం, బ్రభవించెనందు, నమరశ్రీపీనవతురుహం

తరవిన్యస్తపటిరకుంకుమ వినోదప్రకృమస్నాన పిం

జరతాప్రాపిత భూరివారికలి తోచ్చైర్భంగ శ్రీకాంఘ్రివి

స్ఫురితాంగుష్ఠ నునంగ, గంగ భువనంబుల్ ప్రోవవిప్రోత్తమా ॥

186

సీ॥ నకలలోకోన్నత స్థానస్థితౌత్తాన, పాదిశిరంబువైఁ బాదుకొనియె ।

బహుతపోవిధవ విభాగమితమహనీయ శీలసప్తర్షుల నోలలాచ్చె ।

గళితసుధారసగ్రాసతుష్ట బుధశ, శాంకమండలిఁ గొనియాడఁజేసె ।
కాంచనశైల శృంగనిరూఢ సంతాన, వాటిపరంపర వాడుదీర్చె ॥

గీ॥ అచటినుండి, యసితయలక నందాభిధ, చతుర్థద్రయనెడు సంజ్ఞలమర
నాల్గుదిక్కులకు ఘనప్రభవహియించె, గంగవిమల వాస్తవంగయగుచు ॥ 187

క॥ మేరుగిరిదక్షిణమునఁగ, శారుచి, ప్రవహించు సయ్యలకనంగౌ ।
రీరమణీఁమణుఁడు వాం, ఛారతిఁ దలఁదాల్చె వెక్కు సంవత్సరముల్ ॥ 188

చ॥ హరవరమస్తకాంచిత జటావలివెల్వడి, చంద్రమశ్శర
చ్చరదశరద్యుతిం దెగడుచక్కని తుంగతరంగ మాలికల్ ।
ధరణికిఁదారహఁ రుచిదార్కొనదక్షివార్ధిఁ జొచ్చియు
ద్ధరసగరాత్సజాస్థి తతిదోచిన స్వర్గతులైరి వారలున్ ॥ 189

వ॥ ఈ గంగాజలంబుల యందు స్నాతులగు వారలకు సకలపాపప్రణాశసంబును,
అపూర్వపుణ్య స్థాప్తియునగు. తత్త్వోయంబుల తర్పణంబుచేసిన పిత్రాదులకుఁ
బరమత్మస్థియును. ఆగంగయందు యజ్ఞేశ్వరుండైన పురుషోత్తము యజ్ఞం
బులనారాధించి భూపాలకు లిహపరసుఖంబు అనుభవించిరి. తజ్జలస్నానాతి
పూతపాపులగు యతీంద్రులు కేశవానంద మనస్కులై నిర్వాణంబు నొందిరి.
వీనిసభలపించిన జూచిన, నంటిన, నవగాహించిన, గీర్తించిన నిగ్గంగసకల
భూతంబులం బవిత్రులంజేయు. యోజనశతంబుల నుండియైన గంగానామంబు
నుడివిన జన్మత్రయార్జిత పాపంబులడంగు. ఇట్లు సకలలోకపావనియైన గంగకు
నుద్యవస్థానంబైన శ్రీవిష్ణుపదంబు తృతీయపదంబుగా నెఱుంగుమనిచెప్పి
శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె ॥ 140

ఉ॥ ఆకమలాక్షురూపము, నబోంతిము నన్వెలుగొందు శింశుమా
రాకృతితారకామయమునై, మునివల్లభ, దానితోకపై
నేకద, యాధ్యవుండు వసియించుట, తారకలంగ్రహంబులన్ ।
గైకొని ద్రిప్పుచుండు నతిగాఢసమీరణ పాశబద్ధుండై ॥ 141

ఉ॥ ఆరయశింశు మారతనుండైన జనార్దనుమానసంబునన్
కోరిభజించు నాశ్రువునకున్నకలగ్ర హతారకాళిక్
సారసపత్రలోచనుఁడు సర్వచరాచర భూతధారి, యా
ధారముగానెఱుంగుము యథాకథనంబిది నీకుఁజెప్పితిన్ ॥ 142

క॥ ఇముడెనిమిది మాసంబుల, తనకరముల, నవనిరసముతగఁ గైకొనినా ।
ల్లునెలల నొనంగునన్నం, బనువుగజీవించు ప్రాణులన్నియు దానన్ ॥ 143

చ॥ దినమణినాయునాడి మయతీక్షమయూఖచయంబుచే జలం
బొనరగినోమునందునిడు, నుర్విరసంబులంబు లీలగై ।
కొనిఘనపంక్తివై విడుచుకూడుక, కాలమహిత్రయుక్తతఁ
ఘనములుభూమిపై విడుచు, గర్జిలుచు న్ననవారి పూరముల్ ॥ 144

సీ॥ కమలాపుండ్రాకాశ గంగాంబుపూరముల్, తనమయూఖములగై కొనిపయోద ।
తతులుసోకకయుండ ధరణిపై విడుచుత, జ్వలకణములు పయిజలుక నరుడు ।
దురితనిర్మక్తుడై సరికిముల్ జడక, దివయునకేగు భూదేవవర్య ।
మేఘసంస్మృతిలేక మిహిరుండుగానరా, దివినుండిడు వారి దివ్యమనెడు ॥

గీ॥ స్నానమనియెఱుంగు సంయమివర యిది, సాపనాశనమ్ము భవ్యతరము ।
లోకనుతముపుణ్య లోకదాయకము, పుణ్యైకభవ్యమతి రమాకరంబు ॥ 145

క॥ సరికృత్తిక రోహిణిమృగ, శిరమునరవి మొగులులేక చెలంగగధరపై
దొరగిన జలమదిదిక్కురి, కరగళితముగాంగ జగ, ముక్తిలుపములడచున్ ॥ 146

వ॥ మేఘసముత్స్పృష్టబగు జలంబు సకలప్రాణులకు నోపధులకు జీవనకరంబగు.
అయ్యోషధులచేత శాస్త్రచతువులైన మాసవులు యజ్ఞంబు నేయుదురు.
అయ్యజ్ఞంబువలన దేవతలకు నాప్యాయనంబగు. ఇట్లు యజ్ఞంబులు, వేదం
బులు, వర్ణంబులు, సర్వదేవనికాయంబులు. పశ్వాదులు వృష్టిచేత నన్నసం
పన్నులగుదురు అట్టివృష్టి సూర్యనివలన నిష్పన్నయగు. అట్టి సూర్యునకు
ధృవుండా ధారభూతుండు. ధృవునకుశింశు మారంబాధారంబు. శింశుమారం
బునకు హృదియన్తుండై, శ్రీనారాయణుండా ధారబడై, సర్వభూతంబుల ధరిం
చునని శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె ॥ 147

క॥ వినున్బాణవేలమోడట, ననుబడయోజనముల పొడ వెక్కునుదిగు సూ ।
ర్యునిరథము రెండుదిక్కుల, ననయము నిరవత్సరిగతి హరిదత్తునకున్ ॥ 148

వ॥ దేవర్షి, గంధర్వా పురో గ్రామణి సర్పరాక్షసులచేత నాదిత్యుండు సతతాధి
ష్ఠితుండై యుండు. అదియెట్లనిన ధాతయను దేవతయు కృతస్థలయను నప్ప
రయుఁ బులస్త్యుండను ఋషియు, వాసుకియను సర్పంబును, రథకృత్తను
గ్రామణియు, హేతియను రక్కసుండును తుంబురుండను గంధర్వుండును,
నీయేడ్వరును చైత్రమాసంబున సూర్యునిరథంబున పసియింతురు. అర్యముం
డును దేవతయు, పులహుండను ఋషియు, రథౌజుండను సర్పంబును, పుంజకస్థల
యనునచ్చరయు, ప్రహేతియను రక్కసుండును రథనిరుండను గ్రామణియు,
నారదుండను గంధర్వుండును నీయేడ్వరు పై శాఖమాసంబున సూర్యునిరథంబు
పై పసియింతురు. అరుణుండను దేవతయు, వసిష్ఠుండను ఋషియు, నాగాఖ్యం

బను సర్పంబును, సహజన్యాయగు నచ్చరయు, హాహాయను గంధర్వుడును, వరుణుండను రక్కసుండును, చిత్రుండను గ్రామణియు నీయేడ్వరు శ్వేష్ట మాసంబు సూర్యరథంబువై వసియింతురు. మిత్రుండను దేవతయు, అత్రి యను ఋషియు, తక్షకుండను సర్పంబును, పౌరుషేయుండను రక్కసుండును, మేనకయనునచ్చరయు, హాహాయనుగంధర్వుడును, శతస్పరుండను గ్రామణియు నీయేడ్వరు నాపాథమాసంబున సూర్యనిరథంబువై వసియింతురు. ఇంద్రుండను దేవతయు, విశ్వావనుండను గంధర్వుడును, శ్రోతుండను గ్రామణియు, ఇలా పుత్రుండను రక్కసుండును, అంగిరుండను ఋషియు ప్లమోచనయను నచ్చరయు, సర్పాఖ్యుండను నాగరాజును, నీయేడ్వరును శ్రావణమాసంబున సూర్యనిరథంబువై వసియింతురు. వివస్వంతుండను దేవతయు భ్రగుండను ఋషియు, అగ్రసేనుండను గ్రామణియు, అపూరణుండను గంధర్వుడును, అను ప్లమోచయను నచ్చరయు, శంఖహరుండను సర్పంబును, వ్యాఘ్రుండను రక్కసుండును, ఈయేడ్వరును భాద్రపదమాసంబున సూర్యనిరథంబువై వసియింతురు. పూషయను దేవతయు, గౌతముండను ఋషియు, ఘృతాచియను నచ్చరయు, సుపేణవ్యుండను రక్కసుండును, రుచియనుగంధర్వుడును, ధనం జయుండను సర్పంబును, చారుండను గ్రామణియు నీయేడ్వరును నాశ్వయు జమాసంబున సూర్యనిరథంబువై వసియింతురు. పర్యన్యుండను దేవతయు, భరద్వాజుండను ఋషియును, విశ్వావనుండను గంధర్వుడును, ఐరావతుండను సర్పంబును, విశ్వాచి యను నచ్చరయు, సేనజిత్రును రక్కసుండును, చాపా ఖ్యుండను గ్రామణియు నీయేడ్వరును గార్తికమాసంబందు సూర్యనిరథంబు వై వసియింతురు. అంశుండను దేవతయు, కాశ్యపుండను ఋషియు, తార్క్ష్యుండను గ్రామణియు, మహాధర్ముండను గంధర్వుడును, ఊర్వశియను నచ్చరయు, చిత్ర సేనుండను రక్కసుండును, విద్యుత్తను సర్పంబును, మార్గశీర్షమాసంబున సూర్యనిరథంబువై వసియింతురు. త్వష్టయను దేవతయు, క్రతుండను ఋషియు పూర్ణాయువను గ్రామణియు, సూర్యకుండను రక్కసుండును, కర్కోటకుండను సర్పంబును, అరిష్టనేమి యను గంధర్వుడును, పూర్వచిత్రియను నచ్చరయు పుష్యమాసంబున సూర్యనిరథంబువై వసియింతురు. త్వష్ట యను దేవతయు, జమదగ్నియను ఋషియు, కంబళుండను సర్పంబును, తిలోత్తమయను నచ్చరయు, ప్రపితుండను రక్కసుండును, రుతజిత్రును గ్రామణియు, ధృతియను నచ్చరయు మాఘమాసంబున సూర్యనిరథంబువై వసియింతురు. విష్ణుండను దేవతయు, విశ్వామిత్రుండను ఋషియు, అశ్వతరంబును సర్పంబును రంభ యను నచ్చరయు, యజ్ఞవేతుండను రక్కసుండును, సూర్యవర్చుండను గంధ ర్వుడును, సప్తజిత్రును గ్రామణియు, నీయేడ్వరు ఫాల్గుణమాసంబున

సూర్యునిరథంబువై వసియింతురు. వీరలుగోకప్రకాశనాథంబు క్రమంబున ద్వాదశమాసాధికారులై విష్ణుశక్తుఁబృగహింస లైవసింతురు. అందుమునులు నుతించుచు, గంధర్వులుసాడుచు, అచ్చరిలాడుచు, రక్షిను లనువర్తించుచు పన్నగంబులునహించుచు, గ్రామణులు పక్షులు పట్టుచు వసియింతురు. వాలఖిల్లులు పరివేష్టించి యుచు సుతారు. ఈ యేడు తెఱగులవారును రవి మండలంబును నిలిచి, హిమోష్ణవాచివృద్ధులకుఁ, దిమతమ సమయంబున హేతువులగుదురిని చెప్పిన శ్రీరాశిరుసఁ మైత్రేయుఁ డిట్లనియె || 149

సీ॥ ధీరేంద్రుఁ యేడు తెఱగులవారును, సరిసిజో సిరిదివ్యశక్తిబృంహి ।
తాత్పర్యలైయాదిత్యు సరిహంబువైనుడి, శీతలోష్ణాంబు వృష్టిముఖకార్య ।
కారులొదురిని వక్కాణించితిరి భానుఁ, పీఠి నాతాంబు వృష్టులకను ।
హేతుభూతుం డని మెఱిగించితిరి, మాను పిదన కయముదోచె నెఱుంగఁజెపుఁడ॥

గీ॥ అదియుఁగాని భావఁడ స్తమితు డయ్యెను, అది డయ్యెనుచు నుర్విజనము ।
లెదురు చూడనేల యీపనుర్వీరలు, తీర్చి నీదీనిఁ జెలుపవయ్యె ॥ 150

వ॥ అనియడిగిన మైత్రేయునకు శ్రీపరాశరుఁ డిట్లనియె ॥ 151

క॥ వినుమొంద టున్నఁగానీ, విచక్షిణుడెముఖ్యుఁ డలెనితేజంబుననే ।
యెనఁగూడు నన్నిపనులును, జనవినుతిమూలగుచు నెపుడుజగములయందు ॥ 152

ఉ॥ భూమినురేంద్ర యిజ్జగముఁబ్రామిటకై విలసింతుముగ్ధుఁ
సామసమాఖ్య శ్రీవిభుచి శక్తి యథాసమస్త్రాణాం జ్ఞాను
ద్వామమహావిభుఁడె తామసాపుని నుచు నెచ్చిది
వ్యాకృతి పృష్టి, వాతి, మిహికానీ ప్రస్థులు తీర్పుచునున్ ॥ 153

క॥ రేవుల ఋక్షీవహంబును, మాపుల సామస్కంబు, మధ్యాహ్నములన్ ।
దీపితయజ్ఞస్త్రిలును మహాపతిమ బ్రాహ్మచరుడు సుబుజబంధున్ ॥ 154

వ॥ సర్గాదియందు శ్రీమన్నారాయణు డి, సృష్ట్యర్థ బురజోగుణం బవలంబించి,
ఋగ్వేదమయుండైన చతుర్ముఖు డయ్యె. దీక్షాగ్రంబు సత్వగుణంబవలం
బించి, యజుర్నూర్తియైన విష్ణు డయ్యె. సరిహారాధ్యంబు తిమాగుణం బవలంబించి
సామస్వరూపయైన రుద్రుడయ్యె. కావున సామస్వరం బశుచియయ్యె. ఏవం
విధ మహిమగల విష్ణుశక్తి సత్వగుణముండైన యాదిత్యుఁ ధిష్ఠించి యుండి
వెలుంగం జేయు ॥ 155

చ॥ సమధికవిష్ణుశక్తి పరిసర్పితుండైన విత్పండు ఘోరసం
తమసముఖ అంద్రోలి. భువనంబులు బోలెచుచునుండుఁగాని ని

త్యము నుదయంబు, న స్తమయమందుటలేదు త్రయీమయాత్ముడ
ర్యముడు త్రిమూర్తిరూపుడు నురస్తుతిపాత్రము నుమ్మనువ్రతా || 156

చ॥ నుముఖతకుక్ష పక్షమున సోముడుభాస్కరుభాస్వాను ప్రవే
శమహిను వృద్ధిచేబొలిచి శ్యామలపక్షమునన్ గళలయథా
క్రమమునదేవతా పితృపరంపరకిచ్చు గళానుభాశన
ప్రముదితులై నుఖాతురు శుభస్థితివారును ధీరపుంగవా || 157

వ॥ దేవతలకుఁబక్షత్వప్రియు, పితృకులకుమానత్వప్రియు, మర్త్యులకు నిత్యత్వప్రి
యుం జేయుచునర్కుండు ప్రవర్తించు || 158

సీ॥ మూడుచక్రములు సోమునిరంభునకును, కుండాభములు పదిఘోటకములు ।
కుడికడనెడమ దిక్కునఁగట్ట నత్తురింగము లాఁగంబు వేగమునఁదిగుచు ।
దనకునాధార ముత్తానపాదనుతుండుగా దిన మొక్కిఁబుట్టుమన నుండి ।
చరియించునవనుభాకిరంబుడునురక్షింపి శలు ద్రావిసరెండు కళలుచిక్కి || [అ]

గీ॥ నలలములుచొచ్చివీరుదుచ్చయముచొచ్చి యర్కమండలిజొచ్చు నయ్యర్కుకిర
మొక్కిటియెలెన్ను గ్రమవృద్ధినొంజిజేయ, గగనవీధియథాపూర్వగతిఁ జరించు॥

వ॥ చంద్రుండు జలవీరుత్సార్య మండలంబులు చొచ్చిఁకాలం బమావాస్యయనం
బరఁగు. అందును వీరుత్తులు ఛేదించిన నొక్క యాకై నంగోసిన బ్రహ్మహత్యా
ఫలంబు నొందుదురు. సౌమ్యులును బర్హిషదులును, అగ్నిష్వాత్తులును, అనఁ
భితరులు మూడు తెఱంగులవారలు. వీరల మావాస్యనాడ పరాష్టాకాలం
బున సూర్యగతుండగు సోమునిశాద్వయంబును బానంబుసేయుదురు. అది
స్వధామృతం బనంబరఁగు. అందువలనఁ బరమనిర్వృత్తింబొంది, మానత్వప్ర
లగుదురు. ఇట్లు దేవపితృగణంబులం దృప్తులుజేసి యమృతమయంబులైన
శీతలపరమాణువులచే వీరుదోషధులు నిష్పాదించి వానివలనను బ్రకాశాన్త
దంబులవలనను మనుష్యవశు కీటంబుల నాస్థాయనంబు నొందించుచు
హిమాంశుండు కీర్తితుండగుచు నుండు || 160

గీ॥ అవనిదేవ పిశంగవర్ణావృతరగ, వాహ్యమై, సర్వసన్నాహవంతమై ప్ర ।
శస్త్రిగాంచినరథముపైఁ జంద్రనుతుండు, బుధుండు వెలుగొందులోకి సంపూజ్యాడగుచు॥

క॥ సవరూఢం బనుకర్ష, స్తననీయంబప్తభూమి జ తురగవాహ్యం
బవలోకనీయమునునగు, ప్రవిమల రథమెక్కురవి తిరంబగుకణాకణ || 162

గీ॥ అరుణసంభవపద్మ రాగారుణాప్త, తురగ సంవాహ్య కనకబంధుర రథంబు ।
తెలివిదళుకొత్తనక్కు దేదీప్యమాన, మణివరోద్భాసితగళుండు మంగళుండు॥

చ॥ ధవళహయంబులెన్నిది యుదగ్రతఁగట్టినవై ఁడితేరివై
దివిభపురోహితుండు సముదీర్ణతతోడ వసించియేటియే ।
టివరుసనొక్కటొక్కటిగ తీవినిరానులు త్రొక్కుచుండుఁ బ్రా
భవమున భూజనంబులకుఁ బ్రస్తుటశోభనముల్ ఘటించుచున్ ॥ 164

గీ॥ శబలవర్ణంబు లాకాశసంభవములు, నైనయెనిమిదిగుఱ్ఱంబులానియున్న ।
స్వందనంబందముగ నెక్కి మందమంద, గమనమునసూర్యనుతుఁడేగు గగనవీధి॥

క॥ ఎనిమిదినల్లనిగుఱ్ఱము, లనువుగవహియించు ధూసరాభరథము వెం
వెనయంగ నెక్కిరాహువు, దినదినమునునభ్యవీధిఁదిరుగుచునుండున్ ॥ 166

క॥ ధూమలరుచి లాఘోవర్ణామితవేగంబునైన సశ్శాస్త్రకము ।
ద్దామగతిఁబూన్పునరదము, వై మెలఁగున్ గేతువభ్రమదమున నెవుడున్ ॥ 167

వ॥ ఇది నవగ్రహంబులంభంబుల తెఱంగు ॥ 168

క॥ రవిఁబట్టివిడుచుఁబడపడి, ధవళోరునిఁబట్టి విడుచుఁడ తత్త్వర్ష ।
ప్రసరనమయముల రాహువు, దివిసనిరతవక్రగమన వీపితుఁడగుచున్ ॥ 169

వ॥ ఈ నక్షత్రగ్రహతారలు, రానులు నన్నియు ధ్రువునియందు వాతరశ్మి బద్ధం
బులై ధ్రువునిం ద్రిప్పుచు తామును దిరుగుచుండు. ఈ ధ్రువాదులకు
నాథారంబు శింశుమారంబని యెఱుంగుము. ఈ శింశుమారదర్శనంబుచేసి
పాపంబులంబాసి యాయుష్షంతలగుదురు ॥ 170

క॥ వనజాతపత్రనేత్రుఁడు, మునిపుంగవ శింశుమారమూర్తి ధరుండై ।
వినువీధిఁదిరుగు నెప్పుడు, వినుము తనీయప్రభావవిశ్రుతమహిమల్ ॥ 171

స॥ ఆశింశుమారంబునకు నుత్తరహనువున నుత్తాన పాదుండును, అధరంబున
యజ్ఞంబును, మూర్ధంబున ధర్మంబును, హృదయంబున నారాయణుండును,
పూర్వపాదంబుల సశ్వములును, పశ్చిమ పాదంబుల వరుణార్ణవములును,
శిశ్నంబున సంవత్సరంబును, అపానంబున మిత్రుండును, పుష్పంబున సగ్ని
మహేంద్ర కళ్యపధ్రువులును, నుండుదురు. పుచ్చాశ్రయంబైన యానక్షత్ర
చతుష్టయంబును నస్తమయంబునొందదు. ఇది సమస్తజ్యోతిస్స న్నివేశంబు ।

॥ భవనములు జ్యోతిరుచ్ఛయంబులువనంబు, లద్భులు దిశల్ నదీసముద్రాదికములు ।
అస్తినా స్తివదార్థవేద్యములు, నంబు, జాతనేత్రుండును మువిఖ్యాతచరిత ॥ 173

। అశేష జగన్నూర్తియైన భగవంతుండు జ్ఞానస్వరూపుండుగాని వస్తుభూతుం
డుకాదు. కావున జగంబంతయు జ్ఞానస్వరూపంబు ॥ 174

క॥ వినుభూమియనఁగమ్మత్తిక; యనఁగఘటంబనఁగపా లమన చూర్ణమన ।
నివ్వుతపరమాణువనఁగా, నొనరినయది భూమిగాదెయూహింపంగన్ ॥ 175

స॥ అట్లు సచరాచరంబైన జగంబంతయు, జ్ఞానస్వరూపుండైన భగవంతుండు.
విశుద్ధంబు, వినులంబును, విశోకంబును, నిరస్తనంగమంబును, ఏకంబును
నగు జ్ఞానంబు, పరముండును పరేతుండునునగు వాసుదేవుండు. అతనికన్న
నన్యంబులేదు. ఇది సకల భువనాశ్రితంబగు వాసుదేవాఖ్య జ్ఞానంబు నీకు
నటించింది. 176

స॥ సవనపతుపావకర్త్రి, జ్ఞేవహము స్వర్గఫలసామగీతి స్వర భా ।
గవిభూతి గతులు భూదే, వవరా ! విష్ణుండనుమ్ము వర్ణింపంగన్ ॥ 177

క॥ అనిచెప్పిన మైత్రేయుం, డనుమోదరసార్థ హృదయుడై యిట్లను నో ।
మునివరసర్వముడెలిపితి, రనుకంపముతోడ నాకు నధిక ప్రతిభన్ ॥ 178

—◆— జడభరతోపాఖ్యానము. —◆—

క॥ నుమహిత సాలగ్రామా, శ్రమమున భరతుండు తపము సమ్యగ్భంగిక్ ।
కమలాక్షుఁగూర్చిచేయుచు, విమలత్వములేక యెట్లు విస్మృతినొందెన్ ॥ 179

చ॥ పలుడెనలిచ్చు సంగములఁబాసి వివిక్తతపోవనంబులన్
నలినదళాక్షు చింతన మనంబునఁ జేర్చి భజించుచున్నయ ।
య్యలఘునకాయపథయట యన్యులు దుర్విషయోగ సత్వని
స్తులవలమాన సంసరణ దుస్తరవార్ధిఁడరింప నేర్తులే ॥ 180

క॥ భరతమహీపతి పావన, చరితంబెఱిఁగింపుమయ్య చయ్యననాకున్ ।
హరిచరణాసక్తుల స,చ్చరితంబఘహరముగాదె సంయమితిలకా ॥ 181

వ॥ అని యడిగిన మైత్రేయునకు శ్రీసరాశరుంఁడిట్లనియె ॥ 182

క॥ భరతుఁడు హరిపదపూజా, నిరతుండంతస్సపత్న నిర్మరణకళా ।
విరతుఁడు, ధర్తారంభా, భిరతుఁడు రాజ్యంబుచేసి పృథుదోశ్చక్తిక్ ॥ 183

మ॥ సుతవిన్యస్తమహీభరుండగుచునా ఓగీతలా ధీశుఁడూ
ర్జితనిర్వాణపదంబు చేరుటకునై శ్రీకాంతకాంతాంఘ్రిలో ।
లతరస్నాంతనిరంతరత్వమున సాలగ్రామ తీర్థంబునన్
జితకామాద్యరివర్ణుడై తపముచేసెన్ కాంతచిత్తంబునన్ ॥ 184

సీ॥ యజ్ఞేశ సర్వభూతాత్మ భూతాత్మక, యచ్యుతపుండరీకాయతాక్ష
గోవింద సమదరఓమానకాసన, మాధవ సకలసంభావనీయ

శ్రీమదనంతపక్షికులేంద్రవాహన, కేశన నిజజనకేశహరణ
కృష్ణ దురాసదాక్షిణతేజోనీప్త, విష్ణుదేవ సమస్తవేదవేద్య ॥

గీ॥ అప్రమేయ మృషీ కేశయనుచునెపుడు, పలుకుఁగాని యొకప్పుడుకలలనైన ।
సన్యభాషణములు నల్కఁడఖలనుగుణ, రాశి కీర్తి విభాసి యారాచతపసి ॥ 185

క॥ అగణితమతి స తఁడన్యము, లగుకన్గములాచరింపఁ డాదరలీలన్
భగవత్పూజానిహితము, లగుకన్గము లాచరించు సహరహముతగన్ ॥ 186

క॥ ఒకనాఁడభిషేకార్థం, బకుటిలుఁడా రాచతపసి యతిశుద్ధజలా ।
ధికయగు మహానదికిను, తున్నకమతిచనిచేసెఁ బెంపునోనిత్య విధుల్ ॥ 187

క॥ అంతర్జలమున లక్ష్మీ, కాంతుఁడదాంభోజ యుగ్మకము తలఁచుచుని ।
శ్చింతనతఁడుఁడె విమల, స్వాంతంబున మంత్రరాజజప తత్పరుఁడై ॥ 188

చ॥ అటకుఁబిహసచేనోగిలి యప్పుడు గర్భిణియైన లేడియొ
క్కటిచనుదెంచి స్త్రాశుతిటగాఢ దురాసదమార్గమైనతి ।
త్తటినికనల్లదిగి సముదంచిత లీలఁడకీయావారియు
త్కట గతిఁద్రాగుచుండఁగ, నుదగ్రమహోగ్రతరత్వరార్భటిన్ ॥ 189

క॥ మృగపతిగర్జించిన భీతగతిన్ గడుపవియ, నగసింధరిణీస్థలిఁడ । 190
స్నోగిపడివడిమృతి నొందెను, మృగశాబమునీటి దండమెదలుచుఁ బడియెన్ ॥

గీ॥ రాజతదయాంబురాశి యారాచతపసి, దానినప్పుడ యాశ్రమస్థలికిఁడెచ్చి ।
పెనిచెనదియును దినదినంబునకువృద్ధి, బాదలెనితిపక్షశశి రేఖ పాలుపుగలిగి ॥

నీ॥ నటనగా నుటకాంగణమున గంతులువేయు, మురియుచు, నవకుశముష్టిమేయు ।
కంఠాతివ్రాఖురాగ్రముల సంగముగోళు, బెఱమృగంబులఁ జూచిబెదరిపఱచు ।
తరుణరసాలపోతముల ప్రక్కలురాయు, పలుమారు కుంజగర్భములదూఱు ।
దూరంబుగానటవీరాజిపడిపోవు, వేవేగమగుడి యావిర్భవింపు ॥

గీ॥ కెలనతననీడఁ గన్గొనిక్రేళ్లుదాఱు, నేలమూర్కొని పలుమారు నింగిచూచు ।
సలసిశయనించిరోమంధమాచరించు, దరుణమృగశాబమారాచతపసియెదుట ॥

క॥ సుతులపయి సతులవైధన, వితతులవైఁ బ్రేమవిడిచి విపినమునఁడపో ।
వ్రతనియతినున్ననృపముని, యతిమమతవహించెమిగులనామృగముపయిన్ ॥

చ॥ ఒక్కొక్కనాడమ్మగంబు వనంబునకుం బోయిరాకతడసిన ॥ 194

చ॥ ప్రమదముగూర్చునాడు మృగరత్నముకానకుఁ బోయిరాదువ్యా
ప్రముకబళించెనో వృకపరంపర లంపటపెట్టెనోమృగేం ।

ద్రముతినెనో నిజంబుగ వినాశమునొందినచంద్రమైనఁ గ్రా
ణములింక నామెఱున్మిలుచునా తుణమాత్రము చిత్తవైఖరికే ॥ 195

వ॥ అని తలపోయుచుండు ॥ 196

గీ॥ స్నానతర్పణసంధ్యా ప్రభాసవిధులు, మాననీయహరి ధ్యానమంత్రవిధులు ।
పావనాగమసత్కథా పారవిధులు, హరిణలాలనమునఁ బోలవయ్యెమునికి॥ 197

మ॥ పురుష శ్రేష్ఠుడతండు సర్వనిఘాతమంబుల్తాని యెల్లప్పుడు
హరిణాసక్త మనస్కుడైతిరిగె, వన్యాహారమర్యాదలకే ।
“హరిణాసక్తమభూదహో నృపమనోవ్యా పామేతత్సుదు
ష్కరమథా” యని ధీరకోటిపలువాచాప్రౌఢిఁ గీర్తింపగకే ॥ 198

క॥ అనవరతహరిణలాలన, ననుషమితనమాధి భంగమయ్యెనతనిక ।
ల్లననంతఁ గొంతకాలము, చనఁజగ్రాణప్రయాణ సమయంబై నకే ॥ 199

ఉ॥ కన్నుల సశ్రుపూరములుగారఁ గుమారికులీల కేణమ
య్యన్నత కీర్తివై పదనమొయ్యనఁ జేర్చి భృశార్తినుండె ను ।
పన్నమమత్వయ్యక్రి బలుమారును దన్నుగిరూపభావనా
సన్నమనస్కుడై విడిచెఁ గాయమున్యాయముగా మహీశుఁడునే ॥ 200

క॥ నిరతహరిశై క భావన, పరిపాలకతాప నుడుపునర్జన్మంబా ।
హరిణకులమునన కినియెకే, నరజంబూమండ భన్వనసుమతిమందుకే ॥ 201

వ॥ ఇద్విధింబున నప్పురుషప్రకాండిండు జంబూమండ భూమండలంబున హరిణంబై
జనియించి జాతిస్మరత్వింబుకెలిగి యనూజ్ఞానీయంబున శుష్కపల్లత్పణ
మాత్రంబున శరీరీయాత్ర నడుపుచుఁ బొల్లిటి సాలగ్రామాశ్రమమునకు వచ్చి
యచ్చోటను గొంతకాలంబునకు హరిణశరీరంబువిడిచి ॥ 202

ఉ॥ అంబుజగర్భవంశ్య ! వినుమప్పటికీఁ తుచియైనయోగినిం
శంబునవిప్రుడై యలఁడుజన్మమునొంది లనెడ్వవేళఁ ।
కంబునవేదశాస్త్రములు గాఢమతీర్వరి నభ్యసించి వీ
తాంబరదిన్యపాద జలజాశ్రిత మానసచంచలముడై ॥ 203

గీ॥ గుప్తమహదాత్మఁ డాయోగికుల విభుండు, జమన్తికై నడి నున్నత్తు చండమునను ।
బాలురీతిఁబిశాచంబు భంగినుండు, నొరులకేరిక దనచిర్యయెఱుంగనీక ॥ 204

సీ॥ నిరుపమసంస్కార వరమలీమనదేహు, ననుకలారచితిబోధ నవగాహు ।
శతరంధ్రమలిన వస్త్రప్రావృతకటిగు, వికటజటీభూత చికురవారు ।

కదళనపరమాన్నకబలతుల్యోత్సాహః, పరిభూతఘోరాంత రరిసమూహః
సదృశీభవత్తిరస్కార పురస్కార, దూరతోపాస్త సంసారభారు ॥

గీ॥ ధీరు, కపానాజడీ భూయఃపాదు, నిత్యవిష్ణుచింతన శార్దూలానిప్రవర్త్యః ।
గాంచిజడమతియంచులోకింబుమిగులఁ, బరిహసించుమహత్త్వమేర్పఱుపలేక॥

కి॥ జనకుఁడుపరిలో కముచెం, దినభ్యాత్రిపిత్రివృత్తదిరి దినదినమునునొ ।
ప్రనిపనులుపనుప, నతిఁడును, జనవినకయొనర్చు మూఢజడుని లేఱఁగునన్ ॥ 206

కి॥ పిలిచినఁబలుకఁడు, పలికినఁ, బలుబూతులుపలుకుఁ దనదుపజ్జకునరుండే ।
యలవునను జొరికియుండఁ, మెలఁగునతఁడుగూఢ గృతసమృద్ధిదలిర్పన్ ॥ 207

గీ॥ పిలిచికడుపుకూడు పెట్టి చెప్పినపను, లేమియైనఁ జేయునేమిచెప్ప ।
నమ్మహానుభావుఁ డందఱిపనులకు, నిరతిమును మహోపనిషత్సమన్యె ॥ 208

ప॥ ఇట్లు తనయోగసిద్ధికి సమృద్ధంబు గాకుండలోకవృ నహారంబులుమాని నిరంతర
యోగాను భవపరుండగుచు నుండంగొంత కాలంబుచనిన ॥ 209

సీ॥ శ్చత్రయః బేరీటి సావీరపతిదుఃఖ, కారణంబైన సంసారసుఖము ।
వైరోసికపిలునిచే రహస్యజ్ఞాన, సారమెఱుంగఁగాఁ గోరియప్పు ।
డిక్షుమతీతికికేగు చోఁబల్లకి, పట్టంగపెట్టికి బట్టిపట్టి ।
నరులతోఁగూడఁ బూర్ణజ్ఞాననిధియైన, యవ్వప్రవరుఁడెచ్చి యానదండ ॥

గీ॥ మంసమునకెత్తఁ గర్మశేషానుభవము, గావలెనటంచు వాహకగణమునడుము ।
నిర్వికారత్వమునమోచె నిరభిమాన, మానసియాత్మఁడతిఁడు బ్రాహ్మణవరేణ్య॥

మ॥ ధరణీదేవుఁడుమూఁపు మీఁదశిబికాదండంబు విజ్ఞానని
ర్భరుడైతాల్చి యుగప్రమాణమహిమాత్ర ప్రేక్షణండ్కోటయు ।
ద్ధురతస్మిల్లనపోవ వాహకజనుల్ తోడ్తోమహావేగులై
పరిపాటింబరువెత్తన త్తఱిని నిర్బంధస్థితింబొందుచున్ ॥ 211

క॥ వాహకులఁజూచినరపతి, యోహోయీవిషమగమన ముడుగుఁ డనిననీ ।
సాహసముమాదిగాదు ధురీహుఁడితని చేవ్వయనిన నించుక నగుచున్ ॥ 212

మ॥ ధరణీదేవునిజూచి వేసరితివ్రా? డవ్వేగితో? మూచునే
ర్వరయంకాలదొ నీకు? బీవరుఁడవేలా చేసెదాలస్యమీ ।
కరణిస్థివన నాన్మపాలకుని జక్కంజూచి భూదేవతా
వరుఁడల్లన్నగి యిట్లుపల్కువిశేద వ్యాపారమేపారంగన్ ॥ 213

చ॥ బలిసినవాఁడఁగాను, వినుపల్లకిమోచినవాఁడఁగాను, నా
కలవునులేదు నీవరయకాడినమాట సహించినాఁడనే

సలుగనటన్న రాజనియెనల్లదె పల్లకిదండెమూపువై
బలుపిదమేననీపుడు భాగముమోచిన శ్రాంతిపుట్టునే ॥

214

వ॥ అనిన బ్రహ్మణుం డిట్లనియె ॥

215

గీ॥ భూపవరయిప్పడీ వేమిపోలంగంటి, ఎదియెట్లంగిపు పిడపజెప్పెదవుగాని ।
బలనదబలవిచారనిప్పటతార్థ, మంతియను సూక్ష్మబుద్ధిచే నాకలించి ॥ 216

ఉ॥ పల్లకిమోచినాడవిదె పాయడుమూపున దండెయంచు నీ
వెల్లరువీనులన్నినంగ నిప్పుడి పట్కి తడంతయ్యుహీ!
వల్లభ కల్లనుమ్ము వినువా యథ జనించినయేని, చెప్పెదక
దెల్లముగాంగ నీదగుమనీపతిరంబుగఁ జేయుమేర్పడఁ ॥ 217

నీ॥ ననుధవై పాదముల్వానివై జంఘలువానివై నూగులువానివైని ।
కడుపందుమీడవత్తును దానివై బ్రహ్మ లామీడ స్కంధంబుల మరియుండు!
స్కంధాశ్రితముశిబికాదండ మిట్లాట ప్రకటింపనాకు భారంబుకలదె!
శిబికవైత్వదుపలతీత శరీరమునిల్చె నిన్నునుసన్నును నున్నదాని ॥

గీ॥ భూతములు మోచునంతియె భూమిసాలయవియునడుచుగూణప్రవాహమునడగిలి!
గూణములును కిరణవశ్యతఁ గూరుంగొర్క, సమితియు నవిష్కరణగునిజంబునుమ్మ॥

వ॥ ఆత్మ శుద్ధుండ క్షరుండు, శాంతుండు, ప్రకృతికంటఁబరుండు, వృద్ధిక్షయ
రహితుండు, లఘుజంతువులయందు నొక్కనిలడై యుండుటంచేసి ॥ 219

క॥ బలుపును దరుగును నెఱుంగక, కలకాలము నొక్కతీరుగా నుండంగా ।
బలిసితివనియును నన్నున్, బలికితివని యేమియుక్తి బలికితిచెపుమా ॥ 220

న॥ భూమిసాదజంఘాయలకు నాకు శిబికాభారంబునమంబ శిబికాభారంబు
భూతంబులు నహించుంగాని జంతువులుకావు శిబికయు భూతసంగ్రహంబు,
అదియుమమత్వానబృంహితింబై భ్రాంతిఁగొలుపునని పలికి యమ్మహను
భావుండురకుండిన ॥ 221

క॥ సరపతియును శిబికయతి, త్వరితగతిం డిగ్గనురికి లచ్చీరసాదాం
బురుహములకెరఁగి నిటలాం, సరమున నుజలిఘటించి నమ్రతఁబలికెన్ ॥ 222

క॥ విడువిడుడు శిబిక నేమీ, యెడతప్పొనరించినాడ నెఱుంగకనన్నున్ ।
గడలేనికరుణ, తో నిప్పుడుగావఁగవలయుభువనపూజితచరితా ॥ 223

క॥ నీవెవ్వరేమిటిఁగా, నీవిధమునునుండవలసె నేమిపనికిఁగా ।
రావలసెనిటకుఁజెప్పుము, కోవిదనుతయనిన విభునకున్ననిపలికెన్ ॥ 224

క॥ నే నిట్టివాడ ననిభూ, మినాయకచప్పదర్శమే మీరనుశబ్దం ।

బేసనుచునాత్మిబలుకుట, యై నెగడుంగాడె యనుచు నమ్మునిపలికెన్ ॥ 226

గీ॥ అవనినాథ యనాత్మయం దాత్మబుద్ధి, నాచరించి యనాత్మోక్తమైన శబ్ద ।

మాత్మభవమంచుబల్కుదురహహనిజము, తెలియనాత్మశబ్దంబుగలదెచెపుమ॥

క॥ నాలుకదంతోష్ఠంబులు, తాలువులునునిఖిలశబ్దతెలింబుట్టింపన్ ।

జాలినహేతువులిట్టి, కీలెఱుంగరు శబ్దమాత్మశృతమే తలంపన్ ॥ 227

గీ॥ ఇన్నియును శబ్దజననై కహేతువులుగ, నొక్కవాక్యెయనుచుబల్కునోన్మపాల ।

యెన్నివిధములనై ననిట్లెంచిచూడ, బలిసితీవను మాటలు పలుకఁ జనదు॥ 228

క॥ తలయును చేతులుమొదలుగఁ, గల యంగప్రతితితఁకుఁ గలుగుశరీరం ।

బలయాత్మకన్న వేఱని, తలఁచిన నేవేరెబలునఁగనునయ్యాత్మిక ॥ 229

గీ॥ పరుడునాకన్న నొకఁడున్నభంగియైన, సితఁడొకఁడునేనొకఁడనుమతముకలుగు

భూతతతులందునొక్కండ పురుషుఁడుండు, కాననీవెవ్వఁడనఁజెప్పఁగావశంబె ॥

క॥ నీపల్లకి యిది నీవున్, భూపతి వేమెల్ల మోచుపురుషుల మిదిన్ ।

ప్రాపుగలలోకమని యో, భూపాలక తలఁచుటెల్ల పోలదునుమ్మా ॥ 231

గీ॥ ధరణివర వృక్షమునఁగల్గి దారువఁదు, శిబికియనఁగల్గె శిల్పవైచిత్రిచేత ।

సరగదీనికి పృక్ష సంజ్ఞయునుదారు, సంజ్ఞయును నింతిలో నెందుచనియెఁజెపుమ॥

1॥ నినువృక్షసమారూఢుం, డనికానీ, దారురూఢుడనికానీ, యో ।

జనమనదు శిబికియనఁగా, డన నీటికి దారుసంగ్రహము కాదేమో ॥ 233

2॥ వినుఛత్రశలాకాదుల, కివయముభేదంబు సిద్ధమైన నెచటికిన్ ।

జనఛత్రమనెడున్యాయము, చనునానీయందు బుద్ధిచక్కంగనిననన్ ॥ 234

3॥ పురుషుడు కాంత గోవ్రజము భోగి విహంగమఘోటకంబుకుం

జరమనుసంజ్ఞ లెల్లను రనాజనవల్లభకర్తహేతుఁ, ।

కరచితసంజ్ఞ లెన్నికొనఁగా నురమ ర్త్యపశుద్రుమాదులె

ల్లరసిననాత్మగాంచు వపురాశ్రితసంజ్ఞలు కర్తకృత్యముల్ ॥ 235

4॥ అధిపరాజని భటుడనియన్యమైన, వస్తువనియంట తెలియనివార్తనువ్వె ।

నునిశితప్రజ్ఞసరసిచూచిన నిపెన్ని, నాటకంబులు సంకల్పనామయములు ॥ 236

జనకుండపు తనయుకునం, దినుఁడవుతండ్రికి సపత్నునకురిపుఁడవు, మ ।

న్ననపత్నికీబతి విట్లుగు, నినునెవ్వరనంగవలయు నృపవర చెపుమా ॥ 237

గీ॥ శిరమునీపై, నీదిశిరమొ, యయ్యుదరంబు, నీపై, యుదరమెన్న నీదియొక్కొ ।
అంఘ్రబాహుముఖ్యమగునంగకములీపై, అదియెనీదియొమ, హత్తచెవుమ ॥

క॥ తలపనమస్తావయవం, బులకు న్వేత్తననీపు భూపాలకయే ।
యలవున నేననిచెప్పం, గలవాడవు నిపుణబుద్ధి గనుమా తెలియ ॥ 239

వ॥ ఇష్టిధంబునఁ దత్వస్థితిప ర్తింప నేనిట్టివాడనని యెట్లచెప్ప నేర్తునని యాగ్రాహ
ణుండువలికిన పరమార్థమస్వితంబులగు పలుకులువిని పులకించి యా భూపాల
తిలకుం డిట్లనియె ॥ 240

సీ॥ శిబిక నేమోవను శిబికి నావై లేదు, నాకన్న దేహమన్యంబు శిబికి,
దేహంబుమోచెనింతియ, భూతములకెల్ల, కర్తచోదితవృత్తిలిగియుండు ।
కర్తవశ్యత గుణగ్రామంబు నిరుగి నే, పనిలేదునాకని పలికితివ్వు
డిదియెల్ల వినినాదుమది విహ్వలించునో, పరమార్థతత్వజ్ఞభవమురోసి ॥

గీ॥ కపిలమునిఁజేరి పరమార్థకలనఁ దెలుతు, ననుచుఁజనుచోటఁ దెరువునవినుతతత్వ
బోధనిధినిన్నుఁ గంటినాపుణ్యమహిమ, కలిమి నిరుపేష పెన్నిధిఁ గన్నయట్లు ॥

వ॥ సర్వభూతేశ్వరుండైన విష్ణుండు జగద్రక్షణార్థంబు కపిలుండై యవతరించె.
అమృతానుభావుడైనన్న రక్షించుటకు నీహంబునఁ బ్రత్యక్షంబగుట
సిద్ధంబు. నాకునెయ్యది పరమార్థంబైన శ్రేయస్సు దానినెఱింగించి రక్షింపు
మనిప్రణతుండైన సౌవీరపతింజూచి బ్రాహ్మణుం డిట్లనియె ॥ 242

క॥ ఇలలోఁ బరమార్థార్థం, బులు శ్రేయములెన్నియైన భూవంకిలవం ।
దులకొలది యెన్నిచూచినఁ, బలుకులు నెయ్యేలయవియుఁ బరమార్థములే॥243

గీ॥ ధరతనయరాజ్యలాభంబు తలచి నరుండు, దేవతారాధనముచేసి వీనిగాంచు ।
ధరణినాయకమనమునఁ నిలచిచూడ, నదియుఁ బరమార్థమైన శ్రేయంబుగాదె॥

చ॥ తలపఁగ న్నగ్గలోకఫలదాయక మాక్రతుకర్తమెంచఁగా,
గలిగిన శ్రేయమాఁగివ, యింపితియోగ సమాధిసాత్తుని ।
గలయఁగఁజేర్చు శ్రేయమది గాదొకొ భూపలలామ పెక్కువా,
క్కుల పనియేమి శ్రేయములకున్ మితిలేదు తలంచిచూచినన్ ॥ 245

వ॥ పరమార్థంబైన శ్రేయస్సు సంతేనరూపంబునఁజెప్పెడి. ఏకుండును, వ్యాపియు,
సముండును, శుద్ధుండును, నిర్గుణుడును, ప్రకృతికింటఁ బరుండును, జన్త
మృత్యాది రహితుండును, స్వగతిండును, నవ్యయుండును, బరమజ్ఞానమ
యుండును, నామజాత్యాది వియుక్తుండును, నైన పరమాత్ముని నెఱింగిన
జ్ఞానంబు పరమార్థంబైన శ్రేయస్సు. అనిచెప్పినవిని మనంబున సంచలించి

యదియేమని విచారించు సావీరపతింజూచి యమృతామృతామండలై
తాంతిగ్గతంబైన యతిహాసంబుగలదు చెప్పెద వినుమని యిట్లని చెప్పం
దొడంగె ॥ 246

గ॥ ఋభు నామధేయుడబ్బ, ప్రభవతినూభవుడు జ్ఞానభామరుఁ డగ్ని ।
ప్రభుఁడొకముని గలఁ డతనికి, ఇభిమతశిష్యుఁడు నిదాఘుఁడనుముని నెలయున్ ॥

వ॥ పులస్త్యపుత్రుండైన యన్నిదాఘుఁడు ఋభునకుం బరిచయ్యచేసి యతనివలన
నవాప్తజ్ఞానతత్త్వజ్ఞుఁడయ్యును, నైవృతివాసనలేకయున్న గురుండు విచా
రించుచునుండఁ బరిగొంతకాలఁబునకు నాశిష్యుండు దేవికానవీరంబున
రమ్యాపనన ప్యంతింబును, సోలవస్తు సమృద్ధంబును, పులస్త్యనివాసితం
బునునగు సగిరాఖ్యపట్టణంబును నివాసంబుచేసెనంతి ఇవ్యవస్థ సమాప్తంబులు
చనిన ॥ 248

సీ॥ గురుఁడు శిష్యునిజూడఁ గోరియప్పురికేగి, తగ్గపాద్యారంబుడండనిలువ,
వైశ్వదేవము చేసినచ్చి వాకిటనున్న, ఋభునిం గనుంగొని యభినుతించి ।
యన్నిదాఘుఁడు మ్రొక్కియార్ఘ్య సాద్యములిచ్చి,లోనికిఁ దెచ్చి యాసీనుఁడేసి
యన్నంబుభుజియించుడనుచుఁ బ్రార్థించిన, నాకు నెన్నఁడు కదన్నములుకూడ॥

గీ॥ వనిన మాయంటఁగలవు, పాయనగుడోప, కలితమోదకసాజ్యముఖ్యంబులైన ।
భోజ్యములు పెక్కు నీచి త్తమునకువచ్చు, వానిఁగరుణించిభుజియంపవలయుననిన॥

క॥ ఇవియున్నియును కదన్నము, లవహితమతి మృష్టమైన యన్నంబిడుమ ।
న్నవధూటిఁజూచి యట్టిద, ధవళేక్షణపెట్టుమని, నిదాఘుఁ డుపలికెన్ ॥ 250

వ॥ నిదాఘపత్నియునట్ల శుచియై యలంకరించుకొని మృష్టాన్నంబు పెట్టిన యథే
చ్ఛంబుగా భుజియించి సుఖాసీనుండై యున్న యమ్మునినలోకించి ప్రశ్న
యావనతుండై నిదాఘుండిటనియె ॥ 251

సీ॥ మునినాథత్వప్తి యయ్యెనె తుష్టిగల్గెనె యాహారమున మనంబలరెనయ్య ।
యెచ్చటనునికపట్టెచ్చటికరుగఁగాఁ దలచినారిప్పు డెవ్వలననుండి ।
వచ్చితరన్న నెవ్వనికొనఁకలిగల దతనికన్నము దిననగునుత్పత్తి ।
యాఁకలినాకులే దడుగ నేటికిఁ దృప్తిదహనుచే బార్థివధాతువింక ॥

గీ॥ నాఁకలియుధాతువు జలంబునరిగిపోవ, దప్పియునుబుట్టు మర్త్యబృందమునకెల్లఁ
దెలియనాఁకలి దప్పలు దేహులకు నె, యవియురెండును నాకులేవలఘుచరిత॥252

5॥ తుంధపుట్లకుండుటం జేసి నిత్యంబుత్పత్తియ మనస్సాస్వస్థ్యంబు తుష్టియనఁబరగను.
ఇవిచి త్తధర్మంబులు. పురుషుఁడవీని బొరయండు. నివాసంబెచ్చట యెచ్చటి

కింబోయేద వెచ్చటనుండి వచ్చితివని యడిగితి, వినుము. పురుషుం డాకాశంబు
భంగివ్యాపియు, సర్వగుతుండును నగుటంజేసి నీవడిగినప్రశ్నం బర్థవంతంబు
కాదు. ఎట్లనినఁబోవుటయు, వచ్చుటయు, నివాసంబునునాకు లేదనిన నిదాఘుండు
మ్రొక్కిపూరించిన సయోగీంద్రుండు యథేచ్ఛంజనియె. సంతసహస్రవర్షం
బులు చనినశిష్యునకుఁ జ్ఞానదానంబు సేయండలంచి || 253

చ॥ ప్రమదముననఁ బుభుండు సగరంబునకుం జనుడెంచి బాహ్యదే
శమునకువచ్చినంగనలి శక్తుభనున్న నిదాఘుఁజూచిని।
క్రిముచెపుమయ్యయేకతిముగా నిటులుండఁగ నేల యన్నవా
క్యమువిని గానవంబమఁగా పుభుఁజూచి నిదాఘుఁడిట్లనున్ || 254

గీ॥ వినుముఃభూపతి వాహ్యులీ వెడలిమగడి, పురికివడినేగు సమృద్ధమునకు వెలిచి ।
తొలఁగియున్నాడననినయ్యలఘు తేజః, డనియెమందస్మిత సమంచితాస్యఁడగుచు॥

క॥ జనపతియెవ్వం డాతని, జనమెయ్యని యనినన దె గజముమీఁదమహీ ।
జనపతిచూడుము వెంటక, జనునదిజనమనిన యోగీచంద్రుండు పల్కున్ || 256

క॥ సామజమెయ్యది యెక్కిన, భూమిపతియెట్టివాఁడు పోలింపుమనన్ ।
సామజముక్రింద మీఁదఁ, భూమిపతివాహ్యవాహముల నెఱుంగరొకో || 257

వ॥ అనిన యోగీంద్రుం డిట్లనియె || 258

క॥ క్రిందిదిమీఁదిది యనిపో, లందెలియదునాకు దీనిలాపుడెలుపుమీ ।
పందముగననిన మునికుల, బృందారకనాథుఁ జూచిప్రియముడల్పన్ || 259

చ॥ పలుకలుమాని యాఘుభునిపై సతఁడెక్కి మునీంద్రమీఁదని
ట్లలవడువాఁడురాజు దిగుడై నినువంటిదిసామజంబికం ।
దెలియుమటన్న నయ్యలఘు తేజః డనూనతరప్రభోధుఁడై
యలరుచునిట్లు పల్కుఁబరమాదరవాక్కులనన్ని దాఘుతోన్ || 260

గీ॥ ఇదియునాకుఁ దెలియదెఱిఁగింపుమి దెసీవు, రాజవేను కుంజరంబనై తి ।
నీవనంగ నెవ్వరేనన నెవ్వరే, ర్పఱపుమనిన సతఁడుభయమునంది || 261

వ॥ అమృతానుభావుని దిగివచ్చి చరణంబులుపట్టుకొని సీవు పుభుండవుగావలయు నిత
రులకు నీయడై వ్రతసంస్కారంబు కలదే? నీవలుకుల నామానసంబు కలంకం
దేరె. నాభాగ్యవశంబున నిన్నుంగంటినని పలికినపుభుండ్లిట్లనియె || 262

చ॥ పరమవచోవిశేషముల బ్రాహ్మణవర్య ! త్వదీయమానసాం
తరవిచికిత్సవాపెడి కతంబునవచ్చితి నే పుభుండమున్

పరవినోనర్చునీదు పరిచర్యలుమెచ్చినవాడగాన ని
ప్పురికిరుడెంచి తెల్పితిఁబ్రహ్మోధవిధం బతిసూక్ష్మవైఖరిన్ ॥

263

ప॥ అనిచెప్పియా ఋభుండుచనియె. నిదాఘుండును గురూపదేశవిశేషంబున
నద్వైతవాసనా వాసితుండై సర్వభూతంబులనభేదంబునంజూచి ముక్తుండయ్యె.
సోమీరనాయక నీవును తుల్యాత్మరిపుబాంధవుండవై సర్వగతంబైన యాత్మ
జ్ఞానంబు భజియింపుము. నభంబొక్కటయ్యును సితాసితభేదంబుల భ్రాంత
దృష్టులకు భిన్నంబై తోచి నట్లొక్కండైన యచ్యుతుండు భ్రాంతులకునా
నారూపంబులై తోచుననిచెప్పిన నారాజుపరమార్థగర్భునుండై భేదదృష్టిని
విడిచె. మైత్రేయ ! ఆబ్రాహ్మణుండు జాతిస్మరణాప్తబోధుండై యాజన్మం
బున నపవర్గంబు నొందె ॥

264

చ॥ భరతనరేంద్రస్మృతము శుభస్థితిఁజెప్పినఁ బ్రేమవిన్నన
ప్పుడుమలకాత్మ మోహములు పుట్టవు నిర్మలబుద్ధిచెందు స॥
సరణమునందునున్నను బ్రసన్నత ముక్తిఘటించు సంచుభా
స్వరసరకీర్తిచాలియగు శక్తికామగణుఁ డానతిచ్చినన్ ॥

265

చ॥ జగదుపకారికారి నుతసత్యవచోనిగమామృతాంబుధి
ప్రగుణవిహారిహారి కకురప్రమదాచుచమండలీగళ ।
స్త్రుగమదసారిసారి నిబిరిసభుజాపరిఘేల నావితా
భ్రగపరివారి వారిరుహపత్రరుహపరిభావిలోచనా ॥

266

క॥ ప్రణమస్మిధానధానా, ర్పణమాప్తినిధాన దానరాజన్దజర ।
క్షుణగాన, గానవిద్యా, చణ వేణ్వసమానమాన సకృతస్థానా ॥

267

భుజంగప్రయాతము.

మహానీలశైలేంద్ర మాణిక్య శృంగా
గ్రహర్ష్యాంతరావాసరంగస్స నోజ్జా
మహాలోక నాయాత మానుష్యకేష్టా
వహోరథలీనిత్య వాసీకృతాజ్ఞా ॥

268

గద్య ॥ ఇదిశ్రీ సుభద్రాకరుణాకటాక్షవీరబృహకవిత్వతత్వపవిత్ర వేంకటా మాత్య
పుత్రకందాళ శ్రీరంగాచార్యకృతపాత్ర సజ్జనమిత్ర, శ్రీహరిగురు చరణారవింద
వందనపరాయణ కలిదిండి భావనారాయణప్రణీతంబైన నీవిష్ణుపురా
ణంబునందుఁ బ్రియవ్రతుని చరిత్రంబును, అతండు నిజపుత్రులకు సప్త

ద్వీపంబులు పండియిచ్చుటయు, జంబూద్వీపేశ్వరుండైన యగ్నిధ్రుని సంతాన ప్రకారంబును, భారతవర్షాది నవవర్ష ప్రమాణంబులును, మేరువు ప్రమాణంబును, జంబూద్వీప ప్రమాణంబును, సప్తసముద్ర, సప్తదీప ప్రమాణంబులును, మానసోత్తర చక్రవాళశైల ప్రమాణంబును, సప్తపాతాళ ప్రమాణంబులును, నరకలోకవర్ణనంబును, సాయశ్చిత్తంబులును, సూర్యాదిసవగ్రహ లోకప్రమాణంబులును, సప్తఋషిధ్రువమండల ప్రమాణంబులును, సూర్య రథగతి ప్రమాణంబులును, ఉత్తరాయణ దక్షిణాయనగతులును, విష్ణుపద లక్షణంబును, భూతసంప్లవ ప్రకారంబును, గంగావతరణప్రకారంబును, ద్వాదశమాసంబుల సూర్యురథంబు నడచుప్రకారంబును, చంద్రాదిరథగ్రహ ప్రమాణంబును, శింశుమారివర్ణనంబును, భగతునిచరిత్రంబును, హరిణాల సంబును, జడప్రావృణ చరిత్రంబును. ప్రావృణ సౌవీరపతుల సంవాదంబును, ఋభునిదాఘ సంవాదంబును, సనుకథలంగల ద్వితీయాంశంబునందు ద్వితీయా శ్వాసము ॥

విష్ణు పురాణము.

భావనారాయణకృతము.

అంతియాంశము.

ధుర్యనిజనివేదితి

మాధుర్యయుతప్రసాద మహానీయమపి ।

త్వాధరితజాతిఘనసం

బాధ జగన్నాథ శ్రీసుభద్రానాథా ॥

క॥ శ్రోత్రసుఖకారిణియును, బ, విత్తయునగు భరితుకథనువిని, సుస్థితిమై ।
చిత్తముమదికొనరించగ, మైత్రేయుడహర్ష సంభ్రమములబలికెన్ ॥ 2

చ॥ గురుడవు నాపయింగలుగు కూరిమిచేసి సమస్తమేదినీ
ధరసరిదంబురానుల విధంబు భవన్మునరాజులోకభా ।
స్వరవిపులత్వముల్, రవినిశాచకముఖ్యపవగ్రహార్థ సం
చరణమునాగలోముల చందముచప్పితి వద్దులింబుగనె ॥ 3

వ॥ దేవర్షిదాసవాదుల సృష్టేయు, చాతుర్వర్ణోత్పత్తియు, నాత్మాసాని, హైగణ్య
కశిప్వాదుల చరితంబులవింటి, నింక మనువుల మన్వంతరాధిపతుల వినియెడ
ననిన శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె. 4

గీ॥ ఆఱుమన్వంతరములిప్పుడరిగె వర్తమానమన్వంతరము సప్తమంబునువ్వె ।
భావిమన్వంతరము లేడునీవువీని, దెలియుమిపుడన్నియును నీకుఁ దేటపరుతు॥ 5

వ॥ ప్రథమమనువు స్వాయంభువుండు, ద్వితీయమనువు స్వాగోచిషుండును,
అందు నీశ్వరశర్వరి, వపుముఖులు సప్తఋషులు, చైత్రకింపురుషాదులగు
స్వాగోచిష పుత్రులురాజులు. తృతీయమనువు పుత్రముండు, ఆమన్వంతరంబు
నందు సుశాంతినామకుండిండ్లుండు, సుధాములు, సత్యులు, శివులు, ప్రతర్ద
ములు, వనవర్తులు నననైదు దేవగణంబులు. వసిష్ఠపుత్రు లేడ్వరు సప్తర్షులు,
అశ్వాద్ధులైన యుత్తమమనువుత్రులు రాజులు. చతుర్థ మనువు శాను

నుండు, ఆమన్వంతరంబునందు సత్యాశ్వాదులు సప్తవిశతి దేవగణంబులు. శిబి నామధేయుండిండు, జ్యోతిర్ధామాదులు సప్తగులు, సరభ్యాత్యాదులైన తామస మనువుత్రులు రాజులు. పంచమ మనువు రైవతుండు. ఆమన్వంతరంబునందు మను నామధేయుండిండు. ఆమితాభవైకుంఠాదులు చతుర్దశ దేవగణంబులు. హిరణ్య కోమాదులు సప్తగులు. జలబంధాదులు రైవతిపుత్రులు రాజులు. న్వాగోచిజోత్తమ తామస రైవతులు నల్వగును ప్రియవ్రతాస్వయంభవులు. ఆ ప్రియవ్రతుండు విష్ణుదేవు నారాధించి యాత్మసంశసంభవుల నలుపురిని మన్వంతరాధిపతులం బడసె. ఆజవమనువు చాక్షుషుండు. ఆ మన్వంతరంబునందు మనోజవాహ్వాయుండిండు. ఆర్య ప్రసూతాదులు పంచదేవతాగణంబులు, సుమేధాదులు సప్తగులు. ఊరు, పురు ప్రముఖ చాక్షుష పుత్రులు రాజులు. సప్తమమనువు సూర్యపుత్రుండు శ్రాద్ధదేవుడైన వైవస్వతుండు. ఈ మన్వంతరంబునందు ఆదిత్య పసురుడ్రాదులు దేవతలు, పురుషరాఖ్యుం డి ద్దుడు. ఎసిష్ఠశ్యపాత్రి జమదగ్ని భరద్వాజ, గౌతమ, విశ్వామిత్రులు సప్తగులు. ఇత్యోకవృష్ట శల్యాతి సరిష్ఠ్య తనాభాగివహిణ వృషద్రోణ సుమంతలు వైవస్వతి పుత్రులు రాజులు. ఆశేష మన్వంతరంబులందును ననుసమయగా విష్ణుశక్తి సత్వోద్రిక్తియై స్థితియందు దేవత్విబుచేతి నిధిపించియుండు.

6

క॥ వింతిగస్వాయంభువమ, స్వంతిరమున యజ్ఞాడనంగ హర్షమున రమా ।

కాంతుఁ డనతారమొందెన, దాంతిదురంతాసుప్రతితిల్లడిలన్ ॥ 7

వ॥ ఆక్కాలంబున నార్యాంకి మానసులన, దేవతలుపుట్టి మఱియును. 8

గీ॥ వినుము తుష్టియందు విష్ణుండుస్వారోచి, హంతిరమున, నజితుఁడనంగబుట్టె ।

దుషిత దేవగణము కో దుష్టదైత్యస, తిలకెల్ల గుండెల్లడిలన్ ॥ 9

క॥ ఉత్తమమనుకాలమునఁ బ్ర, సత్తిననర శ్రీవిభుండు సత్యుండనగా ।

సుత్తమయగు సత్యకుసం, పత్తివెలయఁబుట్టె ధర్మపద్ధతినడపన్ ॥ 10

క॥ తామసమనువేళ, జగ, త్స్వామిమావిభుఁడుపుట్టె సాధ్యకు ధర్మ ।

శ్రీమించహరియనంగను, ద్దామవిశద కీర్తిలెలు ధరణింబర్పన్ ॥ 11

క॥ రైవతమన్వంతరమున, శ్రీనితానల్లభుండు హరియనంగబుట్టెన్ ।

దేవగణంబులతో, సం, భావనసంభూతియందు మహిమదల్చిన్ ॥ 12

మ॥ తినువైకుంఠుఁడనన్వికుంఠకు సముత్కర్షణంబునఁబుట్టెన

స్వనజాతాక్షుండు చాక్షుషాంతిరమునన్ వైకుంఠసంజ్ఞామహిల్ ।

ఘనభక్తింభజయించ దానచిముగర్వాంధకారంబులె
ల్లనుజెల్లాచదరై నన బటుతిరోల్లాస ప్రతాపంబుతోన్ ॥

13

క॥ వై వస్వతమనువేళు, మానల్లభుడనితికిని సమాహితచిత్త ।

శ్రీనెలయు కళ్యపునకుందా, వామనుడై జనించె నవ్యప్రతిభన్ ॥

14

సీ॥ విదళించె నేదేనిసనమలాంగుత్తన ఖాంకురాగ్రమున బ్రహ్మాండభాండ ।

మాలించెనేదేని, యునిసకర్మాన్నిష్ఠాతిజాతి మహాంబుజాతతుష్టి ।

దేలించెనేదేని నివిషత్తరంగిణి త్రిషణులు సప్తముపిటాలి ।

గళగూర్చెనేదేని లలితప్రభావ్యాప్తినోత్తాసచాది మాశ్యగ్రమణుల ॥

గీ॥ నట్టిశ్రీచాదపద్మముదగ్రలీల, ముజ్జగిములద్రిధాన్యస్తముగ ఘటించి ।

బలీని వంచించి భువనముల్బలజనేత్తు, డిండిమనియిచ్చెమగుడంబురందరునకు ॥

క॥ అరయంగానీనున్వం, తరములనేడిటం బన్నిగయనునిమూర్తుల్ ।

ధరణిపయింబుట్టి ప్రజలం, బరిపాటింబ్రోచువృద్ధిబరిగొనునుండున్ ॥

16

క॥ కుశలగతి జగములందున, నిశము ప్రవేశించియుండు సశ్వయముగ స ।

ర్వశరణ్యుడిట్టులగుట, నిశితార్థార్థలబునుండు విష్ణుమతలంపన్ ॥

17

చ॥ మనువులుదేవతల్ బుఘలుమానవనాయకులందు లి నటున్

వనజదళాక్షునంశములు, వాక్కులనక బనియేమిపద్మలో ।

చనుడెజగంబులన్నియును సావయచు గనెలయన్ననో

మునివరి భావిమన్వధిపముఖ్యుల జెప్పిమట్లన్ననిట్లనున్ ॥

18

ః॥ త్వష్టతనూజ సర్వజయదామరనాప్తునిదేవి, సర్వశో

త్కృష్టచరిత్ర, నల్లభునిస్త్రీకి నాన్విత, యాత్మయోగవి ।

స్వప్తవిభూతిఛాయయను భామనొక గుప్తజించిభర్తకున్

శిష్టత సేవచేయుమనిచెప్పి తపబాసరిపజ్జయినన్ ॥

19

ః॥ ఛాయయుమాయయేర్పడక నారసబంధుని సేవయెప్పుడున్

బాయక సేయుచుండె, భయభక్తికయంబు లెలర్పనంత భ ।

వ్యాయతితోనపత్యముల, సర్వవిధంబునగాంచ దివ్యతే

జాయతి మూర్తులంబెనుచుచు బరిపాటి వసించియున్నెడన్ ॥

20

॥ ఇట్లు శనై శ్చగుడును, మనువును, తపతియునను సపత్యత్రయంబుగాంచి ॥

॥ మనువును, యముడును, యమునయు

ననుమువ్వుగగాంచిచనియె, నాసంజ్ఞయ, ము ।

న్ననయమునఁ గొంతకాలము,

చనఁగ, యమునినవతితల్లి శపించుటయున్ ॥

22

వ॥ ఇవిధంబున ॥

23

గీ॥ ఛాయ జముని శపింపనాచరించునీ, సంజ్ఞకాదని మది నెన్ని చండకరుడు ।

పోయికునుగొనెనపుడు తపోననమునఁ, గొడమనోడిగొయ్యెయున్న గూర్కిసతిని ॥

కా॥ అశ్వాకారముపూని యాత్మతనుగీర్వచ్ఛాయపర్వంగ, స,

ప్రాశ్నండుందితపంచగాణవిభివ్యాల్లిఘ్నై యప్పుడ ।

య్యశ్వంశేరి తదీయభవ్యవదనానాన్ క్తి జుబించెదా,

శశ్వద్విస్ఫులహేషికాధ్వనుల, నాశాభిత్రికంబిల్లంగన్ ॥

25

వ॥ పరమపతివ్రతాశోమణియైన నాంజ్ఞయు నిజాంతకిరణప్రవర్తనంబు

ప్రమాణంబుగా నక్కువానాహయంబు నప్తహయంబయని యంగీకరించి

నిలిచె నీతండును ననంగివశంబయింపై తన నిజాశిష్యులు కొన్నిచదివి మాపు

హతిసన త్తజింజుమధాతివ్రతైర్దమంబయ్యె, యందునలన రూపసంపన్నులగు

పుత్రులిద్దఱు నానత్యులనంబుట్టి స్వర్గలోక వైద్యులై రంతి ॥

26

క॥ తమతమ మునుపటిరూపులు, నముదారిక్రీడఁదాల్చి జంపతులునము ।

ద్యమమున నిజవసతికిఁజని, రమితప్రతిభాసమగులగుచు మునీంద్రా ॥

27

నీ॥ తనతనూభవకు, హితముచేయమనోరి, ఘనుడైన యావిశ్వకిర్ణ, కమల

బంధునిఁగరసానబట్టి యాప్తమభాగ, మగుగవైష్ణవ శేషమైనవయ్యున్

బుడమివైబడియు రావోడియైన నదిగూర్చి, పూదనాగిన్ గనాపూదెలోనఁ,

గొంతదానవకులధ్వంశాంగునిభవైన, చక్రంబుచేసి శ్రీజానికీచ్చెన్ ॥

గీ॥ గొంతశూలంబుచేసి భగ్గునకులిచ్చెన్, గొంతశక్తిగింకేసి యగ్గువకులీచ్చెన్ ।

గొంతసురకోటులకు నెల్లఁ గోననాయు, ధములనిర్మించియిచ్చె నయ్యమరీశిన్ ॥

వ॥ ఛాయాపుత్రుండైన మనువు పూర్వమనునవర్ణం బగుటండేసి సానర్థియనం

బరఁగి యష్టమమనునగు. ఆమన్వరింబున నమితాభాదు లేకివిశతిదేవ

గణంబులు. దీప్తిమంతుండు, గాలపుండు, రాముండు, కృపుండు, అశ్వత్థామ,

వ్యాసుండు, ఋష్యశృంగుండు వీగలు సప్తర్షులయ్యెదరు. 29

నీ॥ ఏవీరవరుడు మహేంద్రాదులజయించి, సరిలలోకిములకు స్వామియయ్యె ।

నేకర్కకుడునిరుత్సేకుడై శాస్త్రోక్తి, నఖిలాధ్వంబులు నాహరించె ।

నేపుణ్యుడధికుశ్రీపటుత్వమును బ్రా, వ్రాణభక్తియుక్తిచే నతిశయిల్లె

నేవదాన్యాగ్రణిశ్రీవధూనాథున, కవలీల భువనత్రయంబునిచ్చె ॥

గీ॥ నట్టివై గోచని, ప్రసన్నహరికటాక్ష, మాలికాలాలనమునఁ గాతాశనసతి ।
సుండితదనుగ్రహమునఁ జెంపొందిని స్మర, పినుచు, సావర్ణి కాలగబునందు వెలయు ॥

ప॥ విజగోర్వరివ స్మిన్ స్థికాదులు సావర్ణి పుత్రులు రాజులుకాంగలగు. వినుము ॥

గీ॥ సర్వ నీయుండు నితీ సావర్ణి యనంగ, ఘనుఁడనినఁ బొందు, మనువునిన్తునినోర్వ ।
సురలుసారిమరేచ్ఛాదుల నయఁబరిగ, ఇంబులదృష్టించింపుడున్నతినివెలయు॥

ప॥ సనసుండును, ద్యుతిమంతుఁడను, భవ్యుండును. సనుండును, మేధాతిభయు,
జ్యోతిష్కతుండును, సప్తర్షిండును సప్తర్షులయ్యెదగు. స్మిష్టకేసు, గీర్తికేసు,
పంచహస్త, నిరామ, పునుశ్రవః ప్రముఖులు నితీ సావర్ణి పుత్రులు రాజులయ్యె
దగు. వశమమనువు బ్రహ్మసావర్ణి. సుభాను విద్యధాదులు సప్తదేవ గణంబులు.
శాంతినామధేయుఁడై యుండు. పులిష్ఠ్యశ్శిష్యులు సప్తర్షులు. నాభాగాదులు
సదుండ్రు బ్రహ్మసావర్ణి పుత్రులు రాజులుకాంగలగు. పునోకొండన మనువు
భగవావర్ణి. విహంగమ, కామగమాదులు తేత్రి శదేవ తాగణంబులు. వృష
నామధేయుఁడై యుండు. ఈశ్వరాన్నితేకోఁపుష్కరిలు సప్తర్షులయ్యె
దగు. స్వాత్రగ, సర్వికర్త, దేవతా గణంబు సప్తసావర్ణి పుత్రులు రాజులు.
పంచ్రొడినమనువు గుప్తపుత్రుడైన గుప్తసావర్ణి. ఋషిభామాఖ్యుం
డై యుండు. హరితికోహతాదులు పంచదేవ గణంబులు. తిస్త్వి, సుతిప,
తపోమూర్తి, తపోవతి, తపోద్యుతి, ధృతి, తపోజనులక సప్తర్షులయ్యెదగు. దేవ
వ, దువదేవాదులు గుప్తసావర్ణి పుత్రులు రాజులుకాంగలగు. త్రియోదశ
మనువు కాచ్య నామధేయుండు. సుత్రామ, సుశర్మ, సుకర్తాదులు, త్రయ
స్త్రింక దేవ గణంబులు. చినస్వనామధేయుండు యుండు. చాక్షుః, పవిత్ర,
కనిష్ఠ, భ్రాజః, నాచాన్యధాదులు సప్తదేవ గణంబులు సన్ని, గాహుశుచి
ప్రముఖులు సప్తర్షులు. జోగుంధ. ఋతిబుద్ధ్యాదులు భావ్యపుత్రులు
రాజులు నగుదురు. ఇది చతుర్దశమవ్వంతున ప్రకారంబు. 33

చ॥ వినుము చతుర్వ్యగారతమాన నేదములన్నియు విప్లవంబు నొం,
దినఁ గృతవేళఁ జేరి టిగతి నేగునవాని సమగ్రాధిపతి ।
బనుపడఁజేయ సప్తఋషిమండలి తానయియుండు పద్మజో,
చనుండు చతుర్దశాఖ్యుల సర్వమనుప్రసారాశరంబుల ॥ 34

క॥ ప్రతికృతయుగమాన ననుభవో, జతుర్తమను పునయమాదు సమ్యగర్క ।
ప్రతిపాలకులగుదుగు, తత్సత్తులు తిరస్వయసు వెలయు సూన్యతలలన్ ॥ 35

గీ॥ సురలు హవిర్యాగములూ, దరమునఁ గైకొందు సనవతంత్రంబుల భా ।
సురులై మన్వంతరములఁ బరిగొటిన్యాయుజాకపటలి యలరఁగాన్ ॥ 36

న॥ ఇగ్ర, దేవ, సప్తర్షి, మను, మనువుత్రులు మహ్వంతరాధికారులుగా నెఱుంగుము. ఇట్లు చతుర్దశమహ్వంతరంబులు సహస్రయుగపర్యంతంబగు నొక్కనివసంబగు. అదియొక్కొక్క కల్పంబునగును. రాత్రియుఁ దావత్ప్రమాణమై సర్పిలు. 37

చ॥ కమలజుడొ, సమాపతి జగంబులుమూడునుమ్రొగి, శేషతల్పమున లయాంబురాశిసలింబులపైఁ బడలించి, తన్నిశాం । తిమునబ్రబుద్ధియై నుజనతత్ప్రసాద భువనాళిఁబొంతి చరకమన సృజయ, రాజసగుణప్రచురీధవదాత్తత్రుత్రుడై 38

క॥ మనువులు ఋషులొద్దుఁడును. మనువుత్రులు దివిజులును కమావిభునంశం । బనుసమనశ్శోచిక్త, బనియెఱుంగును నీమఁమున నార్పిప్రణతా ॥ 39

న॥ చతుర్గుణంబులను కీర్త్యుదేవుఁడు శ్రితి వ్యాకరణతఃసంజ్ఞై యుగవ్యవస్థలు నడుపు. శ్రితియుగంబునఁ గవీలాది యాఁభారియై సన్నిభాతహితంబుడై, విమలజ్ఞానదాంబుసేయు. త్రేతాయుగంబున జన్మనర్తి స్వరూపంబున జగన్రక్షణంబు సేయు. భవిష్యత్స్వర్తమానకాలంబుల జగంబులు రక్షించు. మైత్రేయ ! మహ్వంతరంబులు చెప్పిన నీ నేమిచెప్పనలయుననిన గురువునకు శిష్యుఁ డిట్లనియె ॥ 40

క॥ వేదవ్యాసమునొద్దుఁడు. వేదద్రుమమేవిధియుఁ విభజించెదనీ! యాద్యతశాఖలవెన్న, శుభాదియుఁడతఁడెన్ని మామలుడియించె మహీన్ ॥ 41

క॥ హరిపుట్టించు జగంబులు, హరియందును నిలుచుఁ బోలియుహరివలన నెయో । హరిసన్నస్పృహి రక్షణ, హరిగనులకులేదు కానినాంతరమనియన్ ॥ 42

న॥ అనియడిగిన శ్రీరాశమం డిట్లనియె ॥ 43

క॥ వేదతరువునకు, శాఖ, భేదములు సహస్రముల వివేక్యొనిచెప్పన్ । గాఢమెఱుంగఁ జెప్పెద. నాకృతి సాక్షిసమున మహత్తాతెలియన్ ॥ 44

గీ॥ తామరసలోచనుఁడు, ప్రతిద్వాపరమాన, సతులితప్రభ, వ్యానుడై, యవతయేకమగు వేదరాశి ననేకభంగి, వెలయుఁజేయు జగద్ధితకలనఁ గూర్చి ॥ [రించి]

క॥ బలవీర్య బుద్ధితేజము, లలనడి నల్పములు మానవాదులకనియ । య్యలఘుండు నేదభేదము, తెలమిచొనర్చె, ఏదీయహితమతియగుచున్ ॥ 46

న॥ వేదంబులు విభజించి, విస్తరించుటంచేసి వేదవ్యాసుండున వానుడేవుండువెలయు. వినుము. ఈ వైవస్వతమహ్వంతరంబున నిరువదియెనిమిదిమాన్లు వేదంబు

మహద్బలచేత వ్యస్తంబయ్యె. ఈ వైవస్వతమన్వంతరంబున ద్వాపరయుగంబుల నిరువైయెనమండ్రు వ్యాసులుచనిరి. ప్రథమంబుద్వాపరంబున స్వాయంభువుండు తానవేదంబువ్యస్తంబుచేసె. ద్వితీయద్వాపరంబున బ్రహ్మపతి వ్యాసుండయ్యె. తృతీయద్వాపరంబున శుక్రుండు, చతుర్థద్వాపరంబున భృహస్పతి, పంచమద్వాపరంబున సవిత, షష్ఠద్వాపరంబున బ్రభువైన మృత్యువున ప్రథమద్వాపరంబున నిండ్రుండు, అష్టమద్వాపరంబున వసిష్ఠుండు, నవమద్వాపరంబున సాహస్వతుండు, దశమద్వాపరంబున శ్రీధాముండు, ఏకాదశంబున ద్రిస్పతి, ద్వాదశంబున భరద్వాజుండు, త్రయోదశంబున నంతకుండు, చతుర్దశంబున ధర్మిండు, పంచదశంబున ద్రయ్యరుణుండు, షోడశంబున ధనంజయుండు, సప్తదశంబున గృతింజయుండు, అష్టాదశంబున ఋణంజయుండు, తదనంతరంబు భరద్వాజుండు, తదనంతరంబు గౌతిముండు, తదనంతరంబు హర్వాత్త, తదనంతరంబువేనుండు, తదనంతరంబువాజశ్రవుండు, తదనంతరంబుసోమండు, తదనంతరంబు శుష్టాయణుండు, తదనంతరంబు తృణబిందుండు, తదనంతరంబు ఋక్షుండు, తదనంతరంబు వాల్మీకి, అవ్వలనస్తజ్జనకుండైన శక్తి, తదనంతరంబు నేను, నాతరువాత జాతిసిద్ధుండు, అవ్వల కృష్ణదైవాయనుండు. ఈ యిరువదియెనమండ్రును సతీతవ్యాసులు. వీరిచేత వేదంబు నాలుగు విధంబుల ద్వాపరాదులయందు విభజింపబడియె వినుము॥

47

॥ భావిద్వాపరమున, సం, భావితండగు ద్రోణనుతుండు భాసిలువ్యాసుం ।
దై, వేదచయము విస్తృత, మై, వెలయింపఁ గనుభూసురాన్వయతిలకా ॥ 48

॥ ప్రణవాఖ్యమేకాక్షరము భృహత్వముబృహ, గర్విష్టుగలకతన స్తునీండ్ర, బ్రహ్మంబునువ్తుండు బరంగు భూర్భువరాది, సప్తలోకంబులు సకలవేద ।
తతియుసన్వంబును దాదృక్భావసం, భావిత, మది వాసుదేవరూప, మక్షయ్యనుధిక్ గుహ్యము జగదుత్పత్తి, రక్షణనాశకారణముయోగ ॥

॥ సాంఖ్యనిష్ఠాపరులకు శాశ్వతపునుగతి, యమృతమాద్యంతరహిత మసంతమజర ।
మట్టిహరిరూపక ప్రణవాభిధాన, మానిత బ్రహ్మమునకు సమస్కరింతు ॥ 49

॥ ఆప్రణవంబు నందునున్న ఋగ్యజుస్సామాధర్వణవేదంబులు సర్వాత్మకుం
డగు పుండరీకాక్షుండుతాన వేదంబులు శాఖలునై విభజింపబడియె ॥ 50

॥ అదిని, వేదంబుచతు, స్పాదంబై శతసహస్ర పరిమితమై లో ।

కాదృతమై వెలుగొందుశు, భోదయతన్ సకలసన్నతోన్నతచరితా ॥ 51

॥ తదనంతరంబు సర్వకామధుక్తైన యజ్ఞంబయ్యె. అంతమత్పుత్రుండైన వ్యాసుం
డిరువైయెనిమిదవ ద్వాపరంబున జతుష్పాదంబగువేదంబు ఋగ్యజుస్సామా

ధర్మణరూపంబుల నాలుగు తెఱంగులుగా విభజించె. ఆకృష్టద్వైపాయనుండు సాక్షాత్సారాయనుండుగా నెఱుంగుము. అతండు దక్కనన్యులకు నపార భారతసాగరంబు నిస్తరింప శక్యంబే. ఆవ్యానుండు బ్రహ్మచేత నియుక్తుండై వేదంబు నాల్గు తెఱంగుల విభజించి శిష్యులంజదివించె. తత్ప్రకారంబు వినుము ||

52

సీ॥ శమదమప్రతిభావిశాలుగుడుపైలుండు, శృతమతిఁజేసి ఋగ్వేదపఠన ।
సద్గుణాయనుండు వై శంపాయనుండు, శుభా, యతి, యజురామ్నాయమధిగమించె ।
వినుతనిష్కామిజైమిని మునిస్వామిసం, భావనానియతి సామనుపఠించె ।
మహానీయతరమహామతిమంతుండు సుమంతుఁ, డధిక ప్రభ, సధర్మమధిగమించె॥

గీ॥ రోమహర్షణతనయుండురుచిరవినయఁ, డతులితభ్యాతుఁడౌసూతుఁడలపురాణ ।
సహితసకలేతిహాసముల్ చాలఁజనివె, నక్షయవ్యాసకరుణా కటాక్షమహిమ ॥

వ॥ వేదంబులయందు యజున్యులచేత యజుర్వేదంబును, ఋక్కులచేత ఋగ్వేదంబును సామంబులచేత సామవేదంబును, సధర్మంబులచేత సధర్మవేదంబును నయ్యె. అయ్యథర్మంబు రాజులకు సర్వకర్మ సాధనంబయ్యె. ఇట్లు వేదవ్యాసుండు వేదకావలంబును జతుర్విధంబుగా విభజించె. అందువైలుండు ప్రథమంబు ఋగ్వేదంబు నిర్ద్రప్రమతికినిచ్చి ఆయింద్రప్రమతి భాష్కలునకిచ్చె. ఆభాష్కలుండు బోధ్యాదులైన శిష్యులకీచ్చె. ఆబోధ్యాదులనెలన యాజ్ఞవల్క్య పరాశరులు గ్రహించిరి. ఇట్లు శాఖోపశాఖల ఋగ్వేదంబు వెలసె. ఆయింద్రప్రమతి నిజపుత్రుండైన మంధూకేయునిం జనవించె. అతనిశిష్య ప్రశిష్యులవలన విస్తరిల్లె. అతనిపుత్రుండు వేదమిత్రుండు ముద్గల, గోముఖ, వాచ్య, శాలీయ, కాశీకులను శిష్యులంచుంబునకు సంహితా పంచకింబుఁజెప్పె. ఇవిధంబున ఋక్కులు బహువిధంబులై కీర్తింబులయ్యె ॥

54

క॥ మునివరవై శంపాయన, మునివరుండు యజుర్నిగనుము మునుపిరువనియే ।
డనుపమశాఖలుగావించి, నయంబొప్పంగనొ సంగేశిష్యుల కెల్లన్ ॥

55

సీ॥ మునివరుల్లాల్లి సమూహమైమేరుభూ, ధరకుటముననుండి తిమరుచేసి ।
రొక్కమర్మాద శిష్యులఁగూడియే, ఋషి, యైన నెచ్చోటకునరిగె నేని ।
యతనికిసప్తరాత్రం తరంబున, బ్రహ్మ, హత్యవాటిలనని యనియెఱింగి ।
మునులెవ్వరెచ్చోటికిని బోనరంతవై, శంపాయనుండు శిష్యునిమితితోడ ॥

గీ॥ నచ్చటికిఁబోయియవశాత్తుండగుచునపుడు, స్వప్రియునినొక్క బాలకుచరణతాడ ।
నాధినిహతునిఁజేసిననాక్షణంబె, భవ్యునకునాయనకు నచ్చెబ్రహ్మహత్య ॥

56

- క॥ మునిపతివై శంపాయనుఁ, డనునయమున శిష్యవరాలనను, “సద్వృత్తిమీ ।
రొనరింప విలయునాకున్, బనుపడినీ బ్రహ్మహత్య పాపెడుకోటకున్” ॥ 57
- ఎ॥ అని గురుండు చెప్పిన ॥ 58
- క॥ నిరూపమమేధానిధిభా, స్కర తేజుడు వారిలోనచెతురుండు ప్రజ్ఞా ।
చరణుండు యాజ్ఞవల్క్యుడు, గురునకునిట్లనియె మెండుకోను సద్భక్తి ॥ 59
- గీ॥ అల్పతేజులతి క్లిష్టమైనవీరి, చేతనేమగు చేసినచేయఁడగుదు ।
నేనయనిపూనిపల్కు సమ్మానివరుండు, పల్కెఁగోచరుణానన పద్మఁడగుచు ॥ 60
- క॥ ద్విజవరుల, ధిక్కరించుటఁ, బ్రజనితిమైయుపుడు ఘోరపాపమునిన్నున్ ।
భజయిం చెదొలఁగి పొమ్ము, క్షజముగిమాచదువు మగుడగానిచ్చియనన్ ॥ 61
- చ॥ గురుఁడనినీకు నే హితముగూర్చి యొనర్చెదనన్న నిట్టిని
మూరతరభావలాఙ్ఘన చొప్పుడునే భవదీయవేదవా
గృహిణముదీనిఁగామృదుచుఁ గ్రక్కునఁ గ్రక్కినరక్తసిక్తభీ
కరయజురాగమంబుఁగొనఁ గ్రమ్మరనామునిసార్వభౌముఁడున్ ॥ 62
- వ॥ ఇట్లు గురునిముందరం గ్రక్కినయజున్ములు తీర్తిరూపంబున శిష్యులు
గ్రహించి వారలు తైత్తిరీయులనంబరఁగిరి, గురువేరితులై యధ్వర్యులు
బ్రహ్మహత్యా న్రతంబుచరించి రతియాజ్ఞ వల్క్యుండు స్వేచ్ఛంజని యజు
స్సులభిలషించి ప్రాణాయామపరాయణుడై, యాదత్యునుడైశించి యిట్లని
స్తుతియించె ॥ 63
- సీ॥ సకలవేదాత్మమోక్షద్యుర్భూతనీ, వ్యతేజసీకేవేందనములు ।
సోమాగ్నిభూతిసోమమ్మ తేజోధారి, భాస్కరనీకవేప్రణతితితులు ।
కాలస్వరూపయక్షరరూపవిష్ణుస్వ, రూపకనీకవేమ్రొక్కుగములు ।
సురపితృరక్షణోత్సుకహిమ ఘర్షాంబు, కారి, నీకవే సమస్కారచయము ॥
- గీ॥ లంఘకారాపహరణ, లోకాధినాథ, సర్వకామధురీణ, విశ్వప్రపంచ ।
కారణ, పవిత్రకీరణోఘధారి, యభ్ర, మణియొసర్చెదనివెప్రణామములునీకు ॥ 64
- క॥ నీవుడయింపక, సత్క, రావలీకి జనుండయోగుఁ డఖిలాంబువులుం ।
గావుపవిత్రములట్టి శుభావహునకు నీకొనర్తు నభివందనముల్ ॥ 65
- క॥ నీకీరణంబులుసోఁకిన, లోకంబుపవిత్ర మగునులోకనయన, పు ।
ణ్యాకరుఁడా తండెవ్వఁడు, నీకమనీయాంఘ్రి భక్తినిగతుండు తలఁపన్ ॥ 66

గీ॥ అమృతమయవాజు లేదేవుడైమరభము, దాల్చిదుర్గమగగన పథప్రచార ।
చాగువైఖరిఁదిరుగునా సకలలోక, లోచనునిన్నిన్న గొలుతునుశ్లోకచరిత॥ 67

న॥ సవిత, సు ద్యుండు, భాస్కరుండు, వివస్వంతుండు, ఆదిత్యుండు, దేవాద్యాది
భూతుండును నైవ నీకు నమస్కారంబు ॥ 68

లయగ్రహి

సూర్య తిమిర్మమదహార్యభిదురీభవద వాగ్యచటుంగ్రతరధుర్యవిలసద్భా ।
గ్యభుజగాధిః శిధార్యసుసంచయవిద్యాసమరూపబలధైర్యసుత సంజ్ఞా ।
భార్యనిజకృత్య సురకార్య నిగమాంతసువిచార్య జగదర్థన కదర్యకులారతా ।
సౌఖ్యవారిణప్రచణశ్శౌర్య లింగ సుఖదచర్య సతతప్రణమధార్యనినుఁగొల్తు ॥ 69

చ॥ అనియసియంతభక్తి నిగమాగ్రములన్నినుతించు యాజ్ఞ న
ల్యుప్తసిక బ్రహ్మంజ్ఞై పలికె నుగ్రమయూఖుండు వాజిరూపుడై ।
చూచినవ యెమిగోరితి నమోఘముగా నొనగూర్తునీవుగో
ని అనియక్ష్మ నన్నయనెఱ్ఱుండు చేతులుమోడ్చి యిట్లనుకో ॥ 70

నీ॥ నశినాస్త్ర మధ్దురునకు లేనియోజుష, సంహిత మికటాక్షముననాకుం ।
గానలెననిన నాసిపటవాజితనూధ, రుండు యజుస్తోత్రులు విప్రునకునొసంగె ।
ః మ్మునీ వ్రుండు శిష్యులగులఁ జదివించె, వాజిసూక్తపఠనవశతెవారు ।
వాజిసులనగి భూనలయమునఁ బ్రసిద్ధులైరికీర్వాదుల య్యాగమంబు ॥

గీ॥ లోలదిమీరొంటదేను శాఖలుగఁజేరి, రనఘులగు యాజ్ఞ వల్క్యశిష్యవరులుర్వి ।
నాజుఁజేరి మిగుల నన్నిమమహిమ, మానితాచార మైత్రేయహానివర్య॥ 71

చ॥ జై మినినూని భేరిచెకో, సామనిగమతిరువుఁబెక్కు శాఖలుగఁదగి ।
యామితిమహిమమువినుచే, తోమోదమునిండె గ్రమముతోమునినాథా॥ 72

చ॥ జైమునిమునీ వ్రుండు సుమంతుని, కత్పుత్రుని సుసార్థ్యుని, నొక్కొక్క
సంహితఁజదివించె. తత్పుత్రుండు సునిర్ముండు సహస్రసంహితాభేదంబుచేసె
ఆనునిర్ముని శిష్యులు హిరణ్యనాథ, శౌనల్య, పాష్యిజప్రముఖులైన యునీచ్యు
లానిహస్ర సంహితలు గ్రహించి సామగాతలైరి. హిరణ్యనాథునివలనఁదచ్చి
ష్యులు లోకాక్షి, కాధుకి, కింబంధి, లాంగలి, జాష్పందిప్రముఖులు సంహి
తలు గ్రహించిరి. వారిశిష్య ప్రశిష్యులవలన బహుసంహితలు ప్రవర్తించె॥

గీ॥ ధర్మనిరత యథర్వవేదమునుమంత్రుం, డాత్మశిష్యుఁగబంధునినధిగమింపఁ ।
జేసె నాతండు చదివించె శిష్యుడేవ, దర్శు, నాతండు పథ్యకుండగఁగఁజెప్పె ॥

వ॥ దేవదర్శశిష్యులు మేధ, బలి, బ్రహ్మ, శాలాకాయని, సిప్పలాదవ్రముఖులు చదివిరి. పథ్యశిష్యులుజాబలిశామదాది శౌనకులు సుగ్రుహును సంగహితలు చదివిరి. శౌనకుండు రెండు సంహితలుచేసె. ఒక్క సంహితబభ్రువకును, రెండవ సంహిత సైంధవునకునిచ్చె. సైంధవుండు రెండుగా భేరించి ముఝకేశనక్షత్రుల కిచ్చె. మఱియు నాంగీరసప్రముఖుల నేటి శాఖలుచేసి కింక యధర్వప్రకారము॥

గీ॥ అంచితాభ్యానములునుపాభ్యానములన, గాఢలవిశాలతాభ్యాతి గలపురాణ ।
సంహితలుచేసిరోమహర్షణనుతునకు. సూతుని కాలేవ్యవ్యాసుడెన్నో మహిమ ॥

వ॥ సుమంతండును, అగ్నివర్చుండును, మిత్రాయువు, శాంశానాయనుడు, ఉక్రత ప్రణండు, సౌవర్ణియునన నాంధ్రుడు సూరినిశిష్యులు భావరాజులు, సంహితలుచదివిరి. కాశ్యప, శాంశాయన, రోమహర్షణయును సుమతాశ్రయింబు చదివిరి. బ్రాహ్మంబు, వాత్సల్యంబు, వైష్ణవంబు, శైవంబు, భగిదత్తంబు, నాగదయంబు, మార్కండేయంబు, ఉన్నేయంబు, భవిష్యత్పురాణంబు, బ్రహ్మకైవర్తనంబు, లైంగంబు, వారాహంబు, న్యాయంబు, వామనంబు, కార్త్యంబు మాత్స్యంబు, గారుడంబు, బ్రహ్మహంబు. సుమస్తాశిష్యురాణంబులు సర్వ ప్రతీసర్గ, వంశ, మన్వంతర, వంశానుచరిత్ర బాలు శిలుకలను. మైత్రేయా! ఇప్పుడు నీకుఁజెప్ప నిష్పరాణంబు వైష్ణవంబును మూడవ పురాణంబు. ఇందు సర్గ, ప్రతీసర్గ, వంశ, మన్వంతర, వంశానుచరిత్ర బులను నడుపును. సమస్త సస్తువులయందును, భగవంతుడైన పట్టాభి ప్రసాదంబునను, పడంగలంబులు, నాల్గువేదంబులు, మీమాంసయు, న్యాయవిస్తంబును, పురాణంబును, ధర్మశాస్త్రంబును ననచతుర్దశివిధ్యులు. ఉయ్యుక్తంబును, ధనుర్వేదంబును, గాంధర్వంబును, సర్గశాస్త్రంబును గూడ వస్తాశిష్యులు చెప్పెడి. బ్రహ్మర్షులు, దేవర్షులు, రాజర్షులునన ముషీప్రభృతియు ముఝకేశులు, తేజోగులు. ఇవి ధంబున శాఖలు, శాఖాభేదంబులు. శాఖావర్తలు, వృద్ధేతిపులుం జెప్పెడి. సర్వమన్వంతరంబులయందును, శాఖాభేదంబులు సమంబు ప్రాజాపత్యశ్రుతి నిత్యంబ. ఇతిరంబులు వికల్పంబులు. ఇది నేమయ్యెనెననిన మైత్రేయుం డిట్లనియె.

77

క॥ మునివర సేనడిగినవెల్లను నానతియిచ్చితిరి నలక్షణముగ నిం ।

క నొకటి యడిగెదనిన్నుం, బసవడి యదయానతియు ప్రస్ఫుట భంగిం ॥ 78

సీ॥ సర్వజ్ఞయాసారసభవాండ మధ్యస్థి, తాశేషలోకంబులందు, స్థూల, సూక్ష్మరూపములగు చున్నిండిఫావరి, జంగమంబులు ప్రాణిసమదయములు ।

నేల్లోపసడలేక క్రిక్కిరిసి స్వకర్త, బంధబంధములయి పరగితుడను,
యమనినశమనొంగి ఘాతిన లెప్పంది క, ర్థానుగుణంబులై యోనులందుఁ ||

గీ॥ బుట్టి సుఖదుఃఖములుకాంచి భూరికర్త, వశతనెప్పుడు బోవుచువచ్చుచుండు ।
నిది నెలకొన్న నిర్లయందొందునొకిటి, యడుగుచున్నాడనానలీయంగవలయు॥

మ॥ శమనాజ్ఞానశబ్ద ములొట్ట నిజహిజాతు ప్రజాబుల్, యథా,
ర్థముగా నొక్కటియానతిన్ము మునిచంద్రా! యెట్టికర్తంబుచే ।
శమనుండు శాశ్వత ప్రతీధమై జుతూత్కరంబొందు ది,
స్వమహావైభవ మట్టికర్తమవిన హర్షంబుపుట్టెనదీర్ || 80

చ॥ నిజబరాశరూపిని మామృతినిట్లను దొల్లి భీష్ముని,
గని నెలకొట్టు నీయగుకై పశ్యేత్తుడగొగ జాహ్నువీ ।
తనయుడుమా ద్రికట్టిగని భూమి! తొల్లి కలింగదేశసం,
జనితూరివిప్రుడొక్కడం ప్రసన్నతనాకిడకేగు దెంచినన్ || 81

వ॥ జాతీస్తవమును, విజ్ఞానసాగిన్నియును నగునర్చునీంద్రునిం బూజించి నీవడి
గిన యర్థంబును ద్రునినడిగిన సమస్తానుభావుండు నాకుంజెప్పిన రహస్యంబు
నీకుం జెప్పెదనని యప్పితామహుండు మనుమనిజూచి యమునకుంగింకరు
నకుఁ దొల్లియొక్క సువాదంబు ప్రవర్తిల్లె. దానింజెప్పెద వినుమని
యిట్లనియె || 82

ఉ॥ సరిజమిత్రసౌభవుండు ప్రస్ఫుటశాశిపాశహస్తంజై,
కంఠరూజేరిబిల్చి పలికెంజెవిలో హరిభక్తులున్న యా ।
ఎరికుపోకు మేనును ద్రువంబుగ నన్యులకుం బ్రభుండ ని,
శృంకిత వైష్ణవానికి సత్యము నాధుడఁగాను గింకిరా || 83

చ॥ అమరవరాధీతుండయిన యజ్జజ్ఞానసమూహి సర్వలో,
కముల హతాహతింబు, లవంపితిలీల నెట్టిగి, శాసక ।
త్వమున వెలుంగు నాకును యథాకిధిసంబుగ శాసనండు శ్రీ,
నమఁబడు, సద్విహంగమతుంగిమసాది సుమితలంపగన్ || 84

గీ॥ బహువిధవిల్పనాస ముద్భాసియయ్యు, జగమినింతయుఁ బద్మలోచనుడనున్ము ।
కిటకికుండలమకుటానుకప్రభేన, కిలితమయ్యును హేమమొక్కిటియకాడె ||

క॥ అవనీపరమాణువు, లప్పనగతిం, గానుపించుఁబవనమణిఁగా ।
నననియ యశానట్లన గుణ, నివహమణిఁగ జగము పద్మనేత్రుడనున్ము || 86

వ॥ అనిచెప్పి కిలింగబ్రాహ్మణుండు గుంగాపుత్రున కిట్లనియె ॥ 104

క॥ కమలాప్తభవుండు నిజభటు, నమనిగిబంధించె శానివాన్వయ ! నాకా ।
కమలాప్తభవుండె నిగుణత, గ్రమనితినేటిగించె, విరిగిగాదెమడుక్తి ॥ 105

సీ॥ అనిచెప్పిబ్రాహ్మణుం డరిగెమాద్రేప ! ను. స్థనిసంసారవాధి దాటినదెమె ? ।
శ్రీహరిభక్తివిశిష్ట నాకాశ్రయ, గణులేకి యెన్నిచునిములనై ।
యమమును తిచ్చిటులును యాతనలేని డెమ, శమమును కేకేనానక్తమతిక ।
దృణకః పయితములు తెల్లమివ్వెడిమెల్ల, హరిభక్తులునాటి యునినీలదె ॥

గీ॥ నన్నునడిగినయట్టి ప్రశ్నమొకటి, నెదుర్తొందపునిదా, మనయొక్కమగుచు ।
మనుమనికిగంగిట్టి చెప్పనిదికలు, తెలియఁజెప్పతి నిప్పుడుమైత్రయాపికు ॥ 106

క॥ అనిచెప్పినమైత్రేయుని, డనుమోసిననాన్ది పూజియుండె, నరెలదా ।
క్షునినెట్లారాధించెను, ఘనతెనెచ్చిక్తియుక్తి గిరిగమోసెయ్రా ॥ 107

క॥ ఆరాధితుండగు, మోరదై, త్యాగరాజులని నెరిగెరాధాపని ।
స్థానితుండై ఫలమొందు, మోరమణీనాథ భక్తిమనఁచెప్పనిది ॥ 108

వ॥ అని యడిగిన శ్రీహరాశరీరం కిట్లనియె । 109

క॥ మునునగుండెనెదునెపతి, యనునమధిగువ శిభిపునెనెగ్గునెగనియి ।
ట్లనయడిగిన నమ్మనియ, జ్ఞునెకేరిజెప్ప వినుముచక్కదానెన్ ॥ 110

వ॥ జౌర్పుండ సగగున కిట్లనియె । 111

గీ॥ భామపదమైన నన్వలిపదములైన, నజనిపదమైన నిర్వాణమైన నొనగు ।
శౌరియారాధకుం డేమిగోరిననె, నధినారాధనము చేయుటకురెణ ॥ 112

వ॥ అల్పబధి కంబనువివక్షలేదు, ఆరాధనెరుం డేమిగోరినను నిచ్చానుగుణం
బుగా ఫలంబు నలినాశుండొనగు. ఇది ఫలప్రకారంబు. ఇది నారాధన
ప్రకారంబు చెప్పెనని యాచ్యుం డిట్లనియె । 113

శా॥ ఆరాధప్రతిభావిశేషమున నిష్కర్షోక్తసర్వాశ్రమా
చారోదారచరిత్రుడౌ నగునచే నమ్యగ్విధిం గేశవుం ।
దారాధ్యుండగు సంతకన్త మజీయొడవ్యంబు తత్తోపేం
బైరాజలైహిత్రోపలేదు నిజమీయధం బురాజోత్తమా ॥ 114

గీ॥ యజనమాలయజ్వ, యజియించు హరినె, హరినె,
జపితజపియించు హరినించు జంతుహింస ।

కుండుహరినె, యనేకభంగులఁ దలంప,
సర్వభూతుండువారి యకాటనగరభూషణ ॥

115

వ॥ కావున సదాచారిపతియై నిజస్వాత్మకథానుకారియై పురుషుఁడైనార్యను
నారాధించులయు గ్రామ్యుఁ డక్షియ నైశ్వర్యములు స్వకీర్తితత్పరులై
సదాచారిపతియై పిష్టుదేవుని నారాధించుట కిష్టమైయు. ఒండఁ ప్రకా
రంబులేదు ॥

116

గీ॥ అన్మతిమాపక, గురురచరితనాశయి, పరిపవై శుక్లవాక్యమల్పమునోకా
మెలగుపురుషునిచేత శ్రీదలకఁ త్రువనుకొనునె తుష్టఁడగునిజంబు ॥ 117

సీ॥ పరవధూచారి విత్తి పాపము లాన్గొనఁ, పలునొల్లని పుణ్యతిమసితేతి ।
గురుదేవ భూదేవసేవల సేవనం, లొనరఁచు పరమం వనుసేవేతి ।
సేవయత్తుకంట భూతముల సేవ నొకచో, సేవయేలొక మాన్పెన్మనచేతి ।
రాగాదోషవైషమ్య బుధో విత్తిచూడెను గు నుత్తరసేవేతి ।

గీ॥ నారకకృతమోదము నొనర్చు, సకలసౌఖ్య చరితంబు భవ్యచేతి ।
సజ్జనాభులనుతోడి తాత్తు పగిలు పరిమల్లగూలొక సంగరభూషణ ॥ 118

వ॥ అని చెప్పెను ॥ 119

సీ॥ సగిగుండొద్దొక గినుండొక, భక్తి పుష్పవాసమునొక శ్రమమునుకొను ।
పరివర్తనమునొకయు, లోకతాపనొక నారకమోదము ॥ 120

వ॥ అని యాచరియ నొద్దొక పట్టనచే ॥ 121

సీ॥ అప్రజనులన్నాటై నైశ్వర్యములు, లోచన చురునొక మన్మథము ।
యజుంబునుకొనినై పరివలయుభక్తి, తృప్తియు యాజనాధ్యక్షములు ।
సత్సత్సత్ సును జూడ గాలయి, స్వకీర్తిసంబును నిఖిలభూతి ।
మైత్రియు పాణను కిషోమమలయింప, సమబుద్ధియునుమును సమయములను

గీ॥ పత్తికూటమును జేరినొకలయు, వైషాఖము స్థితియుల నెచుకొనకు
నిగమనిగిసతివిధమున నిగమబుద్ధ, పరియమోదమున మెల్ల నార్థివన రోగ్య ॥ 122

సీ॥ క్షత్రియప్రసరంబు పుష్పపుష్పనట్టిదో, సములుచేయుచు యజనములు వెక్కి ।
లాచరించుచుభక్తియనము సేయచునుశ, స్త్రాజీవమహిమక్షిలొత్పత్తి ।
గాఁబ్రన రిల్లుచు కిమగిగిగిదై, సతిప్రజారిక్షణ రతిమెఱసి ।
దుష్టానుశాసనశిష్టసరిక్షణ, క్రిమముసరింజన తిష్టమున వెలసి ॥

గీ॥ ధరణిబ్రజలోనరించు సత్కర్మ రుతితులు, సంశయములెన్నుజెంది నివ్యప్రభావ
కలితుండై యొప్పినర్థ సంకరముమాన్చి, ప్రపిమలోభ యలోక వైభవముగాంచు ॥

న॥ పాశుపాత్యంబును, వాణిజ్యంబును, కృషియును, వైశ్యునకు జీవికగాఁ బితామహుండు నిర్మించియిచ్చె. అతనికి నధ్యయన యజ్ఞ దానంబులు ప్రశస్తంబులు. నిత్యనైమిత్తికకర్మానుష్ఠానంబును విహితంబు. శూద్రునకుద్విజాతీశుశూపంబును, ద్విజాతీపోషణంబును, క్రయవిక్రయార్జితద్రవ్యంబుననైనను, నితరకర్మోద్భవద్రవ్యంబుననైనను, దానంబును, పాయక, యజ్ఞంబులచేత యజించుటయును, పితృయాదికర్మాచరణంబును, నాచరింపవలయు. భృత్యాది భరణార్థంబునకుఁ బరిగ్రహంబునుం జేయవలయు, సగనభూషాల! స్వభాగ్యయందు ఋతుకాలాభిగమనంబును, సమస్తభూతనయయును, సీతిక్షయ, నాతిమానితయు, సత్యశౌచంబులు, అనాయాసంబు, మలగళంబు, ప్రియఃవాదిత్వంబు, మిత్రత్వంబు, నిస్పృహ, అకాంక్ష్యంబు, అహసూయాయు. స్వీకృత్యంబులకు సమానగుణంబులు, ఇంక నాపద్ధర్మంబులు వినుచు ॥ 124

గీ॥ బ్రాహ్మణుడుతత్త్రియునివృత్తి, రాజువైశ్యవృత్తి, వైశ్యునిశూద్రునివృత్తికడనువలయునాపదయైన శూద్రులనడకిలు, బ్రాహ్మణతత్త్రియులకు నష్టమొలుకావు ॥

వ॥ బ్రాహ్మణతత్త్రియులును; సామర్థ్యంబుగలిగిన; శూద్రవృత్తి మానవలయు. అత్యంతాపదయైన శూద్రవృత్తియైన నలయుకనియుగలకు. కిన్నెనొకరంబు చేయవలదని యాశ్వినాశ్రమ ధర్మంబులు వినుమనఁ సగిగుణకీర్తనయె ॥ 126

సీ॥ బాలత్వమునఁ గృతోపనయఁడై విప్రుండు, చెడుపుటనై గురుసంపదాసి యైబ్రహ్మచర్యాసమాహితత్వమునశౌ, చాచారసంపాద్యై నుభయబుద్ధిః గురునకుశుశూపగూర్చి చేయుచునును, ప్రతినిష్ఠవేదమగ్నతిఁ, జదువుచు । నుభయసంఖ్యలనుసూర్యునినగ్నిఁ గొలుచుచు, గుర్వాజ్ఞభైక్ష్యంబుగడిచినీలిచి ॥

గీ॥ జలసమిన్సుఖ్యములు గురుపులకభక్తి, దెచ్చిలు చ్చుచు వేదంబుపృథమనీప । సభ్యసింపంగవలయురాజాగ్రగణ్య, బ్రహ్మచారి సముజ్వలప్రతిభమొనిసి ॥ 127

వ॥ ఇట్లు బ్రహ్మచర్యంబునడిపి గార్హస్థ్యంబునకు సనుజ్ఞాతుండై గురుసత్కీణయొసంగి ॥ 128

ఉ॥ ధర్మమునన్ యథోక్తగతిదారపరిగ్రహమాచరించి స, త్కర్మమునన్ ధనార్జనముదారతఁజేసి గృహస్థశ్రవ్యముల్ । నిర్బలవృత్తియొనడిపి నిచ్చలు యజ్ఞములైదు చేయుచున్, బేర్చియెలర్చ సద్గతిలభించు గృహస్థుడు లోకపూజ్యుడై ॥ 129

వ॥ నివాపంబునఁ బితరులను, యజ్ఞంబునదేవతలను, సన్నంబున సతిథులను, స్వా
ధ్యాయంబున ఋషులను, సంతానంబునం బ్రజాపతిని బలికర్ణంబుల భూతం
బులను, వాత్సల్యంబున జనంబులను, దుష్టింబొందించి గృహస్థుండు నిజకర్ణ
సమార్జితంబులగునుత్తమ లోకంబులబొందు॥ 130

క॥ భైక్షము జీవిక గాఁగల, భిక్షుకులము బ్రహ్మచారిబృందమును స॥
ర్వక్షేమంకరకృత్యవి, చక్షణు గృహమేధిఁజేరి సప్రాణించుకొ॥ 131

ఉ॥ వేదము లభ్యసించుటకు వేమకుత్తీర్థము లాడఁబుణ్య శై,
లాదులుచూడ నెప్పుడు శరామరవర్ణము సంచరించు స॥
త్యావృత్తిఁ గ్రొద్దుకూతులు గృహంబులు నీరములన్నములృహీ,
వేమలుతల్పముకొ పరియె వి త్తముగా మదిలోన నంచుచుకొ॥ 132

వ॥ అట్టి యతిథులకు గృహస్థుఁడనృపింబు. అయ్యతిథుల స్వాగతంబుమధురో
క్తులనడిగి గృహస్థుండు శేయనానకభోజనంబు లొనంగవలయు॥ 133

గీ॥ అత్తియెవ్వని యింటికి నరిగితిత్త, పోవుఁడనసాతికముతెల్లఁ బూన్పువాని॥
సుకృత మెల్లను నొనపోవుఁ జున్వెగాన, నత్తినుంకిం మున ననుచితంబు॥

వ॥ ఆనజ్ఞయు, దంభంబును, బరితాపోఽపహతంబులును, బాకువ్యంబునుసతిథుల
యెడం జేయరాదు. ఏగృహస్థుండైనను నాతివ్యంబును సమ్యగ్విధింజేయు
నాతండు సమస్త పుణ్యలోకంబులనొందు॥ 135

క॥ తనకువయఃపరిణతిగా, దివ్యులకడ నిలువనై నడిన యనుగితిన్జై॥
నను, రా నతినిమ్యుఁగొలిపి, వనమునకుం బోయి యచటవన్యాశనుడై॥ 136

వ॥ వనంబుననిచ్చి, కేశశ్శుక్ల జుహుధుండును, భూమిశాయియు, మనసశీలుం
డును, సర్వాభనిస్పృహుండును, చర్మ, కుశ, కాశ, స్మృతపరిధానోత్తరీ
యుండును, త్రిపవణస్నానపరుండును, నగ్నిదేవతాధ్యాగతపూజాతిత్వరుం
డును, భిక్షోబలిప్రచారయు, నన్యస్నేహకృతగాత్రాభ్యంగకార్యుండును, శీతో
ష్ణాది సహిష్ణువునై వానస్రస్థచర్యనడపి యతండు, దివానలంబు తూలరాశు
లంబోలె సర్వదోషంబుల దిహించి శాశ్వత పుణ్యలోకంబుఁగాంచు॥ 137

క॥ నాలుగవయాశ్రమము భూ, పాలకయెఱిఁగింతు వినుము గ్రాహ్యుండు, విని॥
ర్హాలితమడమత్సరుడై, వాలాయము భిక్షువృత్తి నర్తింపఁ దగున్॥ 138

వ॥ పుత్రమిత్రకళత్రాదులవై స్నేహంబువిడిచి త్రైవర్గికంబులగు సర్వారంభంబులు
విడిచి శత్రుమిత్రాదులయందు సమతగలిగి సర్వజంతులయందు ద్రోహంబు
మానిమైత్రుండై సంగంబువదలి యేకరాత్రంబుగ్రామంబునఁ బంచరాత్రంబు

పురంబున నిలుచుచుఁ బ్రీతి ద్వేషంబులులేక యింటివారు భుజియించి పొయి చల్లాల్చినకాలంబునఁ బ్రశస్తవస్థుల యిండ్ల భిక్షాటనంబుచేసి స్త్రాణంబులు నిలుపుచుఁ గామ, క్రోధ, దర్ప, మోహ, లోభాది దోషంబులు పరిత్యజించి నిర్మలుండై తనవలన సర్వభూతంబులు, భూతంబులవలనఁ దానును, భయంబు పైరయకుండునట్లుగా మెలంగుచు, నగ్నిహోత్రంబు శరీరంబున, శరీరాగ్నిహోత్రంబులు ముఖంబుననువేల్చి భిక్షుండుమోక్షాశ్రమంబాశ్రయించి నిరింధనజ్యోతియుం బోలె శాంతుండై బ్రహ్మలోకంబు నొందునని చెప్పిన॥

139

క॥ ఔర్వునినతులప్రతిభా, శర్వునినీక్షించిపలికె సగరుఁడుకరుణా ।
ధూర్వహకటాక్ష! యశ్రుత, పూర్వంబొకటడుగవలయుఁబో!మిముఁడెలియన్ ॥

ఉ॥ హత్తియొనర్చు పూరుషునకారయఁ గృత్యములైననిత్యవై
మిత్తికకామ్యకర్మములు మెచ్చుగనేగతియాచరించువా
రిత్రజ్ఞజెప్పమయ్య, మదిహెచ్చె భవద్వచనానభువ్వినన్
జిత్తమునం, గుతూహలవిజృంభము భాగ్దనవంశవర్ధనా ॥

141

వ॥ అనిననార్వుం డిట్లనియె. పుత్రుండుపుట్టిన సభ్యుడయాత్మకంబైన శ్రాద్ధంబు
సేయవలయు. బ్రాహ్మణభోజనంబువెట్టి నాంసీముఖులకుఁ బింజప్రదానంబుచేసి
దశమదివసంబున నామకరణంబు చేయవలయు ॥

142

గీ॥ వలయుభంగినుత్సవము, చెల్లఁగా,దేవ, నామమైన మనుజనామమైన ।
శుభమహాత్మమున విశుద్ధుండై జనకండు,నుతునకిడఁగ వలయునతులమహిమ॥

వ॥ బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులకుఁ గ్రమంబున శర్క, వర్క, గుస్త, దాసాత్మకంబైన నామంబిడవలయు. అర్ధహీనంబును, సప్రశస్తంబును, నపశబ్దయుతంబును, సమాంగశ్యంబును, జగుప్సితంబును సగునామంబిడవలదు. సమాక్షరంబును, నాతిప్రాస్వంబును, నాతిగుర్వక్షరాన్వితంబును, సుభోచ్ఛార్యంబునగు నామంబిడవలయు ॥

144

సీ॥ సరవినసంతరసంస్కారసంస్కృతుఁ, డై గురుగేహంబు నందువిహిత ।
విధినవలంబించి విద్యాపరిగ్రహ, ణముచేసిగురు దక్షిణాప్రదాన ।
కారియైగార్హస్థ్యకలన కనుజ్ఞాతుఁ, డైననుమేలుకాదేనిబ్రహ్మ ।
చర్యంబుననయుండు సన్న్యాసియైనను, వైఖానసుండైన వలసినట్టిఁ ॥ [వేద ।

గీ॥ డైముముక్షుత్వమునసత్క్రియాకలాప, మాచరింపంగవలయు బ్రాహ్మణుడు
విహితవిధియిది దీనిభావించివినుము, మహితగుణసాంద్ర! సగరభూమండలేంద్ర॥

వ॥ గాఢాస్థ్యంబు గావలసిన నేకగుణ వర్షయై సకస్యకీను, దానుద్రిగుణవర్షంజై పరి
గ్రహింపవలయు ॥ 146

సీ॥ అతికేశియు, సకేశి, యధికాంగి, కృష్ణాంగి, పింగళస్యానాంగి, యంగహీన ।
రోగిణి, కులట, యరూపిణి, దుష్టవా, తస్య సరోపయు, శ్శశ్రువదన ।
కాకస్వర, కృశాంగి, ఘర్షరస్వర, పురు, మాకృతిబుధాక్షి యరుణదృష్టి ।
పీనాంగి, వామన, పృథువీర్ణ సంహత, భూయుగ యాతాంగి కృద్ధవదన ॥

గీ॥ చిత్రదంత, ముషీవర్ణ, శ్వేతపర్ణ, కూడగండ, సమున్నతగుల్ఫ రోమ ।
సహితజంఘ, వినిందితాచాఽయైవ, కన్యజెండిలియాడగఁ గాదుబుధులు ॥ 147

వ॥ మాతృపక్షంబునఁ, బంచమియుఁ, బితృపక్షంబున సప్తమియునైన కన్యకను
యథావిధివివాహంబు గావలయును. బ్రాహ్మ్యంబు, దైవంబు, నార్జుంబు, బ్రాజా
పత్యంబు, నాసురంబు, గాంధర్వంబు, రాక్షసంబు, వైశాచంబు నననెనిమిది
వివాహంబులు. అందేంద్రంబున కేవివాహంబువిహితం బావివాహంబావ
ర్ణంబువాకునేయవలయు. ఇన్ద్రియంబున సలక్షణయైన ధర్మచారికిం బరి
గ్రహించి తత్సహితంజై గృహస్థుండు, విహితకృత్యంబులు నడిపినమ్యగూర్ధ్వ
మహాఫలంబు నొందునని చెప్పిన సగరుండ్లిట్లనియె ॥ 148

గీ॥ మానినాథ! సదాచార మానటన్యు, కరుణతోనాకు శ్రవణేచ్ఛగడలుకొనియెఁ ।
దాననడిచిగృహస్థుండు మాననీయ, దివ్యలోకినుభాక్తి మోదించుఁగాదె ॥ 149

వ॥ అనిన నాడున్వండ్లిట్లనియె ॥ 150

మ॥ జననాశోత్తమ చెప్పెద నివను, సదాచారంబు, నిత్యంబున
జ్ఞనులత్యాదృతి, నాచరించుట, సదాచారంబనంజెల్లు, స ।
జ్ఞనసంజ్ఞలో మనువున్ ప్రజాపతులు నానప్తస్థులుంజాన్వేత
ద్వినుతాచారపరాయణుండు గను కీవిచ్ఛరెండు లోకింబులున్ ॥ 151

గీ॥ రాజ! వినుధర్మపీఠా కిరంబులైన, యగ్ధమునుగామమును మానుటర్హమగును ।
అనుఖమై లోకివిట్టప్రమయ్యేనేని, ధర్మమునుమానవలయుభూధరవ కేణ్య ॥ 152

వ॥ కాల్యంబునన్లేచి తననివాసంబునకు నైర్మతిభాగంబున సంహారవాతీనంత
దూరముపోయి యచ్చట మూర్త్యునిసంబుల విడువవలయు ॥ 153

క॥ తననీడఁ దగువునీడికె, విను గోరివినిపన్నవాతవిస్త్రగురువులం ।
గనుచు నెదురగనువిడువం, జనదు, మలము మూత్రమును, బ్రశస్తానెకెపుడున్ ॥ 154

గీ॥ పైరులోదుక్కిలో మండపట్టునందు, తెరువులోనీటిలో ననీతీర్థములను ।
మననమున నేటిదిరియందుమానవుండు, మలముమూత్రంబువిడువరాదలఘుచరిత ॥

వ॥ దివాభాగంబున నుత్తరాభిముఖుండును, నిశాభాగంబున పశ్చిమాభిముఖుండును
నైవిగ్నాత్మంబులు విడువవలయును. ఆపదయైన నేముఖులైన దోషంబు
లేదు ॥ 156

గీ॥ ధరణిత్పణమునఁ గిప్పిను స్తకముకప్పి, తిడిపుచేయక నిట్టూర్పులడరనీక ।
మానియైవిడువందగు మలముమూత్రమును సదాచారనిరతుండు జనవరేణ్య ॥

వ॥ పుట్టమన్ను, నెలుకమన్ను, నింటిలోనిమన్ను, తొచి తేపలపై నమన్ను, గోడపూత
మన్ను, దుక్కిమన్నును తొచంబునకుంగాదు. గృహస్థునొక్కమృత్తిక లిం
గంబునందును, మూడుమృత్తికలుగలదంబును, బదిమృత్తికలు వామక
రంబున, మఱియుహస్తద్వయంబునఁ, బాదంబుల నొక్కొక్కటిం బెట్ట
వలయు. స్వచ్ఛంబును, దుర్గంధభవ పరిశుభంబును, నగుజలంబున తొచంబు
చేయవలయు. అంతగంబు పోదకౌచ బుచేసి స్మితా మకార్యులై,
కేశప్రసాదంబుచేసి, మాంగిర్యదూర్వా లంబుల ధరిచి ॥ 158

గీ॥ తనకలచార్యశ్చంబు తప్పకంబు, నర్థసూర్జిచి యలముంచుకన్దవిధము ।
హవియు సోమంబునన్నంబు నధముననఁ జలుగుగావున శర్థంబునలముఁగూర్చ ॥

వ॥ నరీతటాకజలంబుల, దేవభాతిజలంబుల, గదిప్రసవం జలంబుల, గూపోద్భృత
జలంబుల, గృహనీతజలంబులనైన న్నానంబుచేసి శుచిచ్ఛిద్రధకులై పితృ
తీర్థంబున సంజాత్రయంబునఁ బితృతెప్పణంబుచేసి జలస్రయంబున దేవర్షి
తర్పణంబుచేసి పితామహప్రసితామహులగును, మాతృమాతామహతత్పితా
మహప్రభృతులగును, గురుకన్య గురుమాతృలగులగు, రాజునకునుపకా
రాధంబు భూతింబులగు పృథ్విణంబుచేసి దేవాసుని యక్షనాగి గంధర్వరాక్షస
పిశాచగుహ్యక సిద్ధకూష్మాండతరు, ఖగ, బిలేశయ, భూనిలయవాయ్వాహర
జంతువులును, నరీకయాతినా సర్పిణిలును, బాంధవులును, సబాంధవులును,
జన్మాంతర బాంధవులును, మద్యత్తలోనికంబులచేతి నాస్యాయనంబు నొందు
దురుగాక యని కామ్యాకదానంబుచేసి పుణ్యంబునొందు. 160

క॥ ఆచమనముచేసి విశు, ధూపాదులైత మనుజు దర్శమునకలగా ।
లోచితగతి పక్క బులు, నీచలనములేనిబుద్ధి నియ్యగవలయున ॥ 161

శ్లో॥ మమోపవస్వతే బ్రహ్మభాగ్యతే పిష్టతేజసే ।
జగత్సవిత్రే, శుచయే నివిత్రే, కర్తనాస్మిహే ॥ 162

వ॥ అను మంత్రం బుచ్చరించుచు సూర్యాస్థ్య భీయవలయు ॥ 163

గీ॥ అగ్నికార్యంబుదీర్చి యనంతరంబ, యభిమతసురాచ్ఛరము. చేయు టర్హవిధము ।
ప్రకటితరజుడశోపచారములచేత, కీరమతి నద్విజుడు సదాచారవరత ॥ 164

వ॥ బ్రహ్మకుఁ, బ్రజాపతికి, గృహ్యదేవతలకుఁ, గశ్యపులకుఁ, ననుమతీకి, వేల్చిన
హుతశేషంబుగొని మణిశంబునందుఁ బృథివీపద్మన్యలకు బలియిడి గృహద్వా
రంబున ధాతృవిధాతలకు గృహమధ్యంబున బ్రహ్మకు బలియిడి యింద్రధర్మ
రాజ వరుణ ధనేంద్రులకుఁ గ్రమంబునఁ బ్రాచ్యాది చతుర్దిక్కుల బలులిడి
ప్రాగుత్తరిదిగ్భాగంబున ధన్వంతరికి బలియిడి తడవంతంబ, వైశ్వదేవంబు
చేసి వాయవ్యభాగంబున వాయువునకుఁ దక్కినదిక్కులనయ్యై దేవతలకు
బ్రహ్మకు, నంతరిక్షంబునకు, భానునకు, బలియిడి విశ్వదేవతలను, విశ్వపతులను,
బితిరులను, యతిభిక్షులను నుద్దేశించి బలియిడవలయును. అనంతరంబన్నాం
తరంబు పుచ్చుకొని శుచిదేశంబున నశేషభూతంబులకు దేవమనుష్య, పశు,
నయస్థియక్షో, కగదైత్య, ప్రేత, పశాచ తగు పిశీలికా కీట పతంగాదులు మద్వి
సృష్టాన్నంబునఁ దృప్తిబొందుదునుగాని యని బలియిడి తడవంతరంబ గృహ
బహుర్భాగంబున శ్వపరాజులొక జాతిలకు బలియిడి మితిధి సంగ్రహాథము
గోదోహామాత్ర కాలంబునీచి ॥ 165

సీ॥ అజ్ఞాతరలనాఁకు, నన్యదేశాగతుఁ, శ్రమజలాసానంబు క్షుచక్రం,
సతిమసాక్షుత్సమాదూయమానాఁకు, మాగ్ధహాళీ విద్విమానదేహు ।
నాథిలగముఁ పుండిసూతునిశ్వాసు, విభసాముహుర్బహుర్భావతోష్ఠు,
ననుమమాకించనత్వాలోకినీయాత్తు, నస్పృష్టంబును నచ్చిరీయు ॥

గీ॥ సతిఁగని మ్రొక్కినంతోపితాత్తుడుగుచు, దోషకొనినచ్చి,లోని నిర్దృష్టశాస్త్ర
విధులఁ బూజించి నచ్చక్రీవెలయనన్న, మిడిగివలముగ్నిహస్తంబునఁ బ్రేక్ష్య ॥

వ॥ అతిఁబూజింపక భుజించెనేని యగ్నేలోకంబులంబడు. భోజనానంతరంబ
స్వాధ్యాయకులందులనుగవలయు ॥ 167

క॥ మనమునహిరణ్యగర్భం, ఉనితలఁచుచు సతిఁకెలమిసన్నంబిడఁగాఁ ।
జనుసతిఁ న్నగ్నదాయకుఁ, ఉనిచెప్పదు రాగ్యజనము లమలచరిత్రా ॥ 168

వ॥ పితృగంబు తద్దేవులుడును, వినితాచారసంఘాతియుఁ, బాపయజ్ఞకుండును
నైన యొక్కవిప్రుని భజించుట చేయవలయు. ఒక్కనొకనత్రి పెట్టిన
హుతికారోపకల్పితంబును నగ్రాన్నం బొక్కి ప్రీతియనకుం పెట్టవలయు.
పరివ్రాజ్యప్రహారులకు భిక్షుత్రిశయంబు పెట్టవలయు. విధింబు గలిగిన
సవారితుంబుగా నిడవలయు. అనియియు, విగ్రహప్రార్థనంబును, హంతకార
భోక్తయు, భిక్షుసృత్తులగు బ్రహ్మచార్యులుగూడ నాలుగువేటంగుల

వారును సతిభులనం బుండుదురు. వీరింజూచి గృహస్థుండు పాపవిముక్తుడగు. 169

శ్లో॥ అతిథివ్యసభగాఢో గృహస్థృతి నివర్తతే ।
సతః సైమహ్నతంఽత్వా పుణ్యమాదాయగచ్ఛతి ॥ 170

॥ ధాతృప్రజాఽతీంద్రా, భాతనుహృద్వసుగణాగ్ని సంఘమతిగ్రయా ।
దాతేతిగతినిచ్చి, నుసం, శ్రీతింభుజయించు గృహిణీ మేలోదవంగృక్ ॥ 171

॥ కాననతిథిపూజ క్షేత్రవ్యక్త మయ్యతిథికిఁక కడుచునుట్టికడుపు ।
మానవేశ, మలనమానంబునుమ్మి నీ, వాచరింపుమెపుడు సతిథిపూజ ॥ 172

॥ తదనంతరంబ నువాసినీ, దు ఖవతీ, గర్భిణీ, వృద్ధ, బాలకులకు సంస్కృతాన్నం
విడి వారు భుజియించినవెనుక గృహస్థుండు భుజియింపవలయు. వీరు భుజింప
క తా భుజియించినం బాహ్యోక్తమై వరిక బుంబుడి న్నేర్పఁగోక యగును ॥ 173

॥ జలములాడక కుడుచుట మలముతనుట, యజపుంజుండు పూయఁ ద్రాకియగుట ।
నరవశేణ్య, యసంస్కృతాన్నంబుకనుట, సిగ్ధముగ మూత్ర విసంబుచేతనుమ్ము ॥

॥ ఎవ్వరికి నిడకతనమడి, నివ్వటిలిన లోభవశం నిండ్లచరితుండై ।
క్రొవ్వనఁదానభుజించినం, బ్రువ్వులు కడుచు వలెనుట భూరివివేకా ॥ 175

॥ గృహస్థుండు శాస్త్రోక్తంబుగా భుజించిన భుజింబులు తొలంగి, ఇహంబున
నా రోగ్యబుద్ధివృద్ధులు సంభవించు. అతిష్టంబులు వైరిఁబోలిచారింబులు
శాంతినిొందు ॥ 186

॥ స్నానముచేసి శుద్ధనసంబులుగట్టి సురక్షింపత్రనూ,
నానఘ తర్పణక్రియలు న్యాయపథంబునఁజేసి జాముల ।
డైనియతన హుతజ్వలనుడై యతిథిద్వజగుర్వశేష భృ,
త్యానుగపాళి కన్నమిడి యాతరువాతి గృహస్థుఁడగుతిన ॥ 177

॥ పుణ్యచండనమాల్యములుదాల్చిచంద్రుని, యగుబుతోనాస్త్రసాగ్యంశ్చ్రయగుచు,
సంశుద్ధవదనుడై సంప్రీతుడై విడి, క్కులుమాసి గ్రాహుత్వభిముగాఁగ ।
నాసీనుడై యనన్యమనస్కుడై ప్రశ, ప్రమణీ గణ్యజ్ఞుడై విమలశ్రు,
పాత్రంబుసండుఁబవిత్ర మాంసంబు, ప్రతుఁబోదీముల పోక్షణంబు ॥

చేసి ప్రాణాహుతులుచేల్చి చెలఁగుమదిని, మోనియై గృహమేధిసమ్మతిభుజించు ।
టర్హవిధమెహికాముష్మికావహంబు, సగరభూపాలధర్మరక్షావిశాల ॥ 178

వ॥ మంత్రాభిమంత్రితంబులను, ఫలమూలంబులును, శుష్కశాకంబులును, హరి
తకంబులును, గుడభక్ష్యంబులును, దక్కం దక్కిన పద్యపితంబులు
మాని సారంబులుచేసి వస్తువులుమాని భుజయింపవలయు. మధు,
జల, దధి, ఘృత, సస్తవులు దక్కందక్కిన వస్తువులు నశేషంబుగా భుజి
యింపవలయు ॥ 179

క॥ మునుపు మధురములునుచిగొని, వెనుకన్ లవణములు దానివెనుకంగట్టుతి ।
క్షనవాష్ణ్యస్యంబులు, గొననలయు ననామయంబు గూడుటకొఱకున్ ॥ 180

వ॥ మొదట ద్రవంబులును, మధ్యంబున గతినాశనంబులును, నంతంబున ద్రవం
బులును భుజయింపవలయు. ఇట్లు భుజించితేలి ప్రక్షాళితపాదుండై,
స్వస్థుండై, కృతాననవిగ్రహుండై, యిష్టదేవతాస్తరణంబుచేసి “యగస్త్యం
డును, సగ్నియు, బడ బాసలంబును, వన్నంబు జీర్ణంబునెయుదురుగాక.
సమస్తేంద్రియదేహైశ్చ విష్ణుంబు మద్భక్తంబై నయకేహన్నంబు జీర్ణం
బుచేయుగాక” యని పాదంబునాధినిమిత్తంబు తగినరీతి ననాయానకర్మం
బులు చేయవలయు. 181

క॥ ఆదృతి సచ్చాస్త్రాదివి, నోదంబుల దినమునకేనుగితినంధ్యా ।
ప్రాదుర్భాసంబై నను, దేవుడు సర్వగోలున నెవ్వమవలయున్ ॥ 182

వ॥ దినాంతసంధ్య సూర్యదీప్తంబుచేయుచు ప్రాతస్సంధ్య వక్షత్రంబులు
చూచుచు నుపాసించవలయు. సూరికా కౌదనిధృమాతుభయంబుల దక్క
నితరకాలంబుల సంధ్యకాలంబు గడిపనీయవలయు ॥ 183

ఉ॥ భానుడుగ్రాసువేళల బ్రభాయుడై యుదముంచువేళలన్
మానవుడెవ్వడే, నిదురమానకపోవునలందు కౌంబా ।
ఖ్యానుపమాననారకములందు నిసించుచు జాగ్రహుడై
జ్ఞాననుబాసమంటదని రావ్యలుమానవలోకనాయకా ॥ 184

వ॥ కావున నర్కుండుదయింపక మున్నలేచి పూర్వసంధ్యయు, నిదురింపక
సూర్యుని జూచుచు దినాంతసంధ్యయు నుపాసించవలయు. కాలాతిక్రమ
ణంబుచేసి సంఘోషస్థానంబు చేయని దురాత్ములు తామిస్రనరకంబునుం
బొందుదురు. 185

గీ॥ మగుడబాకంబు నేయించిమాపునర్క, పత్నియును దానురేపంటిపగిదివై శ్వ
దేవముఖ్యక్రియలొనర్చి ధీరుడగుచు, నతిధిపూజలొనర్చుటయర్హమనఘ ॥

- క॥ లేపటియతిథికిబలేశ, మాపటియతిథికిని బూజమహిమనొనర్పక ।
భూపాలపుణ్యమష్టసి, బోపేతంబనుచుజెప్పి రుద్రధర్మవిదుల్ ॥ 187
- వ॥ కాపున మాపటి యతిథిని యథాశక్తి నన్నపానాదు లొసంగి శయ్యాదికం
బుల దుష్టింబొందించి, తానునుభవించి ॥ 188
- గీ॥ తెగిజొంగోడువ్రాసెల్లత లేక, మలిపనశలేక జంతుసామగ్రిలేక ।
పరపుగల్గివిశుద్ధతఁబరిచుకయ్య, నభవసింహగవలయుభూషాగ్రగణ్య ॥ 189
- క॥ తెలియఁగఁదూరపునక్షిణ, ములలో నొకపంకనేమమునఁ జలగడమ ।
లలఘుగుణ యితఁదిక్కులఁ, నలకొనురోగింబులనిరి తెత్కొనిదుల్ ॥ 190
- సీ॥ ఋతుకాలమునవసలి శిశుక్షణంబున, యుగ్మరాత్రులఁబొందుటచిహ్నిత్య ।
మన్నాతనాతున నస్త్రశస్త్రానిష్ట, గర్భిణింజలకాకాంతఁ గుడిత ।
నన్యకాంత, నకామనదమిన్వ్యానక్త, నాకొన్నకాంతఃత్వంబిభుక్తః
గదియకతానునీరణింబులు, లేకప్రకృతినాలేకములు ॥ [వలయు]
- గీ॥ పూని యనురాగహితుడై భూ పుండు, చెలువుమీఁద వ్యవాయంబు నలుప
దైత్యకడివనశలునుబర్వనశలు, నుపతరప్రతినిశలును బరిహరించి ॥ 191
- వ॥ చతుర్దశియు, వష్టమియు, సమావాస్యయు, బూర్ణిమయు, సువర్ణసంక్రమ
ణంబును, నీ ధైర్యుని స్వంబులయందు స్త్రీ, ధైర్య, మాంసని పేరణబుచ్చెన
పునఁపుండు విద్యాశ్రవామనంబునొందు, ఇక్కాల బుల సద్భాషై
వేదభ్యాసజపపండు కాంలయు ॥ 192
- గీ॥ ఆననినాథ! యయోనియంబ్యయోని, యందుగుహచేవిప్రులయగ్రహణను ।
జైత్యచత్వోత్తరస్పృశాతోయ, నదుపహరణుల చితి నేయఁదాదుకొని ॥ 193
- వ॥ పర్వంబుల రతిచేరి దాక్షిన్యంబును, వివాభాసంబుల నాపడిలును, జలాశ్ర
యశ్శలంబున రోగంబులునుగను ॥ 194
- మ॥ పరదారాభిగమంబు నెమ్మదిఁ జలంపకా శాపమా నన్నగో
నరుఁడ్రోసఁ జరిగినాయువును ధీశంజా మృత్యుడై నశి ।
కరదుర్మారకమున్లభించునని నక్కాణింపఁగానేల భూ ।
పరమర్త్యుడది మానిన్వొంగవల లేదనియెడ, ధర్మంబగుక ॥ 195
- గీ॥ సార్వభౌమయథోక్తదోషములులేని, యాత్మసంబలసకామలనన్యసేవ ।
నై నఁబొందినదోషంబులంట్లకొనవు, వర్ణనీయసదాచారవంతునకును ॥ 196
- వ॥ అనిచెప్పి మఱియు నిట్లనియె ॥ 197

సీ॥ దేనగోబ్రాహ్మణాతిథిసిద్ధవృద్ధ గుర్వర్చనయభయసంధ్యాభివంద ।
నంబగ్ని సముపచారం ఒనుపహత వ, స్త్రోత్రియధారణ సౌప్తవంబు ।
నలయుగారుడ రత్నములుదాల్చి ప్రయత్నించె, యమలకేశకలాపుండై సుగంధ ।
మాల్యచండసలేమహాతుండై యుండుట, దగువనిస్వంబునుండడవోక ॥

గీ॥ యస్మత్తుల్యతరంబై న నాడబోక, కల్లగూడిన ప్రియమైన నొల్లవరు ।
దోషములు లెక్కపెట్టక దుష్టయాన, మెక్కన నుండు వెలయుబెం వెక్కియపుడు ॥

చ॥ పలుమహానృకాంత వెడలల్కులుపల్కు యేటయొడ్డు
డలవనిండుపబోక కులకలకాపతి శత్రుమిత్రము
మృలపతితానృత్యం క్రిందిక త్పితదుర్వ్యయశీలశాస్త్ర
స్థలతిమై త్రిచయకి సుఖస్థితిగాంచునరుండుభూవరా ॥

199

క॥ ఒక్కడుమాన్యముగడుట, చక్కని పరిగాదు నే జలవాహములకొ ।
మొక్కలమునునుపుగదా ప్రక్కకున గాహమండుగాడుమునీంద్రా ॥ 200

గీ॥ చెట్టుకొనకొమ్మకెక్కిక, చిచ్చుదిగిలి, ముండునదింబుజొరికి, యెంబొండవల్ల ।
గొఱుకకీ, తులంబుముక్కన గొనక జృంభ, మాన్యమున బోన నొండుటన్వమధిప ॥

క॥ పలునిట్టూర్పులుపుచ్చకి, కలలనడిగక ద్రుతిముగా బాటునకీ ।
జలములనును వొరికినభా, పలిగొనిక యుండుటన్వపథము నేరేంద్రా ॥

వ॥ శ్వశ్రుకేశబులు కొఱుక లోపుంబు ద్రుంచకి, యవిత్తుండై ప్రశస్తజ్యోతి
స్సులు చూడక, నగ్నియగునకాంతిను, నుదియోర్తమయకాలంబుల
సూర్యునిజూడికి, శనింకం బాఘ్రానక మెలంగుట మేలనిచెప్పి మఱి
యునిట్లనియె ॥

203

గీ॥ భూమినాథచతుష్పథంబునున్నశాన, కాననమువై త్యన్మహేంబు కానిమప్త ।
కాంతిని నియును కేనగానియగ, రాత్రములయండుంబున్మచరిత్ర లకను ॥ 204

సీ॥ భూమినుదులనీడ పూజ్యులనీడనీ, నమునీడవాటుటబాగుగాదు ।
శూన్యాటనీస్థలివారి రాదు సూర్యనేహమునందు నిలునరానియనొకడు ।
మఱచియైననార్యమండలిచేట, గాదుకోపితులకేయగాదుకటిలు ।
బలుమాగుపాముతో జెలిమి నేయుటగాదు, తడిపుగానిలుచుండెనగమమగుల ॥

గీ॥ తడవుని త్రితుండవుటయు, నడవుమేలు, కొనుటయు, నడవుగూర్చుంటయును పఱచుగ
న్నానపరుడొటమిగుల నాసీనుడగుట, యెపుడుదివిగుటగాదు పృథ్వీశతలక ॥

క॥ ముంగిటనడుగులు గడుగుట, యెంగిలిపోయుటయుగాదు, హితమతితో న ।
స్తంభముమానరాదు, వినంగాదగ్గలములు జనస్తతిచరితా ॥ 207

వ॥ నిరంతరశయ్యా సేవవలదు, కేశాస్థి, కంటకా, మేధ్య, బలి, భస్మ, తుషస్నా నార్ద్రభూములు ముట్టవలదు. కోరకొమ్ములుగల జీవంబులకు దూరంబునంద మెలంగవలయు. మంచున, నెండను, గాలిని, దిగుగవలదు. నగ్నుండై నీరాడు టయు, నిద్రించుటయు, నాచమనంబు సేయుటయుంగాదు. కచ్చకట్టక దేవార్చ నాచమనంబులు చేయరాదు. ఏకవస్తుండై హోమదేవార్చనాచమనజపాది కంబులు చేయరాదు॥ 208

సీ॥ దుర్వృత్తుఁగదిసిన దోషంబువాటిల్లు, సజ్జనసంగతిక్షణము చాలు।
ధార్మికుతో విరోధముచేయఁగాఁజన, నింతిన్ననుగూడ దిగముతోడఁ।
పెండ్లియువాదంబు పెంపొందుచుల్యశీలులతోఁగొక్కునలఁలఁదెచ్చుఁ,
గలహంబుపెంచుట గాదల్పహానికిఁ, దాళఁగావలయు, శాస్త్రవ్రుఁబయెడల ॥

గీ॥ ధనసమార్జనకార్యంబు తడవరాదు, జలకీమాదిజీవేశల స్నానశాటి।
నైసనిజపాణిచేనైన సవయవములు, దోమఁగారాదు బుధుఁకుభూమినాథ॥209

వ॥ కేశంబులువిడల్పక, నిలుచుండివార్చక, కాలుమీఁదకాలు సేర్పక, పూజ్యల కెదురుగాఁ గాలుచాపక నర్తింపవలయు. గురువులయెదుట నీచాసనంతుండై వినయంబున నుండవలయు. దేవాగార చతుష్పథంబుల కప్రవక్షిణంబు నడవక, పూజ్యులకు, సోమార్కాగ్న్యంబువాయువులకు నెదురుగానిష్ఠివనంబును. విఘ్నాతోత్సర్జనంబు నుంజేయక నిలుచుండియు, సమచుచ మూత్రంబు విడువక, శ్లేష్మవిఘ్నాత్రి, రక్తంబులుదాటక, భోజనకాలంబున శ్లేష్మహాసోత్సర్జనంబులఁ జేయక, బలిమంగళజప్య దులయందును, సోమకాలంబునను మహాజననస్సిధిని స్త్రీలసమానింపక యీర్ష్యలేక, మనస్తాపంబు చేయక, వారి వచనంబులు విశ్వసింపక నర్తింపవలయు. మాంగళ్యపుష్పతాండ్య పూజ్యులకు సమస్కరించికాని సదాచారపగుండిలు వెడలరాదు. చతుష్పథంబు నకు సమస్కరించుచు, కాలంబునహోమపఠండుగుచు దీనానాథసాధువుల నుద్ధరించుచు, బహుశ్రుతుల నుపాసించుచు, దేవర్షిపితృ పూజనంబులు నల్పుచు, నాతిథ్యంబుచేయుచు, వర్తించు పురుషుడు త్తమ లోకంబులంబొందు ॥ 210

గీ॥ అదన,హితమిత్తుతోడవశ్యాత్తుఁడొచుఁ,బ్రియములాకినయలఁడుసంప్రీతితోడఁ।
బొందునాహ్లాదకములైన పుణ్యలోక, చయములక్షయములుగాఁగ జనవరేణ్య॥

క॥ మతియును, లజ్జయు, ధీమయును, నతులవినయగతియు నీతియాస్తికతయు నూర్జితగతికల్గిన మనుజుఁడు, చతురతఁగను పుణ్యలోక సౌఖ్యములెల్లక ॥ 212

జ॥ మఱియును నకాలగర్జితాదుల యందును, బర్వాశౌచకాదులను, నుపరా
గాదులయందును, ననాధ్యాయంబు చేయవలయు. ఎవ్వఁడేనియుఁ గోపితు
లైన సర్వబంధువుల నాశ్వాసింది శమంబునొందించు సతండుత్తమ లోకం
బులనొందు, స్వస్థంబనంత, మఱియు న్నాతపాదుల యందు ఛత్రధరుం
డును, రాత్రులనడవులయందు దండధరుండును, నై సదాపాదుకలు దొడిగియు
సడువవలయు, మీఁదను, దూరంబును, నడ్డంబును జూడక నడవవలయు,
యుగమాత్రంబు మహితంబు చూచుచునడవవలయు ॥ 213

గీ॥ ఎవ్వఁడేనిదోషహేతువులగువాని, నెల్లవిడుచునశ్య హృదయుండగుచు ।
నతనిపూరపార్థ వితతికినింబైన, హానికలుగ జేరకధి పముఖ్య ॥ 214

న॥ పాపిష్ఠుడైన పురుషునియెడ నైనఁ బ్రయంబు పలుకుచు నంతికిరణశుద్ధుండగు
పురుషునకు నుక్తికిరతిలామలకంబు, కామక్రోధి లోభంబులకు గోచరులు
గాక సదాచారివంతులగు, పురుషుల యనుభావంబుచేత నిష్ఠుహీనుండలంబు
ధరియింపంబడి యున్నదిగావునఁ బ్రీతికారణంబైన సత్యంబు పలుకవలయు.
ఆసత్యంబ పరదుఃఖికింబైన బలుకిక యూనికుండవలయు. ప్రియంబైనను
హితంబుగాకుండినఁ బలుకవలదు. అప్రియంబైన శ్రేయస్సంపాదకంబైన
హితంబు పలుకవలయు ॥ 215

గీ॥ ఇన్ని చెప్పంగ నేల భూమిశతలక, యజ్ఞభూతోపకార కింబగుచునిహము ।
పరము నెనఁగెడువాక్యంబుపలుకవలయు, నవనిమనుజుడకిరణత్రయంబుచేత॥

ప॥ అనిచెప్పి మఱియు నిట్లనియె ॥ 217

క॥ సూనుడుపుట్టిన, గృహపతి, దానస్నానములువలయు, దండ్రీకినెంతిన్ ।
భూనాథజాతకిర్న వి, ధానక్రమమాచరింపఁ దగునర్హుగితిన్ ॥ 218

ప॥ అభ్యుదయార్థంబు శ్రాద్ధంబుచేయవలయు. యుగ్మంబులుగా దేవహితల
నుద్దేశించి ప్రాప్తాదుల భోజనంబు సేయింపవలయు. ప్రాజ్ఞులుండైన, నుదజ్ఞు
లుండైనను దధ్యక్షతబహిరంబులదేవతీర్థంబుల దేవతలకుఁబితృతీర్థంబులఁబితల
కుంగా, నాందీముఖదేవగణంబులకుఁ బిండప్రదానంబు చేయవలయు. ఇంకఁ
జేతకర్న క్రియావిధి వినుము ॥ 219

క॥ మృతుడైన జ్యేతదేహం, బతులశుభస్నాన చందినామోదినుమ ।
ప్రతతులనలంకృతముచే, సి తగ విమానమునఁ జెట్టిచెలువగురీతిన్ ॥ 220

ప॥ పురబాహ్యమునకుం గొవిపోయి యగ్నిసంస్కారంబుచేసి నచేలస్నానంబు
చేయవలయు. బాంధవులు దక్షిణాభిముఖులై గోత్రనామంబులు చతుర్థ్యంత

సమేతంబులుగాఁ జెప్పి జలాంజలినియవలయు. అంత గోవులు ప్రవేశించు వేళ నక్షత్ర దర్శనంబు సేయుచు గ్రామంబు ప్రవేశింపవలయు. భూమి కలుచు ప్రసరణయి త్వంటింబు నలయు. అనుదినంబును ప్రేతార్థంబు భూమియందుఁ పిండంబు విడిచి వివాధాగంబున మాంసవన్దంబుగా భుజించి తమదినంబులు వెల్లింపవలయు. ప్రథమ, తృతీయ, సప్తమ, నవమదినంబుల వస్త్రత్యాగ బహిష్కారంబులు చేసి తిలోదరంబు లేయవలయు. మూడువదినంబుననస్థిసంచయనంబు సేయవలయు ॥ 221

గీ॥ అస్థిసంచయనము చేసినంతినుండి, యననినాథ సమీపంబు నంటవచ్చు ।
వినునమానోదకులు భోగవిధులు విక్రమై నల్లులగుదురని ప్రియలకునధిప॥ 222

వ॥ సంచయనంబు చేసిన వెనుకఁ సమానోదకులకు, సమీపంబున స్త్రీసమాగమంబు చేయరాదు. బాలుండును, దేశాంతిస్థుండును, బహిష్కృతుండును, మునియు, జలాగ్నివృద్ధి నాదుల యందు మృతులైన జ్ఞాతులకు సన్మత్యము విధింపంబడియె. వృత్తిబంధుని యన్నంబు పదిదినంబులు భుజియరాదు. దానప్రతిగ్రహణయజ్ఞ న్యాధ్యాయంబులుం జేయరాదు. విప్రసకం బనదినంబులును, రాజన్యసకం బంద్రైండు దినంబులును, వైశ్యసకం బదేను దినంబులును, శూద్రసకం మాసంబును నాశించు. వీలుండుకలలోచితంబుగా శ్రాద్ధంబు చేయవలయు ॥ 223

గీ॥ భూపవస్త్రి, యయుగ్మకంబులుగవిప్ర, వహలభుజియింపఁ జేయఁగావలయుశ్రద్ధ ।
దనకలంపంబునిదివిధి దర్శితంబుల, వైనిమృతంబుచ్చ యుచ్ఛిష్టపాప్యభూమి॥

వ॥ ఇల్లుయభోక్తంబున శ్రాద్ధంబుచేసి సమీపకరిణంబుచేసి ప్రేతత్వంబుమాన్చి పితృత్వంబునొందించి యుత్తరక్రియలు నడుపవలయు. పుత్రులు, సోహిత్రులు తత్పుత్రులు వీరలెవ్వరైనను నుత్తరక్రియలు నడుపవలయు. వియోభంగించె దవినుమనినశూద్రుల జీర్ణసియె ॥ 225

చ॥ జలజభవేంద్రరూద్రసనునాఁ సమిత్రిహితాశనానిల ।
బులు, పితృవిశ్వదేవగణముల్ బుహిమానుషసమీపస్సగి ॥
బులుపశువుల్ సమస్తమగు భూతిగణంబులుం పృథ్విసంధుని
శ్చలమగి శ్రద్ధతో సరంధుశ్రద్ధముచేసినఁ బార్థివూత్తమా ॥ 226

వ॥ ప్రతిమాసంబున మానాన్యాయందును శ్రాద్ధంబుచే నవలయు. ఇదిగోగామ్య శ్రాద్ధంబు వివరించెద. స్యతీచారయోగంబున, విషువతీ కాలంబున, సూర్య సోమగ్రహణకాలంబున, బంద్రైండు సంక్రాంతిల, నక్షత్రగ్రహపీడల, దుష్ట వ్యష్టావరోహంబుల, నవనవ్యాగమంబుల నిచ్చా శ్రాద్ధంబు సేయవలయు॥ 227

గీ॥ సార్వభౌమ! యమావాస్యస్వాతితోడ, మైత్రితోడవిశాఖతోఁ జన్త్రలీలఁ ।
గూడువేళలశ్రాద్ధంబు గోరిచేయఁ, నృప్తిపితరులకష్ట వార్షికిజనించు ॥ 228

చ॥ పాలుపగు కృష్ణపంచదశఁ బుష్కపునర్వసు శార్దూతారలం
గలసినవేళమానవుఁ డకలపితయైతగు శ్రద్ధశ్రాద్ధముఁ
త్కళినోనర్వఁబ్రిప్తియగు ద్వాదశవత్సరముల్ పితృప్రజం
బులకున్మృతాలచంద్ర! యిదిపూనికతో నొనరింపఁగాఁడగున్ 229

గీ॥ వరుణతారతోడ, వాసవతారతోఁ, బూర్వభద్రతోడఁ బాసఁగఁగూడి
యున్నతల్పమమర నున్నయమావాస్య, దేవదుర్లభంబు భూవరేంద్ర ॥ 230

వ॥ ఈశోమ్మిది నక్షత్రంబులతోఁ గూడిఁ యమావాస్యయందు శ్రాద్ధంబుచేసినఁ
బిత్పత్తిప్తియగునని చెప్ప మహద్వింశతి సంవత్సర కీర్తినియె ॥ 231

చ॥ ఘనపత్తిభక్తివై భక్తిముగ్ధుని లానుఁబుడో పురారువుం
డఁఘు ననుఁగ్గి-మారుఁగిన యావృతవేడిన నమ్మునీమ్రుఁడా ।
జనపతిఁ బి కాశునిశంకరుఁడై యెఱిఁగించెన్లును
ద్వినుతసంహోధమీవును బ్రవీణతతో వినుమంచునిట్లనున్ ॥ 232

వ॥ భాద్రపద మాసంబునఁ గృష్ణపక్షత్రయోదశి యందును, మాఘమాసం
బున నమావాస్యయందును, సూర్యసోమ గ్రహణ కాలంబులయందుఁ ద్ర్యప్త
కిలయందును, నయఁ ద్వియంబు నందును, బిలిపిలనుద్దేశించి శ్రద్ధాసమన్వి
తుఁడై తిలోదకింబులనైన నీయపలయు, శ్రాద్ధంబుచేసెనేని సూర్యసం
వత్సరత్తిప్తియగును ॥ 233

గీ॥ మనుజునాధవినుము మాఘంబునందమా, వాస్యఁగూడనేని వరుణతార ।
యదియెపిలకను మహాపుణ్యకాలంబు, పరిమళాగ్నిమదియె దొరకెనేని ॥ 234

వ॥ అమ్మఘమావాస్యయును, సూర్యగ్రహణకాలంబును ధనిష్ఠతోఁ గూడిన
నందుఁ బిలిపిల నుద్దేశించి శ్రాద్ధంబుచేసిన నయలికలంబులతోఁ బిలి
లు తృప్తినొందుదురు. ఆయమావాస్య పూర్వభాద్రతోఁ గూడిననందు
శ్రాద్ధంబుచేసినఁ బిలిలు యుగివర్షంతెబును ప్రిప్తినొంది సుఖంతురు,
గంగ, శతద్రువు, విపాశ, సుస్వతి, నైమిశంబు, గోమతి, గోదావరి, యనుని
మహానదుల నెవగాహించి పిలిపిలనుద్దేశించి శ్రాద్ధంబు చేసిన బాపంబులం
బాయుదురు ॥ 235

చ॥ అనుపమమాఘమాసమున నర్ధినమాతిథి యందుఁదోయమై
ననుదనయాదులిచ్చిన మనంబునఁ దృప్తులమై సుఖంతుమం

చనుపమకాతుకంబున మహాధ్వనిఁబాడుచు నుండునుత్సవం

బునఁ బితృసంఘము ల్వినుముభూపలలామ ! నిజంబుచెప్పితన్ ||

286

వ|| విశుద్ధంబులగు చిత్తంబులును, విత్తంబును, గాలంబును, విధియును, బాత్రంబును, భక్తియు, నరులకువాంఛితంబు నీచ్చు. ఇంకఁబితృ గీతంబులైన శ్లోకంబులుకలవవి వినియెట్లు చేయవలయునట్లు చేసెదవుగాని వినుమని ససత్కుమారుండు పురూరపున కిట్లనియె ||

287

క|| మాకులమున నొక్కరుడ, స్తోకమతిప్రతిభుడైన సుగుణుడుపుట్టున్ |

గాకతఁడు విత్తశాస్త్రము, లేకయొనఁగుపిండములు చలింపనిభక్తిన్ ||

288

గీ|| వెలయువిభవంబుకొలది పృథ్వీసురులకు, మమ్ముడలఁచి సమస్తభోగమ్ములువను |
రత్నవస్త్ర మహీయానరాజియొనఁగు, దృష్టిపొందుద మేముమోదించియపుడు||

వ|| భక్తిన్ముడైనకాలంబున యథాశక్తి విప్రశ్రేష్ఠులకు నన్నంబుభుజింపంజేయవలయు. అన్నంబున కసమగ్నండైన నామద్రవ్యంబైననిచ్చి స్వల్పంబైనదక్షిణనీయవలయు. ఆమదానంబున కసమగ్నండైన జేరెడు నువ్వులైనను బ్రాహ్మణులకీయవలయు. అందున కసమగ్నండైన నేడనిమిది నువుగింజలు గలిపిన జలంబులయంజలులు మమ్మునుద్దేశించి భూమియందునిడవలయు. లేకున్న గోగ్రాసంబైన నిడవలయు. ఏమియులేకున్న వనంబునకుంబోయి యూర్ధ్వబాహుంబైన సూర్యాది లోకపాలుకు వినునట్లుగా “శ్రాద్ధోపయోగ్యంబైన వస్తువు నాకు లేదు. భక్తిచేతనే మత్పితలు తృప్తులగుదురుగాక” యని మాకునమ్మరింపవలయునని పితృగీతంబుల యర్థంబుచెప్పె. ఈ ప్రకారంబున నెవ్వండ్లదేని శ్రాద్ధంబుచేయు నాతఁడీసర్వంబును నాచరించినవాడని యశాద్బుడు సగరున కిట్లనియె ||

240

గీ|| అధిపశ్రాద్ధభోజనార్హవిప్రోత్తమ, తతులఁ జేటపఱుతుఁ దద్విధంబు |

వినుము నావధానతను సదాచారసం, పన్నులాచరించునార్గ మదియె ||

241

వ|| త్రిణాచికేతుండును, ద్రిమధువును, ద్రిసుపగ్గుండునుపడింగవేత్తయు; శ్రోత్రియుండును, యోగియు జ్యేష్ఠసామగుండును, ఋత్విజుండును, స్వస్త్రియుండును, జామాతయు, దాహిత్రుండును, శ్వశురుండును మాశులుండును, దహనిష్ఠుండును, పంచాగ్న్యభిరతుండును, శిష్యుండును, సంబంధియు, మాతాపితృరతుండును, మొదలగు వీరలొక బూర్వపూర్వులుత్తములు. ఉత్తమాభావంబైన నుత్తరోత్తరుల నియమింపవలయు ||

242

సీ|| వినుముమిత్రద్రోహియును, కుసఖయుశ్యావ, దంతుండు భృతకవేదవయోక్త, యభిశస్త్రుండును భృతకాధ్యాపితుండు గ్రామ, యాజకశ్లీలచోరాంధపితున |

సోమవిక్రేతలు శ్రుతిమానునాతండు, తల్లిదండ్రులఁ బ్రోవనొల్లనతఁడు,
భ్రాతృపరిత్యాగిసూతి *పోష్టయునిది, తుఁడువృషలీపతిదూషకుండు ॥

గీ॥ కన్యకాదూషయితయు, రోగస్థితుండు, దేవలకుఁడాదిగల్గు భూదేవతలను ।

జెప్పఁగారాదు శ్రాద్ధంబుచేయుటకును, ధర్మశాస్త్రాధిపతులు భూధరవరేణ్య ॥

వ॥ శ్రాద్ధంబునకుఁ దొలునాఁడ పితృదేవతార్థంబుశ్రోత్రి యాదుల నిమంత్రింప
వలయు. అనిమంత్రితులైనను, యతుల భజియింపఁజేయవలయు. నిమంత్రిగా
నంతరంబున యజమానుండువిప్రులును గ్రోధవ్యవాయా యాసంబులుచేయ
రాదు. వ్యవాయంబులు చేసిఁవారిపితరులు రేతోగర్తంబునమునుంగుదురు.
కావునఁ బ్రధమంబ, నిమంత్రింపవలయు. స్నానంబు చేసిగృహంబునకు వచ్చిన
విప్రుల పాదప్రక్షాళనంబుచేసి యాసంబులం గూర్చుండఁబెట్టి పితలకఁ
నయుగ్గంబుగను దేవతలకు యుగ్గంబుగను నొక్కొక్కరినై నను యధేచ్ఛంబు
నుగా నియమింపవలయు. మాతామహశ్రాద్ధంబును నివ్వధంబుననె చేయ
వలయు. అందు వైశ్యదేవంబులు వికల్పంబనిరి. దేవతలకుఁ బ్రాజ్ఞులంబును,
బితలకును దక్షిణంబును బ్రశస్తంబు. దేవపితలకు శ్రాద్ధంబు పృథక్కరణం
బనికొందఱు చెప్పుదురు. కొందఱేకపాకంబునఁ గూడఁ జేయవలయునని
చెప్పుదురు.

244

గీ॥ ధరణినాయక విష్ణురాధంబునర్చ, సమితియిషిపూజచేసి శాస్త్రవిధినర్హ్య ।

మిచ్చియావాహనము చేసి యెసఁగుభక్తిఁ బితలకుఁడు బ్రీతిసేయుటపెద్దమేలు॥

వ॥ తననంతరింబ దేవతల నిల్లు పూజింపవలయు. తిలాంబువులు పితరులకు, యవాం
బువులు దేవతలకు, నర్హ్యంబీయవలయు. స్రగ్గంధధూపవీచాదులిచ్చి సవ్యా
పసవ్య ప్రకారింబుల దేవపితల నర్చింపవలయు.

246

శ॥ క్షీతివరయక్కాలంబున, నత్యయింతుకు నన్నకాంక్షియైనచ్చిన స ।

మృతినతనిఁబూజచేసిన, నతులితగతిఁ బొందు శ్రాద్ధమానంత్యంబున్ ॥ 247

వ॥ అతిథిని గడపిపుచ్చిన శ్రాద్ధంబునిష్ఫలంబగు. అనంతరంబ విప్రులచేత ననుజ్ఞా
తుండై యగ్నియందు నాహుతి త్రయంబు యథావిధి వేల్చిహుత శేషంబల్ప
ల్యంబులగు పాత్రలయందుఁ బెట్టవలయు. తననంతరంబ మృష్టంబును, నభీ
ష్టంబును, సంస్కృతంబును నెగునన్నంబువెట్టి “యథాసుఖం జాషర్వ”మృని
యనిష్ఠురంబుగాఁ బలుకవలయు. విప్రులును దచ్చితులై భజియింపవలయు.
యజమానుండును రక్షోఘ్నమంత్రపఠనంబుచేయుచుఁ దనపితలధ్యాయంబు
చేయవలయు. ఇట్లైనఁ బితృపితామహప్రపితామహులు తృప్తినొందుదురు. తద
నంతరంబ పిండప్రదానంబుచేయవలయు ॥

248

* మాతపోష్ట—‘వృషలీమాతపోష్ట’ అనియుండనగును క్షూద్రాపరపోషణఁడని యర్థము.

మ॥ హరియశ్శేష్వరుఁ డప్రమేయుఁడు సదాహవ్యంబు కవ్యంబు ని,
 ర్భరవృత్తింగొనుదేవుఁ డీపితృసుతంత్రంబుం గటాక్షించు నా ।
 సరసీజాతుని సన్నిధానమున రక్షింపుభూతాదులీ,
 ధరణింజేరకపోవుఁగాక వికలత్వంబొంది నల్లిక్కులన్ ॥

249

వ॥ తదనంతరంబు విధానోక్తంబుగా వికిరంబుచేసి యుచ్చిష్టసన్నిధి పిండప్రదా
 నంబుచేసి పూజించి బ్రాహ్మణులకాచమనంబిచ్చి హస్తప్రత్యక్షణానంత
 రంబున నుస్వధేత్యాశీర్వాద పూర్వకంబుగా దక్షిణ యొసంగి పితృ శ్రాద్ధం
 బును పితృ పూర్వకంబుగా దేవతలను విడిచి యా ద్వారపర్యంతంబు నను
 వర్తింపవలయు, మాతామహశ్రాద్ధం బిట్లు చేయవలయు. తదనంతరంబ
 వైశ్యదేవంబుచేసి పూజ్యభృత్యబంధువులుం దానును భుజింపవలయు.
 ఇవిధంబున బుధుండు పితృశ్రాద్ధంబును మాతామహశ్రాద్ధంబును జేయ
 వలయు. చేసిన నుప్రీతులై సర్వకామంబుల నొసంగుదురు.

250

గీ॥ జనవరేణ్యవినుము శ్రాద్ధకర్మమునకు, మూడుకడుపవిత్రిములు దలంప ।
 కూతుకొడుకు, తిలలు, కుతిపకాలంబును, గానవీనిఁగూర్చగలుగుమేలు ॥

వ॥ రజతదానకీర్తనంబులును, రజతదర్శనంబును, ననునివిషవిత్రములు. క్రోధం
 బును, నర్హగమనంబును శ్రాద్ధకర్తయు, భోక్తయు వర్జింపవలయు.

252

క॥ క్షీతినాయక వినుసోముఁడు, పితలకునాధారమవనిఁ బెంపగుయోగం ।
 బతనికి నాధారంబీ, కతనన్ముఖ్యుండుయోగి గలుగింపంగిన్ ॥

253

వ॥ అట్టి యోగిండుండు శ్రాద్ధంబునకుఁ బ్రశస్తంబు. శ్రద్ధానియుక్తుడైన
 యోగిండుండు పితరులను భోక్తలను, యజమానినిఁ దరింపజేయునని
 యాచుండు నగరున కిట్లనియె.

254

గీ॥ మనుజనాథహవిష్యంబుమత్స్యశశక, నకులమాంసంబులునుఛాగలకవరాహ ।
 గవయరుహరిణీ శిల్యకముల మాంసములునునిడ నెల్లపితరులకొలయుఁదృష్టి॥

వ॥ మేషమాంసంబును మాసత్ప్రప్తికరంబు, ఖడ్గమాంసంబును, కాలశాకంబును,
 దేనెయు మహాప్రశస్తంబులు, గయకుంబోయి యచ్చట శ్రాద్ధంబుచేసినఁ
 బితృ తృప్తియగు. చేసిన యతని జన్మంబు సఫలంబు, ప్రశాంతికం
 బులు నీవారంబులు, శ్యామాకంబులు, శ్రద్ధార్థంబులైన వన్యౌషధులు,
 యవలు, ప్రియంగువులు, ముద్గంబులు, గోధూమంబులు, వీరహలు,
 తిలలు, నిష్పానంబులు, కోవిదారంబులు, సర్వపంబులు, శ్రాద్ధమునకు
 యోగ్యంబులు. ఆగ్రయజేష్టికిరాని, ధాన్యకాతంబును, రాజమాషంబులు,

అణువులు, మసూరంబులును, మానవలయు. అటాబువును, గ్రంజనంబును, పలాండువును, బిండమూలకంబును, గాంధారకంబును, గరభంబును, లవణంబును, నావరంబును, నారక్తనిగ్ధాసంబులును, బ్రత్యక్ష లవణంబును, వర్జితంబులు. వాగ్దూష్యంబు సక్తాహృతంబును, సుచ్ఛిష్టంబును, వర్జంబ. గోవులు ద్రావనివియు, దుర్గంధ ఫేనిలంబులును నగు జలంబులుగావు॥ 256

చ॥ జనవరయొంటి డక్కగల జంతువులిచ్చినపాలు, గొట్టెపాలును నెను పెంటియిచ్చినవి లొట్టియయిచ్చిన పాలుకూడవెం ।
దునుమ్మగజాతిపాలుగడు దూష్యములంచుఁ బిత్తుక్రియావిదుల్
వినుతబహుస్సృతు ల్వదకి విశ్రుతలీలలఁజెప్పిరోప్పుగన్ ॥ 257

క॥ అపవిద్ధుఁడుపాపండుఁడు, శ్వసచుఁడురోగాతురుండుచండుఁడునగ్నం ।
డపవిశ్రసూతకాశౌ, చపరులుకనుఁగొనినఁగాదు శ్రాద్ధంబధిపా ॥ 258

వ॥ (వీరు) సూచినను రజస్వలలు చూచినను, కుక్కట, వానరగ్రామసూకరంబులు చూచినను శ్రాద్ధంబునఁ బితలును దేవతలును భుజియింపరు. కావున నివి దొరలకుండ శ్రద్ధాసమన్వితుండై చేయవలయు. తొల్లి కలాపపురోపవసంబున మనుపుత్రుండైన యిత్వాకుని ముందరంజెప్పిన పితృగీతలైన గాథలు కొన్నిగలవు. వానియర్థంబు వినుమని యిట్లనియె ॥ 259

గీ॥ మాకులంబుననొకఁ డునన్తార్థశీలుఁ, డుదయమైగయకేగియందొనరఁబిండ ।
మిడునొకోయట్టులైనమేమిందఱమును, దృప్తినొందెదమిప్పుడుప్రియముతోడ ॥

ఉ॥ ఆనినవేడ్కమాకులమునందు జనించినవాఁడు శ్రద్ధతోఁ
దేనెయునేయుఁ బాయసము తెచ్చి మఘ్న మునంద్రయోదశి ।
న్తానకవార్షికంబులగు మాసములన్గముఁగూర్చి పెట్టునొ
క్కొనిరసాయత్మప్తినపుడొందుదుమట్లయినస్తువంబునున్ ॥ 261

గీ॥ గారియగు కన్యవిప్రపుంగవునకర్థి, దానమిచ్చిన, సల్లనిదానివృషభ ।
వరమువిడిచిన, దక్షిణావంతమైన, తురగ మేథంబుచేసిన దొరకుత్పత్తి ॥ 262

వ॥ ఇవిధంబున నొర్వుండు సగరునకు సదాచారంబుచెప్పె. ఇవిధంబున నడిచిన యతండు త్రముండు. దీనినుల్లంఘించి నడిచిన యతండు నిరయంబునంబడు. అనిచెప్పిన పరాశరునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె. 263

చ॥ మునివరనగ్నుఁడెవ్వఁడు విమూఢతనేపనిచేయనగ్నుఁడౌ
వినవలతుఁడదీయమగు వృత్తమునత్కరుణాకటాక్షవీ ।

శునరయనాపయిన్నిలిపి సర్వముదెల్పుమటన్ననప్పుడా
వినుతతపోధనుండు కడువేడుకనమ్మునిజూచియిట్లనుకొన్ ॥ 264

గీ॥ నన్నునీశ్వరముగ్యజ్ఞాస్సామవేద, ములుత్రయీసంజ్ఞ వెలయుమర్త్యులకునదియె
యావరణమగుదానిఁబోనాడునట్టి, పాతకుఁడునగ్నుఁడిదివేదభాషితంబు ॥ 265

వ॥ సర్వ వర్ణంబులకును, సంవరణంబువేదత్రయంబు. అట్టి వేదత్రయంబు విడి
చినవాఁడునగ్నుండనంబరఁగు ॥ 266

సీ॥ ధన్యవర్తనుఁడు మందాకినీనుతుఁడునీ, వడిగినయట్లతన్నడుగుటయును ।
మాతాతకరుణాసమగ్రుడై యక్కుమా, రోత్రమునకుఁజెప్పినత్రైతంబు ।
విన్నాడఁజెప్పెదవినుముమైత్రేయదే, వాసురులకుమహాహవముదివ్య ।
వత్సరంబులునూలునర్తిలైదొల్లియందనురవర్గములోనహాసముఖ్య ॥

గీ॥ లైనయనురలు బలియులై యాక్రమింప, నురలునిర్జితులై పరిస్ఫురణమాలి ।
విరిగిపోయిచలచ్ఛుభ్రవీచికావి, తతసురోదన్వదుత్తరతటముచేరి ॥ 267

వ॥ తపంబుచేసి, తటంబున॥ 268

లయగ్రాహి ॥

మెండుకొనిరక్కనులుభండనమునంబాడువదండిచెడియోడిచనినిండుమతితోనా
ఖండలముఖద్యుచరకాండమునుతిం చె,మురఖండనునమేయగుణమండనువిరాజి
త్కుండలిశయానుమృదుగండ విలసన్నకరకుండలరుచిప్రచయుఁజండకిరణోద్య
న్మండలనివాసిజగదండసముదాయకపిచండిలునభూభుతరుషండదవవహ్నికొన్ ॥

గీ॥ విశ్వలోకేశ్వరుడైన విశ్వదేవు, నవ్యకమలాక్షు నారాధనంబుచేయు ।
గోరిమేమందరిమునుమిక్కుటఁపుభక్తి,బోగిడినబ్రసన్నుడై మమ్ముఁబోయఁగాత॥

క॥ నెట్టకొని భూతజాలము, పుట్టుక లయమందునే ప్రభునియందు, మదిన్ ।
బుట్టినసాహసమునమే, మట్టిహరింబొగడఁగలమె యర్హతవెలయన్ ॥ 271

ఉ॥ ఐనను దైత్యభాధఁ బరమార్తిమునింగినవారమై నినున్,
బూనినుశించి సంతసముబొందఁగఁ జేసివిపత్తిఁ బాయఁగాఁ ।
గానిభవద్గుణాబ్ధికడగాంచి యథార్థమెఱింగికాదు ను,
మిత్తా! నిగమాంతవేద్యమగు మీమహిమల్ వినుతించఁబూనుటల్ ॥ 272

ఉ॥ భూమి జలంబు వాయువు సభోజ్వలనంబులునీవ, శబ్దము
భ్యామితతద్గుణంబులు సహంకృతిబుద్ధులునీవనీవ, యు ॥

ద్వామితరప్రధానమును దత్పురుషౌ పురుషుండవీవ, ల,
క్షీమహిళేశనీవ, వినుజీవునకుం బరమాత్మవారయన్ ॥

273

గీ॥ లఖలభూతాత్మయేకమై యలరుసీదు, వపువెమూర్తమమూర్తంబునపరిమితము!
బ్రహ్మమొనలుగ న్తంబ పర్యంతమైన, జగమిదంతయుఁ దానయైనెగడుఁ జవ్వె ॥

క॥ చతురాననత్వమున నూ, ర్జితగతి జగములుసృజించి సృష్టికరణ కృ ।
త్యతః బరఃగుసీకు మ్రొక్కెద, మతిశయిత కృపార్ద్రదృష్టిసరయుము మమ్మున్ ॥

క॥ మరుదగ్ని శక్తశశిదిన, కరవసురుద్రాదిదేవ గణరూపుఁడవై,
యిర వైందునీకు మ్రొక్కెద, మరవిందవిశాలనేత్రయరయుము మమ్మున్ ॥ 276

క॥ శమదమవర్జితమజ్ఞా, నమయము దంభాత్మకంబు, నయహీనము దు ।
ర్దమమును నగునీడై తోయ్, త్రమరూపంబునకు మ్రొక్కెదముకమలాత్మా ॥ 277

గీ॥ నాతివిజ్ఞాన మయమును నాతినష్ట, తేజమునునైన తావకోద్ధీప్తయక్ష! రించి!
రూపమున కేముపలుమరు మ్రొక్కువార, మంబురుహనేత్రమముఁగావుమాద

క॥ పరికింపఁ, గ్రార్యమాయా, భరితంబై యసితమగుచుఁ బరఁగిననీభీ ।
కరరజనీచరరూప, స్ఫురణమునకు మ్రొక్కెదము ప్రచురతరభక్తిన్ ॥ 279

క॥ నురలోక ప్రాపకమై, నిరతము నత్పురుషమాననీయంబై భా ।
నురగతి నెయ్యది దగునా, స్థిరధర్మంబైన నినుభజించెద మెలమిన్ ॥ 280

సీ॥ గగనయానమున సంగముగల్గి చెన్నొందు, సిద్ధాత్మునినుఁ గొల్తుమిద్ధభక్తిఁ
గూర్తత్వము, ద్విజహ్వాతారూక్షితయుఁగల్గు, నాగాత్మునినుఁగొల్తుమాగమోక్తి ।
శాంతియు సుజ్ఞానసంపత్తియును గల్గు, ఋష్యాత్మునినుఁగొల్తుమిష్ట భక్తి
సఖిల భూతములఁ గల్పాంతంబున హరించు, కాలాత్మునినుఁగొల్తుమేలునునుచు ॥

గీ॥ నిఖిలజగములభక్షించిసృత్యమాడు, ఘోరరుద్రాత్మకునినిన్నుఁగొల్తుమెపుడు ।
రాజసంబునఁగర్భకారణతఁగల్గు, మనుజయాపకునినుఁగొల్తుమనుషమాత్మ ॥ 281

క॥ పదునెనిమిది పదివధములు మొదలఁగలుగుతామసమును మూఢతిలోనన్ ।
గదిరినవిశ్వాత్మకునిను, సదమలతంగొల్చెదము ప్రసన్నతతోఁజకున్ ॥ 282

గీ॥ సకలయజ్ఞాంగభూతమైపశ్చిధమయి, ముఖ్యమై, సిద్ధికరమయి మొనయువృక్ష ।
శైలరూపికినీకు నిశ్చలపుభక్తి, మ్రొక్కెదముమమ్ముఁగావునిరూఢమహిమ ॥

క॥ సర్వాత్మ సర్వకారణ, సర్వగుణాధారగుణవిసర్జితకరుణా ।
భూర్వహపురుషోత్తమము, గర్వితరక్షోవిజతులఁగావుము కరుణన్ ॥ 284

వ॥ దేవా ! తిర్యగ్జన్మమయ్య దేవాది రూపకుండవును, ప్యౌమాదిభూతమ యుండవును, శబ్దాది గుణరూపకుండవును, సర్వాత్మకుండవునైన నీకు సమస్కారంబు. ప్రధాన బుద్ధ్యాదిమయ స్వరూపకుండును, సమానాధిక రహితుండును కారణ కారణంబును నగు నీకు సమస్కారంబు. శుక్లాది, దీర్ఘాది, ఘనాది విశేషణ రహితుండును, శుద్ధాది శుద్ధుండును, బరమర్షి దృశ్యుండును నగు నీకు సమస్కారంబు. అశేష పూర్ణంబైన యక్షయంబైన బ్రహ్మంబగు నీకు సమస్కారంబు. సనాతనుండును, నజుండును, బరమ పదాత్మపంతుండును సశేష బీజభూతుండును ననాదినిధనుండును నగు వాసుదేవునకు సమస్కరించెదమని స్తుతియించిన స్తోత్రావ సానంబునందు॥

585

మ॥ కరుణాశక్తుఁడు శంఖచక్రయుగరంగద్వీపహస్తుండు శ్రీ
తరుణీపూరితవక్షుఁడా శ్రీతజనోద్ధార క్రియాదక్షుఁడు ।
ద్ధురనాగాంతకవాహుఁడంబుదరుచీస్తుత్యోరుదేహుండు శ్రీ
హరిసాక్షాత్కృతినొండె దేవసముదాయంబుల్లుదంబొండగన్ ॥

286

వ॥ ఇట్లు సాక్షాత్కరించిన సంభ్రమాకులచిత్తులై ప్రణీతాతపురస్కరంబుగా బృం
దారకు లిట్లని విన్నవించిరి ॥

287

క॥ కరుణించి ప్రసన్నుడవై, శరణార్థుల మమ్ముఁగావు సమజనిశాటో ।
త్కరములఁ బరిమార్చి, రమా,తరుణీవర భక్తసౌఖ్యదాయక కృష్ణా ॥

288

సీ॥ యాగభాగాదులట్టదిమిభక్షించిరి, చేసాపనింతైనఁ జదుమలేక ।
నందనద్రుమరాజనటికి రెండైనచో, నీడకొక్కటియైన నిలువనీక ।
పొందామరలు వీకిరెండు మిన్నేటమందను, కైనవెదకిన దొరకనీక ।
వెడలిపోఁద్రోలిరి వెదకిమానెలవుల, నొదిగియొక్కెడనైన నుండనీక ॥

గీ॥ కెరలియచ్చరపడఁతులఁ జెఱలువట్టి, రదిమిస్వరాజ్య మాక్రమించిరి విధాత ।
యాతతనుతాజ్ఞ మీటిబలానలేప, చాపలాపరిమేయ రక్షః ప్రవరులు ॥

289

క॥ భవదీయాంశజలము, మే,మవిరళ దివ్యప్రభావమైన యవిద్యా ।
తివిమూఢాత్ములమై యీ, భువనము నీకన్న భేదముగఁ జూతుమజా ॥

290

వ॥ సర్వగోధర్తాభి రతులును, దేవమార్గానుసారులును, దపోవృతులును, నగుటం
జేసి యారక్కసులం జంప శక్తులముగాము, వారల వధించు నుపాయంబాన
తీయవలయునని విన్నవించినఁ గరుణావశంబుండు శ్రీహరి తన శరీరంబువలన
మాయామోహుండను నొక్క పురుషుని నుత్పాదించి సురలకథని నిద్వి
హరికిట్లని యానతిచ్చె ॥

291

సీ॥ విబుధవర్గములార వినుఁడుమాయామోహుఁడితఁడుదాసపులమోహింపఁ జేయఁ
గలఁడుమోహితులయి, ఘనవేదమార్గబహిష్కృతులై వీర్యమెడలిచెడుదు ।
రండఱువారు నేనఖిలస్థితికిఁ గర్త, గానశత్రులఁజంపఁగాదు నాకుఁ
గమలజనకునధికారమిచ్చితిఁగాను, దదధీనమీసర్వదైత్యవర్గ ।

గీ॥ మట్లుగావునని తఁడెమీయగ్ధమెల్లఁ, జేయఁగలఁడు భయంబేల శీఘ్రమరుగుఁ
డనుచునంతర్ని తుండయ్యెనాదిదేవుఁ, డమరులును మ్రొక్కి చనిరిహృష్టాత్ములగుచు॥

వ॥ మాయామోహుండును సమ్మహానురలున్న కడకుంజనియె. తత్ప్రకారంబు
వినుము॥ 293

శా॥ మాయామోహుఁడువ్రాయి కన్గొనియె శుంభద్వీచి మన్నర్పదా
తోయస్ఫారితతీరకాసనమునందున్నుండితెప్రస్ఫుర ।
ద్వీయుక్తిందపనూచరించుచుఁ బ్రశస్తిం, బెంపునీపించుదై
తేయశ్రేష్ఠులవేదచోదితసముద్దీప్యత్క్రియానిష్ఠులన్ ॥ 294

వ॥ ఇట్లుకాంచి దిగంబరుండును, ముండుండును, బర్హిపత్రధరుండును, నై దైత్యు
లంజేరంబోయి మాయామోహుఁడు మధురవచనంబుల నిట్లనియె ॥ 295

గీ॥ దైత్యపతులార యేమియర్థంబుఁగోరి, తపముచేసెద రై హికార్థంబాగాక ।
స్థిరతరాముష్ణికార్థమో చెప్పుఁడనిన, వారలిట్లనిరతనితోధీరఘటితి ॥ 296

క॥ పరలోకఫలముచిత్తాంబురుహంబులఁ దలఁచితపముపూనితిమిగుణా ।
కరయక్కఱయేమి ట్లీ, వరయుటకన వారిఁజూచియతఁడిట్లనియెన్ ॥ 297

చ॥ వినుఁడు విముక్తిగోరినఁ, బ్రవీణత, మద్వచనేరితార్థమున్ ।
ఘనతరధర్మయుక్తములు, కాంక్షితమోక్షఫలప్రదంబు, లీ ।
రనితరబుద్ధులెమదుదితామలధర్మములాచరింపుడెం ।
దును సరిలేనిమీవరమనోరథముల్పఫలత్వమొందెడిన్ ॥ 298

వ॥ ఇది ధర్మం బిదియధర్మం బిదిసాధువిదియ సాధువు, ఇదిముక్తియొసంగు నిది
ముక్తియొసంగదు. ఇది పరమార్థం బిదియపరమార్థంబు. ఇది కార్యం బిదియ
కార్యంబు. ఇది స్ఫుటం బిదియస్ఫుటంబు. ఇది దిగంబుధర్మం బిదిబహువస్త్ర
ధర్మంబని బహుయుక్తిదర్శన చర్చితంబులగునతని వచనంబులు విని విశ్వసించి
యనేకాంత వాదపరులై యల్పకాలంబునన త్రయీత్యా గంబుచేసిరి. తద
సంతరంబ మఱియును ॥ 299

క॥ ధర్మపరులొచ్చు వైదిక, కర్మాచరణ ప్రవణవికాసితతనులై ।
నిర్మలత నున్న కొండఱి, సర్వలింగని యధికవంచనాతికుళలుడై ॥ 300

క॥ కామాయధారియై సం, భామానిపుణత్వమమర మాయామోహం ।
 డీపదనిశ్చితకుహనా, వేషతః బాషండవృత్తి వెలయంబల్కెన్ ॥ 801

క॥ దనుజవరులారమీ రి, ట్లానరించిన పనికి స్వర్గమో, మోక్షంబో ।
 విసుత ఫలంబక్కట యిం, కనయినఁ బశుహింసమానఁగాడే మీకున్ ॥ 802

క॥ జ్ఞానంబు కారణము వి, జ్ఞానమయమ శేషమనుచు, సకలవిబుధులున్ ।
 బూనివివరించి రింకన్, జ్ఞానవిదులుగాఁగవలయుఁ జయ్యనమీరల్ ॥ 803

వ॥ వినుండిజ్జగంబనాధారంబై భ్రాంతిజ్ఞానార్థతత్పరంబై, రాగాదిదుష్టంబై, భవ
 సంకరంబునందు భ్రమించుచుండు ॥ 804

శా॥ కార్యంబంచు సకార్యమంచు నిట ఏక్కాణింపఁగానేల, మీ ।
 రారుల్ చూడుడు, పుట్టిరంగనలు భోగార్థంబై యిట్లాట, ని
 ర్తర్యాదంబుగ భోగముల్లనుడు కామక్రీడ నెంచం, దనూ,
 నిర్యాణంబయిన స్థనంగలరె, నిర్నిద్రోపభోగక్రియల్ ॥ 805

గీ॥ చిత్తగించినవెల్ల భక్షింపవలయు, క్షణికతనువిది చిత్తంబుకట్టఁదగునె ।
 జగతిలో భక్ష్యమిది, యభక్ష్యంబిడనుచు, నెంచుకోనుమాటల్లెనువంచనంబు ॥

వ॥ ఇవ్విధంబు తెలియుండు మద్యచనంబులు చేయుండనుచు ననేక హేతుదృష్టాం
 తంబులుచూపి చెప్పమాయామోహుని వచనంబులవలంబించి సక్తంచరులు
 కించిత్కాలంబునన శ్రుతిస్మృత్యుద్ధితంబగు ధర్మంబువిడిచి యన్యోన్య బోధ
 కులై శిష్యాచార్య పరంపరల వలన నందఱుఁ బాషండధర్మపరులై రప్పడు ॥

సీ॥ పలుసంతమాటల పాఠజోలిభలీర, సడిపడ్డ యీవట్టి చదువులేల ।
 పదమంచునమ్మి నిబ్బరపుఁగర్త పయోధి, మునిగిరియ్యో వీరిముచ్చటేల ।
 పరుడు వెట్టకకాని బ్రతుకలేరయ్యారె, బడుగువేలుపుల, బంబది? యిదేల,
 పూరి కట్టెలుమేక పోతులు సేతులు, నవుర జన్నపు బూమెలాటలేల ॥

గీ॥ డంబులివియేల పరమధర్మంబహింస, యనుచు వేదద్విజ్ఞామరయజ్ఞతతుల ।
 సతులపాషండచండయుక్త్యతిశయముల, గములనిందింతురసురపుంగవులు, కవులు

క॥ మఱియు సమ్మాయామోహుండు ॥ 809

॥ జగతినహింసయే పరమం, బగు ధర్మమధర్మమనుచుఁ బాటింపంగాఁ ।
 దగునెక్రతు హింసయుక్తికి, మొగయపుగాయిట్టి యగ్ధములు చర్చింపన్ ॥ 810

కు॥ క్రతువుల్ పెక్కులుచేసి దేవుడయి స్వర్గంబేలు, నారాశచీ,
 పతియంచు భ్రమమందనేల యనలప్రాంచచ్చిభూదగ్ధమై ।

వితథంతై న హవికదంబకము భావింపం ఫలావాప్తియూఁ,
జత్తురంబే యహహావినందగునె యీజంజాటముల్వల్కినన్. ||

311

క॥ అనయము, క్రతువున మృతిబొం, దిన పశువు దివంబుగనుటనిజమే, యట్టై ।
నను యజమానుఁడు నిజజన, కుని జంపంగ నలదెదివముఁ గూర్చెడికొఱకున్ ||

చ॥ ఒకరుభుజింప నన్యులకు నొందదుగాపరిత్వప్తి, శ్రాద్ధముల్,
వికలతఁ జేయువారు కడువెట్టులు, తృప్తి నిజంబయేని, యూ ।
రికిఁ జనువారు చల్లులు ధరించి చనంబనిలేద, యింటి వా,
రకుటిల చిత్తులై కుడువనక్కడవారికిఁ దృప్తిగల్గెడిన్ ||

313

వ॥ ఈయంతయుంజన శ్రద్ధేయముగాఁ దలంచి యుపేక్షింపవలయు. ఆప్తవాదంబులా
కనంబుననుండి యూహిపడవుగదా ! యుక్తియుక్తంబైన వచనంబు గ్రహింప
వలయు. నావచనంబులు మీకు రుచియించినఁ జేయుండని వెక్కుడెఱంగుల
బోధించు మాయామోహుని మతంబవలంబించి పాపండ్లధర్మపగులై వేద
మార్గంబు విడిచి చరించిరంతం గొంతకాలంబు చనిన ||

314

క॥ వారిహయరథభటకోటి, స్ఫురణము మిన్నండఁ గదలిపోర మహానం ।
గరమొనరించిరి దైత్యులు, సురగణములతో సమగ్రశూరత్వమునన్ ||

315

వ॥ ఇట్లు పోరిదేవగణంబులచేత నిహతులైరి. మైత్రేయా ! వేదోదితంబైన
స్వధర్మంబు వారికిఁ గవచంబైయుండెనట్టి వేదమార్గంబు విడుచుటంజేసి
నష్టకివచులైరి, దేవగణంబులు సుఖించిరనిచెప్పి పరాశరుండు మైత్రేయున
కిట్లనియె ||

316

క॥ మాయామోహోదితమగు, మాయామార్గముననడుచు మనుజుఁడునగున్ ।
డీయర్థమునకు సంశయ, మేయెడల న్లేదుమునికు లేశ్వరవింఁటే ||

317

చ॥ బ్రహ్మచారి, గృహస్థ, వానప్రస్థ, పరివ్రాట్యంజ్ఞులుగల యాశ్రమంబులు
నాలుగుగాని యేనవయాశ్రమంబులేదు. ఎవ్వంజేని శ్రమంబున నాశ్రమధర్మం
బులు నడపకయుండు నప్పాలకుండు నగుండనంబరగు. శక్తుండయ్యును నిత్య
కర్మంబు నడపంజేని యద్దినంబుననే యతండు పతితుండగు. ఆపదలేకయు,
నొక్కపక్షంబు నిత్యక్రియాహానిచేసినను మనుజుండు మహాప్రాయశ్చిత్తం
బున శుద్ధుండగు. సంవత్సరంబు క్రియాహానిచేసిన మనుజునిఁజూచి సూర్యుని
లోకనంబు చేయవలయు. ముట్టిన సచేలస్నానంబు చేయవలయు. సంవత్సర
క్రియాహానికరునకు శుద్ధిలేదని వేఱచెప్పనేల ? దేవర్షి పితృతిథి ధూతంబులం
దృష్ట్రులంజేయని వానికన్నఁ బాలకుండులేడు. అట్టి పాలితో యానాసనపరి

చ్చద సంభాషణానుప్రశ్నంబులచేతఁ గలిసి వర్తించిన యతండు తత్తుల్య
పాతకుండగును ॥ 318

క॥ దేవతలఁ బితరులను భూ, తావళి నతిధివ్రజంబు, నర్చింపకవాం ।
ఛాపృత్తిం, దాఁచిను, పా, పావహునకుఁ గలదెనిష్క్రియాకలన మహిన్ ॥

వ॥ నాటుగువర్ణంబులవారును స్వధర్మవిముఖులై హీనధర్మంబులనడిచిన, నగ్ను
లగుదురు. ఈనగ్నుల సర్వకాలంబుల దర్శనస్పర్శనాదులను వర్జింపవలయు.
శ్రద్ధావంతులొచ్చుచు శ్రాద్ధంబు నగ్నులచేతం జూడఁబడిన నిష్కలంబగు
నీయర్థంబున కొక్కయితహాసంబుగలదు. ఆకర్ణింపుము ॥ 320

సీ॥ సకలధర్మజ్ఞుండు శతధన్వఃడనురాజు, కలఁడు లోకై కవిఖ్యాతయతుఁడు ।
తద్భార్యశై బ్య యుత్తమపతి వ్రతశుభ, లక్షణా నివ్రతశుభశ్లాఘ్యచరిత ।
ఆదంపతులు సరోజాక్షు జనార్దను, జపహోమదాన పూజావ్రతముల ।
నెలమినారాధించి కొలుచుచునొకనాఁడు, కార్తికమాసమాంగళిపార్ణ ॥ యు॥

గీ॥ మాసి, నుపవాసముండి నేమమునగంగ, తోయములఁ దీర్థమాడి సంతృప్తహృద
లగుచుఁదటమునకేతెంచునవసరమున, నృపతిసఖుఁడొక్క పాపండుఁడగుదెంచె॥

ఉ॥ వచ్చినవానితో సవనివల్లభుడల్లన మాటలాడఁగ
న్విచ్చిలతాంగివానిఁ గని విహ్వలయై కమలావృజుఁచివా ।
కోర్కొచ్చరణంబు మానిచనె నొయ్యనసయ్యవనీతుఁగూడిసం
పచ్చయ పేటియైన ప్రతిభావలసన్నిజరాజధానికీ ॥ 322

వ॥ ఇట్లు నిజపట్టణంబునకువచ్చి యథాన్యాయంబుగాఁ బుండరీకాక్షు, నక్షీణ
పూజాదికంబులం దుష్టింబొందించుచుండిరంతఁ గొంతకాలంబునకు నమ్మ
హీకాంతుఁడు నితాంత సమరక్రీడా పరిశ్రాంతుండై యంతంబునొందిన
నతని కాంతారత్నంబును, ధర్మక్రమంబునఁ జితారోహణంబుచేసె. ఉపవాస
దినంబునఁ బాపండుసల్లాపంబు చేసినదోషంబుననమ్మేదినీనాథుండు వైదేశా
ఖ్యపురంబునందు శునకంబై జన్మించె. ఆతని యుత్తమాంగనయు సర్వ
లక్షణసంపన్నయై కాశీరాజునకుఁ గూతురై జన్మించి జాతిస్మరత్వంబు గలిగి
యుండి ॥ 323

క॥ తనతండ్రి పెండ్లియాడఁగఁ, దనకుఁ బరిణయంబు చేయఁదలఁచిన నపుడ ।
వ్యసనా తేక్షణవలదని, జనకునివారింఁచెఁ గలితజాతిస్మరయై ॥ 324

కా॥ ఆకన్యామణియాత్మయోగ భవదివ్యజ్ఞానదృష్టిన్ ధరి
త్రీకాంతున్నిజవల్లభుంగనియె వైదేశంబునన్మీచనీ ।

చాకారంబగు కుక్కపుట్టువున దుఃఖాక్రాంతుడై యుండఁగా
నాకాలంబునఁ బోయెదదగ్గత మహావ్యాస క్తి న వీక్షింపన్ ॥ 325

వ॥ అచ్చటికిం బోయి తదవస్థుండై యున్న పతింజూచి దుఃఖించి యచ్చంచలాక్షి
సత్కారప్రవణంబగు వరాహారంబొసంగభక్షించుచు, లాంగూలచాలనం
బును, సధశ్చరణావసాతంబులును, భూలుంకనంబును, వదనోదర దర్శనంబును,
మొదలైన స్వశ్వజాతిలలితచాటుక్రియలుచేయ నతి ప్రీడితయై కుయోని
జాతుండైన పతింజూచి దుఃఖించి ప్రణామపూర్వకంబుగా నిట్లనియె ॥ 326

క॥ ధర్మైకపరాయణుడవు, నిర్మలుడవు విష్ణుభక్తినిరతుండవు న ।
త్కర్తుడవు శతధనుండను, నిర్మలవృత్తంబుగలుగు నృపతివితలఁపన్ ॥ 327

గీ॥ అరయకుపవాసకాలంబునందుఁ బొల్లి, యధికపాషండుతో మాటలాడునట్టి ।
దోషమున నీకునిటునంటి నొసఁగువచ్చె, నాత్మఁడలఁపుము నాటివృత్తాంతమెల్ల ॥

వ॥ అని యివ్వధంబున ॥ 329

మ॥ లలనారత్నము తన్నుఁజూచి మృదుసల్లాపంబు గావింప పీ
నులు నిక్కించుచు నాలకించిమదిలో నూల్కొన్నజాతిస్తర ।
త్వలసజ్ఞానమునకా శరీరముతగుల్ వర్జించి జన్మించెన ।
వ్యలఁగోలాహలనామ భూధరము చెంపన్ నక్కయై గ్రక్కునన్ ॥ 330

వ॥ అప్పటిన్రతాతిలకంబును సంవత్సర ద్వయంబునకు నగ్గిరికింబోయి, సృగా
లంబై యున్నతనవల్లభుంజూచి యిట్లనియె ॥ 331

సీ॥ రాజేంద్ర ! మఱచితివే జనులెఱుంగఁగా, శునకమైనీవున్నచోటికేను ।
జనుదెంచిపాషండసల్లాపజంబైన, దోషంబుదెలిపితిఁదొడరినీకు ।
ననవిని నక్కజీవనమువై వాంఛపో, విడిచినిరాహారవృత్తిఁదనువు ।

గీ॥ దొఱఁగివృకమయి జన్మింప నెఱిఁగిసాధ్యి, వనమునకు నేగితోడేటి తనముదాల్చి ।
యున్నపతిఁజూచి యక్కటఁయోమహాత్మ. మఱచి తే నీవుపూర్వజన్మపుఁజరితము॥

క॥ మునుపాషండునితోఁజ,య్యనవ్రతదివసమునమాటలాడినకతనన్ ।
వినుకుక్కనక్కతోడే, లనునీపుట్టువులుగల్గె నక్కటనీకున్ ॥ 333

క॥ అని తలఁపించిననపుడ,య్యనఘఁడు వృకతనువు విడిచియటవి జనించెన్ ।
ఘనగృధ్రమగుచునయ్యం, గన యప్పుడు దెలుపనతఁడుకాకంబయ్యెన్ ॥ 334

ఉత్సాహ.

కామినీలలామవల్కెఁగొకిఁగూడియక్కటా,
భూమిన్మపతులెల్ల నీకు భూరిబలులొసంగఁగా ।
స్వామియైచరించు నీవసద్భలిప్రభో క్తవై,
తేమిగలదు పూర్వకర్మమింతివితచేయఁగాన్ ॥

335

వ॥ పాపండ నల్లాప దోపంబున శునక, సృగాల, వృక, గృధ్రజనంబులెత్తి
యిప్పుడు కాకంబవై తేయని తలఁపించిన. 236

గీ॥ కాకతనువువిడిచి గ్రక్కొనకొంగయై, యున్నవిభునికడకు నొయ్యెఁజేరి ।
చెలియ మొప్పటట్లు తలఁపింపనమ్మిహీ,విభుడు నెమిలియయ్యెవిప్రవర్య ॥ 337

చ॥ విభుడుమయూరజన్మము, సవీనత నెత్తుటెఱింగి, యప్పుడ ।
య్యిభిరిపుమధ్య దానికిసభీష్టవరాభ్యవహరకృత్యముల్ ।
ప్రభనొనరించుచున్నకృతపాకముగోరుచుఁ బెంచుచుండఁద ।
చుభుభచరితంబు పక్షమగు చొప్పునఁ గాలమువీలవచ్చినన్ ॥ 338

వ॥ అక్కాలంబున జనకభూపాలుండు వాజిమేధ మహాక్రతువుచేసి తద్వీక్ష్యం
తంబయిన యవబృథన్నానంబుచేయ నప్పుడప్పువ్వఁబోడి మయూరంబుం
దానునవబృథన్నానంబుచేసి యమ్మయూరంబుంజూచి పాపండనల్లాప
దోపంబున శునక సృగాల, వృక, గృధ్ర, కాక, బకజన్మంబులెత్తి యిప్పుడు
మయూరంబవై యున్నాఁడవు. తలంచుకొనుమని తలఁపించిన జాతిన్మరుండై
మయూర దేహంబు విడిచి యజ్జనకమహీపాలునకుం బుత్రుండై జన్మించి
శీఘ్రకాలంబున సంప్రాప్త యావనుండయ్యెనంత. 339

ఉ॥ మానిని తండ్రితోడ ననుమానముమాని మదీయపాణిపీ,
జా నుపచూనయత్నమునకై యిపుడిపుస్వయంవరంబు పెం ।
పూనఁగఁజేయుమన్న ముద మొందుచుఁ గాశివిభుండు చేసెఁ బెం,
వై నెగడన్ స్వయంవరమహం బరుదెంచిరి రాజనందనుల్ ॥ 340

గీ॥ ముదముతోడ స్వయంవరమునకు రాజ, పుత్రులే తేరనందులోఁ బూవుఁబోడి
జనకభూపాలనందనుఁ జారుకీర్తి, దనపతివరించె ధర్మపథంబువెలయ ॥ 341

వ॥ అక్కంతారత్నంబుతో నారాజనందనుండు, బహుభోగంబు లనుభవించి
తండ్రి పరోక్షంబున వై దేహదేశంబునకు రాజై సాంగదక్షిణాకంబుగా బహు
యజ్ఞంబులుచేసి యనేకదానంబులు ధర్మంబులుచేసి పుత్రుల నుత్పాదించి
శాస్త్రపులకయించి యథాన్యాయంబుగా రాజ్యంబుపాలించి ధర్మక్రమంబున

సంగ్రామంబులో సక్షీణవిపక్ష ప్రక్షేపడనక్షతవక్షఃస్థలుండై దివంబునకుం
జనిన సతనిధర్మపత్ని చితారోహణంబుచేసి యతండుం దానును సర్గక్షయ
పర్యంతంబును సక్షయంబులైన స్వర్గాదిభోగంబు లనుభవించిరని చెప్పి
శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లయె ॥ 342

సీ॥ పాపండు సల్లాపదోపంబు, నశ్వమే, భావబృథస్సానజాతి మహిమ ।
యును నిట్టితెఱఁగు నుచ్చనఘాత, కావునఁ, బాపిష్ఠపాపండు భాషితంబు ।
సంస్పర్శనంబును జాలింపవలయు వి, శేషించి వినుపుణ్యక్షేత్రులైన ।
వారు యాగాది దీక్షారంభవేళల, సద్యతాద్యుపవాస సమయములను ॥

గీ॥ గూడిపాపండుతోమాటలాడఁజనదు, మానివరయొక్క నెలక్రియల్ మానునెవ్వఁ
డతనిఁగని భానుఁజుండంగనర్హ మెపుడు, నన్నియును మానువానిమాటడుగ నేల॥

వ॥ పాపండులను, వికర్తస్థులను, బిడాలవ్రతికులను, శకులను, హైతుకులను,
బకస్పృశులను, వాష్ణాశ్రంబుచేతనైన సర్పింపంజనదు. దురాచారులును,
బాపిష్ఠులునునైన పాపండులతో సంసర్గసల్లాప సహసనస్థితులు వర్జింపవలయు.
ఇప్పుడు నాచేతంజెప్పంబడిన వీరు నగ్నులనంబరఁగుదురు. దృష్టిమాత్రం
బున శ్రాద్ధంబు చెఱువంజాలుదురు. వీరితో సంభాషించిన దినకృతపుణ్యం
బులుచెడు. కావున బుధుండు వీరిసమీపంబునకుం టోవలవడనిచెప్పి శ్రీపరా
శరుం డిట్లనియె. 344

చ॥ కలగొనుజ్ఞానమేమియును గానక మాధ్యమున న్వృథాజటల్
తలలధరించి శౌచమును ధర్మమువైతృకపిండతోయముల్ ।
తలఁపనిదుష్టచిత్తుల కిఫిల్ చెవిఁదార్చినఁ, దోడఁబల్కినన్
జలుకనమర్త్యులొందుదురు నుమ్ముమహానరక ప్రపంచమున్ ॥ 345

వ॥ అని చెప్పటయు ॥ 346

ఉ॥ నీలత్నాధరవాస, వాసరకరోన్ని ద్రారివహ్నిచ్ఛటా
తూలదైత్యవికాస, కాసర శిరః సుత్యోక్తతాంతార్థికే ।
భీలోలాత్త విలాస, లాసమహాపాలీ ద్రష్టుకామాంతలో ।
కాలత్యుప్రతిమాస, మాస రసభావాశ్లిష్ట దోరంతరా ॥ 347

క॥ మంతుగ సంస్మృతసింధుమి, మంతుాధరణై కదీతు, మహితపిపాసా ।
సంక్షోభరోహణమిశ, ధ్వాంతువయోమోక్షదానదక్షిణవీక్షా ॥ 348

తోటకము.

నిజభక్తమహత్త్వ వినిర్దళితా, ప్రజహత్సుమ హత్తర పాపతీతీ ।
నుజనస్తవనీయ యశస్తిలకా, ప్రపద్య భవాండఫల ప్రతతీ ॥

గద్య॥ ఇది శ్రీమత్సుభద్రాకరుణాకటాక్ష వీక్షాలబ్ధకవిత్వ తత్త్వవిత్త వేంకట
మాత్యపుత్రకందాళ శ్రీరంగాచార్య పృథ్వీపాత్ర సజ్జనమిత్ర శ్రీహరిగుర
చరణారవింద వందనపరాయణ కిలిదిండి భావనారాయణ ప్రణీతంబైన శ్రీవిష్ణు
పురాణంబునందు స్వాయంభువాది చతుర్దశమనువుల చరిత్రంబును, వ్యాసాః
తారంబును, యాజ్ఞవల్క్య చరిత్రంబును, సూర్యస్తూతియు, జతుర్వేద సంప్ర
దాయంబును, సప్తాదశ విద్యాసంఖ్యానంబును, యమభటవాదంబును
భగవదారాధన ప్రకారంబును, షడ్భాషమాచారింబులును, సిద్ధాచారింబును
శ్రాద్ధప్రకారంబులును, సగ్నప్రకారంబును, దేవానుయద్ధంబును, దే
తలు శ్రీహరిని స్తుతియించుటయు, మహామోహనిర్ధానింబును, బాష్పాడ
చారవర్ణనంబును, శతధన్వోపాఖ్యానంబును, ననుకీర్తిలుగల తృతీయాంశంబు
నందు తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

విష్ణు పురాణము.

భావనారాయణకృతము.

ఐదిశాం

చతుర్థాశ్వాసము.

రంజితమాశభూ,

మీరమణసహస్ర వాజమేధ ఫలీభూ ।

తారూఢ కల్పభూజా,

కారి మహానీలశైలసిటసి విహారా ॥

1

గీ॥ మఱియునప్పుడుమైత్రేయమాని వరుండు, పార్వ సంభ్రమపరిపురితాత్మఁడగుచు ।
శ్రీపరాశరు పాదరాజీవయుగళి, మాళింగీల్కొల్పి ఎల్లెసమ్మతి దలిర్ప ॥ 2

చ॥ ధీరకులాగ్రగణ్య, సముదీర్ణ భవద్వచనంబులన్నదా.
చారము సర్వధర్మములు చక్కగవింటిఁ బ్రహృష్టమయ్యె హృ ।
త్సారసమింకనొక్కటి స్రసన్నతఁజెప్పము రాజవంశ వి,
స్తారము దారలెన్నిను ముగంబుమనంబునఁబుట్టి దట్టమై ॥ 3

వ॥ అనివిన్నవించిన శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె ॥ 4

చ॥ కమలజాఁడాదియై యశముగల్గి మహత్తర శూరయజ్వరా,
ట్సము దయభూషితంబయి విశంకట మామనువంశమీపు ప్రే ।
మమున వినందగున్గలుషమండలి వాయుటకై లిడీయ ది,
వ్యమహిమ వెంపులెన్నఁ దరమాపరమార్థ వివేకితత్పరా ॥ 5

గీ॥ వసుధ బ్రహ్మాద్యమగు మనువంశమెవ్వఁ, డేని నిత్యంబు వినుదృఢంబైన భక్తి ।
నకలకాలంబు నతనివంశంబువృద్ధి, బొందుచుండును శాంతిసంపూర్ణహృయ ॥

వ॥ నకల జగదనాదియై ఋగ్యజుస్సామాది మయుండై భగవద్విష్ణు మయ
బ్రహ్మంబు, మూర్తరూపంబైన హిరణ్యగర్భుండు బ్రహ్మాండంబునఁ బ్రథ
మంబొ విర్భవించె. ఆ బ్రహ్మ దక్షిణాంగుష్ఠంబున దక్షిణంబుపై నాదత్తు

నికి నదితి. యదితికి వివస్వంతుఁడు, వివస్వంతునకు మనువు, నామనువున కిత్వా
కుండు, నృగుండు, ధృష్ట, శత్రాతి, నరివ్యంతప్రాంశు నాభాగ, దిష్ట, కరూష,
పృషధ్రాఖ్యులు పదుగురు పుత్రులుపుట్టిరంత || 7

గీ॥ మనువు మిత్రావరుణులకు మఘముచేసి, తనకుఁ దనయులు గావలెనని తలంప |
హోతవపచారముననందునుదయమయ్యెఁగనయ్యెక్క తెయలయనఁగామునీంద్ర

క॥ ఆయిల మిత్రావరుణుల, యాయతకృప, మగుడఁబురుషుడై సుద్యుమ్ను |
సాధయన్నామంబునఁ, దగి యాయెడిశాపమునఁ గన్యయయ్యె స్తగుడన్ || 9

వ॥ ఇట్లు సుద్యుమ్నుండు క్రమ్మఱంగొంతయై సోమ పుత్రుండగు బుధుని
యాశ్రమ సమీపమునం బరిభ్రమించుచుండ || 10

చ॥ కుసుమశరాశుగ ప్రచయకుంఁడుడై శశి పుత్రుడఁప్పుడ,
బ్ధిసరుహనేత్రవై మిగులఁజేమవహించి రమించె నందు న |
ప్పసముగ నేతంబ శతపత్రవి లోచనఁగాంచి భ్రాంతిఁడై,
యసమశరార్తి నెట్టి బుధుడైనఁ జలింపక నిల్వనేర్చునే || 11

వ॥ ఇట్లు రమించి బుధుండిలయందుఁ బురూరవుంగనియె నంత || 12

చ॥ ఇలకుఁ బురూరవుండు జనియింప మహర్షులు యజ్ఞపూరుషుం,
జలజదశాక్షువేదమయుఁ, జాలఁబ్రసన్నునిఁ, జేసి యయ్యిలా
లనకుఁ బుంస్త్యరూపమగు లాగొనరించిరనంతరంబ య,
య్యలఘున కుద్భవింఁచె దనయత్రితయంబు సయంబుమీఱఁగన్ || 13

వ॥ ఇట్లు సుద్యుమ్నునకు నుత్కల, గయ, వినతులను మువ్వరు కొడుకులు
పుట్టిరి. సుద్యుమ్నుండు స్త్రీపూర్వుండుగాన రాజ్యభాగంబున కిర్హుండుగాకున్నఁ
దండ్రీ వసిష్ఠవచనంబున నతనికిం బ్రతిష్ఠానపురించిచ్చిన నతండు తన
పుత్రుండైన పురూరవున కిచ్చె || 14

క॥ మనుపుత్రుండగు పృషధృఁడు, తనగురువులగోవుఁ జంపితా శూద్రుండై |
జనగర్హితత్వమునఁ బడి, చనియె, నెచటికేనియును, విచారముగదురన్ || 15

వ॥ కరూషునివలన కారూషులను బలపరాక్రమ సంపన్నులైన క్షత్రియులుకలి
గిరి. దిష్టనకు నాభాగుండు కలిగి వైశ్యుండయ్యె. అతనికి బలంధనుండు నతనికి
వత్సస్త్రీతియు నతనికిఁ బ్రాంశువు నతనికిఁ బ్రజాపతియు నతనికి ఖనిత్రుఁడు నత
నికిఁ జాక్షుషుండు, నతనికి వింశుఁడు నతనికి వివింశకుఁడు నతనికి ఖనిసేత్రుఁడు
నతనికి నతివిభూతియు నతనికి గరందముండు, నతనికి, నవిక్షేతుండు, నతనికి
మహా బలుండైన మరుత్తుండు పుట్టె || 16

గీ॥ అతని యధ్వరములఁబోలు నధ్వరంబు, గలుగ నేరదు భూమిచక్రబునందు ।
హైమములెకాని యాగభూమ్యంతరమున, సన్ధ్యాయాగోపకరణంబులయలేవు ॥

చ॥ సురపతి సోమపానమునఁ జొక్కిమదించె, ధరామరేంద్రులు,
ధ్రువర దక్షిణార్ధములఁ దుష్టివహించిరి, సభ్యబుద్ధిగు ।
త్కరములు దేవబృందము నుదారసమర్పణ ముఖ్యులాల సా,
భరమునఁ బ్రీతిపొందెఁ దలపన్వశమానె తవీయ యజ్ఞముల్ ॥ 18

వ॥ అమ్మ రుత్తునికీర్తి నేడునుం జెప్పంబడు. చక్రవర్తియగు నమ్మరుత్తునకు నరిమ్యం
తుండుపుట్టె. సతనికి దముండు, దమునకు రాజనర్థనుండు జన్మించె.
సతనికి సువృద్ధియు సతనికిఁ గేవలుండును సతనికి సుధృతియు సతనికి నరుఁ
డును సతనికిం జంద్రుండును సతనికిఁ గేవలుండును సతనికి బంధుమగుతుండును
నాతనికి వేగవంతుండును సతనికి బుధుండును సతనికిఁ దృణబిందుండు. నాతనికి
నిలబిలయను నొకకన్యకయుఁబుట్టె వినుము. 19

ఉ॥ ఆత్మణబిందుభూవిభుని నచ్చరలేమ యలంబుసాఖ్య కా,
మాతురయైవరించి, నుతు, నర్కసము జ్వలతేజులోక వి ।
ఖ్యాతు విశాలునింగనియె, నాతనిపేర విశాలయస్సము,
ద్యోతితిభూతి యా నగరి మొప్పె మహీమహిళా విభూషియై ॥ 20

వ॥ ఆ విశాలునకు హేమచంద్రుండు, సతనికిఁ జంద్రుండు, సతనికి ధూమా
త్తుండు, సతనికి సృజయుండు, నాతనికి సహదేవుండు సతనికి గృతాశ్వండు
సతనికి సోమదత్తుండుపుట్టి శతాశ్వమేధుంబులుచేసె. ఆసోమదత్తునకు జన
మేజయుండు, సతనికి సుమతి జనియించె, వీరలు వై శాలేయులనం బ్రసిద్ధులై
వెలయుదురు. 21

గీ॥ వినుముత్పణబిందుని ప్రసాదమాననృపాలు, రంజునునుర్వివై శాలులనఁగఁదగిరి ।
ధార్మికులువీర్యవంతులు నిర్మలులుబ, లాయురున్నతులునునై మహామునీంద్ర ॥

వ॥ శర్యాతికి సుకన్యయను కుమారియు, నానర్తుండను కుమారుండును గలిగిరి
ఆసుకన్యకను చ్యవనుం డుద్వాహంబయ్యె. పరమధార్మికుం డైనయానర్తునకు
రేవతుండు పుట్టె ॥ 22

క॥ రేవతుండు తండ్రియేలిన, భూవిదితానర్త విషయములు పాలించెన్ ।
శ్రీవెలయంగఁ గుశస్థలి, నావిశ్రుతికలుగు పురమునన్వసి యించెన్ ॥ 24

వ॥ రేవతునకు రైవతుండనఁ గున్దియానఁ బర్యాయనా మంబులుగల పుత్తుండు
కలిగె. అతనికి రేవతియను కన్యక జనించి పెరుగుచున్నంతి ॥ 25

ఉ॥ రైవతుఁడాత్మపుత్రికిఁ గరగ్రహణార్థము రాజపుత్రుఁడీ
భూవలయంబునందుఁ దలపోయఁగ నెవ్వఁడో కోయటంచునా ।
రేవతిఁదోడుకొంచు, నిబిరీసగతి ప్రతిభాప్తిఁ, బోయె,రా
జీవభవాలయంబునకుఁ జిత్తముతత్తర పాటునొండఁగన్ ॥

26

వ॥ ఇట్లు సత్యలోకంబు నకుంబోయి తదంతికంబున హాహా, హూహూనామ
గంధర్వులతి రాగంబున దివ్యగానంబుచేయ వినుచుండె. అద్దివ్యగానంబు
త్రిమూర్తపరి వృత్తంబై నను ననేకయుగ పరివృత్తంబై నను ముహూర్తంబుగాఁ
దలంచుచుండి శీతావసానంబయిన సబ్జయోనింగని సాష్టాంగ సమస్కారంబు
చేసి యిక్కన్యకు యోగ్యుండైన వరుండెవ్వరని యడిగిన రైవతునకుఁ జతు
రాననుం డిట్లనియె ॥

27

శీ॥ వసుధనీకు మనసువచ్చిన యల్లుడే, పగిదివాడటన్నఁ బార్థివుండు ।
మ్రొక్కిస్వామిచి త్తమునకు వచ్చినవాడె, వనజముఖకియోగ్యుడనుచుఁబలికె ॥

సీ॥ వనజగర్భుఁ డొకింతవడి విచారించి, భూపాగ్రణిజూచి యిట్లనియెనీవు ।
తలఁచినవారి సంతతులుసపుత్ర, పౌత్రాదిగా వసుధవై నణఁగిపోయె ।
గానంబువినుచుండఁగా బహుకాలంబు, పోయె నిప్పుడు భూమిఁబొడమఁగలిగి
యున్నది, కలియుగంబిన్నలినాక్షి, నెవ్వరికిచ్చెదవు బంధువర్గకోశ ॥

శీ॥ బలములెవ్వయులేవు నీకిలనటన్న, సాధ్వసమునొంది యారాజుజలజ భవుని ।
కనియె“నిక్కన్యనింక నెవ్వనికినిత్తు”, ననిసఁడలవంచిమనసులోనరసి యజుఁడు ॥

వ॥ నీవిచ్చటికి నచ్చినవెనుక సప్తావింశతి చతుర్యుగంబులు చనియెనని పలికి
యేకాగ్ర మనస్కుడై సప్తలోకగురుండగు సంభోజయోని గృతాంజలియగు
రాజున కిట్లనియె ॥

80

సీ॥ ఎఱుంగలేమెప్పుడు నేజగన్నయుని, స్వభావస్వరూప సంపద్బలములు ।
కళమొడల్యుగచర్య కడపలగాఁగల, కాలమేవిభుభూతిఁ గడపలేదు ।
సృష్టిరక్షణనాశ కృత్యార్థమేదేవు, వలనమూర్తి త్రయంబెలమిఁ గలిగె ।
శక్రాదిరూపియై సకలలోకంబులు, పాలించునే పరాత్పరుఁడు, నియతిఁ ॥

శీ॥ జంద్రసూర్యాకృతులుదాల్చిజగతితమముసకలమునుబాఱఁద్రోలునేస్వప్రకాశు ।
డగ్నిపవనాంబువియదవన్యాత్ముడెవ్వఁ, డట్టిసర్వేశుఁడవతారమయ్యెనపుడు ॥81

వ॥ జగంబులు తానయైగలుగఁజేసి రక్షించిత్త్రుంచునట్టి శ్రీవిష్ణుదేవుం డిప్పుడు
నిజాంశంబున నవతరించి మీకుశస్థలి ద్వారకయను పట్టణంబుగా నందుబల

దేవుండన నఖండ ప్రభావంబున నున్నవాడు. అప్పుడాను భావునకుఁ గన్యారత్నంబునిమ్ము పొమ్మనిన రై వతుండు భూలోకంబునకు వచ్చి ॥ 32

గీ॥ కుటుచలై యల్ప తేజులై గుణవివేక, బలసమృద్ధులఁ దక్కులై ప్రబలు ప్రజలఁ ।
గాంచి వెఱఁ గొందుచును, ద్వారకానగరికి, వచ్చి రామునకక్కన్యనిచ్చెన్మవుడు॥

చ॥ బలుఁడునతి ప్రమాణయగు పద్మదళాయత చారులోచనన్
హలమునవంచి యుంచితశుభావయవస్సుటగాత్రిఁ జేసివెం
పలవడఁబెండ్లియై ప్రముదితాత్మకుడై యనురాగభాగనే
కలలితకామ భోగములుగై కొని యుండెనఖండ సంపదన్ ॥ 34

క॥ అనురూప వరునకాత్మజ, ననువైందఁగనిచ్చి ప్రముదితాత్మకుడై యా ।
జనవిభుఁడుతపముచేయన్, జనియె హిమాచలమునకుఁ బ్రసన్నత్వమునన్ ॥ 35

వ॥ రై వతుండు బ్రహ్మలోకంబునకుం బోయి రాకయున్న వెనుకఁబుణ్యజనసంజ్ఞ
లుగల రాక్షసులు కుశఫలివై దాడివెట్టిన రై వతుని తోఁబుట్టువులునూర్దురు
రాక్షసపరాజితులై నానాదిక్కులకుం బోయిరి. వారలయన్వయంబునం బుట్టి
నక్షత్రియులు సర్వదిక్కు లందునిలిచిరి. ధృష్టునకు ధాన్వంబను క్షత్రియ
కులంబుపుట్టె. నాభాగునకు నాభాగుండు, నాభాగునకు నంబరీషుండు, నంబరీషు
నకు విరూపుండు, విరూపునకు పృషదశ్వండు, వృషదశ్వండు రధిరతుండుపుట్టి
వీరాంగీరసులను క్షత్రోవేతులై న ద్విజులై రి ॥ 36

క॥ ఊతమొనరింపఁగ, మనువున, కతులఘ్రాణమునఁబుట్టె, నాత్మజుఁడు, బలా ।
న్వితుఁడియ్యొకుఁ డసంగా, *నతనికినూర్దురు కుమారులై రి మునీంద్రా ॥ 37

వ॥ వారిలోపల మువ్వరువికుషినిమిదండాఖ్యులు శ్రేష్టులు. శకుని ప్రముఖులే
బండ్లు త్రరాపథంబునకు రాజులై రి. నలువదియె నమండ్ర దక్షిణాపథంబునకు
రాజులై రి. అయ్యియ్యొకుం డొక్కనాఁడు ॥ 38

సీ॥ అష్టకాశ్రాద్ధ కర్మారంభ మొనరించి, యర్హమాంసంబు తెమ్మనుచుఁడనదు ।
కొడుకువికుక్షీ జేర్కొనిపిల్చిపంపిన, నడవికిఁబోయి యర్హంబులైన ।
మృగములవధియించి మించినయాకిటఁ, జనలేకయందొక్క శశముదిని,క ।
డమమాంసమంతయుఁ దమతండ్రికిచ్చిన, నదిప్రోక్షణముచేయ నరుగుదెంచి ॥

గీ॥ కులగురుండువసిష్ఠుఁడకొడవయెఱిగి, కనలియీమాంసమర్హంబుగాదు,వీఁడు।
మీఁదువుచ్చెనటన్న నమ్మెదినీకుఁ డాత్మనంజనువిడిచె సంయమివరేణ్య ॥ 39

51 గురుండు కోపించి శశాదుండని పలుకుటంజేసి వికుక్షీశశాదుండ నంబరఁగి,
తండ్రి పిమ్మట రాజయ్యె. ఆ శశాదునకుఁ బురంజయుండను పుత్రుండు
పుట్టె । 40

52 మునుపు, శ్రీతాయుగంబున దేవదానవ, తతులకుఁ ఘోర యుద్ధంబుకలిగె ।
అందు బాహుబలులైన రాక్షసవర్షు, లమరపర్వమునెల్ల నాక్రమింప ।
విఱిగిపోయినవనిక చపద్మదళాక్షు, భగవంతునచ్యుతుఁ బ్రార్థనముల ।
నలరింప,వరదుండై యఖిలజగత్పరా, యఁబుడునారాయణుం డఖిలమరల ॥

53 నాదరించి,గభీర వాక్యములననియె, నాస్థి నెఱుంగుదునేను మీయభిలషితము।
వినుముభూమిస్థలిశశాదుండనుస్మృతాలతనయుఁడుపురంజయుండనఘనుఁడుగలఁడు।

54 అతని శరీరంబున స్వాంశంబునం బ్రవేశించి యశేషదోషాచరులం జంపెద.
మీరును బురంజయు నమరవధోద్యోగంబునకు నుద్యుక్తుం జేయుండనినఁ
బుండరీకాక్షునకు నక్షీణభక్తి తాత్పర్యంబునం బ్రణమిల్లి పురంజయు పాలికిం
బోయి సాదరంబుగా బృందారకు లిటనిరి ॥ 42

55 శ్రీత్రయవర్య ప్రార్థనముగైకొను మిప్పుడుఁ ఘోరనిర్జరా
మిత్రులతోడఁబోరాదవె, మేముతదుద్ధతి కోర్వలేము,హే
తిత్రుటితాఖిలద్విష దధీశుఁడవీవు సహాయమైననా
శాస్త్రవకోటి నోర్చెదము చయ్యననీచన విష్ణులెమ్మనన్ ॥ 43

56 సకలలోకాధినాథుఁ డీశతమఖుండు, స్కంధముననన్ను మోవఁగఁగదలిపోయి।
జాగ్రదుగ్ర ప్రతాపదుస్సాధదనుజ, కోటిఁగెలిచెదనిది మీకుఁగూడనేని ॥ 44

57 ఇవిధంబున కొడంబడిన సహాయంబు చేసెద ॥ 45

58 అనిననొడఁబడి రమరులయ్యచలభేది యపుడువృషభాకృతి వహించెనతనిమూఁపు।
రంబుపై నెక్కిలీలఁ బురంజయుండు, కదలేశాస్త్రవకోటివై ముదమెలర్చ ॥ 46

59 ఇట్లింద్రుఁడు వృషభంబైనఁ దత్కకుదారోహణంబుచేసి వైష్ణవతేజో విశే
షోపబృహింతుండై రాక్షసులఁగెలిచి పురంజయుండు కకుదారోహణ నిమిత్తం
బునఁ గకుత్స్థుండనంబరఁగె. అతనికి ననేనుండు, నతనికిఁ బృథువు, నతనికి
విష్ణరాశ్యుండు, నతనికిఁ జాద్రుండు, నతనికి శాబస్తుండునుబుట్టె. అతండు
శాబస్తీయను పురినిర్మించె. ఆశాబస్తునకు బృహదశ్యుండు నతనికిఁ గువల
యాశ్యుండునుబుట్టె. 47

60 అమలచరిత్ర యాకువలయాశ్యుఁడుదంకు నకున్తహావతా,
రము నొసరించు దుందుఁడచు రాక్షసుతో సమరంబుచేసె దు ।

ర్గమతరవిష్ణుతేజమున, రంజలి యిర్వదియొక్కవేయుడై,
ర్యమహిత సారసాహస నిరంకుశులాత్మ జలధిఁగొల్వఁగా ॥

48

వ॥ ఇట్లు యుద్ధంబుచేయునప్పుడు దుందుముఖనిశ్వాసాగ్ని దగ్ధులై యేకివింశతి
సహస్రనందనులు మృతులై నఁ గుఱలయాశ్వుండు దుందునిం జంపె. తన్నిమి
త్తంబున సతనికి దుందుమారుండను పేరుకలిగె. అతనికి దృఢాశ్వ చంద్రాశ్వ
కపిలాశ్వలన హత శేషులగుముగ్ధురు పుత్రులుగలరు. అందు దృఢాశ్వనకు
హర్యశ్వండు, సతనికి నికుంభండు, సతనికి నమతాశ్వండు, సతనికి గృతా
శ్వండు, సతనికిఁ బ్రసేనజిత్తు, సతనికి యువనాశ్వండుఁ బుట్టె.

49

క॥ ఆయువనాశ్వఁడ పుత్రకుఁ, డైయతివిహ్వలత, మునుల యాశ్రమములకున్ ।
తోయి, యుపాసించినఁగరు, కాయ త్తలెవారు సతనికభ్యుదయముగన్ ॥

50

వ॥ మదిందలంచి పుత్రోత్పాదనంబునకునిష్ఠి గావించి యదియు మధ్యరాత్రం
బునకు నివృత్తంబగుచుండ మంత్రపూతజలపూర్ణ కలశంబు వేదిమధ్యంబునం
బెట్టి యమృతహామునులు నిన్ద్రించుటయు సవ్యేశయబ్యాపాలుండతి తృష్ణాకు
లుండై యాశ్రమంబునకువచ్చి నిద్రాశువులైన యాశ్విపాశువుల మేలుకోలుప
నొల్లక యపరిమేయ మాహాశ్త్యమంత్రపూతకలశజలంబులు ద్రావిన సంత
మేల్కొని మునులజ్జలంబుగానక యిట్లనిరి.

51

ఉ॥ ఎవ్వరు ద్రావీరీ సలిలమేధితవై దికమంత్రభావితం,
భివ్య సుధాతి తేజ సతికిందుల నిందులసత్పుతుండు మే ।
ల్నివ్వటిలంగఁబుట్టి ధరణీవలయంబఖలంబునేలు ని,
ట్లావ్వమివచ్చె నీపనికయో యనువాక్యము లాలకించుచున్ ॥

52

చ॥ జనపతియేగుడెంచి మునిసత్తములార మఝీయమాధ్య మి,
ట్ల నయముతెచ్చెనంచు వినయంబునఁ బల్కెడు సంతగర్భమై ।
దినదినవృద్ధిఁగాలమరు డెంచిన దక్షిణకుక్షిప్రచ్ఛినం,
దనుఁ డుదయించె నయ్యవని నాయకుఁడు స్మృతిఁబొందె గ్రక్కునన్ ॥

53

వ॥ మహామును లబ్ధాలకుండే నామంబు ధరియింపంగలండని పల్క ॥

54

గీ॥ పాకళాసనుఁడరు డెంచి బాలుఁజూచి, “ఏషమాంధాస్యతియ”టంచు నెంచుకతన
దారకుఁడుదాల్చెనవుడుమాంధాత్మనామ, మఖలలోకై కవిశ్రుతంబగుచునుండ॥

వ॥ లబ్ధాలకుని వక్త్రంబున నింద్రుండ మృతప్రావిణియైన నిజప్రదేశిని యిడిన
తదీయామృతపానంబుల నల్పదినంబులనే వృద్ధిఁబొంది చక్రవర్తియై సప్త

ద్వీపంబుల నేకాతపత్రంబుగా ననుభవించె, తదీయశ్లాఘా వరంబైన
యొక్కశ్లోకంబుకలదు. దానియర్థంబు వినుము. 56

|| లర్కునుదయా స్తమయములొనంతమేర, యవనియెల్లనుయువనాశ్వకువలయేళ |
తనయమాంధాత్మ మేదినిధవునిసొమ్ము, ఇతరులకుఁ దేరి చూడఁగా నెట్లు వచ్చు ||

57 ఏవంవిధ ప్రభావుండగుచు రాజ్యంబు సేయుచుండి || 58

|| బిందుమతిపేరుగల శశిబిందుతనయఁ, బరిణయంబయి మాంధాత్మధరణివిభుఁడు |
సఖుఁ బురుకుత్సువిఖ్యాతునంబరీషు ఘనునిముచికుందుఁగనియె నక్కాంతయందు ||

59 మఱియునేబండ్లు కన్యకలుగలిగిరి వినుము || 60

|| వేదవేదాంత సంవేది సౌభరియను, మునిజలంబులయందు మునిఁగియుండ |
ద్వాదశాబ్దంబులవ్వారిలో సన్తువ, నామమా నొక్కమీనంబతి ప్ర |
మాణదేవాంబుతో మానినీ పుత్రపా, త్రాది బంధువులమేయములు క్రింద |
మీఁదఁ బార్శ్వములఁ గ్రమ్మిచరింపసంతుష్టి, నొంద క్రీడించుచునుండఁగాంచి ||

|| మానియేకాగ్రతా సమాధానముడిగి, బలిరియీమీనవిభుని సౌభాగ్యమఖల |
బంధుసామగ్రి పుత్రసంపత్తిపాత్ర, వృద్ధిదార విలాసంబు నెన్నఁదరమె || 61

55 ఏనునిట్టి సుఖంబనుభవింప నలదేయని జలంబులువెల్వడి మాంధాత్మమహీ
పతి పురంబునకుంబోయి తనరాక యెఱింగించి పుచ్చిన నమ్మేదినికాంతుం
డెదుర్కొని యర్హాది విధులంబూజించిన నర్హాసనాసీనుండై సౌభరి
యిట్లనియె || 62

|| తిరముగ సంసారంబున, నరవల్లభనిలువఁదలఁచినాఁ డన్నీకున్ |
వరతనయలుగల రందోక, తరుణీమణి నిమ్మనమ్మదము దళుకొత్తన్ || 63

56 కన్యాధిని వచ్చితి. మదీయయాష్టాభంగంబు చేయకుము. కకుత్స్థనంశసం
భవులైన రాజుల నడిగినవారు రిత్తపూవుదురే యని సవినయంబుగాఁ
బ్రార్థించిన || 64

|| ఉచ్చానతరసిరా ప్రచ్ఛాదిత శరీరుఁ బరికంపమాన దుర్బర శిరస్సు |
నాలంబమానవశ్రీ లక్ష్మీతానను, శిధిలితనిపతితా శేషదశను |
సంచున్న పటల ధూసరితాక్షిగోళకు, శ్లేష్మఘర్షురరవాశ్లిష్టకంఠుఁ |
గోదండ దండ భంగుర విరుద్ధాకారుఁ బలితలోమశ్చక్రబద్ధకేశు ||

|| భూరినిర్భరతర జరాభారజర్జ, రావయవు, నమ్మునీంద్రుఁగన్నారఁజూచి |
చూచి “యే, మారుచెప్పనీనునశపించు” నంచునెంచుచుఁజింతించెనవనివిభుఁడు ||

వ॥ ఇట్లు చింతించు మాంధాతృ మహీమండలేశ్వరునకు మునీశ్వరుం డి
ట్లనియె ॥ 66

గీ॥ ఏలచింతించె దింతభూపాలవర్య, తగనిమాటలు వల్కంగదా యెత్తెనఁ ।
గన్యకామణి నీయకకానిపోవ, రాదు సుమ్యయ్యసన్నుఁ దిరస్కరించి ॥ 67

మ॥ అనమాంధాతృఁడు శాపభీతమతియై యయ్యా! మహీయాన్వయం,
బునకు న్వన్నియకాదె మీమనసునమ్మోడంబు నొందించుటెం
దును, మీమాటలనొచ్చెమున్న దె వచింతున్నా కులాచార వ,
ర్తన మాలింపుము కన్యతాన, వరుగోరుంబెండ్లియా నెప్పడునీ ॥ 68

వ॥ ఇప్పుడును, దత్తమయ పరిపాలనంబే కర్తవ్యంబని తలంచెదననిన మునిపతి
తన మనంబున ॥ 69

ఉ॥ బాలికనీయలేక తడఁబాటొనరించి వచించె నీ మహీ
పాలుఁడుమేలుగాక యొడఁబాటొనరించెడఁ గొంచనేల యం ।
చాలనమానమానిత తపోధికుఁడిట్లను రాజఁజూచి చిం,
తాలులితత్వమేల కులధర్తము దప్పకచేయు మప్పనిన్ ॥ 70

వ॥ నన్నుంగన్యాంతఃపురంబునకు ననిచిన కన్యకలలో నెప్పతెయైన వరించినమేలు.
'ధర్మజయతు' అని వచ్చెదననిన హర్షించి రాజ కన్యాంతఃపుర చారియైన
యొక్క వర్షధరుంబిలిచి యమ్మునింజూపి యితనిం దోడ్కొని కన్యాంతఃపురం
బునకుంబోయి కన్యకలకుంజూపి మదీయ శాసనంబుచెప్పి యొప్పయ్యెనేని
యొక్కకన్యక యితని వరించుతమసి చెప్పుమని యొప్పగించిన నాహెగ్గడియును
దోడ్కొని పోవునప్పుడు ॥ 71

క॥ మారునిరూపము ధనదకు, మారునిసౌందర్యమును నమంచితనాన ।
త్రోరువిలాస ముగైకొనె, బోరుననమ్మునివరుఁడు తపోవిభవమునన్ ॥ 72

స॥ ఇట్లు దేవగంధర్వ మనుష్యాతి శాయియైన రూపంబుదాల్చి యంతఃపురంబు
ప్రవేశించిన మునిం జూపి కన్యకలతో వర్ష ధరుం డావృతాంతంబు
చెప్పుటయు ॥ 73

॥ మహనీయ రూపవిభ్రమ. సహితుని నమ్మానిఁగాంచి జనపతిసులల ।
త్యహమహమికఁ దత్పాణి, గ్రహణముచేసిరి నితాంతకామాతురలై ॥ 74

॥ ఇతఁడ,నాపతియితఁడునాహృదయనాధుఁ, డితఁడనాప్రాణవల్లభుఁడితఁడునామ ।
నోనురంజకుడనుచునమ్మానవతులు, కలహమతులై వరించిరయ్యలఘులేజ ॥

॥ వనజదళాక్షులందఱు, నవారితలై చనుడెంచి, యత్తపో
 ధనునివరించుటెల్ల, విశదంబుగ, వర్షధరుండుచెప్పన
 జ్ఞనపతియంతరంగమునఁ, జాలవిచారమునొంది, కొంతపొ
 ద్దనకొకతీరునమ్మతముతో శమితోత్సవలీలను న్నెడన్ 76

మంగళసమా చరణమొక, భంగిన్నడచుటయునంతఁ బ్రతిభాన్వితుడై ।
 యంగనలదోడు కొనిముని, పుంగవుడరుడెంచె నిజతపోవనమునకున్ ॥ 77

అచ్చటికి సకేషశిల్ప కల్పనానల్ప శర్మయగు విశ్వకిర్మ రావించి తన
 మనోవక్తనం బెఱిగించిన నతండును నొక్కొక్క కాలకుఁ బ్రోత్ఫుల్ల పంకజ
 కూజత్కలహంసకారండవాది జలవిహంగ మాభిరామజలాశయ సంచ
 రన్మంద పవనంబులగు నుపవనంబులును, సోపధానసావకాశ సాధుశయ్యా
 పరిచ్ఛద సప్రసాదంబులగు మణిప్రాసాదంబులు నిర్మించిచనిన సమ్మునీంద్రుం
 డందు నిరపాయబహువిధ నిధిసంపదల నావహించిన ననవరత భక్ష్యభోజ్య
 లేహ్యద్యు పభోగంబులచే తను, సనేకభృత్యా నీతకుసుమచందన భూషణాం
 బరాదులచేతను, నిరంతరం బాకాంతలు సకాంతలై యనుభవించుచుండి
 రంతకొంత కాలంబుచనిన ॥ 78

। మాంధాత్మక్షితి పాలశేఖరుండు శుంభత్సుత్రి కాన్నీహసం
 బంధంబెత్కెగలంప, వృద్ధమునియేఁబండ్రంజలంబేర్పడన్ ।
 సంధాబంధుఁడై పరింది నిజవన్యాభూమికింబోయె,ని
 ర్బంధంబయ్యె, దనూభవామణులకుం బ్రక్కర్నదౌష్ట్యంబునన్ ॥ 79

హరివస్త్రాన్నపుర సౌధవారసార, తూలతల్పంబులొందు నాదుహితలకును ।
 నారచీరలువన్యా శనమ్ములటపు, లుటజములుభూమి శయ్యలునొదవెనకట ॥ 80

అని చింతించి యత్తపోధన వర్యుని యాశ్రమంబునకు వచ్చి యతిరమ్యాప
 వనజలాశయంబును, స్ఫురదంతు మాలాజటిలంబును నగుప్రాసాద మండ
 లంబుచూచి యందొక్క ప్రాసాదంబు ప్రవేశించి తనూజంజూచి యాలింగ
 సంబుచేసి కృతాసన పరిగ్రహుండ్ల హర్షాశ్రువులు దొరుగనిట్లనియె ॥ 81

శిష్టసౌఖ్యంబుకలదె మహామునీంద్రుఁ, డెలమిఁజనవిచ్చునే మమ్మునెప్పుడై నఁ ।
 ఎలఁతువేయాత్మలోనన్నఁ దండ్రిపలుకు, వినితనూభ వపలికె నద్వినయమునను ॥

మునిశార్దూలుని, సత్కృపామహిమ సామ్ముల్పీరలాస్వాదవ
 య్యనుతాన్మంబు,లుదారగంధ సుమనోవీటీ పటీరాదులిం ।

దు,నవీనద్యుతిసాధముల్ గలచైకండుందక్కువా, యెంతయై
ననువిభాగ్గతిఁదలంపరే మగువలన్నా! కన్నవారిన్నదిన్ ॥

83

ఉ॥ సంతతభోగసంపదలు సంభృతపైభవ సంభ్రమంబుల
త్యంతవినోదముల్ గలవహర్నిశముం బతినన్నఁబాయఁడి
త్లెంతనిచెప్పదున్ భగినులెన్నఁడుభర్త మొగంబుగానరీ
చింతదురంతయై మనసుచిల్లులుపుచ్చుచునున్న దెప్పదున్ ॥

84

వ॥ అని పలికిననమ్మహీపతి యచ్చటనుండి మఱియునొక్క ప్రాసాదంబునకు వచ్చి
యచ్చట సలంకృతయైన తనూభవంగాంచి కొఁగిలించి కుశలంబడిగిన నదియును
మునుపు చెప్పిన కుమారిక పగిదిఁజెప్పిన నిప్పగిది నందఱి ప్రాసాదంబులకుం
బోయి యడిగిన నందఱు తమకుఁడమక సకలభోగంబులుకలవు. నల్లభండు
తమతిమక వశ్యుండని చెప్పినసంతసించి యేకాంతా వస్థితుండగు సాధరిం
గాంచి సత్కృతుండై మాంధాత్మం డిట్లనియె ॥

85

గీ॥ మానికులనాథ నీతపోమహిమకొలఁది, తలఁపశక్యంబై, దేవతాతతులకైన ।
భూరితరమైన దేవరవారిదివ్య, వైభవముగంటి నేత్రపర్వంబుగాఁగ ॥

86

చ॥ అనికొనియాడి భూమిపతియమ్మనిచే బ్రతిపూజనొందియ
త్యనుపమభోగభాగ్య విభవాతిశయంబుల కాత్మమెచ్చుచున్
దినములుకొన్నియచ్చట నతిప్రమదంబున నిల్చిపోయెది
గ్వినుతధనాదినంపదల విశ్రుతియానిజ రాజధానికిన్ ॥

87

। అంతఁగొంతకాల మరుగనారాజక, న్యకలయందు వరుసన త్రపోభి ।
రాముఁడర్థిఁగాంచె బ్రజ్జలనూటయే, బండ్రునందనులఁ బ్రభావయుతుల ॥88

॥ నందనులఁగాంచి పరమా, నందంబుననుండ మానినాఁడుఁడతా ।
బృందముదానును బెనుచుచు, నందందమహామ మత్స్య

జన్ ॥ 89

॥ బాలురనునుముద్దుఁబల్కులెన్నఁడువినఁ, గలుగునోయఁ లుక నేర్చి ।
రవనిమీఁదకుమారు లడుగిడినడుచుటె, న్నఁదొకోయఁ రనడవనేర్చి ।
రర్భకులారూఢ యావనులగుటెన్నఁ, డోయనికోరఁ బె బ్రాయ ।
మాత్త జలుద్వాహమగుటయెన్నఁదొకోయ, నుచుఁగోరఁ బెండ్లిండ్లరుచులుగనిరి ॥

॥ నుతులుగనఁజూతు రోయననుతులఁగనిరి, పోదిమనుమల నెత్తు దురోయనంగ ।
కునుమలంగనుఁగొనుభాగ్యమహిమఁగనిరి, సాధరికుమారకులుపితృస్వాంతమలర ॥

। ఇవిధంబున దినదిన ప్రవర్ధమాన విషయలాలనుండై యమ్మని యిట్లని చిం
తించె ॥

గీ॥ లక్షవర్షంబులకు నైననక్షయత్వ, గరిమగైకొనికొత్తలై కడలుకొనియె ।
నాకుఁగోర్కలు, గలుగదంతంబు, వీని కారయారమదీయ మోహతిశయము ॥

చ॥ నిపుణతఁబుత్రకుల్న డవనేర్చిరి బాల్యమువీడనాడిర
చ్చపునవయావనంబునఁ బ్రసన్నని శాకరబింబవక్త్రులన్ ।
విపులయశస్కులై మిగుల వేడ్కవరించి నుపుత్రపౌత్రవృ
ద్ధిపనలుగాంచి రెప్పటికిఁ దీరవుమామక కాముకక్రియల్ ॥ 93

క॥ మనుమల మనుముల మమతలు వెనుపంగాఁగంటి మిగులఁబెరుగంజొచ్చెన్ ।
ఘనతర సంతానస్పృహ, దినదినమును నాకు విషయతృప్త్యావశతన్ ॥ 94

చ॥ అనఁబనిలేదుగాకశకులాగ్రణి జోకయెకాదెమోహసం,
జనననిదానమై తపము, సంపడిపాలుగఁజేసె, మన్ననో ।
వినుత సమాధిఁగూల్చె, నతివిస్మయమందఁ, బరిగ్రహంబుకీ,
డనరె? మునుల్పద్మామణుల నక్కటయేల పరిగ్రహించితిన్ ॥ 95

వ॥ కాంతాపరిగ్రహంబునంగాదె పుత్రపౌత్రాదులు గలిగిరి. వీరివలన మోహంబు
విస్తరిల్లె. పరమ దుఃఖహేతువై మమతా సాగరంబునం ద్రోచె. మఱియును.

సీ॥ నిర్ద్వంద్వవృత్తిమానిత నుదుశ్చరతప శ్చర్యపూనితినేల జలములోన ।
తపముచేసిననేమి చపలమీనకుటుంబ, సంగబంధంబేల సంభవించె ।
సంగమొందిననేమి జంగమనిరయాభ, బాలాపరిగ్రహంబేలకలిగె ।
నతులుకల్గిననేమి సంపూర్ణపుత్రపౌ, త్రాభివృద్ధియిడేల యతిశయిల్లె ॥

గీ॥ ప్రజలుపుట్టిననేమి నిర్భర మనస్స, మాధిగిరి భిదురీ భవన్నహితమోహ ।
మేలననుముంచెవిషయకల్లోలజాల, లోల దుస్తరభవ వార్ధిలోననకట ॥ 97

చ॥ చతురతముక్తి నొందు, దుర సంగమునన్, యతిపుంగవుల్నహా
ద్భుతగతి దోషసంఘముల, దూకొనుసంగము, కర్మయోగసి ।
ద్ధతగలయోగియైనఁజెడుఁ దథ్యముసంగముచేత నన్నచో
మతకరియల్పసిద్ధిగల మర్త్యకథల్ మఱిచెప్పనేటికిన్ ॥ 98

గీ॥ ఘనబలిష్ఠ పరిగ్రహగ్రాహగళిత, బుద్ధి నై మోసపోయినఁబోదుఁగాని ।
యింక నైన మదాత్మకుహితముచేయు, వాడసంసారసంబంధవాంఛదొరగి ॥

వ॥ సర్వంబునకు భాతయై, యచింత్యరూపకుండై యణువునకు నణువై, యతి
ప్రమాణుండై, సితాసితుండై, యాశ్వరులకు నీశ్వరుండై న శ్రీవిష్ణుదేవు
నారాధించెద.

గీ॥ ధన్యుడవ్యక్తవిస్మయతనుడనంతుఁడఖలరూపుఁడశేషతేజోతిశాయి | నెపుడు॥
యనఁగఁబొగడొందు శ్రీవిష్ణునందునాదు, చిత్తమిడిముక్తిఫలము వాంఛింతు

క॥ గురువులకుఁ బరమగురువగు, సరసీరుహ పత్రనేత్ర శరణార్థిజనో ।
త్కరనుఖదాయకుఁగరుణా, భరణున్ శ్రీవిష్ణుదేవుఁ బ్రార్థింతుమదిన్ ॥ 102

వ॥ అని యివ్విధంబున సౌభరి, తనుదానయుపశమించుకొని పుత్రగృహసన
శయనపరిచ్ఛ దాదికంబగు వస్తుజాతంబును విడిచి నకల భార్యాసమేతుండై
వనంబు ప్రవేశించి యందు, నను దినంబును వైఖానస నిష్పాద్యంబగు సనేక
క్రియాకలాపంబు నిష్పాదించి తుపిత సమస్త పాతకుండును, బరిష్కర్ష మనో
రథ వృత్తియునగుచు నగ్నుల నాత్మారోపణంబుచేసి భీక్షుకుండై యజన్మ
వికారమరణాది కంబగు నచ్యుత పదంబునొందె. ఇది మాంధాతృదుహితృ
సంబంధాఖ్యానంబు. 103

ఉ॥ ప్రియఁడలిర్ప సౌభరిచరిత్రము విన్నబఱించి చెప్పును,
ద్దామవిభూతి, జ్ఞానము, సదాతనధర్మము, నిర్గమత్వమున్ ।
గామపయిత్వముం, గనినుఖస్థితిమానవుఁడొందుమోక్షుల,
క్షీమహనీయ సౌఖ్యము భజించునచంచలతన్మసీశ్వరా ॥ 104

వ॥ ఇంక మాంధాతృ పుత్ర సంతతి వివరించెద, మాంధాతృపుత్రుండైన
యంబరీషునకు యువనాశ్వుండు, యువనాశ్వునకు హరీతుండు, హరీతున
కాంగిగనులన పట్కోటిసంఖ్యాతులు పుత్రులుపుట్టిరి. రసాతలంబున మానేయ
నామ గంధర్వులు నాగకులంబుల ధనరత్నాధి పత్యంబులు హరించిన
గాంధర్వ వీర్యావధూతులై నాగపతులు చని. 105

సీ॥ అఖలదేవేశునుద్యత్తుండరికలో, చనుయోగని ద్రావసాన సుప్ర ।
సన్నుఁ బన్నగళాయిశరణుఁజొచ్చిభుజంగ, పతులెల్ల తమపడ్డపాటు, విన్న ।
వించిననిందిరా విభుఁడా దరించికొం, దలమేలమీ కుమాంధాతృపుత్ర ।
కుడు పురుకుత్సుఁడనురు బలాధ్యుఁడుగలఁ, డతనిశరీరంబు నధివసించి ॥

గీ॥ దుష్టగంధర్వతతి నెల్లఁ ద్రుంతుఁబోయి, యతనిఁబురికొల్పుఁడనుచు దేవాదిదేవుఁ |
డందఱునుజుడఁగా నదృశ్యత్వ మొందె, భుజగపతులునునిజపురంబునకువచ్చి ॥

మ॥ జగతీశర్కర సర్కరన్ భుజగరాజన్యాగ్రణుల్వంపశీ,
స్రగమైయాపురుకుత్స భూవిభునిఁజేరంబోయి తత్కార్యమ ।
చ్చుగఁజెప్పన్వినివచ్చి విష్ణుఘనతేజోవర్ధితుండొటఁబ,
న్నగలోకంబు నుఖంపఁగీటడఁచె గంధర్వేంద్రులన్వేల్కిసిక్ ॥ 107

వ॥ ఇట్లు.

108

క॥ పురుకుత్సుండు గంధర్వో, త్కరముల వధియించి చనియెఁ దనపురమునకున్ ।
హరికరుణసాతలమునఁ బరమానందంబునొందెఁ బన్నగకులమున్ ॥ 109

వ॥ సకల పన్నగ పతులును నర్పదంబులచి యెవ్వండెని నిన్నుఁ జేరుకొనువానికి
సర్పవిష భయంబులేదని వరంబిచ్చిరి. ఇందుల కొక్క శ్లోకంబు గలదు
వినుము. 110

శ్లో॥ నర్పదామైనమః స్రాతర్నర్పదామైనమోనిశి ।
సమాస్తు నర్పదేతుభ్యంత్రాహిమాం విషసర్పతః ॥ 111

వ॥ ఇట్లని యుచ్చరించుచు నంధికారంబు ప్రవేశించిన సర్పంబులు కఱవపు
ఇది స్మరించుచు భుజించిన విషంబగును. 112

క॥ ధరణి భవత్సంతానము, పరఁగునవిచ్చిన్నమై శుభస్థితిసంచున్ ।
బురుకుత్సునకు భుజంగో, త్కరములు వరమిచ్చెనధిక గౌరవమొప్పన్ ॥ 113

వ॥ ఆ పురుకుత్సుండు నర్పదయందు త్రసదశ్వునింగనియె. త్రసదశ్వునకు ననర
ణ్యుండుపుట్టె. అతని రావణుండు దిగ్విజయంబునందు వధియించె. అయ్యన
రణ్యునకు హర్యశ్వుండు, నతనికిహస్తుండు, నతనికిసుమనుండు నాతనికిఁ ద్రిధ
న్వుండు, నతనికిఁ ద్రయ్యారుణియు, నతనికి నర్మివ్రతుండునుగలిగె. ఆ సత్య
వ్రతునకుఁక్రిశంకుండను నామం బునుగలదు. అతండు కర్మసశంబునం
జండాలుండె యుండి. 114

సీ॥ ధరణిపై ద్వాదశాబ్దంబు లనాపుష్టి, మైనపన్నములేక గ్లానిపొంది ।
పొగులు విశ్వామిత్ర పుత్రమిత్రకళత్ర, ములగుఁ బ్రతిగ్రహకలితదోష
మంటకయుండ నిత్యముగంగరిమట్టి, హ్రానితోవసమృగమాంసమంట ।
గట్టిపోనందుచేఁ గఱపు వెల్లించి కా, శికుండాత్రిశంకుని చేతమెచ్చి ॥

గీ॥ తనతపశ్శక్తినాతని తనువుతోన, స్వర్గముననిల్పెనిట్టి యాశ్చర్యమహిమ ।
గలుగునే యన్యమునులకు గాధిపట్టి, కట్టిమహిమఘటిల్లెనయమివరేణ్య ॥ 115

వ॥ ఆ త్రిశంకునకు హరిశ్చంద్రుండు, నతనికి లోహితాశ్వుండు, నతనికి హరి
తుండు, నతనికి జరమండు, నతనికి విజయ, వసుదేవులన నిద్దఱు పుత్రులుఁ
గలిగిరి ; అందు విజయునకు, రుద్రుండు, రుద్రునకునృకుండు, నతనికి
బాహుకుండుఁ గలిగె ; ఆ బాహుకుండు హైహయ తాలజంఘాదులచే నపజ
తుండై గర్భిణియగు మహిషియుదాసును వసంబు ప్రవేశించెనందు. 116

గీ॥ నవతి తన యీర్వ్యచేతరాజన్మ్యసతికి, గర్భసంస్తంభసమునకై గరమువెట్టె.
విషవశంబునగర్భంబు ప్రీలిపడక, సప్తవర్షంబులుండెనాశ్చర్యముగను ॥ 117

సీ॥ బాహుకుండతిజరాభాగపీడితుడయి, యౌర్వాశ్రమముచేర్చ, ననుచయంబు ।
వీడినఁడల్పత్ని విభునితో ననుగమి, పడలంప నదయెల్లమది నెఱింగి ।
యౌర్వండుకాలశ్రయాభిజ్ఞుడగుదెంచి, యాసాధ్యతోడ నిట్లనుమృగాక్షి ।
యీయసద్గ్రాహమిట్లెచేసెనునీ, కడుపునలోక విఖ్యాతికీర్తి ॥

గీ॥ తనయుఁడునియించిశాస్త్రవతతులఁద్రుంచి, యమితదక్షిణలిచ్చిజన్మములుచేసి ।
నిఖిలభూమండలము నేలునిపుణమహీమ, వెలయుఁగాఁజక్రపత్రికాఁగలఁడునుమ్ము॥

ఉ॥ సాహసమేల నాపలుకునత్యము నమ్ముమునీవనం, డదు
తాహముమానియాశ్రమపడింబునకుం గొనివచ్చి, మానిసం
దోహవిభుండుప్రోవఁగి, మనోభానసుండరుఁ గాంచెఁబుత్రకుం
బాహుబలాఘ్యబాహుకి నృచ లక గేహిని యద్భుతంబుగనె ॥ 119

గీ॥ గరముతోఁగూడఁబుట్టనగరుడటంచు, నామధేయంబొసంగిమాణవకునకును ।
నొర్వండుపనయనము చేసిస్వవేద, శాస్త్రములుచెప్పి దివ్యాస్త్రసమితియిచ్చె॥

వ॥ ఆగ్నేయాస్త్ర భార్గవాస్త్రాదు లొసంగిఁబుద్ధిమంతుండై యొక్కనాడక్కుమా
రుండు తిల్లి కట్టనియె ॥ 121

గీ॥ అమ్మమనమేలయుంటిమీయడవిలోన, మజ్జనకుఁడెందుఁబోయెనమ్మదమెలర్పఁ
జెప్పుమన్నఁదనూజుతోఁజెప్పెనప్ప, తివ్రతామణి సర్వంబుదెలియఁబడఁగ ॥ 122

వ॥ సగరుండు పితృరాజ్యాపహరణామర్షి తుండై హైహయతాలజంఘాది వధంబు
నకుఁ బ్రతిజ్ఞ చేసి యందు మిక్కిలియు హైహయులంజంపె. అంత శకయనన
కాంభోజ పారదపల్లవులు హన్యమానులై సగరుకుల గురుండగు వసిష్ఠుని శర
ణంబుచొచ్చిన వారల జీవన్మృతులంగాఁ దలంచి సగరునకీర్తనియె ॥ 123

క॥ పాపఁడజీవన్మృతులీ, యాపన్నులువీరిఁగావవయ్య, ద్విజత్వ ।
శ్రీపాతితులై, ద్విజసం, గాపాయమునొంది రేమియనఁగలదింకన్ ॥ 124

వ॥ వీరలుస్వధర్మ పరిత్యాగులైన నీప్రతిజ్ఞ చెల్లెనని నందద్గురు వచనంబభి నందించి
వారలకు హన్యవేషంబుచేసె. ఎట్లనిన నయ్యవనుల ముండితశిరస్కులను, శకుల
నర్థముండితులను, పారదులఁ బ్రలంబకేశులను, బల్లవులశ్చ శ్రుధరులను నన్య
క్షత్రియుల నిస్సాన్విత్యాయ వషట్కరులను జేసె. వారలు నాత్మధర్మ పరి
త్యాగంబున బ్రాహ్మణులచేత విడువంబడి మ్లేచ్ఛత్వంబు నొందిరి. సగరుండును

స్వాధిష్ఠానంబునొంది యస్థలిత చక్రంజై సప్తద్వీపవతియైన వసుంధరనే
కాతపత్రముగానేలె । 125

క॥ సుమతియుఁ గేశినియునునను, ప్రమదలు కశ్యపవిదర్భపతిసుతలాభూ ।
రమణునకు భార్యలైరు, త్రమపాతివ్రత్యనిత్య ధర్మమువెలయన్ ॥ 126

ప॥ ఆసుమతి కేశిను లిరువురు పుత్రార్థినులై యార్జునిం బ్రార్థించిన సత్తపోధ
నుండు వారికిట్లను- ఒక్కతె నంశకరు నొక్కపుత్రుని, నొక్కతె బలపరా
క్రమ సంపన్నులగు నటువదివేల పుత్రులను గనంగలరు. వలయునట్లు కోరు
డనిననట్ల కాకయని కేశిని వంశకరుంగోరి యల్పదినంబుల కనమంజ నుండిను
పుత్రునింగనియె. సుమతి యరువదివేలపుత్రులంగనియె. అసమంజసకు నంశు
మంతుండుకలిగె. అయ్యసమంజ నుండు బాల్యంబునుండి పాపవృత్తుండైన
దండ్రుచింతించి బుద్ధిమంతుండు కాడని పుత్రకున్విడిచె. తక్కిన యటువది
వేవురునునసమంజసునట్ల పాపవృత్తులై జగంబున యజ్ఞాదిసన్తానంబులు
చెఱచిన ॥ 127

సీ॥ పురుషోత్తమాంశ సంభూతుండు నిర్దోషుఁ, డఖలవిద్యామయుండైన కపిల ।
మునిపాలికేతెంచి మ్రొక్కి దేవతలెల్ల, విన్నవించిరి దేవవిశ్వమునకు ।
సాగరుల్చేయు నల్లడిచెప్పఁదరముగా, దీయుపద్రవమింక నెన్నఁడణఁగు ।
ధరణిరక్షింప దేవరవారలీరితి, సవతరించుటఁజేసియైన కార్య ॥

గీ॥ మంతయును విన్నవించితిమనిన నల్పదివసములలోన సాగరు ప్రీతిపోవఁ ।
గలరనుచు దేవతలతోడఁ గపిలమాని, తెలియనానతియిచ్చెమైత్రేయవినుము ॥

క॥ అంతటిలో సగరమహీ, కాంతుండు హయమేధమఖము కావించి నుదు ।
హ్లాంతులగు సుతుల హయసమ సంతరగాములుగఁజేసి యంపిన వెనుకన్ ॥ 129

క॥ తురంగము మ్రుచ్చిలి మాయా, పురుషుఁడొకఁడు ధరణిజొచ్చిపోయిన సత్య ।
ధురులై సుమతికుమారులు, ధరనొక్కొక యోజనంబు త్రవ్వరివరుసన్ ॥ 130

ఉత్సాహ. ధర రసాతలంబు దాఁకఁ ద్రవ్వె యచ్చటంబరి,
స్ఫురణున్న యశ్వరత్నముందదంతి కంబునన్ ।
వరవిభా విశేషజిత దివాకరుం, దపోధురం,
ధరునిఁ గపిలుఁగాంచెపుడు ధారుణీశనందసుల్ ॥ 131

క॥ కనివీడె హయమలిఘ్నముఁ, డనుకంపదొఱంగి పొడువుఁడడువుఁడు చంపుం ।
డనిచుట్టుముట్ట నమ్తుని, కినియక యలపైకకంటిక్రేవఁ గనుఁగొనన్ ॥ 132

క॥ స్వకృతాపరాధ తనుభవ, వికటదవానల శిఖాభివృతరాజకుమారా !
రక నీరసతరగహనము, సకలంబును నపుడు భస్మసాత్కృతమయ్యెన్ ॥ 183

క॥ తన తనయులెల్ల నీవిధి, జనిన తెఱంగపుడువచ్చి చారులు చెప్పెన్ ।
విని హయము తేర జనపతి, మనుమని మతిమంతునంశుమంతునిఁ బంపెన్ ॥ 184

చ॥ మహితగుణాభిరాముఁ డసమంజసపుత్రకుఁడంశుమంతుఁడ,
మృహిలమర్థిఁజొచ్చి నడుమ స్తహనీయ మహామహోన్నతిన్ ।
గ్రహపతిఁబోలునా కపిలుఁగాంచి సమంచితభక్తిమొక్క లో,
క హితచరిత్రుఁడిట్లనియె గౌరవమొప్పఁగ నక్కుమారుతోన్ ॥ 185

ఉ॥ సాపఁడ సాగరుల్ స్వకృతసాపముఁ జేసికలైరి వీరలు,
ద్వీపిత నాక మొందుటకుఁదెచ్చు భవత్పుత్రపుత్రకుండు ది ।
వ్యాపగనివ్వసుంధరకు సద్వరవాహముఁగొంచుపొమ్ము దీ,
తాపరుఁడ సతాతకు వికాసముపుట్టఁగ నీక్షణంబునన్ ॥ 186

వ॥ భవత్స్పృతుండు మందానికిందెచ్చి భస్మీభూతులైన సాగరులం దడిపి స్వర్గంబు
నొందింపంగలండు. సాక్షాద్భగవత్పదాంగుష్ఠ నిర్గతంబగు గంగాజలంబు
జగతి నెవ్వరి శరీరాస్థి చర్మ భస్మస్నాయుమేధశక్తేశంబులఁ దడుపువారుస్వర్గం
బారోహింతురు. తన్మాహాత్మ్యంబు వర్ణింపశక్యఁబేయనిన నమ్మునీండునకు
నక్కుమారుండు ॥ 187

గీ॥ మ్రొక్కియశ్వరత్నముంగొని వేగంబె, తాతకడకుఁబోవ, ధరణివిభుఁడు ।
సప్తతంతువిధి సమాప్తంబుగావించి, పుణ్యగరిమఁ ద్రిదినమునకుఁజనియె ॥ 188

వ॥ ఆనగరుండు పుత్రవాత్సల్యంబున సాగరంబుం బుత్రునిగాఁ జేసికొనియె.
తత్స్పృతుండంశుమంతునకు దిలీపుండతనికి భగీరథుండుగలిగె. అతండ కదాన్వ
ర్గంబుననుండి భూమికి మందాకినిందెచ్చి భాగీరథీనామంబుగావించె. ఆభాగీ
రథునకు సుహోత్రుండు నతనికి నాభాగుండు నతనికి నంబరీషుండు నతనికి
సింధుద్వీపుండు, నతనికి నయుతాయుండు, నతనికి ఋతుపర్ణుండు గలిగిరి.
అతండ కదా నలసహాయుండై యశ్వహృదయజ్ఞుండయ్యె. ఋతుపర్ణునకు
సర్వకాముండు, నతనికి సుదాసుండు, నతనికి సాదాసుండుపుట్టె. అతండ
మిత్రసహుండును ననంబరఁగు ॥ 189

ఉ॥ ఆన్యపుఁడొక్కనాఁడు మృగయారతుడై వనభూమిఁ ద్రిష్ఠరం,
గా నొకరెండు బెబ్బులులు గన్పడఁబన్పడ వీనిచేత ని ।

కానఁ మృగవ్రజంబునఁ గాన నధించుటమంచిదంచుఁజేఁ

బూనినహేతిన్కొక్కుపులి బొండుగఁజించిన నాక్షణంబునన్ ॥

140

క॥ మృతిఁబొందె రక్కసుండై యితరవ్యాఘ్రమునెమంచి దిదిమఱవకు నేఁ ।

బ్రతిదీనికీ జేయుదునని, యతనినె వెఱపించి మాయమై పోయెనడిన్ ॥ 141

ఉత్సాహ॥ అంత గొంతికాలమునకు నరివిభేది యవ్వుహీ,

కాంతుఁడొక్క మఘముచేయఁగావశిష్టమానియ ।

త్యంతనియతిఁ దత్క్రియల్ ప్రయత్నిమున నొనర్చి యా

చాంతికొఱకుఁబోవ రాక్షసపతి తా నిశిష్టుడై ॥ 142

క॥ చనుడెంచి మౌనయుతి భోజనమొసఁగుము నాకుననిన, జనపతియఁగా ।

కనమగిడి వత్తుననివే, గనచనియా యనురసూపకారుండగుచున్ ॥ 143

నీ॥ మనుజేంద్రుననుమతి మానవమాంసంబు, తెచ్చిపక్వముచేసి దీప్తకనక ।

పాత్రికనందీయధాత్రీవిభుఁడుగురుం డేతేరముందరనిడినఁజూచి ।

యౌరయారాజదుశ్చరిత్రమామిషం, బిడవచ్చునే యిది యేమియొక్కొ ।

యనుచులోఁ దలపోసి మనుజమాంసంబుగాఁ దెలిసిమహాక్రోధకలుషితాత్ముఁ॥

గీ॥ డైశపించె నృపాలకు ననిశమును మనుష్యమాంసంబు డనుచునుండుచువుగాక ।

యనిమఱియుజ్ఞానదృష్టి చేసరసిదనుజ, కృతమనుచునత్యైషాపరిస్పృష్టుడగుచు॥

వ॥ ద్వాదశాబ్దంబులకు శాపనివృత్తి యయ్యెడమనియె. అవ్వుహీపతియును,

శాపంబుఁ బరిగ్రహించి మగిడి శాపోదకంబులు చేపట్టి గురునిం బ్రతికపింపఁ

దలంచిన ॥ 145

క॥ మదయంతియనెడు నవ్విభు, సుదతికడున్వేఱచి భర్తఁజూచికులగురున్ ।

నదమలదివ్యజ్ఞానా, స్పదమూర్తిం దగునె యకటశ పునిఁజేయన్ ॥ 146

వ॥ శపించుట ధర్మంబుగాదని ప్రార్థించిన శపియించుటమాని జగద్రక్షణార్థంబు

శాపోదకంబులు భూమ్యాకాశంబులఁ జల్లక నిజపాదంబులవైఁ జల్లుకొనినఁ

బాదంబులుగాలికల్తవవర్ణంబు లగుటం గల్తాష పాదుండనంబరఁగి గురు

శాపంబున రాక్షసభావంబునొంది వనంబునం దిరుగుచు ననేకులైన మాన

వుల భయించుచుండి ॥ 147

క॥ ఒకనాఁడొక మునిఋతుకా, లక్ష్మితస్నానక, స్వభావలావణ్యవతిన్ ।

వికసితముఖుడై కదియఁగఁ, బ్రకటితుడై రాజదనుజ భావముతోడన్ ॥ 148

చ॥ కనలుచునార్చి పట్టుకొనఁగాఁబఱతెంచిన వారు భీతులై,
వనమునఁ బాటిపోవఁగ జవంబున వెన్నడిపోయి విప్రునిం ।
బనుపడఁ బట్టుకొన్నఁగని బ్రాహ్మణియిట్లను విప్రుఁబుణ్య వ
ర్తనుని మనీయవల్లభుని ధర్మముతప్పి వధింపఁబాడియే ॥

149

గీ॥ అకట యిట్లొక వంశంబునందుఁబుట్టి, నట్టి నృపతులు ధర్మమార్గైకరతులు ।
నీవు తత్కులమునఁబుట్టి నింద్యకర్త, మాచరింపంగఁదగునయ్య నీచవృత్తి ॥150

వ॥ నీవు మిత్రసహుండను మహారాజపు, రాక్షసుండవుగావు; స్త్రీధర్మసుఖాభిజ్ఞం
డవు; మస్తనోరథంబుగాకుండ మద్వల్లభుని వధింపవలదని బహుప్రకారం
బుల విలపించుచుం బ్రార్థించిన వినక వ్యాఘ్రంబు పశువుం జంపినవిధంబున
బ్రాహ్మణుంజంపి భక్షించె. అంతనా బ్రాహ్మణి యగ్ని ప్రవేశంబు చేయుం
దలంచి కోపోద్దీపిత మానసయై ॥

151

గీ॥ నామనోరథమునకు విఘ్నంబుచేసి, భర్తజంపితివీ శాపఫలముకతన ।
నంగనామణిఁగవిసిన యపుడునీవు, పంచతభజించుమనుచు శపించెనపుడు ॥ 152

వ॥ ఇట్లు శపించి పతినినుగమించె. నంత ద్వాదశాబ్దంబులు నిండిన శాపకృత
రాక్షసభావంబు పోయిన మిత్రసహుండు నిజపురంబునకు వచ్చి నిజపత్ని
యగు మదయంతి రావించి మదన క్షేత్రంబు లవేషించిన నద్దేవియు శాప
ప్రకారం బెఱింగినదై వారించె. అతడును రతి పరాజ్ఞుఁడై యుండె
నంత.

153

క॥ అనపత్యుడై నృపాలుఁడు, తనగురుని వశిష్ఠమానిఁడగఁ బ్రార్థింపన్ ।
మునియును మనయుతికిము, స్థనచిత్రంబు రుహుండగుచు గర్భముచేసెన్ ॥

గీ॥ కాంతమదయంతియేడొడ్లు గర్భభరము, పూనివేసియొక తాతఁబాడిచికొనిన ।
గర్భముకలంగి నుతుండుభాస్కరనిభుండు, పుట్టెనశ్వకుండుని జగంబులునుతింప ॥

వ॥ అయ్యశ్వకునకు మూలకుండగు పుత్రుండు కలిగె. అతండకదా పరకు
రాముండు భూతలంబు. నిఃక్షత్రంబుసేయు నెడ వివస్త్రులైన స్త్రీలచేతం
బరివృతుండై రక్షింపంబడి నారీకవచుండనం బరగె. అట్టి మూలకునకుడ
శరభుండు, నతనికి నిలిబిలి యతినికి విశ్వసహుండు నతనికి ఖట్వాంగుండు
కలిగె.

156

నీ॥ ఖట్వాంగ మేదినికాంతుండు దేవాను, రాహవంబున సమభ్యర్థితుండయి ।
సురలకుఁదోడ్పాటుచూపిడై తేయులఁ, బరిమార్చిగెల్చినసురలుమెచ్చి ।

వరముగోరుము ధరావర యనవరమీయ, నాత్మగోరితి రేనియన్నదాయు ।
రవసానమెఱిగింపుఁడనిన నొక్కముహూర్త, మనిచెప్పవేగియైయవనికరుగు ॥

గీ॥ డెంచియిట్లనితలఁచె భూదివిజలడుగఁ, చాల్సిమై దేహమైనను, దాఁపకిత్తు ।
విహితధర్మంబులేమర, వృక్షమనుజ, పశుత్పణాదులయందుశ్రీభర్తగఁగాంతు ॥

వ॥ ఎప్పుడును నిట్టివాఁడనై చరింతునింకను॥ 158

చ॥ మునిజనభాగధేయము సమున్నతవేద శిఖావతంస మా
ర్యనివహకల్పకంబు సచరాచర సర్వజగత్స్వరూపమై ।
పనుపడు వానుదేవుఁడను బ్రహ్మమునెమ్మది నాశ్రయింతునం
చనితరభక్తియుక్తివనుభాధిపుఁ డస్పృహచిత్తవృత్తియై ॥ 159

వ॥ వానుదేవ బ్రహ్మంబునందు లీనుడై ముహూర్తంబున, ముక్తుఁడయ్యె॥ 160

గీ॥ పుడమిఁఖట్వాంగభూపతిఁ బోలునృపతి, కలఁడెదివముననుండి భూస్థలికివచ్చి ।
రెండుగడియలఁజేరె నిశ్రేయసంబు, ననుచుఁబొగడిరిన పద్మలతనికీర్తి ॥ 161

వ॥ ఆఖట్వాంగునకు దీర్ఘ బాహుండును, దీర్ఘ బాహువునకు రఘువు, రఘువునకు
నజుండు, నజునకు దిశరఘుండును గలిగె॥ 162

సీ॥ శ్రుతిశిరోవ్యాహరవితతికింతింతని, కొలఁదివెట్టగరానియలఘుమహిమ ।
మరవిందభవభవేంద్రాది దివ్యులకు, దుష్ప్రాపతమందైన పరమపదము ।
సనకాది జనమహంసవతంసములజహ, రాంబరస్థలిద్రోచునతులతేజ ।
మణుమహత్పరిమాణగణితాఖిలప్రపంచాంతఃస్థమైన యనాదినిధన ॥

గీ॥ మమలమవితర్క్యమక్షయ్యమప్రమేయ, మైననారాయణ బ్రహ్మమవతరించె ।
రాముఁడనఁదారక బ్రహ్మనామసోమ, ధామముద్దామమైపర్వదశరఘునకు॥ 163

వ॥ రామలక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నులన నాలుగు రూపంబుల నుదయించి॥ 164

చ॥ జనకుని యాజ్ఞఁగొనికుని జన్మముగావఁగఁ బోవఁద్రోవలో
ఘనవిజిఘానయై యెదురుగాఁబఱ తెంచినతాటకానిశా ।
టని నలవ్రోక్తశ్రుంచుచు, డటలుననధ్వరవిఘ్నకర్తలా ।
డనుజులగల్చి కాచెగుణధామఁడురాముఁడు మానియాగమున్ ॥ 165

సీ॥ కఠినశీలీభవద్దాతమప్రేయసి, కలుషవహ్నికిఁ దొలుకారుమొగులు ।
చండీశకోడండ పుండ్రేక్షుకాండంబు, నకును ఉన్నదగజంబు ।
పృథ్వీతనూభవాదృశ్యకోరికలాల, సమునకుఁ బూర్ణిమా చంద్రబింబ ।
ముదయభార్గవసముద్యద్దర్పశిఖరి ని, ర్భేదనక్రీడకుభిదురధార ॥

గీ॥ అడుగునెత్తమిరజము బాహుబలంబు, చక్కదనముపరాశ్రమసౌష్ఠవంబు ।
దనకుననుకూలగతి నొప్పధరణిఁబరఁగె, శ్రీమహితదివ్యవిభుఁడు శ్రీరామవిభుఁడు ॥

గీ॥ జనకనత్యవచః ప్రతిష్ఠాపనమున, కనుజనీతానమేతుఁడై యటవిశేగ ।
మునికృతతపఃఫలంబు చేరినవిధమున, వల్కపరిధానుడై జటావళిధరించి ॥ 167

చ॥ అహరధిపప్రతాపుఁడు జనాధిపుఁడాదరణీయ వైఖరిన్
గుహవరివస్యఁగైకొని మనోహరకానన చిత్రకూట స ।
న్నహిభృదధిత్యకా స్థలులమానుల గోష్ఠివసించెనిచ్చులున్
మహితనయానుజన్మలు సమగ్రతఁదన్ను భజించుచుండఁగాన్ ॥ 168

సీ॥ కాసల్యమొదలుగాఁ గల్లుతల్లులతోడ, వరమూలబలము తోగురులతోడ ।
శత్రుఘ్నుఁడుందాను జనుదెంచిభరతుండు, సాగిలిమ్రొక్కి రాజన్యవరుని ।
కడఁజెప్పితత్త్రియల్ గడపినపిమ్మట, ధరణిఁబాలింపఁ బ్రార్థనముచేయ ।
సంగీకరింపక యామ్నాయమస్తక, న్యస్తప్రశస్తము న్వాత్మభావ ॥

గీ॥ భవ్యసాదూద్యయం బిచ్చిపంపిమగిడి, మగిడివచ్చెద రిందుండిమనుటగూడ ।
దనుచుననుచుసముత్సాహమగ్గలముగ, నగ్గిరింద్రంబుజిగ్గి రామావనిపుఁడు ॥ 169

వ॥ కతిపయ ప్రయాణంబుల దక్షిణపథంబు వట్టిచనిచని ॥ 170

సీ॥ గంధదంతావ లోత్కరకరోచ్చైః క్షిప్తవమధువర్షత్ర సద్వనచరంబు ।
గిరిదరీవరిసర ధరిఘనారభటివి, నిర్దళద్గర్భకై గేగణంబు ।
బిలనిద్రితదీప్తి వలమానఘుట ఘుట, స్వానన్వనితకుంజపుంజితంబు ।
తరునిమ్మహంగణాన్ భుజంగమఫణా గ్రరత్నదీపనిరస్త రజనితమము ॥

గీ॥ పోల్లనత్పాదపోల్ల లద్భల్లుకేంద్ర, సాంస్త్రతనుమేచక ప్రభాశంకనీయ ।
తతకుహూమధ్యరాత్రంబుదగ్గదాన, వైధితము దండకారణ్యమొదుటఁగాంచి ॥

వ॥ తఱియం జొచ్చి చనునప్పుడు ॥ 172

కా॥ స్వరావణ్యవతీ విహరఘనవి స్తంభార్హగోదావరీ
వార్లోలల్లహరీ వికంపితవిభావత్పంక జాతోత్పలాం
తర్లీనబ్రమరాతిగీతి రసకర్తల్పంత తాయోగినీ
దుర్లంఘంబులుదండకానిలములేతుల్ చూపె భూపాలువె ॥ 173

ఉ॥ ఆరవివంశవర్ధనుఁ, డుదారధనూరవభిద్యదుగ్రకాం
తారమృగీపల్కాయన విధానమున స్థరణీతనూజ వి ।

స్నేరముఖాబ్జః కేయచు గమించుచుఁదార్కొనఁ ద్రుంచెఁగల్పిత
'క్రూరనిరోధు, దుస్సహనిరోధు విరాధు నికాతపేతిచేన్' ।

174

క॥ శరభంగ సుతీక్షమునీ శ్వరపుణ్యాశ్రమములకు, వివస్వద్వంశో ।

త్తరుఁడు, చని తత్సపర్యలఁ, బరితుష్టింబొంది యనుజభార్యాన్వితుఁడై । 175

• పంచచామరము.

లగ స్త్యహానియున్న పావనాశ్రమంబు చేరనా

ప్రగల్భతాపనుండు శాస్త్రభంగి పూజచేసికాం ।

తిగల్గునెంద్ర కాకుక్షంబు దివ్యఖడ్గమక్షయా

శుగంబుతూణ యుగ్మకంబుచోద్య లీలనిచ్చినన్ ॥

176

వ॥ పరిగ్రహించి యచ్చట నివాసంబు చేసియుండునంత ॥

177

నీ॥ జటిలులువల్కు లాచ్చాదనుల్కృష్టాజి, నో త్రరీయాంతరీ యోరుతనులు ।

దండకమండలు ధారులుకాషాయ, పటవసానులు తపోభారకృశులు ।

పవనభోజాలు, జీర్ణ పర్ణ భాదనులు, నీవారముష్టింపచోదారవృత్తు ।

లంబుభక్షణులు శాకాశనుల్మూలకం, దఫలశిలోంఘ వర్తనమహితులు ॥

గీ॥ యాయజూకులు బ్రహ్మవిద్యానిపుణులు, దండకారణ్య సతతవాస్తవ్యులవని ।

వినుత తేజోనిరస్త దమునులు, మునులు, వేడ్కజను దెంచిరా రామవిభునిఁజూడ॥

చ॥ ఎదురుగనేగి వారికినభీష్టత, సాగిలిమ్రొక్కి భక్తిలోఁ

బొదలఁగఁదోడితెచ్చి, నయమునృయముం, దగనర్హపీఠలన్

ముదముననుంచి, యంచితమనోగతి సర్వమొసంగి, మాధురీ

సదుదితరీతి స్వాగతముచక్కఁగ నీయఁగనత్రపోధనుల్ ॥

179

వ॥ పెక్కుదెఱంగుల నాశీర్వదించుచు నిట్లనిరి ॥

180

గీ॥ విశ్వవిశ్వంభరా చక్రవిపులభార, మానిప్రజనెల్లఁ బోచుమీయభ్యుదయము ।

గోరుకొనిమీకు ధర్మంబుఁగోరుపెట్టు, కొనుచునుండుదు మెపుడునీవనములోన॥

నీ॥ త్రివవణప్రతులఁగాటియపెట్టినీళ్లఁద్రొక్కుదురుముక్కుననూర్పు మెదలకుండ ।

వేలఁగట్టుదురు, బల్విడిఁదలక్రిందుగా, వరకపాలాస నాదరులఁదరుల ।

విణపట్టములఁగూయఁగ డిం భకులమోము, బిగఁగట్టుదురుపట్టి బీతుకుడువ ।

కెరలియంగములవైఘ్నతమువల్లుచు, దుందు ములయాజకుల నేర్తురలమటింప॥

గీ॥ పలితదీర్ఘజటా వల్లిభరముపట్టి, పట్టిబెడ్డలవై నెత్తు రుట్టిజరత ।

తాపనులనీడ్చరా శ్రమస్థలులభలు, రక్కసులుపిక్కటిలిదురారంభులగుచు ॥

మ॥ భయదవ్యాఘ్రమదే భసింహాకిటిరూపంబుల్, దగండాల్ని దు
ర్నయతం, బల్లెలుచొచ్చి పొచ్చిన మదాంధత్వంబునన్నత్రపః
ప్రియులన్నానులఁ బట్టించంపుచు, ననల్పీభూతనిర్ఘాత ని
ర్దయఘోరారభటి కులై దనుజభర్తల్ పోదురిచ్చాగతిన్ ॥ 183

సీ॥ దర్శగువ్వెడుమోవఁదాళని, జీర్ణసన్నునులు గుట్టపుగడ్డిమోసిమోసి ।
జలకుండిదేరవేనరు; సమాంసలభిక్షులా సక్త్యముననీళ్లుమోసిమోసి ।
యిధన్మేరఁగలేనివృద్ధ యజ్వలుపాకములకుఁ గట్టెలదిండ్లుమోసిమోసి ।
వైకుంఠపుటికోపని జరద్వాచంయములు బోనగావల్లుమోసిమోసి ॥

గీ॥ విసిగియిడ్లిలఁబడ మెడల్విటుగ గుద్ది, దిక్కులేమికి నగుదురు రక్కసులు ని ।
జాశ్రమంబులఁదిగు తుడుమాలుకించి, దూరముగఁగాలు గలవారుపాటిపోవ ॥

ఉ॥ ఈనునబాసఁదిట్టి మెడలెల్లబడల్పడ, గుద్దిగెంటుచున్
దీనుకపోయి దండములుదెచ్చి భుజంబులఁబెట్టిదై త్యులెం ।
తేనుఖలీలనందలము లెక్కినమోతుము, తన్నితాంతమీ
తానవవాసవాసనల యావడిఁజేవులువారఁ దొట్టఁగన్ ॥ 185

వ॥ యాగంబు లాగంబులయ్యె, యోగంబులు వియోగంబులయ్యె, సాంఖ్య
బులు సంఖ్యంబులయ్యె, జపంబులు నెపంబులయ్యె, తపంబు లాతపంబు
లయ్యె, గాత్రంబులు ముష్టిఘట్టనపాత్రంబులయ్యె, ఆశ్రమంబులా
శ్రమంబులయ్యె, వ్రతంబులు గతంబులయ్యె, స్నానంబులు కుంజరస్నానంబు
లయ్యె. కండమూలాది భోజ్యంబులుత్యాజ్యంబులయ్యె. అధ్యయనంబు లాధ్యయ
నంబులయ్యె, శాస్త్రంబులు శస్త్రంబులయ్యె. శ్రీరామచంద్ర! సాంద్ర
భవత్కరుణా కటాక్షంబుల మమ్ము నీక్షించి రాక్షసబాధ మాన్పు మని
విన్నవించిన ॥ 186

గీ॥ పరమఋషిపుంగవుల విన్నవములువిన్న, యన్నరాధీశువదన నభోంగణమున ।
భూకుటివ్యాజకేతు విస్ఫురణమఖిల, దానపవనాశ పిశునయైకానిపించె ॥ 187

క॥ శ్రీరాముడు కారుణ్య, శ్రీరామారమణుడై ఋషిప్రవరులకున్ ।
ధీరత,నభయంబిచ్చి, యుదారాలాపముల నిట్టులనుచుం బలికెన్ ॥ 188

గీ॥ శంబదంభప్రహేళ నారంభశుంభ, చాత్యదోస్త్యంభఖడ్గ ధారాంచలమునఁ
బాపకర్తులరాక్షస భటులఁబట్టి, చక్కుచీరికఁ జేయుదుఁజనుడుమీరు॥ 189

వ॥ ఇవ్విధంబునఁ బరమఋషుల నాదరించి ॥ 190

క॥ చొక్కుమదిలోఁ దలంచుచు, రక్తేనచనుదేర హాస్యరసముగనసిచే ।
ముక్కునుజెవులును గోసెన, సృక్కణములుమోను వెంటజలజలఁదొరగన్ ॥191

చ॥ అరితతివేటలాడు వసుధాధిపనూనుడ నల్పనై పుణీ
వరకరలాఘవంబున నవారణనేయువిచిత్రప్రత్తి, యా!
ఖరముఖదైత్య నాథులనుకైదుల బోరలుసిందికొప్పుని
మృరవరవిక్రమాప్తి జవిచూచె గనుంగొనువారు మెచ్చంగన్ ॥ 192

క॥ మారీచాంతకుండై కబంధవధకుం భత్సాయకుండై చమ
త్కారోత్థండితనప్త భూమిరుహుండై దర్శోజ్వలద్వాలిహృ ।
ద్భోరాద్రిప్రవిదారణోగ్రపవియై, దుర్వారుండై యాసమి
చ్ఛూరాక్రేసరుండేలె గింకరునిఁగానుగ్రీవు నుగ్రాంతుజన్ ॥ 193

చ॥ భవుకసితాబ్జవల్ల రుచిపక్కున నవ్వు నృపాలువాలుంగ
న్లవకొనకెంపొకించుగఁ దొగర్చుగఁ దద్విశిఖాంచలంబునన్ ।
దవిలెఁబయోనిధానమవధానముగాఁ, దరుళాఖనోప్పుకెం
జవురు తుదన్వసించునొక చిన్నతుమారలవంబుచాడ్పునన్ ॥ 194

సీ॥ స్నానకృత్యముఁదీర్చె సంచరన్మకరాక్ష, రాక్షసోదరమహాస్రవంతి ।
నాపాశనంబై తైనధిక దృప్యత్కుంభ, కర్ణదీర్ఘోర్వ సృగర్ణములను ।
ప్రాణాహుతులువేల్చె బటునిశాటభటప్ర, కాండచ్యవన్నాంసఖండములను!
భోజనంబొనరించె భూరిరత్నకిరీట, కలితరావణ శిరఃకబళములను ॥

గీ॥ సుఖశయన మొందెమణివిభాశోభమాన, మానసీయనిషంగధామంబునదుమ ।
ఎంతనిష్ఠాగరిష్ఠమో, యినకులీన, చంద్రబాడబసమ దివ్యసాయకంబు ॥ 195

వ॥ ఇట్లు రావణ వధంబుచేసి లంకారాజ్యంబున విభీషుని బట్టముగట్టి సీతానమే
తుండై శ్రీరామవిభుం డయోధ్యానగరంబు ప్రవేశించి రాజ్యంబు పాలించె
సంత. 196

గీ॥ కడఁగిముఁదుకోట్లు గంధర్వనాథుల, బాహుబలము మెఱయఁబట్టి చంపి ।
వారిదేశములు బలారూఢిఁగైకొనె, భరతుఁడధికీర్తి భరితుఁడగుచు ॥ 197

మ॥ అరిజైత్రున్నకు పుత్రకున్ లవణనుద్యద్బాహుసాహాయ్యో
ద్ధరుండై యాహవకేళిగీటణఁచి శత్రుఘ్నుండుగట్టించె భా ।
సురలీలన్నధురాఖ్యపట్టణము సంస్తుత్యంబుగానందు నుం ।
దరసంపత్ప్రతిభాధ్యులై జనులుపొంద్రప్రీతివర్ధిల్లంగన్ ॥ 198

ప|| ఇట్లు రామలక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నులు జగంబులకు సుఖస్థితి సంపాదించి
దివంబునకుంజనిరి. భగవదంశసంభూతులగు వారియందు నను రాగంబుగల
కోసలజానపదులు తస్యనమ్మలై తత్సాలోక్యంబునొందిరి. రామునకుఁ
గుళలవులును, లక్ష్మణునకు, సంగద చంద్ర కేతులును, భరతునకుఁ దక్షపుష్క
రులును, శత్రుఘ్నునకు మహాహు శూరసేనులును గలిగిరి. అందుకుతునకున
తిథి నతిథికి నిషధుండు, నిషధునకు నలుండు, నలునకు నభుండు నభునకుఁ
బుండరీకుండు, పుండరీకునకు ఔమధన్వుండు, ఔమధన్వునకు దేవా నీకుండు
దేవానీకునకు నహీనగుండు, నహీనగునకు రురుండురురునకుఁ బారి యాత్మండు
పారియాత్మనకు, దేవభుండు దేవభునకు వచ్చులుండు వచ్చులునకు నుత్కుండును
నుత్కునకుఁ దైలుండు, తైలునకు ఉక్తుండు, ఉక్తునకుఁవజ్రనాభుండు వజ్రనా
భునకు శంఖణుండు, శంఖణునకు ద్యుషితాశుండు ద్యుషితాశునకు విశ్వస
హుండు, విశ్వసహునకు హిరణ్యనా భుండుగలిగె. అతండు జైమిని శిష్యుండైన
యాజ్ఞవల్క్యునివలన యోగంబభ్యసించి యోగీశ్వరుండయ్యె. ఆ హిరణ్యనా
భునకుఁ బుష్యుండు పుష్యునకు ధ్రువసంధి ధ్రువసంధికి సుదర్శనుండు, సుదర్శ
నునకు నగ్నివర్ణుండు నగ్నివర్ణునకు శీఘ్రగుండు శీఘ్రగునకు మరుండునుగలిగె.
అతండు యోగీశ్వరుండై కలాపపురింబున నున్నవాఁడు. ఆగామియుగంబు
నందు సూర్యవంశవర్తకుండు కాఁగలఁడు. ఆమరునకుఁ బ్రశుశ్రుకుండు నాతనికి
సుసంధి నతనికి సమర్థుండు నతనికి విశ్వభవుండు నతనికి బృహద్బలుండును
గలిగె. బృహద్బలుండు కదాభారత యుద్ధంబుననర్జనపుత్రుండైన యభిమన్యుని
చేత హతుండయ్యె. వీర లిత్వాకువంశ భూపాలకుల ముఖ్యులు. వీరల చరితం
బులువినిన వర్షపాపక్షయంబగునని చెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె.

సీ|| ధన్యుఁడైత్వాకునందనుండైననిమి సహస్రాబ్దయజ్ఞంబొక్క టాహరింపఁ ।
దలఁచి స్రాగ్ధిం చెహోతవు గమ్మనుచువశిష్ఠుని నమ్మునీంద్రుఁడెట్ల యెనింద్రుఁ ।
డివుడుపంచశతాబ్దకృత్యాధ్వరముచేయ, నూహించిపిలిచిననొప్పినాఁడ ।
వజ్రకార్యముదీర్చివచ్చి నీమఘముసా, గించెదనని పోయెఁజీతివరుఁడును ।

గీ|| గౌతమాదులఁగూర్చి యాగంబుచేయు, చుండెనంతటిలో వశిష్ఠుండుమఘపు ।
మఘము సేయించి భూమికిమగిడివచ్చి, యన్యుచే జన్న మొనరించునధిపుఁగాంచి॥

క|| జన్నము సేయించుటకై, నన్ను నొడంబటిచి పిదపనాయాగమనం ।
బెన్నక యిటుగావించిన, యిన్నీచుని దుష్టకృత్య మేఘసవచ్చున్ ॥ 201

ప|| అని కోపించి ॥ 202

క॥ మోహతిరేకమున సం, దేహింపక యిజ్యుకొకరిఁ దెచ్చుకొని నయా!
సాహసిక గ్రామణి, నిజ, దేహమెడలుఁగాక, తా విదేహుండనఁగన్ ॥ 203

చ॥ అనుచు శపింప మేలుకని యక్కట యేమరి నిద్రనున్ననన్
గినిసి శపించెనాయెడల కిల్బివమింతయుఁజూడలేదు గా ।
పునమునియు న్ స్వకీయతనువుంబెడ బాయుతమంచుఁ బల్కి య,
జ్ఞనపతి మేనుపొత్తెడలె సభ్యులువిస్తయవార్ధిఁదేలఁగన్ ॥ 204

వ॥ నిమిశాపంబున వసిష్ఠుని తేజంబును మిత్రావరుణుల తేజంబునం బ్రవేశించె
ఊర్వశీదర్శనంబున మిత్రావరుణులకు రేతఃపాతంబైన నందువలన వశి
ష్ఠుండు దేహంతరంబునొండె. నిమిశరీరంబును నతిమనోహర తైలగంధాది
సంస్కీయమాణంబై కేదాది దోషంబుల నొండకయుండె. అంతయుజ్ఞ
సమాప్తియగుచునుండ యాగభాగంబులకు వచ్చిన దేవతలం జూచి ఋత్విజ
లి ట్లనిరి. 205

గీ॥ మాననీయాత్మఁడగు యజమానునకును, వరమొసంగుఁ డటన్న దేవతలు వేఁడు!
మనిననిమివారితోడ నిట్లనియె వినయ, సంభృతత్వంబుదీపింప శ్లేష్మఫణితి ॥ 206

సీ॥ కఠినకీకన సముత్కర నిరంతరకీర్ణముల్లసద్బహుసిరావేల్లితంబు ।
సాంద్రరోమపరీత చటులచ ర్తపినద్ధ, ముద్వేలమాంస నిషద్వరంబు ।
నవవిధద్వారసంతతగళద్దుర్లంధ మస్త్రపూయక్రిమివ్యాచితంబు!
మూత్రపురీష సంపూర్ణకు తూస్రాయ, మామయాధిరుజాశుగాకరంబు ॥

గీ॥ పాతకము దేహమిది పాయుభాగ్యమబ్బె, నొల్లనిక దానితోడును, నేనుండఁగోరి
నాఁడ, జంతుతతుల లోచనములయందు, నీవరంబిండు నాకు నభీష్టకరము॥ 207

వ॥ అనిన దేవతలును సతఁడు కోరిన వరంబిచ్చిరి. నిమియును సకల ప్రాణులలో
చనంబుల యందువసించె. అది మొదలు ప్రాణులకు స్నేష నిమేషంబులు
గలిగె. అంత సరాజకభీరువులై యాజకు లపుత్రకుండగు నిమిశరీరం బరణి
యందుఁబెట్టి మధించిన నందు కుమారుండు గలిగి జననంబు కతంబున జన
కుండు మధనంబు కతంబున మిథియు, దండ్రీ విదేహుండగుట కతంబున పై దే
హుండునను నామంబులఁ బరఁగె. ఆ జనకునకు నుదావసుండును, సతనికి నంది
వర్ధనుడు సతనికి నుకేతుండు సతనికి దేవరాతుండు, సతనికి బృహదుక్థండు,
సతనికి మహావీర్యుండు సతనికి సుధృతి, సతనికి దృష్టకేతుండు సతకి హర్య
శ్వుండు సతనికి మనుండు సతనికిఁ బ్రతికుండు సతనికిఁ గృతరథుండు సతనికి
దేవమీధుండు సతనికి విబుధుండు సతనికి మహాభృతి యతనికిఁ గృతరాతుం
డు సతనికి మహారోముండు సతనికి స్వర్ణరోముండు సతనికి హ్రస్వరోముండు

నతనికి సీరధ్వజుండును గలిగె. అతండు పుత్రార్థంబుయజన భూమి దున్ను
నపుడు సీరసీతా ముఖంబునఁ గుమారికయైన సీతజనించె. ఆ సీరధ్వజునకు
సాంకాశ్యాధిపతియైన కుశధ్వజుండు కలిగె. నతనికి భానుమంతుండు నతనికి
శతద్యుమ్నుండు నతనికి శుచి నతనికి నూర్జుండు నతనికి శతధ్వజుండు నతనికి
కృతియతనికి నంజనుండు నతనికి గురుచిత్తును నతని కరిష్టనేమి యతనికి శ్రుతా
యువు నతనికి సుపార్శ్వండు నతనికి స్వజయుండు నతనికి డేమావి యతనికి
ననే నుండు నతనికి భౌమిరథుండు నతనికి సత్యరథుండు యతనికి మపగుండు
నతనికి స్వాగతుండు నతనికి స్వానందుడు నతనికి సువర్చుడు నతనికి సుపా
ర్శ్వండు నతనికి సుభాషుడు నతనికి సుశ్రుతుండు నతనికి జయుండు నతనికి
విజయుండు నతనికి ఋతుండు నతనికి సునయుండు నతనికి వీరహవ్యుండు నతనికి
ధృతి యతనికి ఒహుశాశ్వండు నతనికిఁ గృతి యాకృతియందు జనకవంశంబు
నిలిచె. వీరు మైథిలులు. ఆత్మ విద్యా ప్రవీణులైన భూపాలురని చెప్పినస్త్రీ
పరాశరునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె ||

208

చ॥ వరగుణశాలులైన రవివంశ నృపాలురఁ జెప్పి మన్ననో,
దురితము బాఱఁదోలి పరితోషమొనర్చితిరింక నదుగా ।
కరమగుచంద్ర వంశమొఱుగనన్నిదిఁగోరెడఁ జెప్పమయ్యత,
ద్దురుతరవంశవారినిఁగిఁదోచెఁ గదా బహురాజరత్నముల్ ॥

209

వ॥ అని యడిగిన శిష్యున కాచార్యుండ్రిట్లనియె:

210

గీ॥ మునికులోత్తంస పరఁగసోముని పవిత్ర, వంశమందు జనించిరి వరగుణాధ్యు ।
లైననహుషయయాత్యర్జునాదిరాజ, లిందుకుల భూషణములై సమిద్ధమహిమ ॥

వ॥ అట్టి చంద్రవంశంబు చెప్పెద వినుము. అఖిల జగత్సృష్టయై భగవంతుఁ
డైన శ్రీమన్నారాయణుని నాభి నోజంబు నందబ్జయోనియై బ్రహ్మపుట్టె,
బ్రహ్మకు నత్రి యత్రికి సోముండుకలిగె. అశేషోషధి ద్విజనక్షత్రాధి పత్యం
బునకుం జతురాననుండతని నభిషిక్తునింజేసె. అంత ॥

212

గీ॥ అనుపమిత వైభవస్ఫూర్తియాధిపత్య, గర్వసంపూర్తియునుగూడఁగాఁ, బ్రకాశ ।
విశదసత్త్విర్తి జగమెల్ల వెలయఁజేసె, నంబుభవసూతి రాజసూయాఘోరంబు:

చ॥ అపరిమితాధిరాజ్యవిభవాతిశయంబున రాజసూయ యా
గపరమకర్మకృత్వమున, గంజవిరోధి మహావిరోధియై ।
విపులమదాతి రేకమున వేలుపుటాజ్ఞయనుంగుటాలి బ్రా
హ్మభిషవరాలిఁదారయను నంబుజలోచనఁ దెచ్చెనింటికి ॥

214

గీ॥ బలిమినాంగీరసుని భార్యఁబట్టితెచ్చి, నగరిలోవేసికొని నిరంతరము మదనఁ
శేరిఁజేలుచు శశియుండె జాలిపొంది, గురుఁడు తన్నెంతవేడినఁ గొమ్మునీక ॥

క॥ మోహితుఁడై హిమధాముఁడు, ద్రోహమనక యాచరించె దోడ్తోగురు ప॥
త్నీహరణము “భువికామాం, ధోహినపశ్యతి”యటన్న నొడుపునిజముగాన్ ॥

శ॥ రాజఁట చక్కనివాడఁట, రాజసమదియౌవనంపు రహియఁట విభవ॥
శ్రీజయగర్వోద్ధతుడఁట, పూజతులకు నిజనివాసములు గలుగునోకో ॥ 217

నీ॥ కాలకంఠకఠోర కంఠకోటరసము, దృటవిహసల కీల ప్రాపుచూపు॥
దుర్వారతర మహాగర్వ సర్వస్వని, ద్విష్టదుష్టవి చేష్ట తేటమాట॥
కుహనాపరంపరా గహనావిషహ్యసాం, ద్రీభవద్దుర్జాయదినమనమనను॥
బహుతరద్రోహసంభవ దఘాఘప్రభా, గణనీయ నిరయాప్తికడకనడక ॥

గీ॥ రాజులేయూరు పూజ్యవర్గప్రసన్న, దృష్టియేయూరు తిమిరొఘ తేజములకు॥
గలుగదుకదా సమానాధికరణ లాభ, మధిపతులపొందు, భుజగనాయకులవిందు॥

వ॥ అది యట్లుండె॥ 219

చ॥ అంటినయా ర్తిచేబోగిలి యాంగిరసుండతిదీనవృత్తి. నిం,
టింటికేఱోయినై జ కథయెల్లనుమెల్లనఁ జెప్పిచెప్పి క్రిం॥
గంట జలంబు దెచ్చుకొనఁ గంజభవాదినురల్ హిమాంశువె,
న్వంటనెపోయిచెప్పిన గణింపడ, తద్వచనేరి తార్థముల్ ॥ 220

వ॥ వినకున్నం గోపించి॥ 221

నీ॥ పవిర్బులిపించె జంభనురారిదమనుండు, కెరలికీలలుచూపె గృష్ణవర్ణు॥
కోరమీసలు నులిగొల్పెదండధరుండు, తఱుకుఁగోరలు దీఁటెదనుజవిభుఁడు॥
వలిత్రాటిమెలివిప్పె జలరాశినాధుండు, మృగిఁబల్లకట్టె సమీరణుండు॥
గదబెట్టుద్రిప్పె వేడ్కమనుష్యధర్తుండు శూలంబుసారింఁచెఁగాలగఘుఁడు ॥

గీ॥ నురలు పెనుబొబ్బలిడిరి యత్తులుధనుర్లు, ణధ్వనులుచేసిరఖల గంధర్వగరుడ॥
వరులు పరవల్లుద్రొక్కిరి వారిజారి, దలఁచికయ్యంబునకుఁ గాలుద్రవ్యకొనఁగ॥

వ॥ ఇట్లు కడంగిన నింద్రాదులం గూర్చుకొని బృహస్పతి చంద్రునివై నడిచె
సంత॥ 223

గీ॥ అంగిరునివద్ద రుద్రుఁడభ్యస్త సకల, విద్యుఁడై నకతంబున విప్రవర్యుఁడవలయ॥
యాంగిరస్సునకు సాహాయ్యమాచరించె, బ్రమధగణములుదానుసంభ్రమము

వ॥ బృహస్పతి మీది ద్వేషంబున శుక్రుండు చని యిందుని పార్శ్వ
గ్రాహుండై నిలిచె; శక్త్రులై జంభకుంభ పురోగములైన దైత్యవీరులు
చంద్రునకుఁ దోడ్డ సురలపై సమరోద్యమంబు చూపిరి. ఇట్లు తారాపథ
మునఁ దారకై తారకామయంబైన సంగ్రామంబు ప్రవర్తిల్లె. అందుదైత్య
దానవులు, దేవగణంబుల మీద దివ్యాస్త్రంబులు ప్రయోగించిరంత సకల
జగన్నిర్మాణ చతురుండైన చతురానమండే తెంచి సాచ్చి రుద్రపు రోగము
లైన దేవతలను, జంభకుంభాదులైన దైత్యులను, నమ్మింది సన్నాహంబు
లుడిపి నుభాకరుని బోధించి గురునకుందార నిప్పించిన నవప్రసవయైయున్న
తారంజూచి గురుం డిట్లనియె॥ 225

గీ॥ అంబురుహనేత్ర నాభార్యవకటయొరుని, కొడుకనీగర్భమునఁ బెట్టుకొనఁగవలెనా!
విడువుమననట్లచేసె నప్పడఁతియప్పు డనఘసతి దేవతా మణియాటఁజేసి ॥ 226

వ॥ ఇట్లు గర్భంబొక్క యీషికాస్తంబంబు వైవిశిచె. ఆక్షణంబున సకలజన
మనోహరుండైన యతని సౌందర్య సౌకుమార్యంబులఁ జూచి చంద్ర బృహ
స్పతులు సాధిలాఘు లాటయెఱింగి దేవగణంబులు తారతో నిట్లనియె ॥ 227

ఉ॥ నిక్కముచెప్పుమం బురుహనేత్ర యపత్రపయేలనీకునీ
చక్కనిచొక్కపుంగొడుకుఁ జందురుసంగతిఁ గంటిపూ! కడు
నగ్నకృ.వమున్ను జీవునిసమాగమనంబునఁ గంటిపూమదిక్
జిక్కిన సంశయంబుడుగఁ జేయుముపాయము సాధ్వసక్రియన్ ॥ 228

క॥ అనిసురలడిగిన నయ్యం, గనలజ్ఞాసాధ్వసములఁ గడచెప్పకయుం ।
డినతనయుఁడు కుపితుండై జనయిత్రింబలికె నధికసంరంభమునన్ ॥ 229

గీ॥ తరిమియెంతడిగినను మాతండ్రివేరు, చెప్పనటుగాననిన్ను శిక్షింపవలయు ।
శాపమిచ్చెడఁగొనుమనిశమునుమండబుద్ధివై యుందుగాక యీపూన్నితరిగి॥ 230

వ॥ ఇట్లు శపియించెను సంత ॥ 231

ఉ॥ తానపుడబ్జసూతి, వనితామణినల్లనచేరఁ బిల్చియో
మానినితప్పలేదు వినచూకనమా యిటువంటికృత్యముల్
పూనికమీఱనీతలనె పుట్టెనె పుట్టినమాట చెప్పుమెం
డైననుబుత్రజన్మకథ లారయెల్లి యధీనతాఁగదా ॥ 232

వ॥ అని బుజ్జగించి యడిగిన ॥ 233

గీ॥ తారకేష్టమ్నిదోయి మస్తకముఁజేర్చి, మోమువాంచిసాదాం గుప్తమునధర్మిత్రి ।
వ్రాయుచువిధాతఁబలికె నల్పంపుఘటితి, నలినవై రికిగంటి నందనునిననుచు ॥ 234

వ॥ ఇట్లుతార, తేరనాడిన నానందాశ్రుధారా సారంబుజారను దారపులకావారంబు
తోరంబుగా శృంగారంబు దొంగలించినభంగి నంగంబుల బొంగనఖండహాస
సుధామండల ఖండంబులు గండ మండలంబులం దాండవింప సుధాకరుండు
కుమారు నాలింగనంబుచేసి సాధువాదంబుల నాదరించి ప్రాజ్ఞుండవైతివని
బుధుండనుపేరు పెట్టె. ఆబుధుండ్రి లాకన్యాయందుఁ బురూరపుండను పుత్రునిం
గనియె. అతండు చక్రవర్తియయ్యె ॥ 235

ఉ॥ దానపరుండు, యజ్ఞవిశదస్థిరకీర్తి, ఘనుండుసత్యవా
క్యానుపమానుఁ డాహవవిహార వినోదిమనోజ్ఞరూపరే
ఖానవసూన కార్డుకుండఖండ విభూతిపురూరపుండుతే
జోనిధియేలెఁ బ్రాభవముచూపుచు నేపునన్లెదీపులన్ ॥ 236

నీ॥ ధరణిసురేంద్ర మిత్రావరుణులశాప, ముననూర్వశీకాంత మనుజుఁగోక ।
మునవసింపఁగఁగోరి భూమికివచ్చిపు, రూరపునధిక సురూపుఁజూచి ।
కామించెనతఁడును గమనీయరూపలా, వణ్యనతియగునవ్వనిత వలన ।
మదనాతురుండయ్యె నుదితమనోజవ్య, ధోపేతచిత్తులై యొండుపనులు ॥

గీ॥ మానియుండిరంత మనుజాధిపుఁడుదేవ, వనితఁజూచిపలికె మనసిజాస్త్ర ।
విధతనుండవైతి వెలఁదినస్వర్ణిణయం, జైమనోజకేళి నాదరింపు ॥ 237

చ॥ అనుటయు హావభావలలితాకృతియై సురకాంతవత్కెనో
జననుత, సత్యశీల, బలసంయుత, యీనమయంబు చేసినన్
నినువరియించుదాన నననిక్రముతత్సమయంబుచెప్పమీ
వన, వనజాక్షియిట్లనియె నాదృతినాధరణితలేకుతోన్ ॥ 238

గీ॥ వసుమతీశ్వర విడ్డలవలెనెవెంచు, కొంటినీమేషముల రెంటినంటివాయ ।
నింకనాశయనము చేర్వనెపుడునుండ, నీయవలయును వీని నాకిష్టమిట్లు ॥ 239

క॥ వినునగ్న త్వమతోనా, కనుఁగవకుంగానఁ బడుటగాదీవు ఘృతా ।
శన మొనరించు చునుండుదు, ననఘానీయొద్దఁ, జేయుమానమయంబున్ ॥ 240

వ॥ ఇట్టి సమయంబుచేసిన నీకు భార్యనగుదు, సమయభంగం బయినంబోవుదాన
ననిన నొడంబడి యారాజు రాజవదనయుం దానుం గూడి ॥ 241

నీ॥ అలకాపురాది దివ్యపురీమణిహేమ, కమనీయతుంగ సౌధములయందుఁ ।
జైత్రరథాదిరాజున్ని ర్భరవిహార, శృంగారవనతరు శ్రేణులందు ।

మోససాదిసోవరా నూనతరదర, న్నవపుండరీక వండములయందు ।
హిమవదాదిమహేంద్ర సముదారశృంగశుం, భద్గురీకుంజగర్భములయందు ॥

గీ॥ బహువిధవిచిత్ర సురతసంబంధబంధ, బంధురత్వంబువీసింపఁ బార్థివుండు ।
నూర్వశియుఁ గ్రీడసలిపిఁగొండుగులమీఁది, ప్రేమదినదిననూత్నమైవృద్ధిబొంద ॥

వ॥ ఇవ్విధంబున ననేకవర్షంబులూర్వశి యయ్యుర్వీశ్వరునితోసంభోగ క్రీడలం
దగిలి స్వర్లోక సుఖంబులు మఱచియుండె ॥ 243

గీ॥ సురపురీభోగ్య సౌభాగ్యగరిమకెల్ల, నూర్వశీకాంతలే కున్ననొప్పదటిగె ।
నపుడుసమయజ్ఞుడగుట తానరుగుదెంచి, తీవిగంధర్వ విభుఁడువిశ్వావసుండు ॥

వ॥ ఊర్వశీపురూరవుల సమయంబెఱింగిన వాడై, విశ్వావసుండొక్క నాటినిశా
సమయంబునవచ్చియూర్వశి శయనసమీపంబున నున్నమేపంబులలో నొక్క
దానింబట్టుకొని యాకాశంబునకుం బోయిన దానిశబ్దంబువిని యూర్వశి
యిట్లనియె ॥ 245

గీ॥ మోహమునఁబెంచుకొన్ననామద్దుకొడుకునకటయెవ్వఁడుగొనిపోయెననదనైతి ।
నరసియెవ్వరువిడిపించెదరుమదీయ, దీనదశమాంచియిప్పుడుద్వృత్తిమెఱసి ॥ 246

వ॥ అని పలుకు నూర్వశి వచనంబులువిని రాజుతద్దర్శన భయంబునం బోకయున్న
గంధర్వులు రెండవపోటేటినిం బట్టుకొని పోయిన దానికూతవిని యూర్వశి
యిట్లనియె ॥ 247

చ॥ అకటయనాధనైతిఁ బురుషాధముచేపడి శౌర్యహీనుఁడీ
పురుషుడెట్లు నాకొడుకుగుట్టలపట్టుక పోవుచున్నమా ।
మకునివధించి తేగలఁడ చాలనవజ్ఞ ఘటిల్లెనాకునీ
వికలతవాపనేరినిఁ కవేడుదు, నేడు దురంతదుఃఖనై ॥ 248

వ॥ ఇట్లార్తయై పలుకుచున్న యన్నలినానన పలుకులువిని కోపించి కించిదరుణాయ
మాననే త్రాంచలుండై రాజపంచాసనుండంధ కారంబు కాపుర సుధాంధః
కాంతతన్నం జూడదనితలంచి దిగంబరత్వంబునలేచి ఖడ్గంబంకించి చోరులకు
నాముందర నెక్కిడికిం బోవచ్చునని వెన్నుదగిలిన గంధర్వులు మాయావిద్యు
త్పరంపరయు త్పాదించిన నావెలుగున నతనినగ్నత్వంబు చూచి యూర్వశి
చనియె. రాజును గంధర్వులందోలి, యురణకద్యయంబుం గొనివచ్చి శయన
తలంబున నూర్వశిలేకుండుట చూచి నగ్నభావంబుననున్నత్తటావ కుండై
యయ్యంగన వెదకుచునెల్లడల పరిభ్రమించుచు ॥ 249

ఉ॥ క్షత్రియవర్యుఁడీగతి దిశల్యరికించుచుఁ బోయియాకురు
క్షేత్రమునందుఁ బద్మసరసీతటిఁగాంచె మనోజ్ఞ దేవకాం
తాత్రితయంబుతో మెలఁగుతామరసానన నూరఁగిన్ సుమా
స్త్రుతితావిజేయ విలసత్ప్రవిజాగ్ర దుదగ్రధైర్యుడై ॥ 250

ఉ॥ చూచిన్మౌనముఁ డోమృగకిశోరవిలోచన! జాయవీపునా
కీచటుఁజాటవీథుల, నేలచరించెదు, రమ్మటన్నచాన్య
కోపపయోజ పత్రము లఁగొంకఁగ జేయుకటాక్షవీక్ష,నా
రాచతనంపు బూమెవలరాయనిఁ జూచిలతాంగియిట్లనన్ ॥ 251

వ॥ మహారాజా యీయవివేక చేష్టితంబు చాలింపుము. ఇప్పుడేను గర్భిణియై
యున్నదాన, ఒక్క సంవత్సరంబునకు మగిడిరమ్ము. కుమారుండు జనియింపం
గలండు, నీకిత్తునొక్కనాఁడు నీతోడఁగూడి యుండెదనని పామ్మన్న హర్షించి
నిజపురంబునకుం జనియెనంత ॥ 252

గీ॥ అచ్చరలువిస్మయం బందియడుగ,నూర్వ, శీలతాతన్విచెప్పెఁ దచ్చిత్రచరిత ।
మారయారాజఁగూడుభాగ్యంబుమాకుఁ, గలుగునాయనియాతన్గదలంచిరపుడు॥

వ॥ సంవత్సరంబు పూర్ణంబైన పురూరపుం డచ్చటికిఁబోయిన నూర్వశియు నాయు
ర్నామధేయుం గుమారునాతనికిచ్చి యారాత్రియతనిం గూడియుండి పంచ
పుత్రోత్పత్తినిమీత్రంబైన గర్భంబుదాల్చి యారాజుతో నిట్లనియె, అన్న
తీర్థికరులై గంధర్వులునీకు పరంబీయవచ్చిరి కోరుమనిన గంధర్వులం జూచి
పురూరపుం డిట్లనియె ॥ 254

గీ॥ అఖలరిపుకోటి గెలిచితి నమితకోశ, బంధుబలసం యతుండనెప్పట్టునందుఁ ।
గొదవనాకింతయును లేదు,మడిదగిలిన, దీలతాతన్వయందు నభీష్టలీల ॥ 255

వ॥ కాపున నీ యూర్వశిసాయుజ్యంబు గలుగ వరంబిండనిన గంధర్వు లతనికి
నగ్నిస్థాలి యొసంగి యిట్లనిరి. ఆమ్నాయానుసారంబున నగ్నింద్రిధావిభ
జించి యూర్వశి సాలోక్యంబు నుద్దేశించి యజంపుము, నీ యభిలాషంబు
సాయుజ్యంబు సఫలంబగుననిన నగ్నిస్థాలిఁగాని చనుచు నిట్లని చింతించె॥ 256

క॥ ఆలలన లేనియగ్ని, స్థాలియిదేమిటికి, డించి, చనియెద నిచటన్ ।
హాలిపురంబున కని చని, యాలోన నిశీధనమయమరిగిన పిదపన్ ॥ 257

వ॥ నిద్రలేక యిట్లని తలపోయు. అక్కటా! యూర్వశి సాలోక్యార్థంబు గం
ధర్వులిచ్చిన యగ్నిస్థాలి యరణ్యంబునంబెట్టి వచ్చితిఁ బోయి తెచ్చెదనని
లేచివచ్చి యచ్చట నగ్నిస్థాలిఁగానక “శమీగర్భంబైన యశ్వత్థంబయ్యె.

ఇదియే పురంబునకుం గొనిపోయి యరణిచేసి మధించి యిందునుత్పన్నంబైన యగ్ని నుపాసించెద"నని పురంబునకుంబోయి యరణి నిర్మాణంబునకై గాయ త్రిని బరించిన గాయత్ర్యక్షర సంఖ్యాంగులీప్రమాణంబులైన యరణి త్రయంబైన నందు నగ్నిత్రయంబు మధియించి యూర్వాశి సాలోక్యంబు గోరి యామ్నాయానుసారియై వేల్చి గంధర్వలోకంబునొంది యూర్వాశిం గూడి సుఖంబుండె. అగ్నియొక్కండయ్యును, నీమన్వంతరంబునఁ బురూరవునిచేఁ ద్రి విధంబై వికల్పింపబడియెనని శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె॥

క॥ పరగురుఁడైన పురూరవు, చరితంబిది చెప్పితిం బ్రసన్నహృదయతా ।
స్ఫురితుఁడవై తద్వంశము, పరిపాటిని వినుమునిగమ భవ్యాచారా ॥ 259

ప॥ పురూరవునకాయువు, భీమంతుండు, సమావసుండు, విశ్వావసుండు, శ్రుతా యువు, శతాయువు నయుతాయువునను నార్వురు పుత్రులుగలిగి రందు సమావసునకు భీముండు, భీమునకుఁ గాంచనుండు, కాంచనునకు సుహా త్తుండు, సతనికి జహ్నుండువుట్టె ॥ 260

నీ॥ నుతకీ ర్తియైనజహ్నుఁడు పరస్పాత్పరు యజ్ఞపూరుషు కమలాధినాథుఁ ।
గుణిచియాగముచేయుతటి, రంగదుత్తుంగభంగపరంపరా భంగయగుచు ।
గంగతస్నఘవాటి గలయముంచినఁజూచి కోపించియారాజ కుంజరుండు ।
పరమయోగినమాధిపరతఁ దద్గంగాజలంబెల్లఁద్రావనుల్లమునఁదలఁకి ॥

గీ॥ మునులు చను దెంచి యారాజముఖ్యునధిక, వినయమునవేఁడి, గంగనీతనయదీని ।
విడువుమనిసన్నుతించిన విడిచెన్మపతి, యది మొదలుగంగజాహ్నువియనఁగఁబరఁగె॥

ప॥ ఆ జహ్నునకునుమంతుండు, సతనికి నజకుండు, సతనికి బలాకాశ్వండు, సతనికిఁ గుశుండు, కుశునకుఁ గుశాంబ, కుశనాభాధూర్తరజో వసువులను సలుగురు పుత్రులు గలిగిరి. అందుఁ గుశాంబుండు. 262.

చ॥ శతమఖతుల్యుఁడైన సుతఁజయ్యనఁ గాంచెదనంచుఁగోరియున్,
వ్రతములుసేయ నింద్రుఁడు ధరావరుఁ జేరఁగవచ్చినేననీ ।
సతికిఁదనూజభావమున జన్మమునొందెద నంచుఁబోయెన,
మతభుజవీర్యశౌర్య నిధిగాధిజనించె గుశాంబుఁడుబృగన్ ॥ 263

ప॥ కుశాంబ పుత్రుండైన గాధికి సత్యవతియను కన్యకపుట్టె, భృంగువంశోత్త రుండగు రుచికుండు వచ్చి యా సత్యవతి నడిగిన గాధికోపించి॥ 264.

గీ॥ వృద్ధుఁడీ బ్రాహ్మణుండు సమృద్ధరూప, శీలసాభాగ్యయైన యీచిగురుఁబోఁడి ।
నవ్విధంబుననడిగె నెట్లిచ్చువార, మైన నొకసేర్పుకలదని యతనిఁజూచి ॥ 265

వ॥ ఒక్కచెవి నలుపును, శరీరంబెల్ల తెల్లనయు, వాయువేగంబునుం గల యశ్వ
సహస్రంబిక్కన్నియకుంకువఁబెట్టి పరిగ్రహింపుమనిన నమ్మునియును వరుణు
నడిగి యశ్వతీర్థ సముత్పన్నంబగు తాదృశతురగ సహస్రంబు తెచ్చి యారా
జున కిచ్చి సత్యవతినిం బరిణయంబై యక్కాంతకు సపత్యంబుఁ గోరిచరు
నిర్మాణంబుచేసిన సత్యవతి తమతల్లికిఁ బుత్రుండు కావలెనని పతిం బ్రార్థిం
చినఁ దత్ప్రార్థితుండై క్షత్రియ వరపుత్రోత్పత్తి కారణంబైన యొక్క
చరువు నిర్మించి సత్యవతి కిట్లనియె ॥ 266

గీ॥ బ్రహ్మతేజో ఘనంజై న పట్టినీకుఁ, గలుగునిందులనిందుల నలఘువీర్య! [మీరు"
ధనుఁడుక్షత్రియుఁడుదయించుఁ ద్విత్రవిత్రి, కెలమితోనుపయోగింపుఁడి వుడు

వ॥ అని చెప్పి వనంబునకుంబోయినఁ జరూపయోగకాలంబున సత్యవతింజూచి
తల్లి యిట్లనియె॥ 268

గీ॥ పుత్రి వినుమెవ్వరై ననుబుత్త్రుఁడధిశ, గుణునిఁగోరుటయెందునిక్కువమునుమ్ము!
భార్యతమ్మునిగుణములుపాటిగొనరు, మునియునిజపుత్రుఘనునిఁగాఁగనకపోఁడు॥

వ॥ బ్రాహ్మణునకు బలవీర్య సంపదలేల ? క్షత్రియునకైన సర్వ భూమండలం
బును నేలుఁగావున నీచరువునా కిచ్చి నాచరువు నీవు గైకొనుమనిన నట్లకాక
యని సత్యవతి తనచరువు తల్లికిచ్చి తల్లి చరువుతా నుపయోగించె. అనం
తరంబ వనంబుననుండి చనుదెంచి రుచికుండు సత్యవతింజూచి యిట్లనియె॥ 270

ఉ॥ పాతకురాల యేమి తడఁబాటానరించితి వత్సదగ్రరా
ద్రాతులమయ్యెనీయెడల నన్తపథంబున మాతృభావవి ।
స్థిత చరూపయోగమప భీతినొనర్చితివై నృపాలకా
ర్హతికఠోరభీకరగుణాకర మాచరు వెన్నిచూచినన్ ॥ 271

క॥ అనఘంబు బ్రహ్మతేజో, భినుతము నీచరువుదానిఁ జెడచేతభవ ।
జ్ఞననికి నిచ్చితివకటా ! కనఁగలవెమహోగ్ర దుష్టకర్తునిఁగొడుకున్ ॥ 272

చ॥ అనవినికంపమాన హృదయాంబుజయై లలితాంగిభర్తృప
ద్వనజయుగంబుఁబట్టుకొని వల్లభయేనపరాధిని ననున్ ।
వినుత దయావలోకన నవీన సుధావుత్తి నాదరింపునం,
దనుగననోపనిష్ఠురగు గప్రవణప్రతిభాసమేతునిన్ ॥ 273

వ॥ పుత్రుండు క్రూరుండౌట కోప నవ్విధంబు వాఁడు మనుమండుగా ననుగ్ర
హింపవలయునని ప్రార్థించిన నట్ల యనుగ్రహించె, ఆ సత్యవతియు తమ
దగ్గింగనియె, సత్యవతి తల్లియు విశ్వామిత్రునింగనియె, సత్యవతియుఁ గాళిక

యనునదియయ్యె, జమదగ్నియు నిత్యైకువంశోద్భవుండైన రేణుకుని పుత్రిక
యైన రేణుక నుద్వాహంబై యక్కాంత యందు భగవంతుండైన శ్రీ నారా
యణుని యంశంబైన పరశురామునిం గనియె, వినుము । 274

సీ॥ క్షుత్రియసానుమత్సమితి కెవ్వనికోప, మదయనిష్ఠుర ఘోరభిదురధార ।
రాజన్య రాజీవ రాజకెవ్వని కనుం, గొనచూపు సమదదిక్కుంభికరము ।
బాహూద్యవాటవీపటలికెవ్వని నట, ద్భృకుటిదవానల స్ఫురితకీల ।
పార్థివాంబోధి సంపదల కెవ్వని యట్ట, హాసరేఖయగ స్త్యహస్తచుళుక ॥

గీ॥ మవనినాథాంధ తమనసంహతికి నెవ్వ, నిమహితోద్దండ భుజదండనిహితపరశు ।
దీప్తియుదయాద్రిశిఖర ప్రదీపితార్క, బింబమారాముఁడాహవభీముఁడొప్పు॥

వ॥ భార్గవుండైన శునశ్చేపుండు విశ్వామిత్రునకు దేవతలచేత నియ్యంబడి దేవ
రాత నామంబున విశ్వామిత్రునకుఁ బుత్రుండయ్యె మఱియు విశ్వామిత్రునకు
మధుచ్ఛంద, ధనంజయ, కృతదే, వాష్టక, కచ్చప, హరితాఖ్యలు పుత్రులు
కలిగిరి. వారలకు ననేకంబులైన కాళిక గోత్రంబుల ఋష్యంతరంబులయందు
వైవాహ్యంబులు గలిగెనని చెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె॥276

గీ॥ ప్రచురవిజ్ఞాన, వినుపురూరపునియగ్ర, నందనుండాయువతఁడు కన్యాలలామ।
రాహుపుత్రికఁబెండ్లియై ప్రకటబలులఁబుత్రకులఁగాంచెనేవురఁబుణ్యమతుల॥

వ॥ వారలునహుష, క్షుత్రస్పర్థ, రంభ, రజ్యకేసులను నైదుగురు. అందుక్షుత్ర
వృద్ధునకు నుహోత్రుండును, నుహోత్రునకుఁగాశ్యప కాశ, గృత్సమదులను
మువ్వరుపుత్రులు గలిగిరి. అందుగృత్సమదునకుశౌనకుం డనంగలిగి చాతుర్వర్ణ్య
ప్రవర్తకుండయ్యె. కాశ్యపునకుఁ గాశేయుండు నతనికి రాష్ట్రుండుకలిగె. రాష్ట్ర
నకు దీర్ఘ తపుండు, దీర్ఘ తపునకు ధన్వంతరి కలిగె. ఆతండు శ్రీనారాయణుని చేత
వరంబువడసి కాశీరాజగోత్ర పతియైయెనిమిదిప్రకారంబుల నాయుర్వేదంబు
నిర్మించె. ఆధ్వంతరికిఁ గేతుమంతుండు, కేతుమంతునికి భీమరథుండు, భీమరథు
నకుదివ్రాదాసుండు, దివ్రాదాసునకుఁ బ్రతర్గనుండుపుట్టె. ఆతండు భద్రశ్రేణ్య
వంశ వినాశ కారియగుట శత్రుజయంబు కారణంబుగా, శత్రుజిత్తనం బరఁగె;
ఆతనికివత్సుండుపుట్టె. ఆతండు సత్యపరుండగుట ఋతధ్వజం డనంబరఁగె. కువల
యం బనునశ్వంబు గలుగుటం జేసి కువల యాశ్వండుడనంబరఁగె. అట్టివత్సునకు
సలర్కుండుగలిగె, నయ్యలర్కుండఱువదాఱువేల వత్సరంబులు మనోజ్ఞ
యావనుండై మేదీనీ భాగంబను భవించె. నయ్యలర్కునకు సన్నతి, సన్నతికిను
నీధుండు, సునీధునకు సుకేతుండు, సుకేతునకు ధర్మకేతుండు, ధర్మకేతునకు సత్య
కేతుండు, సత్యకేతునకు విభుండు, విభునకు సువిభుండు నతనికి నుకుమారుండు,

నుకుమారునకు దృష్టకేతుండు దృష్టకేతునకు వీలీహాశ్రుండు, సతనికి భార్గండు,
భార్గనకు భార్గభూమిపుట్టె. అతనివలనఁ జాతుర్వర్ణ్యంబునుం బ్రవర్తించె,
వీరు కాశ్యపరాజు లింక రజనంతితివినుమని శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున
కిట్లనియె || 278

క॥ రజకిఁదనూ భవులాహన, విజయులుసత్కిర్తి ధనులువిఖ్యాతమహా ।
భుజవీర్య ధుర్యులేనూ, జిజతులుగల్గిరి, జగన్నుదావహు లగుచున్ || 279

వ॥ అక్కాలంబున దేవాసురులు పరస్పరజగీషువులై యుద్ధంబునకు నుపక్రమించు
వారై చతుర్గుఱు పాలికింబోయి మ్రొక్కి యిట్లనిరి || 280

క॥ సరసిజ సంభవ, దేవాసురులము మేమాహవమ్ముచోద్యభుజావి ।
స్ఫురణమునఁ జేయఁదలఁచితి, మిరువాగునవిజయ లక్ష్మియెవ్వరిదొక్కో || 281

వ॥ అని యడిగిన దేవాసురులకుఁ జతురాననుం డిట్లనియె || 282

క॥ రజయెవ్వరి కిందోడై, భుజవిస్ఫురణంబు చూపుఁబోరన్వారిన్ ।
విజయశ్రీచేరుననన్, రజనీచరవరులుచనిరి రజకడకువడిన్ || 283

వ॥ ఇట్లుచని తమకు సహాయంబుకోరిన ససురలకురజి యిట్లనియె || 284

ఉ॥ మీకుసహాయమై, యతినమృద్ధభుజా బలలీల, దేవతా
నీకముతోడఁ బోరెద నని న్నను నింద్రునిఁజేసికొల్పుఁడం ।
తేకుతుకా ప్తిమీరలన నిట్లనిరింద్రుఁడు మాకునాహవా
స్తోకభుజావలేప బలధుర్యుఁడవార్యుఁడు శౌర్యలీలలన్ || 285

వ॥ ప్రహ్లాదుండుండ ని న్నింద్రుఁజేయ నొల్లము. తదర్థంబ యుద్ధంబును సనియసురులు
చనిన సురలు రజకడకువచ్చి సహాయంబువేడిన రజదేవతల కిట్లనియె || 286

గీ॥ అనురతతులగెల్తు, నాహవంబుననను, నింద్రుఁజేసికొలువుఁ డీరలనిన ।
యుక్తమనుచుదానికొప్పి తోకొనిపోవ, రజయుఁగలన దనుజరాజినడచె || 287

ఉ॥ అంతశచీవిభుండు వినయంబున సన్నరనాథుఁబాదపీ
తాంతికభూమిఁజేరి చరణంబుజముల్ తలసోక మ్రొక్కిభూ
తాంతభయంబు మాన్పితివిగావునఁ దండ్రివిగావెనీవునా
కెంతనవచ్చునీ మహిమయిన్ని జగంబులుపుత్రుఁడేలినన్ || 288

వ॥ అనిచాతుర్య పురస్కరంబుగాఁ బ్రార్థించిన రజయుమంద స్థితవదనార విం
దుండై యట్లకాశయనుచు నిజపురంబునకు వచ్చి కొంతకాలంబునకుఁ బరలోక
గతుండై యనంతరంబారజ పుత్రులురాజ్యంబు చేయుచున్నంత || 289

ఉ॥ నారదుఁడొక్కనాఁడు సరనాథతనూభవులున్న చోటికిన్
గౌరవమువ్వఁబోయి బలఘాతిభవత్పి తృపుత్రకుండు,త!
ద్యూర్విభూతికీరును బ్రభులచనికైకొనుఁ డంచుఁ దెల్పినన్
వారునతిత్వరంజని దివస్పతిఁగన్గొని పల్కిరల్కఱోన్ ॥

290

ఉ॥ నీవునునేమునారజికి నెయ్యపుఁబుత్తుల మాటమాకుసం
భావనస్వర్గరాజ్య పరిపాలనమర్హ మటన్ననీక,వాం
ఛావృతినున్నయింద్రుని విశంకటవృత్తి జయించిస్వకీపురీ
భావుకరాజ్యమంతయు సభంగురులై వడి నాక్రమించినన్ ॥

291

వ॥ ఇంద్రుండు పరాజితుండై తొలంగిపోయె. బహుకాలంబు చనిననొక్కనా
డేకాంతంబున బృహస్పతింజూచి యల్లనదివస్పతి యిట్లనియె ॥

292

గీ॥ క్రతువుచొరనీయ రేలాగబ్రతుకవచ్చు, దాచనేటికి మొకమెల్లవాఁచెనిట్టి ।
కడిఁదియెఱుంగఁ బురోహితఖండమొక్క రేగుపండంతయైన వారింపకీడరు॥293

వ॥ అనిన బృహస్పతి యిట్లనియె, ఇత్రైజంగుమున్నును నెఱింగించితివి. అందులకుఁ
బ్రతికార్యంబు విచారించు చున్నవాఁడ, నెఱైననునీకు రాజ్యంబు కలుగు
నుపాయంబు చూచెద, అనివలికి రజపుత్రుల బుద్ధిభ్రంశంబునకును నింద్రుని
తేజోభివృద్ధి కొఱకునునొక్కయిష్టి కల్పించివేల్చె, అందుకతంబున రజపుత్రులు
బుద్ధిచలించి వేదోక్త కర్మత్యాగులై బ్రహ్మద్వేషులై ధర్మపరాక్కుఖులైరంత
యపేతధర్మాచారులై నవారి నింద్రుండు నిర్బించిపురోహితా వ్యాయిత తేజండ్డై
త్రిదివంబాక్రమించె. ఎవ్వరేనియు నీయింద్రుని స్వపదచ్యవనారోహణం
బులు విందురు స్వపదభ్రంశంబు గాదు, చారాత్మ్యంబు తొలంగు. రంభుండ
నపత్యుండయ్యె. క్షత్రవృద్ధునికిఁ బ్రతిక్షత్రుం డతనికిఁసంజయుం డతనికి
జయుండతనికి విజయుండతనికిఁ గృతుం డతనికి హర్యశ్వుం డతనికి సహదేవుం
డతనికి సదీనుం డతనికి జయతేననుం డతనికి సంకృతి యతనికి క్షత్రధర్తుండు
పుట్టె వీరలు క్షత్రవృద్ధుని వంశంబు వారలింక నహుషుని వంశంబుచెప్పెద.
నహుషునకుయతి, యరూతి, సంయా త్యాయాతివియాతికృతి సంజ్ఞలార్గురు
పుత్రులుకలిగి రందు, యతిరాజ్యంబొల్లఁ డయ్యె, వినుము ॥

294

సీ॥ అతులతేజుండు యయాతిరాజై కావ్యుని తనూజ దేవయానియును,దనుజ ।
పతివృషపర్వునిపట్టి శర్తిష్ఠయు, భార్యలుగాఁగ భూభాగమేలె ।
యదుఁడుదుర్వసుఁడును న నదేవయానియి, ద్దఱునందనులఁ గాంచెడై తృపుత్రి ।
ద్రుహ్యుఁడుననుఁడు పూరుఁడుననమువ్వర, సుందరాకారుల సుతులఁగాంచె ॥

- గీ॥ సంతకావ్యుడలిగి యల్లనినతిజరా, పీడనొందుమని శపించుటయును ।
 సృపతి, మామసాద నీరేజములవ్రాలి, తాళబట్టివ్రతి విధానమెఱిగి ॥ 295
- వ॥ కొడుకులరావించి యందు నగ్రనందనుండైన యదుపున కిట్లనియె ॥ 296
- ఉ॥ తామనుడై, యకాలముగదా యనియెంచక మించినీదుమా
 తామహుడల్లియిచ్చె నతిదారుణశాపము నీవునాజరా ।
 భూమికపూనినాకొసఁగు భోగ్యభవ న్నవయావనంబుని
 త్యామితభోగముల్లని సహస్రసమాప్తిగ నిత్తుఁగ్రన్తురన్ ॥ 297
- వ॥ యదుండును జరాగ్రహణంబున కంగీకరింపకయున్న రాజ్యంబున కర్హతలే
 కుండునట్లుగా శపించిక్రమంబున దుర్వసు, ద్రుహ్యనుపుల నడిగినవారును
 నొడంబడకయున్న శపించి వారికందఱికిన్ గనిష్ఠుడగు పూరునిఁబిలిచి యావ
 నం బడిగిన నతండు ॥ 298
- ఉ॥ సాగిలి మ్రొక్కిలేచి కరసారసముల్లుకులించి యోమహా
 భాగ కృతార్థతాగరిమవాటిలె మీవచనంబుచేయుటన్ ।
 బాగుయ్యావనంబుఁగొని పాటిలునీజర నాకునిచ్చిను
 శ్రీగురుభోగభాగ్యములుచే కొనుడంచు నొసంగఁబ్రీతితోన్ ॥ 299
- వ॥ ఇట్లు పూరుండు యావనంబిచ్చినం బుచ్చుకొని యయాతితన జరపూరునకిచ్చె,
 ధర్తావిరుద్ధంబులును, యథాకాలోప పన్నంబులును యథోత్సాహనిర్వర్త్యం
 బులునునైన కామోపభోగంబులు వేయేండ్లనుభవించి తనవిచనకయొక్క
 నాఁడిట్లని గానంబుచేసె ॥ 300
- చ॥ వినువక యెన్నినాళ్లనుభవించిన శాంతివహించడెంతక,
 క్కనము భరీర కామము నికామము నాజ్యసమర్పణంబునన్ ।
 బసచెడునే హుతాశనుఁడు, మర్త్యుఁడు దీనికి లొంగెనేని నది,
 తనములభించఁగాఁ గలఁడె, నాకముఖాఖిలరాజ్యమేలినన్ ॥ 301
- క॥ దంతములువదలెకేళము, లెంతయుపలితంబులయ్యెఁ దృష్ణయు బ్రతుకన్ ।
 భ్రాంతియుఁ దరుణమలయ్యెడు, సంతంతకునెట్టి చిత్తమతివృద్ధునకున్ ॥ 302
- ఉ॥ పూనిక భూరితైషయిక భోగమహానుభవంబు చేయఁగా,
 నేనినుపారి నూటువదులేండ్లు చనెన్విషయంబులందుని ।
 తైషను దృష్టమానదు నిరంతరముం ఘనవృద్ధిబొందెడుం
 గాని విదితమైతెఱుఁగుఁగానముగా నివరింపనెండ్లున్ ॥ 303

వ॥ కావున నీ తృప్త్యం బరిత్యజించి వాసుదేవ బ్రహ్మంబునందు మానసంబుచేర్చి
ద్వంద్వంబులు గెలిచి మమకారంబు విడిచి వసంబున మృగంబులంగూడి
చరించెదనని తలంచి పూరునకు యావనంబిచ్చి తన జర మగుడంబుచ్చుకొని
దక్షిణ పూర్వదిశయందు దుర్వసుని, బ్రతీచియందు ద్రుహ్యుని, దక్షిణ
దిశయందు యదువును, నుదీచియందు ననువును మండలాధిపత్యంబునకుఁ
బూరునభిషిక్తుంజేసి వసంబునకుం జనియెనని చెప్పి శ్రీ పరాశరుండు మైత్రే
యునకిట్లనియె. 804

చ॥ అనుపముఁడా యయాతిసుతుఁడైన యదుండు, తదన్వయంబు పా,
వసము తదీయకీర్తన మవారిత భూరిత రాఘకోటినా ।
శనము శుభవ్రదంబు సురసన్నతి పాత్రమునీకుఁ జెప్పెదన్
వినుము మునీంద్రచంద్ర శ్రుతివీధుల పండువు చేయుచుండఁగన్ ॥ 805

చ॥ కిలగొనఁ బద్మజాండమునఁ గల్లు సురాసుర మర్త్యపన్నగా,
దులు తపమాచరించి పరితోషమునం బురుషార్థవర్గమే ।
యలఘుతరానుభావు కృపనందుదు రట్టి పరాత్పరుండు శ్రీ,
నిలయుండు విష్ణుఁడంబురుహనేత్రుఁడుపుట్టెఁ దదన్వయంబునన్ ॥ 806

వ॥ అట్టి యదువునకు సహస్రజిత్, క్రోష్టు, నల సహువ, సంజ్ఞలుగల నలు
గురు పుత్రులుగలిగి రందు సహస్ర జిత్తునకు శతజిత్తు, శతజిత్తునకు హైహ
యహేహయ, వేణుభయులను ముగ్గురు పుత్రులు పుట్టిరందు హైహయునకు
ధర్ముండు ధర్మునికి ధర్మనేత్రుండు, ధర్మనేత్రునకుఁ గుంతి, కుంతికి సహజిత్తు,
సహజిత్తునకు మహిష్మంతుండు, మహిష్మంతునకు భద్రశ్రేణ్యుండు, నతనికి
దుర్దముండు నతనికి ధనకుండు, ధనకునకుఁ గృతవీర్య, కృతాగ్ని కృతధర్మ,
కృతౌజసులన నల్వరు పుత్రులు జనించిరందుఁ గృతవీర్యునకు॥ 807

ఉ॥ బాహుసహస్రసంభృతివిభాసి మహాసివినిర్దశ ద్రిపు,
హ్యూహుండు సప్తసాగరపయో వృతివిస్ఫురితాంతరీప సం ।
దోహనిఖాతయూపుండు మనోహర సత్యవచో విశేషణో
తస్మాహుండు పుట్టె నద్భుతుండుదగ్రయశో మహిమాభిరాముఁడై ॥ 808

వ॥ అక్కారవీర్యాద్భుతుండు సప్తద్వీపాధిపతియై భగవదంశ భూతుండును, సత్రి
పుత్రుండునునగు దత్తుని నారాధించి యమ్మహాత్మునివలన బాహుసహ
స్రంబధర్మసేవా నివారణంబుగా ధర్మంబునఁ బృథివి జయించునట్లుగా
ధర్మంబునఁ బృథివిపాలించునట్లుగా నపరాజయంబుగా నఖిల జగత్ప్రభావ
పారుషంబుకలుగునట్లుగా మృత్యువులేకుండునట్లుగా పరంబువడసి యట్లు

మకల ధరాస్థలంబులుం బాలించి యజ్ఞ సహస్రంబులుచేసి రాజులెవ్వరు
నశేమగుణంబులఁ దనకు సాటిలేనట్లుగా మెలంగి యెనుబడేను వేలేండ్ల
వ్యాహతారోగ్య శ్రీబలపరాక్రమ సమేతుండై మాహిష్నతి నగరంబు
రాజధానిగానుండు సమయంబున॥ 809

సీ॥ కాంతాసమేతుండై కార్తవీర్యుడు వేడ్క, నర్కదనవగాహనంబుచేయ ।
సకలదిగ్విజయంబు సాధించి దశకంఠుఁ, డాహవ్రాతాస్సహుండై యటకువచ్చి ।
పొడచూపనారాజపుంగవుండ వుడల, ప్రాకనాదనుజేంద్రుఁ బొదివిపట్టి ।
నిఖలనురాసురానీక సంగరరంగ, విజయగర్వంబెల్ల వీటిఁబుచ్చి ॥

గీ॥ చెలఁగఁజేతులు వెనుకకునులిచితీసి, మొట్టవెట్టంగ లాళ్లుమోయవిటిచి ।
కట్టి పసరమువలెఁ ద్రాటఁబట్టితెచ్చి, గేలిఁబెట్టించి తనచెఱసాలఁబెట్టి ॥ 810

ప॥ పంచాశీతివర్ష సహస్రోపలక్షణ కాలావసానంబున శ్రీమన్నారాయణాంశ
భూతుండై న పరశురామునిచేత నుపసంహృతుండయ్యె. అయ్యర్జునునకుఁ
బుత్రశతంబు పుట్టె నందు శూరసేన, పుష, మధు, జయధ్వజ, సంజ్ఞలు
శ్రేష్ఠులందు జయధ్వజునకుఁ దాలజంఘుం డతనికిఁ దాలజంఘాఖ్యుగల పుత్ర
శతంబుపుట్టె. అందు జ్యేష్ఠుఁడు వీరిహోత్రుఁడు. వేటొక్కండు భరతుండు.
అతనికి పృషుఁడు పృషునకుమధువు, మధువునకు వృష్ణిప్రముఖ పుత్రశతంబు
గలిగె. అందువలన వీరిగోత్రంబునకు వృష్ణిసంజ్ఞగలిగె. మధువువలన మధుర
గలిగె. యదుకుల సంభవులగుట యాదవులైరి. మఱియు యదుపుపుత్రుండై న
క్రోష్టువునకు ధ్వజినీవంతుడు నతనికి స్వాతి యతనికి రుశంకుండు, నతనికిఁ
జిత్రరథుం డతనికి శశిబిందుండుపుట్టి చక్రవర్తియయ్యె॥ 811

మ॥ శశిబిందుండలరున్ సమస్తధరణీచ క్రేశుండై పూర్ణిమా ।
శశిబింబాస్థుల లక్షభార్యల విలాసక్రీడలందేల్పుచున్ ।
దశలక్షోత్తజుల మహాభుజులఁ బొందంగాంచి హర్షించుచున్ ।
దశదిగ్భిత్తులఁగి ర్చిచంద్రికలు నిత్యస్ఫూర్తినిడించుచున్ ॥ 812

ప॥ ఆశశిబిందు పుత్రులలోఁ బృథుయశుండు, పృథుకర్కుండు, పృథుజయుండు,
పృథుకీర్తి, పృథుదానుండు, పృథుశ్రవుండునునన నార్యురు శ్రేష్ఠులందు
పృథుశ్రవునికిఁ బృథుతముండునతనికి నుశనుండుపుట్టె. అతండే కదా పాజ
మేధ శతంబాహరించె. అయ్యుశమనకు శితవుండు, నతనికి రుక్తకవచుండ. తనికి
పరపుత్రు, నతనికి రుక్మేష్ఠు పృథు జ్ఞామఖవలిత హరితసంజ్ఞ లైదుగురు
పుత్రులు. అందు జ్ఞామఖుండు రాజయ్యెనుము॥ 813

గీ॥ అపనిలో భార్యలకు, వకులై నభూత, భావిభవదధిమకులలో నేర్పడినాడు !
జ్యామఖుడై శ్రేష్ఠుడనుచు నుద్దామలీల, జనులు చెప్పదు రెవుడు వాళ్ళయ్యుగిడినాడు

వ॥ ఆజ్యామఖుడు భార్యయైన శ్రైబ్యకు వకుండై యుండు. అతం దపపస్యం
డయ్యును శ్రైబ్యకువేఱచి భార్యేతర పరిగ్రహంబుచేయక పెద్దకాలంబుండె

ఉ॥ జ్యామఖుఁడొక్కనాఁడు చతురంగబలంబులు గొల్వజైత్రయా
త్రాముదితాత్ముడై కదిలి ప్రస్ఫురిత ప్రకటప్రతాపరే ।
భామితలీలశాత్రవధరాధిపులంబరిమార్పవారు సం
గ్రామ భయాత్తులై నిజపురంబులు వెల్వడిపాటిపోయినన్ ॥

316

వ॥ తదీయనగరంబులుసాచ్చి సర్వధనంబులు గొల్లగొట్టుకొని విజయంబు గైకొని
మగుడునప్పు డొక్కయెడ ॥

317

సీ॥ భయచంచ లీభవన్నయనాంచ లాంచిత, ద్యుతిచంచలల దిశల్ వొంగలింపఁ ।
ద్రాసకంపితకు చస్త్రబకవేల్లిత తనూ, వల్లిచూఁజకు భావంబుగొలుప ।
నిబిడిభవద్దీర్ఘనిశ్వాస భరవీడ, చేతలేఁగెమ్మాని చిగురుకండ ।
నయనాశ్రుబిందుసంతతి మీనముఖవాంత, సరసముక్తావరంపరలఁబోల ॥

గీ॥ నన్నరక్షించుకావంగ నయ్యతండ్రి, తల్లిప్రప్రమటంచు నార్కస్వరమున ।
సాలసియేడ్చుచు దిక్కులుచూచురాజ, కన్యకామణి నొక్కతెఁగాంచెన్మృదు॥

వ॥ ఇట్లుగాంచి యనపత్యుండైన నాకుడై వయోగంబున నిక్కాంతగలిగె. దీనిం
బరిణయంబై యపత్యంబులంగనియెడ, సరదంబువై నిడికొని శ్రైబ్యాను
మతంబునఁ బరిణయంబయ్యెదంగాకయని యరదంబువై నిడికొని బల
సమేతుండై పురంబునకుంజనినఁ జౌరామాత్య మూలబలంబులతోఁగూడి
శ్రైబ్యవల్లభున కెదురువచ్చి రథంబుపైనున్న కన్యకంగాంచి కించిదుడ్చుతా
మర్ష స్ఫురదధరపల్లవయగుచు వల్లభున కిట్లనియె॥

319

గీ॥ అతిచలచిత్త నీవీమృగాయతాక్షి, నెచటఁజెచ్చితివిది యెవ్వరేలయనిన ।
భీతిమరుమాటతోఁచ కిన్నాతినీదు, కోడలన నవ్విభునకునాకొమ్మపలికె॥

320

క॥ మనుజవరపుత్రకునినే, గనుటయె లేదన్యకాంతకలుగదు నీకున్ ।
దనయుని గనుటకు వినుమే, యనువుననిదికోడలయ్యెనని పల్కుటయున్ ॥

321

వ॥ నిజప్రేయసీకోప కలుషిత వివేకుండై భయంబునదురుక్తి పరిహారార్థంబుగా
నిట్లనియె॥

322

గీ॥ కాంతసీపు సుతునిగనియెడవింకనా, తనికెఁబెండ్లి నేయఁదలఁచిదీనిఁ ।
జెచ్చిసాఁడననిన దేవినవ్వుచు తామ, నతఁడుగూడి నగరాకెగెనంత ॥

323

వ॥ వయస్పరిణతయయ్యను, నల్పదినంబులలోన కైబ్య గర్భంబు దాలించి కుమారునిం గనియె. అతనికి జ్యామఖుండు విదర్భ నామంబిడియె. అతండు సంప్రాప్త యౌవమండై స్నువయగు నారాజకన్యంబరిణయంబయ్యె. వారి కిద్దఱికి గ్రధ, కైశిక, రోమపాదులను మువ్వరుపుత్రులు పుట్టిరి. అందురోమపాదునకు బభ్రుండు, బభ్రునకు ధృతిపుత్రై. కైశికునకుఁ జేది చేదినంతతి యందుఁ జైద్యులను రాజులుపుట్టిరి. అందు గ్రధుండను స్నుపాపుత్రునకుఁ గుంతి, కుంతికి ధృష్టి, ధృష్టికి నిధృతి, నిధృతికి దశార్హుండు, దశార్హునకు ప్యౌముండు, ప్యౌమునకు జీమూతుండు, జీమూతునకు వికృతి, వికృతికి భీమరథుండు, భీమరథునకు నవరథుండు నతనికి దశరథుండు నతనికి శకుని, శకునికిఁ గరంభి కరంభికి దేవరాతుండు, దేవరాతునకు దేవశత్రుండు, దేవశత్రునకు మధుండు, మధునకుఁ గుమారవంశుండు, కుమారవంశునకు ననుండు, ననునకుఁ బురుమిత్రుండు, పురుమిత్రునకు సంశుండు, సంశునకు సత్వతుండు సత్వతునకు సాత్వతులు గలిగిరి. ఇది జ్యామఖుని సంతతి, దీని సమ్యక్ప్రదావంతులై వినినఁ బాపంబులం బాయుదురని చెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె ॥ 324

క॥ మునివర సాత్వతవంశము, వినుముతదీయ శ్రవణము వివిధాఘహరం ।
బనుపమ సంపత్కారణ, మనవరత శుభాస్పదము ప్రియంబు తలఁపఁగన్ ॥ 325

వ॥ సాత్వతునకు భజన, భజమాన, దివ్యాంధక, దేవాపృథ మహాభోజ వృష్టి సంజ్ఞలు పుత్రులుకలిగిరి. అందు భజమానునికి నిమి, వృక, వృష్ణులను పుత్రులుపుట్టిరి. మఱియుఁ దద్వైమాత్రులు శతశత్రహస్రజి దయుతజి త్సంజ్ఞలుపుట్టిరి. దేవాపృథునకు బభ్రుండుకలిగె ॥ 326

క॥ దేవాపృథుండును బభ్రుండు, నేవిశ్వములోన నధికులెన్నినచోటన్ ।
భావిభవద్భూతధరి, శ్రీవల్లభశోటిలోనఁ బృథుగుణగరిమన్ ॥ 327

వ॥ దేవాపృథుండు దేవసముండు. అక్కాలంబునఁ బదునాల్గు వేలున్నటువ దార్గురు పురుషులు, బభ్రుదేవాపృథులవలన సమృతత్వంబు నొందిరి. మహాభోజంజతిధార్మికుం జతని యన్వయంబున భోజ, మార్మికా వరులుపుట్టిరి. వృష్టికి నుమిత్రుండు, యుధాజిత్తునుంబుట్టిరి. యుధాజిత్తునకు ననమిత్రుండును సేనియును, ననమిత్రునకు నిఘ్నుండును, నిఘ్నునకుఁ బ్రసేన సత్రాజిత్తులు పుట్టిరి. అసత్రాజిత్తునకు భగవంతుండై స సూర్యుండు సఖుండయ్యెనుము ।

క॥ జలనిధి తీరమునకు నిశ్చలమతితోనేగి యుచట సత్రాజిత్తుండ ।
శ్రవణముతర భక్తియుక్తిన్ జలజాపుంగొలిచి పొగడ సారస్తుతులన్ ॥ 329

- క॥ నైవమునకుమెచ్చి భానుం, డవనీవతియెదుట నిలిచెనపుడ స్వప్న ।
ప్రవిమలతమండై యదిగని, రవికిగరద్వయము మొగిచిరాజిట్లనియెన్ ॥ 880
- గీ॥ పవ్నిపోగు ప్రాయువడువున నభమున, సంచరింతురెవుడు స్వామివారు ।
అవిధముననిటకు నరుడెంచినారుమీ, దివ్యమూర్తియెట్లు తెలియువాడ॥ 881
- వ॥ స్వప్నంబుగా దేవరవారిదివ్యదేహంబు నాకన్నులకుం గానంబడదేని మీరు
ప్రసన్నంజాటకు ఫలంబేమియనినఁ గృపావశంవడుండై యాదిత్యుండుతన
కంతంబునంబెట్టిన స్యమంతకనామ దివ్యమణి శ్రేష్ఠంబుతీసి యాకడంబెట్టిన ॥
- గీ॥ హ్రస్వమై తప్తతామ్రాభమై సమంచ, దీపదాపింగళాక్షమై యెనఁగుభాను ।
దివ్యదేహంబుగాంచిపార్థివవరుండు, హర్షియై మ్రొక్కియున్నబద్ధావుడవుడు॥
- క॥ వరమడుగు ధరణివరయన, సరసిజహిత్తుఁ జూచినపుడు స్వామీనాకీ ।
వరమణి నిమ్మననాయం, బరమణి యదియొసఁగించనియె మగుడందివికిన్ ॥ 884
- వ॥ సత్రాజితుండును నమ్మహామణి కంతంబునంధరించి యాదిత్యుండునుంబోలె
తేజోవిశేషంబున దిగంతరంబులు వెలిగించుచు ద్వారకకువచ్చినఁ జారు
లెల్లను విస్మయమునొంది జగద్భారావతరణార్థంబు మానుషరూపధారియైన
యాదిపురుషుం బురుషోత్తముఁగాంచి యిట్లనిరి॥ 885
- చ॥ కమలదళాక్ష, మాధవ, జగత్పరిరక్షణదక్ష, కృష్ణ, య
క్కమలహితుండు మీచరణకంజము లిప్పుడుగొల్వనచ్చెని ॥
క్కమనుచువిన్నవించిన వికస్వర హాసవిభాసితాస్యవ
ద్గమలర వారికిట్లనియె, దానవభేదితదర్థవేదియై ॥ 886
- క॥ ఇతఁడురవిగాఁడు, సత్రా, జితుఁడింతేకాని భానుసేవించి తదూ ।
ర్జితకృప స్యమంతకంబను, నతులితరత్నంబు దెచ్చెనని చెప్పుటయున్ ॥ 887
- వ॥ పారులెల్ల విశ్వసించిచనిరంత, సత్రాజితుండం తఃపురంబు ప్రవేశించి స్యమం
తకంబునుదాఁచె. అమ్మణియను బ్రతిదినంబును నెనిమిది బారుపులకన
కంబీనుచుండు తత్ప్రభావంబున రాష్ట్రంబున కుపసన్ధానావృష్టివ్యాభాగ్ని
తోయదుర్భిక్షాగ్ని భయంబులు లేకయుండె. అంత॥ 888
- సీ॥ పుండరీకాక్షుండెప్పుడు కోరునద్దివ్య, మణియుగ్ర సేనభూమండలేశ్వ ।
రునకెయోగ్యంబని, మనమున, నట్లయ్యు, గోత్రభేదభయంబగున్యధార్థ ।
మని మణిగొననొల్లఁడయ్యె సత్రాజితుం, డచ్యుతుండడుగనో యనెడుశంక ।
భ్రాంతియింతయులేక భ్రాతకిచ్చిన నాప్ర, సేనుండునవ్వుణిఁ జెల్లగిగొనియె ॥

గీ॥ అదియుఁ దన్ను చాల్చునతఁడు శుద్ధుండైన, సర్వసంపదలు నొనంగు నట్లు ।

గాక యశుచియగుచుఁ గైకొన నలనిన, సాగి బ్రతుకనీక సంహరించు ॥ 339

ప॥ అప్రసేనుండును నమృతశంకంబునధరించి తురగారూఢుండై యటనికి మృగ
యవిసోదార్థియై చనిన. 340

క॥ సింగంబొక్కటి తుంగా, భంగత్వరఁ బాటుదెంచి పార్థివ నుతునిన్ ।

రంగత్తురంగమముతో, డంగీటడఁగించి మణితటాలునఁ గొనియెన్ ॥ 341

గీ॥ నోటఁగఱచుకొని మనోవేగమునఁబోవ, నడుగుజాడవట్టి యంటిదానిఁ ।

జంపివుచ్చుకొనియె జాంబవంతుండు దే, దీవ్యమానమైన దివ్యమణిని ॥ 342

ఉ॥ భల్లుకవల్లభుండు రవిభాస్వరమామణిఁ గొంచునంధకా ।

రోల్లన ద్రిగవ్వార గృహా త్రమమ త్రటిజొచ్చి వేడ్కసం ।

ధిల్లఁగ నందు నాత్మనుతునిన్ను కుమారునిఁ జూచివానికిఁ ।

నల్లలితోరుఖేలసము సాగుటకై మణివ్రేలఁ గట్టినన్ ॥ 343

ప॥ మణిసమాలోక నోత్సుకుండై బాలుండు క్రీడించుచుండ ॥

344

గీ॥ హరికిమణిమీఁద స్పృహగల దడిగికొనుట, లాఘవంబనితటివేచి లాఁచియుండి ।

విపినమునకుఁ బ్రసేనుండు వేటపోవఁ, జంపిమణి హరియించె నాశార్లధరుడు ।

ప॥ అని సమస్త యదులోకంబును మెల్లనగుజగుజలంబోవ లోకాపవాదంబు

వచ్చెనని భగవంతుండైన యచ్యుతుండు యదుసైన్య పరివృతుండై ప్రసేనుని

తురంగంబు ప్రాయిన మార్గంబుఁబట్టి చనిచని 346

మ॥ అనివార్యద్విపవైరి నిష్ఠురచపేటాఘాతనిర్భిన్న సం

హసనప్రస వదన పంకిలదరణ్యాంతంబునం, గూలిచ ।

చ్చినవాహంబు ప్రసేనునింగని ప్రహర్ష స్వాంతుండై దైత్యసూ

దనుఁడా చందము దేల్చెనండటికి నిందావాదముల్లానఁగన్ ॥ 347

క॥ హరిజాడనేగి యాముం, దరకుప్యద్భల్లుకేంద్ర నఖనిర్దళిత ।

ద్విరదారిఁజూపియండలి, పరిపాటిండలిపి ఋతుపతి చనుత్రోవన్ ॥ 348

ప॥ భల్లుకేంద్రునిజాడఁబట్టి చనిచనిముందరనొక్క మహాశైలంబుఁగాంచి తత్త

టంబున సేవలనిల్పి తద్విలంబుప్రవేశించి. 349

ఉత్సాహ॥

సింగమొకటివెంటఁబడి ప్రసేనుజంపిదానిను,

తుంగభజబల ప్రభాసితండు జాంబవంతుండు ।

హ్నింగిచంప నీకు మణిప్రభుత్వమమరఃశతేన,
ద్వంగనేల యోకుమారవర్యయంచు వంశునన్ ॥

350

వ॥ ముకుమారునిదాది జోలవాడనాలించి పాంచజన్యధరుండు న్యమంతకంబు
దొరకెనని తలంచి లోపలికింబోయి దాదిచేతఁ దేజోజాజ్వల్యమానంబగు
మణింగాంచి పుచ్చుకోఁడలంచునంత.

351

గీ॥ ఎన్నఁడునువిని కనియునునెఱుంగనట్టి, భూరిసాందర్యనిధియైన పురుషమణినిఁ ।
గాంచి యాదాదిమదిలోన ముంచుకొన్న, భీతిమొఱవెట్టెనప్పుడు బెట్టుగాను ॥

వ॥ ఇట్లు దాదిమొఱయిడిన॥

353

చ॥ ఉడులున నచ్చుభల్లపతియొడకుమేఁ గలుగంగనీకునీ,
యదవదయేలవచ్చితి మదద్భుతదుస్సహభావసారసం ।
పదకెదిరింపఁగాఁగలఁడ మానవుఁడంచునుదగ్రమూర్తియై,
చదలద్రు వంగనార్చిమురళాసనుడాకె నియుద్ధపథతిన్ ॥

354

వ॥ ట్లుదాఁకినఁ బరస్పరజయకాంక్షులై మహారోషంబున నిరువదియొక్క దినం
బులు ఘోరయుద్ధంబుచేసి రంతకుమున్ను యద్దుసైనికులు సప్తాష్టదినంబు లెడు
రుచూచి కృష్ణుఁడురాకున్నఁ బగరచే జిక్కవలయు లేకున్న నిమ్మచముభావు
నకు శత్రువధకై యిన్నిదినంబులు వట్టునే, యనినిశ్చయించి ద్వారకకువచ్చి
బంధువులకుఁజెప్పిన యథోచితక్రియలు నిర్వర్తించియుండిరంత ॥

355

గీ॥ బంధువర్గంబతిశ్రద్ధఁ బాత్రమాలన, మిథమృష్టాన్న పానంబులిడుటఁజేసి।
పంకజాతాక్షునకు బలప్రాణపుష్టై, లాభమొనఁగూడ భువనరోల్లానమొదన ॥

క॥ ఋతౌధిపతికిలోకా, ధ్యక్షునిముష్టి ప్రహరతతులకతమునన్ ।
లక్ష్మించిచూడబలపుష్టి క్షీణతనాఁడునాట సిద్ధంబయ్యెన్ ॥

357

నీ॥ మదిలోవివేకసంపద వెంపుదీపింప, జాంబవంతుండు జగత్స్వామిపాది ।
ములప్రాలియోజగన్ముగ్ధుల కారణభూత, నారాయణుడ వీవునాఁడుబలధి ।
బంధించిరావణుఁబట్టి చట్టలుచీరి, తారకబ్రహ్మమంత్ర పదదివ్య ।
నామధేయం బొప్పనన్నేలిరక్షించి, నావు నిన్నెదిరింప దేవగణము ॥

గీ॥ లై ననోపవటన్నఁ దిర్యక్కులప్రజాత మద్విధ జంతువ్రసక్తియెంత ।
తెలియకిప్పడునిన్ను వెదిచ్చినట్టి, తప్పలోఁగొనిననుఁ గావుడై తృడమన ॥

358

వ॥ లనిప్రార్థించిన జాంబవంతుని శరీరంబుకరంబున నిమితి విగతవేదమునిండేసినఁ
బునుప్రకాశుంబొనరించి, జాంబవతియను భవత్త్రిం దోడ్కొనివచ్చి

“గృహంబునకు వచ్చిన దేవరకు సర్వస్వంబు సమర్పించుటకు సర్వవస్తువులు లేవు. ఈకన్యకామణిం బరిగ్రహింపు”మని సమర్పించి ప్రజాతుండై స్యమం తకమణియును సమర్పించినంత గొననొజ్జకయు బంధువులకుం జూపవలసిగై కొని జాంబవంతునునిచి జాంబవతిం దోడుకొని ద్వారకాపురంబునకు వచ్చిన॥

క॥ శ్రీవిలసిల్లె గృహంబుల, భావంబులు పరమహర్ష భరితములయ్యెన్ ।
కేవల వృద్ధజనములకు, యాచన మగుడెంచెనప్పుడా హరిరాకన్ ॥ 360

వ॥ ఇవ్విధంబునఁ బురప్రవేశంబుచేసి జాంబవతి సంతఃపురప్రవేశంబు చేయించి సత్రాజితుం బిలిపించి సమస్త యాదవసమక్షంబువ సభోక్షజుండు మణివృత్తాంతంబుఁ దెలిపి మిథ్యాపవాద కల్పనాలజ్ఞతుండగు సతనికి మణియిచ్చిన ॥ 361

గీ॥ హృదయముననే పరాత్పరునిడిన నిఖిల, పాపములువాయు సప్తద్వపత్ర నేత్ర ।
మీఁదనపరాధమిట్లు నిర్మించినట్టి, నాకునిష్కృతికలదె యెన్నటికినైన ॥ 362

వ॥ అని సత్రాజిత్తు నిర్వేదించి యపరాధ క్షమార్పణంబునకై తనకూతు సత్య భామ సమ్యుతునకిచ్చె. అంత॥ 363

సీ॥ జతగూడి యక్రూర కృతవర్త శతధన్వ, వజ్రప్రముఖ యదువరులు పరులు ।
వినకుండఁ దారుమంతన మాషిరందునా, శతధన్వఁ బలికిరి చుడమెందుఁ ।
గంటిమెమనలోన కలికినిచ్చెదనని, పలికి యిప్పుడు సత్యభామ సమ్యు ।
తునకిచ్చె సత్రాజితుఁడు వీనిఁజంపుమి, పునికేమునకుఁ దోడ్పడుదుమబ్బ ॥

గీ॥ నయనుఁ డిందులకల్లెనాభయమువలదు, సూడువీరిన చాలునీచొప్పచేయు ।
మనినశతధన్వఁడగుఁ గాకయనుచుదాని,కుత్సహించి ప్రతీక్షించి యుండెనంత॥

చ॥ లఘుగతిఁబొందునందనులు లక్కనొనర్చిన యిండ్ల సగ్నిచే
సఘపరిభూతులౌట వినియచ్యుతుఁ డప్పుడు రాజరాజుడు ।
ర్విఘటనచిత్తగించియుఁ బ్రవీణతతోఁజనె వారణావతా
ఖ్యఘనపురీ లలామమునకా దృతి వారల కార్యమారయన్ ॥ 365

సీ॥ హరివారణావత పురికేగ శతధన్వఁ, డర్థరాత్రమున నిద్రాప్తినుండ ।
సత్రాజితునిఁ బట్టి చంపిరత్నముగొని, చనియె రథంబెక్కి సత్యభామ ।
హరికడకేగి దుఃఖార్యయై నిజపితృ, వ్యాపాదపముచెప్ప నబ్జనాభుఁ ।
డడరి సత్యాయుతుండై ద్వారకాపురి, కరుడెంచి హలపాణినపుడుచూచి ॥

గీ॥ కంటిరేనాడు వెంటలోఁగాలవశత, నణఁగిపోయెఁ బ్రసేమడు గ్రాసిభారఁ ।
దునిమె సత్రాజితుని శతధన్వఁడు నేఁడు, మానికము వీరి కొత్తుడుగానింబు ॥

ప॥ శతధన్యునింజంపవలయు రథంబెక్కుడనిన నట్ల కాకయనియె. ఇట్లు రామ శృష్టులిద్దఱు సన్నద్ధులగుచు నుండిరంత॥ 357

గీ॥ రామకృష్ణులఘన రోషరథసమెఱిగి, తలఁకికృతవర్త కడకేగి తనకుఁదోడు । పిలుచుశతధన్యుఁబలికెనాకొలఁదియగునె, హరికిఁబగచేయననుచునయ్యదుకులుండు॥

ప॥ ఇట్లుకృతవర్త చేత నిరాకృతుండై యక్రూరునికడకుం బోయి తోడుపిలిచిన॥

చ॥ పడకమల ప్రహరమునఁ బద్మభవాండముబ్రద్దలై పడున్,
మదవదపారజైత్య బలమండలయంతృనితాంతతీవ్రతా ।
స్పదవిదితారిదీధితి విభాసితహస్తుఁడులోకశస్తుఁడా,
యదుపతికోపగించిన సహామనమెంతటివార మెంచుమా ॥ 370

గీ॥ ప్రబలహలముఖనిర్భిన్న భానుజామ,హాప్రవాహుండుబలుఁడుమహామహుండు! తద్విరోధంబు సేయుట దహనకీల, సనుచితంబుగ నొడిగట్టుకొనుటగాడ ॥ 371

క॥ చనుమెచ్చటికై నను నీ,వనియక్రూరుండు పలుకనాశతధన్యుం
డును మణియైననుదాఁచుము, సనుదాఁపఁగనోపవేని నావైకరుణన్ ॥ 372

క॥ లకుమినిప్రాణాంతంబై, ననునెక్కడఁజెప్పవేని నాకడనిడుమీ ।
వినుతమణియనినఁగాని, మృని యమ్మణియతనికిచ్చి యరిగెనెల్లుచన్ ॥ 373

ప॥ ఇట్లు॥ 374

ఉ॥ తామసవర్తనుండు శతధన్యుఁడుబెగ్గిలి యొక్కనాటనూ,
తామడపొవుగోడిగ సహంకృతినెక్కితొలంగిపోవను
ద్దాములురామకేశవులు తత్పదవింజని రద్భుతత్వరా,
శ్రీమహానీయమారథము శీఘ్రతనెక్కిమహాగ్రలీలతోన్ ॥ 375

ప॥ శతధన్యుని గోడిగయు నూతామడచనియె. మఱియుండఱిమిన మిథిలాపు రోప
వనోద్దేశంబునఁ బ్రాణంబులువిడిచె. పడిన బడబనచ్చోటవిడిచి పాదచారియై
వరువెత్తిన శతధన్యుంజూచి యచ్యుతుండు బలదేవున కిట్లనియె॥ 376

గీ॥ శైబ్యుగ్రీవమేఘపుష్పప్రధాన, మైన యీరధ్యనికురుంబమలసిన్లు ।
దోచెనిచ్చోటుద్రొక్కినఁదురగములకుఁ,గీడువాటిల్లుఁగాఁబోలుచూడుమిపుడు॥

ప॥ ఈరథంబుపై మీరిచ్చటనిలువుండు, పగఱుపదాతియై పాటిపోయె. ఏనునుబదా
తియై. పెనుదగిలి చక్కంబెట్టివచ్చెదనని బలదేవునినిలిపి హరి, తోనె మనుచని
శ్రోతమాత్రంబునం గూడఁముట్టి ॥ 378

- క॥ అరినికరభయదతేజ, స్సహరణానుహదివ్య చక్రమునఁ దలద్దుంచెన్ ।
దురితప్రవణాచరణా, దరుదరుగుల్పాంతరితు నధను శతధనునిన్ ॥ 379
- ప॥ ఇట్లు శతధన్వంజంపి హాని శరీరాంబరాదులయందు బహుప్రకారంబులవెడలి
మణిఁగానక ముగిడిబుడేవు పాలికివచ్చి ॥ 380
- గీ॥ ద్రోహిశతధన్వుఁ డూరకే త్రుంగహాని, చేతరత్నంబులేడన నీరపాణి ।
మండిపడియిట్లు వల్కునీమాటలెల్ల, నర్థలోభికి నీకు నిత్యములుకావె ॥ 381
- ప॥ నన్నుఁ బ్రమాపించి మణియపహరించితివి, భ్రాతృపుగాన నిన్నేమనవచ్చు
నీతెలుపునం బాము ॥ 382
- గీ॥ నాకుద్వారకయేల బాంధవులతోడి, కూటమదియేల నీతోడిగూడవయేల ।
బోయెదనటంచుమిథిలకుఁబోయెబలుఁడు, జనకుఁడెదురుగవచ్చితోడ్కొనుచుఁబోవ ॥
- ప॥ ఇట్లు బలదేవుండు కోపించిపోయిన వాసుదేవుండు ద్వారకానగరంబున కరు
దెంచె. నక్కడ ॥ 383
- ఉ॥ శ్రీలుచెలంగ నడ్లుణవశీకృతుఁడాజనకుండు నిచ్చలున్,
లాలనఁజేయుచుండ మిథిలాపురిసుండె హలాంకుఁడంతటన్ ।
లాలనఁముప్పఁగారవకుల ప్రవకుండునుయోధనుండు మే,
ల్చులఁగరామునొద్దగదనాదన నేర్పుటకేగుడెంచినన్ ॥ 384
- ప॥ సుయోధనునకు గదాకాశలంబు శిఖించుచున్నంతవర్రత్రయంబు నిండిన
బభ్రుగ్రనేనప్రభృతి యాదవులు మిథిలకుంబోయి కృష్ణుండు మణిహరి
యించుటలేదని బలరామునకుఁ బ్రత్యయంబగునట్లుగాఁ దెలిపి ద్వారకకుం
డోడితెచ్చి రంత ॥ 385
- సీ॥ లక్ష్మారపక్షియులైన భోజులుసాత్వ, తునిప్రపాత్రకుని శత్రుఘ్ననాముఁ
జంపియచ్చటనుండ శంకించియక్రూర, సహితులైపురివాసి చనిరియనఘుఁ ।
డక్రూరుఁడరిగినయది మొదల్ ద్వారకా, పురమునదుర్భిక్షదురితమారి ।
కాదిదోషములుహెచ్చైన నన్యతుఁడు వె, ద్వలనెల్లరావించిపలికెనిట్లు ॥
- గీ॥ ఘోరదుర్భిక్షముఖదోషకోటియొక్కమాటుగావచ్చెనిదియేమిమాడ్కియొక్కొ
హేతువరయుఁడుమీరన్న నిట్లులనియె, నంధకాహ్వయుఁడొక వృద్ధయాదవుండు ॥
- క॥ వినుఁడు, శ్వఫల్కుండనఁగా, ఘనుఁడియక్రూరులంద్రి గలఁడతఁడెందుం ।
శిశునవటలేవు దుర్భిక్షునితాంతావగ్రహాదికలుషములెల్లన్ ॥ 386

క॥ మునుకాశీపతిదేశం, బున వానలులేక కరువుముంచుకొనినన ।

జ్జనపతి శ్వేథల్కునచటికి, వినయంబునఁదోడి తేరవిన్నయమొప్పన్ ॥ 889

క॥ పెళపెళనులుముచు మెలపులు, తళతళమనసొంద్ర కరకతలులెల్లెడలన్ ।

జలజలరాలఁగ మేఘంబులు జోరునవానగురిసె భూస్థలినిండన్ ॥ 890

సీ॥ మునువుకాశీపతివనిత గర్భముదాల్పుఁ, గన్యకయందుండి కాలమైన ।

వెడలకయుండెనావడువునఁ బండ్రెండు, సంవత్సరంబులుచన్నఁ దండ్రి ।

గర్భంబులోనున్న కన్యకఁబలుకునో, పుత్రియిదేటికీ బుట్టినీవు ।

మోముచూచెడి వాంఛముప్పరిగొనెనాకు, వెడలిరమ్మనుడు నప్పడుచుతల్లి ॥

గీ॥ కడుపులోనుండి పలుకునిప్పుడు మొదలుగ, దినమునొకగోవుచొప్పునద్విజాలకిమ్ము ।
మూఁడుసంవత్సరములంతముదముపొదల, నుదయ మొందుదునిట్లుచేయుముమహీశ ॥

వ॥ అనినఁగాశీపతియును నట్లచేసిన సంవత్సరత్రయంబుగడచిన కన్యకపుట్టిన
నక్కన్యకకుఁ బ్రతిదిన గోదానంబు కతనగాందిని యనునామంబిడియె నట్లు
పకర్తయు గృహగతుండునునగు శ్వేథల్కునకు నర్ఘ్యంబుగా గాందినినిచ్చిన
నమ్మిభునంబునకు నీయక్రూరుండు గలిగె. ఇతనికిఁ దండ్రిప్రభావంబుగలదు.
ఇతండు పోయిననాటనుండియు నీయుపద్రవంబులుపుట్టె. ఇతనిందేవలయునని
చెప్పినసంధకుని వచనంబులువీని యక్రూరునకునభయంబిచ్చి ద్వారకకుండె
చ్చిన నర్హోపద్రవంబులు శాంతిబాంధవంత.

892

చ॥ పనివడియొన్ని చూచిన శ్వేథల్కునిగౌరవమల్పమెట్టులీ

భునవిపదార్తివాపెడిని గాదిదిసారమణిప్రభావమీ ।

యనువనివిందుమీయనకునమ్మి యాశతధన్వఁడిచ్చెలే,

దనిన నజన్మయాగకరణాధికసంపద లేడగల్గెడిన్ ॥

893

చ॥ అనివనజాతనేత్రుఁడు నిజాత్మ గతంబుననెన్నియొక్కనాఁ

డకుపమితోత్సవంబు నిలయంబునవర్తిలఁజేసి గాందినీ ।

తనయఁడులోనుగాఁగల ప్రభావయదూత్కరమున్ నమాదరం,

బునఁబిలిపించి ప్రస్తుతముపుచ్చి ప్రసంగముతెచ్చినవృచున్ ॥

894

ఉ॥ మందరశైలధారి మతిమంతఁడుభక్తుఁడునై నగాందినీ,

నందనుఁబూచినీకు నలనాఁడుమణి శతధన్వఁడిచ్చునా ॥

కందువనేనెఱుంగుదు సుఖనీతినివపరిగ్రహింపుమే,

మందునుగామపాలు హృదయబ్జమునమ్మడునన్ను సంతయిన్ ॥

895

వ॥ బలదేవునకుఁ బ్రశ్నయంబై నవెనుక నీవపరిగ్రహించెదవు గానీ మణిచూపు
మనిన సక్రారుండవ్వేళమణి తనవద్దన యుండుటంజేసి యిట్లనిచింతించె. 896

క॥ లేదనిబొంకినమాటలు, గాదనికోధించి మానికముగొనునీదా ।
మోదరుడీదానవకుల, భేడికిఁగీడాచరింప భీతియొదవదే ॥ 897

వ॥ అనినిశ్చయించుకొని యక్రారుండిట్లనియె. 898

గీ॥ నేటరేపట నెల్లండి నీరజాత, నయనుండడిగెడునిచ్చె ద నాకుదాఁపఁ ।
దరమెయనిదాఁచిదాఁచి వేసరితిననుచు, ముందటంబెట్టమణితన ముల్లెవిడిచి ॥

వ॥ దివ్యరత్న ప్రభాప్రభావితలై సభానదులు సాధువాదంబుల సన్నిచిరప్పుడు
బలదేవుండు కృష్ణునకుం దనకు సమానంబైనను నమ్మణియందభిలాషంబిడియె॥
పితృధనంబుగావున సత్యభామ సకామయయ్యె. ఇవ్వధంబు చిత్తగించి ముకుం
దుండు గాందినీనందనున కిట్లనియె॥ 400

సీ॥ ఓదానపతివిను నుగ్రాంశుకారుణ్య, దత్తమానీస్యమంత కముదాల్పు ।
నాతఁడుశుచియు నుద్యద్భ్రహ్మచర్యుండు, కావలెనారీతి గానివాఁడు ।
ధరియిరచేనేనియుఁ దాననాశమునొందుఁ, గావుననిది తాల్చి నీవెతగుదు ।
వరయరాముఁడు మదిరాస్వాదముఖభోగ, ములుమానలేఁడు నాకొలఁదిచూడ॥

గీ॥ షోడశసహస్రవనితల జోడువదల, నెన్నివిధముల మేము వహింపలేము ।
మారుమాటాడవలదుమామనవివినుము, సారమణిపూనులోకోపకారమునకు ॥

వ॥ అనిన నగుంగాక యనీ యక్రారుండు నిర్భయంబున మణికంఠపథంబు నందరించి
తేజోవిరాజ మానుండై వెలింగె ॥ 402

గీ॥ జలజలోచన మిథ్యాభిశ స్తిహరణ, మైనయూచరితమువిన్న యనఘమతికి ।
జగతి నెన్నఁడు మిథ్యాభిశ స్తిలేదు, పాపహరమునునగు మునిప్రవరతిలక । 403

క॥ అనమిత్రునకుశని, శనికి సత్యకుండు, సత్యకునకు సాత్యకి, కలిగె. అతండయు
యుభానుండును ననంబరఁగు. ఆ సాత్యకికినంజయుండు. సతనికిఁగు కుణి, యత
నికి యుగంధరుడుగల్గిరి. వీరలు శై నేయులు, అనమిత్రుని యన్వయంబునఁ
వృష్టి, వృష్టికి శ్వఫల్కుండు గలిగె. అతనిప్రభావంబు వింటివికదా ! ఆశ్వ
ఫల్కునికి గనివృథాత చిత్రకుండు, శ్వఫల్కునివలన గాందినియందు సక్రూ
రుండు కలిగె. మఱియును పమద్గ మృదామదవిశ్వాసి మేజయ గిరిక్షత్రోప
క్షత్ర, శతఘ్నూరి మర్దన ధర్మధృగ్ భృష్టధర్మగంధ మోజవాహ ప్రతివా
హాఘ్నులు పుత్రులు సుతారయను కన్యకయుంగలిగె. అక్రూరునకు వేదవరితుం
డగును, సుపతేదుండును నను నిద్దలు పుత్రులుకలిగిరి, చిత్రకునకు వృథు విపృథు

ముఖ్యులు పుత్రులుగలిగిరి. అంధకునకుఁ గుకుర, భజమ్మాన, శుచి, కంబల, బర్హిసాఖ్యులు నలుగురు గల్గిరి. కుకురునకు ధృష్టుడు సతనికిఁ గపోతకోముండు సతనికి విలోముండు సతనికి దుంబురు నఖుండై న యముండు సనునకు నానక దుందుభి, సతనికి నభిజత్తు, సతనికి బుసర్వసుండు సతనికి నాహుకుండును, నాహుకియను కన్యయుంగలిగిరి. అయ్యాహుకునికి దేవకుండును నుగ్రసేనుండును గలిగిరి. దేవపదుపదేవ, సహదేవదేవ రక్షితాఖ్యులు నలుగురు పుత్రులు దేవకునకుం గలిగిరి. ఈనలుగురికిఁ వృకదేవ యుపదేవ, దేవరక్షిత, శ్రీదేవ, శాంతిదేవ, సహదేవ దేవకియను నేడ్వరులోఁ బుట్టిన కన్యకలు. ఈ యేడ్వరను వసుదేవుండు పెండ్లియాడె. ఉగ్రసేనునికిఁ గంస, స్యగ్రోధ, సునామానక, శంకు, నుభూమి రాష్ట్రపాల, యుద్ధ, తుప్తిసుప్తిమత్సంజ్ఞులు పుత్రులు కలిగిరి. మఱియుఁ గంస, కంసవతి, సుతసువు రాష్ట్రపాలికయను కన్యకలుంగలిగిరి. భజమానునికి విదూరథుండు, సతనికి శూరుండు, సతనికి శమి, యతనికిఁ బ్రతిక్షత్రుండు, సతనికి స్వయంభోజుండు, సతనికి హృదికుండు, సతనికిఁ గృతవర్ష, శతధను దేవార్హదేవగర్భాదులు పుత్రులు గలిగిరి. దేవగర్భునకు శూరుండు, శూరునకు మారిషయను కాంతయండు వసుదేవాదులు పదుగురు పుత్రులు పుట్టిరి. అవ్వసుదేవుని జన్మకాలంబున భగవదం శావతారంబు నిరీక్షించి దేవతలు దివంబున నానకదుందుభులు మొఱయించిన వసుదేవునికి నానకదుందుభి నామంబుకలిగె. అవ్వసుదేవుని భారలు దేవభాగ, దేవశ్రవాష్టక కకుచ్చక్రవత్సభారక స్పంజయ, శ్యామ, శమిక, గండ్మాష సంజ్ఞలు తొమ్మండ్రుగలరు పృథ, శ్రుతదేవ, శ్రుతకీర్తి, శ్రుతశ్రవ, రాజాధిదేవి యను నామంబులంగల కాంతలు వసుదేవాదులకుఁ దోఁబుట్టినవారు. శూరునకుఁ గుంతియను సఖుండుకలఁడు. అతం డపుత్రకుండై యుండ నిజపుత్రియైన పృథనతనికి విధిపూర్వకంబుగఁ బుత్రింగానిచ్చె ||

404

చ॥ భరితయశోవిశాలుఁడగు పాండున్యపాలుఁడు పెండ్లియాడెభా
స్వరకమలేక్షణం బృథనవంధ్యత ధర్మమహున్నరుత్పతి
స్ఫురదతులప్రభావమునఁ బుట్టిరి ధర్మజ భీమఫల్గునుల్
వరగుణులౌపుథానతికి వారిజవైరికులప్ర దీపులై ||

405

గీ॥ కన్యయగుచుఁడంద్రి కడనుండియాపుథా, వనితకమలబంధు వరమువలన ।
కర్ణుగనియెజగతిఁ గానీనుఁడననాతఁ, డధికకీర్తికాలి యగుచుఁబరగె ||

406

క॥ ధవళాయతాక్షి యాపృథ, నవతికిమాద్రీకి సుయాపనంపన్నులుసం ।
భవిలిరినందను లిద్దఱు, సనినయులౌశ్వినులు నకులనసాదేవులవన్ ।

407

శ్రుతజేవను, వృద్ధధర్మ యనుకాదూకుండు పెండ్లియాడె, అయ్యంగనయందు
దంతవక్త్రుండను మహాశురుండుపుట్టె. శ్రుతకీర్తిని గోకయరాజు పెండ్లియాడె,
అయ్యంగనయందు సంతర్దనాదులు కైకయులేవురు పుట్టిరి. కాకాధిదేవిని నవంతి
పతి పెండ్లియాడె, అయ్యంగన యందు విండానువిందు లననిద్దఱుపుట్టిరి. శ్రుత
శ్రవను జేదిపతియగు దమఘోషుండు పెండ్లియాడె, అయ్యంగనయందు శిశు
చాటుండు పుట్టె || 408

సీ॥ ఆదిపూరుషుఁడొక్కఁడాది హిరణ్యక, శివునామదైత్యుఁడై విపులబుద్ధి ।
త్రైలోక్యజనులఁబరాభింపఁగ రమా, ధిపుఁడుశ్రీనరసింహ దేవఁడుడగుచు ।
విదళింపనమ్మేనువిడిచి యవక్రప, రాక్రమ క్రముఁడుసర్వజగదధిక ।
సంపత్తిధుర్యతాశ్లాఘ్యుండునగురావ, గామరుండయి పుట్టివాసవాది ॥

గీ॥ సురలఁబ్రీడింప హరియుదాశరధియగుచు, తలలుద్రుంచిన దమఘోషధరణిపతికి ।
బుట్టశిశుసాలుఁడై వానిఁబట్టించె, చక్రిశ్రీకృష్ణుఁడై వాఁడుచనియొదివిశి॥409

వ॥ భగవంతుండు వ్రనన్నుండై భక్తుని కభిలషితంబు లేవిధంబు ననొసంగునవి
ధంబున, నవ్రనన్నుండయ్యను వధించి యభిలషితంబు లొసంగునని చెప్పి
శ్రీపరాశరునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె ॥ 410

మ॥ అరవిందాక్షునిచే హిరణ్యకశిపుండై రావణుండై మహా
పురుషుండాహవ భూమిఁజచ్చివిలసద్భో గౌఘముల్పెందిని
ష్టరవృత్తినిశుసాలుఁడై బుధజనిస్తుత్యారి ధారాహతిన్
త్వరసాయుజ్యము చెందెనంటిరిగదా ధర్మజ్ఞ చర్చింపఁగన్ ॥ 411

క॥ మునుపటిరెండు భవంబుల, వనజాక్షుఁడుచంపె నపుడువరసాయుజ్యం ।
బాసరక మూఁడవ భవమున, నొసరుటకిదియేమి హేతువ్రామునినాథా ॥ 412

వ॥ ఈ యర్థంబు సమర్థింప మీరెసమర్థులని ప్రార్థించిన శ్రీపరాశరుండు మైత్రే
యున కిట్లనియె ॥ 413

చ॥ పురుబలుఁడాహిరణ్య కశిపుండురణాంగణ భూమిశ్రీనృతే
సరినతిఘోరవిక్రమ విశంకటజంతువుగాఁ దలంచి భీ
కరుఁడుదశాన్యుఁడా హవముఖంబున రామునినొక్కమర్త్యుగా
గరిమఁదలంచి ము క్తినిధిఁగానక గాంచెభీష్మభోగముల్ ॥ 414

వ॥ ఇట్లు హిరణ్యకశిపుండు శ్రీనరసింహదేవుని జంతుమాత్రంబుగాఁ దలంచిరావ
ణుండు రామచంద్ర మర్త్యుగాఁ దలంచి కామాతురుండై శానకీపహావర్త
చిత్తుండై మృతింబొంది ముక్తిచేరక హరిచేతనచ్చుట కారణంబుగా కన్యా

హృత్వర్ణ సంపన్నుండగు శిశుపాలుండై పుట్టి భగవన్నామంబులందు విరోధంబుచేసి యనేకజన్మ సంవర్ధిత విద్యేషానుబంధి చిత్తుండై వినిందనతర్జనాదులయందుఁ దన్నామంబు సుచ్ఛరించుచు ॥ 415

సీ॥ సజలజీమూతభాస్వర దేహునురువిభాలాలి తాజానుప్రలంబిబాహు ।
వలమానమకరకుండలకర్ణుఁ ద్రిజగతీకమనీయదివ్యశృంగారపూర్ణు ।
వై జయంతీసముజ్జ్వలవత్సు శరదాగమావదాతాంభోరుహాయతాత్ము ।
హేమకాశేయసంహితకటీరు నుదారహీరకోటీరోరుతారహారు ॥

గీ॥ శంఖచక్రగదాహస్తు సకలలోక, నుప్రశస్తుని శ్రీకృష్ణజూచివై ద్యుఁ ।
డనిశవైరానుబంధుండై యాత్మదలఁచిచక్రమునఁ ద్రుంగిసాయుజ్యసరణిఁజెందె

వ॥ ఇత్యైఽఱంగు నీకుం జెప్పితి; వినుము॥ 417

గీ॥ పలుకఁడలపోయ వైరానుబంధకలనఁ, జలముగొనితూలనాడ నే చందమైన ।
పుండరీకాత్ముఁడిచ్చు, నద్భుతవిముక్తి, భక్తులకునిచ్చునను చుఁజెప్పంగనేల ॥

వ॥ వసుదేవునకుఁ జౌరవీ, రోహిణి, మదిరా, భద్రా, దేవకీ ప్రముఖులు బహు భార్యలుకలరు. అందు రోహిణికి బలభద్ర, శతసారణ, దుర్నదాదులు పుత్రులు కలిగిరి. అందు బలదేవుండు రేవతియందు విశోల్లుకుల సుపుత్రుల నిర్దురంగనియె. మఱియు సార్థిమార్థిశిశు సత్యసత్యధృతి ప్రముఖులు సారణ పుత్రులు. భద్రాశ్వ, భద్రబాహు, దుర్దమ, భూతాదులు రోహిణీకుల జాతులు. నందోపనందకృతకాదులు మదిరాపుత్రులు. ఉపనిధి, గదాదులు భద్రాపుత్రులు. కాశికుండు వైశాలీపుత్రుండు. దేవకీదేవికిఁ గీర్తిమత్సు పేణోదాయు భద్రసేనఋజదాస భద్రదేవాఖ్యులార్వురు పుత్రులు పుట్టిరి. వారలఁ గంఠుండు చంపె. అనంతరంబ భగవత్ప్రహితయై యోగనిద్ర యర్ధరాత్రంబున దేవకీనప్తమ గర్భంబుఁగొనివచ్చి రోహిణిజతరంబునం బెట్టిన బలభద్రుండు పుట్టి గర్భసంక్షోణంబున సంకర్షణుండనంబరఁగె. అనంతరంబ ॥ 419

సీ॥ స్థావరజంగమాత్మక జగత్తరుమూల మనమవేదాంతవేద్యాభిధాన ।
మమలయోగీంద్ర చిత్రాంభోజవాస్తవ్య, మనుపమానంద కందాలవాల ।
మఖలమరాసురాభ్యర్చితాంఘ్రిసరోజ, మవితర్క్యనిబిడమాయానిధాన ।
మాశ్రితశ్రమపరిహారిభూరి మహీధ్ర, మనురాంధతమన బాలార్కబింబ ॥

గీ॥ మాద్యమవ్యాసుదేవాఖ్యమైనబ్రహ్మ, మణుడుప్రార్థింప భూమిభారాపహర
మాచరింపంగ నవతారమయ్యె దేవకీవధూటికి శ్రీకృష్ణదేవుఁడనగ ॥ 420

మనకు నంతినారుండు నంతినారునకు నుమత్య ప్రతిరథ ధ్రువులన మువ్వరు
కొడుకులు గలిగిరందు అప్రతిరథునకుఁ గణ్వండు కణ్వనకు మేధాతిథిగల్గిరి.
ఆతనివలనఁ గణ్వాయనులగు ద్విజులు గల్గిరి. అప్రతిరథునకు మఱియునై లీ
నుఁడను పుత్రుండు గలిగె. అతనికి దుష్యంతాదులు నలుగురు పుత్రులు కలిగి
రందు దుష్యంతాండు ముఖ్యుండయ్యె॥ 431

శా॥ ఆదుష్యంతథరాతలాధి పతి కుద్యద్బాహుశోభోజ్యన్విల,
శ్రీదుర్వాకుఁడఖర్వగర్వ రిపురాజభ్రాజ తత్తౌధర ।
హ్రదిన్యాభుఁడు సంభవించె భరతుండాశాంతదంతావళ,
పోదగ్ర శ్రుతిమూలచామరిత విస్ఫుర్జద్య శోభారుఁడై ॥ 432

వ॥ ఆభరతునకు మువ్వరుభార్యలయందుఁ దొమ్మిండు పుత్రులు గలిగిన భర
తుండుచూచి యిష్టపుత్రులు నాకుండగిన వారుకారనిన వారితల్లులు నిజపరి
త్యాగభయంబునఁ బుత్రులంజంపిరి. ఇట్లు పుత్రజన్మంబు వితథంబై నఁబు
త్రార్థియై భరతుండు మరుత్తులఁగూర్చి యాగంబుచేసిన బృహస్పతితేజంబు
ననుతద్ధ్యపత్నియైన మమతయందుఁబుట్టిన భరద్వాజుని మరుత్తులనుగ్రహిం
చిరి. ఆభరతునకుఁ దొల్లి పుత్రజన్మంబు వితథంబగుటంజేసి వితథుండను
నామాంతరంబు గలిగె. అవివ్రతభునకు మన్యుండు, మన్యునకు బృహత్క్షత్ర,
మహావీర్య, నగర గర్జలన నలువురు పుత్రులుగలిగిరి. అందునగరునకు సంకృతి,
సంకృతికి గురుప్రీతి రంతిదేవులు గలిగిరి. గర్జనకు శిని, యతనికి శైన్యలను
క్షత్రోపేతులైన ద్విజులుకలిగిరి. మహావీర్యునకు దురుక్షయుండు సతనికిఁ
ద్రయ్యారుణి పుష్కరణ కపులను యనుపుత్రత్రయంబుగల్గి విప్రతన్వంబు
నొండె. బృహత్క్షత్రునకు నుహోత్రుండు సతనికిహస్తి, కలిగెను. అతండు
హస్తినాపురంబు నిర్మించె. ఆహస్తికి నజామీధ, ద్విజమీధ, పురుమీధు
లన ముగ్గురునందనులు గల్గిరి. అందజామీధునకుఁ గణ్వండు సతనికి మేధా
తిథి గల్గెను. ఆతనివలన గణ్వాయన నాములైన ద్విజులుపుట్టిరి. అజామీ
ధునకు మఱియును బృహదిషుండను పుత్రుండు గలిగె. అతనికి బృహద్ధనుండు
సతనికి బృహత్కర్క, యతనికి జయద్రథుండు సతనికి విశ్వజిత్తు సతనికి సేన
జిత్తు సతనికి రుచిరాశ్వ, కాశ్వ, దృఢహనువత్స హనుసంజ్ఞులు గలిగిరి. అందు
రుచిరాశ్వనకుఁ బృథుసేనుండు సతనికిఁ బారుండు సతనికి నీలుండు అతనికి
నూర్గురుపుత్రులుగల్గిరి. అందుఁ బ్రధానుండు కాంపిల్యాధిపతియైన సమ
రుండు. సమరునకుఁ బౌర, సుపార, సదశ్వలను మువ్వరు పుత్రులు గలిగిరి.
అందు సుపారునకుఁ బృథుండు, పృథునకునుకృతి, నుకృతికి విభ్రాజుండు,
విభ్రాజునకు ననుహండు పుట్టిరి. అతండు శుకునిపుత్రికయగు శుర్తినిబెండ్లి

యాడె. అయ్యనుహసనకు బృహదత్తుండు నతనికి విష్వక్సేనుండు నతనికి మదక్సేనుండు నతనికి భల్లాభుండుకలిగె. ద్విప్రమీధునకు యవీనరుండు నతనికి ధృతిమంతుండు నతనికి సత్యధృతి యతనికి దృఢనేమి యతనికి సుపార్శ్వండు నతనికి సుమతి యతనికి సన్నతిమంతుండు నతనికిఁ గృతుండు కలిగె. ఆకృతునకు హిరణ్యనాభుండు యోగంబునేర్పెను. ఆకృతుండు చతుర్వింశతి సామ సంహితలుచేసె. అట్టికృతునకు సుగ్రాయుధుండు గలిగె. అతండు నీపక్షత్రియక్షయంబుచేసె. అయుగ్రాయుధునకు క్షేమ్యుండు నతనికి సుధీరుండు నతనికిఁ రిపుంజయుండు నతనికి బహురథుండు కలిగె. వీరలుపౌరపులు. అజామీధునకు నభినియనుపత్నియందు నీలుండను పుత్రుండుగలిగె, అతనికిశాంతి, శాంతికి నుశాంతి, నుశాంతికిఁ బురంజయుండు నతనికి ఋతుండు నతనికి హర్యశ్వుండు నతనికి ముద్గలిస్సంజయ బృహదిషు యవీనరకాంపిల్యులు గలిగిరి. వీరలీపంచవిషయంబులు రక్షింపనమథులని పితృదత్తనామంబున పాంచాలసంజ్ఞంబొందిరి. ముద్గులనకు, మాద్గుల్యులన, క్షుత్రోపేతులైన ద్విజాలుగలిగిరి. ముద్గులనకు హర్యశ్వుండు నతనికి దిప్రొదాసుండును, సహల్యయునన మిధునంబుపుట్టె, ఆయహల్యను గౌతముండు వరించె. ఆయహల్యయందు గౌతముండు శతానందుంగనియె. శతానందునకు ధనుర్వేదపారగుండైన సత్యధృతి గలిగెను॥

సీ॥ దేవాభుడగుసత్యధృతియొక్క నాడప్ప, రశ్మేష్ఠయైన ను ర్వశి నిజాగ్ర ।
ధరఃజూచినపుడరేతః పాతమయ్యె నత్రేజంబురెల్లు వైడెట్టు గట్టి ।
రెండుభాగములై పరి స్ఫుటంబుగఁ గన్య, కయుఁగుమారుండునై రయనియుక్తి ।
కురుపతిశంతను క్షోణీశ్వరుఁడువెంట వచ్చియా శిశువులవంకఁజూచి ॥

గీ॥ కృపకతంబునవారికిఁ గృపియుఁ గృపుండు ననుచుఁజేరిషిముద మునఁజెనిచెనందుఁ ।
గృపినిద్రోగుండువరియించి పృథుభుజాచ, లాభిశోభితుఁబుత్ర కునధిపుఁగాంచి॥

వ॥ అశ్వత్థామయను పేరిడియె, దిప్రొదాసునకు మిత్రాయువు మిత్రాయువునకుఁ జ్యవనుండు, చ్యవనునకు సుదాసుండు సుదాసునకు సౌదాసుండు, సౌదాసునకు సహదేవుండు, సహదేవునకు సోమకుండు, సోమకునకు జంతుండు పుత్ర శతశ్శేష్ఠుండై పుట్టె. వారలలోఁ గనిష్ఠుండు పృషతుండు. పృషతునకు ద్రుపదుండు, ద్రుపదునకు ధృష్టద్యుమ్నుండు, ధృష్టద్యుమ్నునకుదృష్టకేతుండుపుట్టె. అజామీధునకు మణియును రుక్షనామకుండు పుత్రుండు గలిగె. రుక్షునకు సంవరణుండు, సంవరణునకుఁ గురువుకలిగె. అతండ కదా తనపేరఁ నిక్కురుక్షేత్రంబుచేసె. కురువునకు సుధనుర్జహ్ను పరీక్షిత్రములు గలిగిరి. సుధనువునకు సుహాత్రుండు నతనికిఁ జ్యవనుండు నతనికిఁ గృతకుండు నతనికిపరి

చరవసువు నతనికి బృహద్రథ, వ్రత్యగ్ర, కుశాంబ, కుచేలమాత్యస్య ప్రముఖు లేడ్వరు గలిగిరి. బృహద్రథునకుఁ గుశాగ్రుండు నతనికి వృష భుండు నతనికిఁ బుష్పవంతుండు నతనికి నత్యహితుండు నతనికి నుధన్వండు నతనికి జతుండుగలిగె. మఱియు బృహద్రథునకుఁ గుమార శకలద్యయంబు వుట్టె. అది జరచేత సంధింపం బడుటంజేసి జరాసంధుండనఁ బుత్రుండు గలిగె. అతనికి నహదేవుండు నతనికి సోమపుండు నతనికి శ్రుతిశ్రవుండు. కలిగె. వీరలు మాగధులను భూపాలురై రనిచెప్పి శ్రీ పరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె ||

435

క॥ వినుము ముసీంద్ర ! పరీక్షి, జననాధునకా త్తజులు విశాలయశస్కుల !

జనియించిరి నలువురు, తద్దనచరితమునీకుఁ జెప్పెదం బరిపాటిన్ || 436

వ॥ పరీక్షితునకు జనమేజయ శ్రుతసేనోగ్రసేన, భీమసేనులు నలుగురుపుత్రులు కలిగిరి. జహన్నునకు నురధుండు నురభునకు విదూరథుండు, విదూరథునకు సార్వభౌముండు, సార్వభౌమునకు జయత్సేనుండు, జయత్సేనునకు నారాధితుండు, నారాధితునకయుతాయువు, నయుతాయువునకు సక్రొధనుండు సక్రొధనునకు దేవాతిథి, దేవాతిథికి ఋక్షుండు, ఋక్షునకు భీమసేనుండు, భీమసేనునకు దిలీపుండు నతనికిఁ బ్రతీపుండు, ప్రతీపునకు దేవాపి, శంతను, బాహ్లికులు ముగ్గురు పుత్రులు పుట్టిరి. అందుదేవాపి కొండుకనా డరణ్యంబు ప్రవేశించిన శంతనుండు రాజయ్యె వినుము ||

437

క॥ శంతనుఁ డశేషశాత్రవ, కృంతనుఁడై జలధివృత నిఖిలభూవలయా !

క్రాంతిమహనీయతర వి, క్రాంతి విభాసితుఁడు వెలసె రవి చందమునన్ || 438

గీ॥ చేతనంటినవృద్ధుండు చిలుతవయసు, నొందిమహనీయశాంతిఁ బొందుకతన !
శంతనుండనితనుజనుల్ నన్ను తింప, వెలసెఁగొనియాడదర మెయ్యవిభునిమహిమ ||

వ॥ ఇట్లు రాజ్యంబేలుచున్నంత ||

440

ఉ॥ శంతనుఁడేలు దేశము ప్రజల్ బెగఁదొందఁగ వృష్టిమాన్యై జం,
భాంతకుఁ డద్భుతంబాదవ నబ్దములాటును నాటునమృహీ !
కాంతుఁడునంత విప్రతరిగన్గొని నాయపరాధ మేమి దు,
ద్దాంతనితాంతలోక భయదప్రళయావహ వృష్టిహానికిన్ ||

441

క॥ అని తము నడిగిన యాశం, తనుఁగనుగొని విప్రవరులు, నరనాయక ! యీ !

యనుపమితా వగ్రహ మిట్లునరుటకుంగలదు, హేతువైక్యటివినుమా ! 442

గీ॥ అన్నదేవాపియాది రాజ్యార్థుఁడుండ, నీవు మేదిని నేలుచున్నావు దీన !

జవనినాయక ! పరివేత్తవైతి వేత, దళముకతన ననావృష్టియయ్యెఁ జావ్వె॥448

ప॥ అనిన శంతనుండింక నేనేమి చేయవలయుననిన నెంతకాలంబు దేవాపి పతనాది దోషములచేత నభిభూతుండు గాకయుండు నాపర్యంతంబును రాజ్యంబునకు నతండల్లుండతనికి రాజ్యంబీయవలయుననిన విని శంతనుని మంత్రిప్రవరుం డరణ్యంబునకుంబోయి తపస్వుల వేదవాద విరోధ వక్త లంగాఁ బ్రయోగించిన వారిచేత దేవాపి ఋజుమతి యయ్యును మతి భ్రంశంబునొంది వేదవాదంబులు దూషించి పతితుండయ్యె. అంతి బ్రాహ్మ ణులు శంతను పాలికింజని యిట్లనిరి ॥ 444

గీ॥ రమ్మనృపవరయింత నిర్బంధమేల, శాంతమయ్యె నవగ్రహక్రాంతిదోష !

మితరమిఁక నేలదేవాపి పతితుండయ్యె, కేరివేదంబు దూషించుకారణమున॥445

వ॥ అన్న, పతితుండైన దమ్మునికిఁ బరివేత్తత్వంబు లేదు, రమ్మనిపిలిచిన శంతనుండు పురంబునకు వచ్చి రాజ్యంబుచేసె. దేవాపి పతితుండైన బర్హన్యుండు వర్షించె. అఖిలధరా మండలంబున సస్యసంపదలువైచివె. బాహ్లికునకు సోమదత్తుండు సోమదత్తునకు భూరి భూరిశ్రవశ్వల్య సంజ్ఞలుగల పుత్రత్రయంబు గలిగె. శంతనునకు జాహ్నువియందు నుదారకీర్తియు నశేషశాస్త్రాధి వేదియునైన భీష్ముండు గలిగె. ఆశంతనునకే సత్యవతియందు చిత్రాంగదవిచిత్ర వీర్యులను నిద్దఱు పుత్రులుగలిగిరి. అందుఁ జిత్రాంగదుండు బాలత్వంబునన చిత్రాంగ దుండను గంధర్వునితోఁ బోరితెగిన విచిత్రవీర్యుండు రాజై కాశిరాజదుహితల, నంబి కాంబాలికలం బెండ్లియాడి నిరంతరతదుపభోగంబున రాజయత్ను గృహీతుండై యస్తమించిన సత్యవతీదేవి తత్పుత్రుండైన కృష్ణద్వైపాయను నియోగించిన మాతృవచనంబు పాటించి విచిత్రవీర్య క్షేత్రంబుల ధృతరాష్ట్ర పాండులను, దత్తరిచారికయందు విదురునిం గనియె. ధృతరాష్ట్రుండును దుర్యోధనదుశ్శాసన ప్రధానంబైన పుత్రశతంబుం గనియె. పాండుండును నరణ్యంబున మృగశాపోపహత ప్రజనసామర్థ్యుండై, ధర్మ, వాయు, శక్రులవలనఁ గుంతియందు యుధిష్ఠిరభీమసేనార్జునులం గనియె. అశ్వినులవలన మాద్రి యందునకుల సహదేవులం గనియె. ఇట్లు పాండవులేపుత్రైరి. వారలకు ద్రౌపది యందు, గ్రమంబునఁ బ్రతివింధ్య, శ్రుతసేన, శ్రుతకీర్తి, శ్రుతానీక శ్రుత కర్ములనం గలిగిరి. మఱియును యుధిష్ఠిరుండు యశాధేయియను శాంతయందు దేవకుండను పుత్రుంగనియె. భీమసేనుండు హిడింబయందు ఘటోత్కచుం గనియె. మఱియు భీమసేనుండు కాశియను శాంతవలన నర్వగుండను పుత్రునింబడెనె. సహదేవుండు విజయయందు నుహోత్రునింగనియె. నకు

లుండు రేణుమతి యందు నిరమిత్తునింగనియె. అర్జునుండుబూపియును
నాగకవ్యకయందు నిలావంతుండను పుత్తునింగనియె. మణియు సర్పసుండు
మణిపూరపతి పుత్రియైన చిత్రాంగదయందుఁ బుత్రికాధర్మంబున బభృ
వాహునుం గనియె, సుభద్రయందు బాలుండయును సతిబలపరాక్రమ సమ
స్తాతిరథ విజేతయైన యభిమన్యునిం గనియె । 446

క॥ ఉత్తర పెండిలియ్యో, కోత్తరుడభిమన్యుడు దుగుణోబ్ధులుధరణి ।
భృత్తిలకాయితఁ గరుణా, యత్తుపరిక్షిత్తుఁగనియె సద్భృతచరితుఁ ॥ 447

వ॥ అప్పరిక్షితుండు తల్లిగర్భంబున నున్న యప్పడశ్వత్థామ యపాండవంబుగా
దివ్యాస్త్రంబు ప్రయోగించినఁ జరాచరగురుండగు హరికరుణించి రక్షించె,
కులంబు క్షీణించు తఱింబుట్టుటండేసి పరిక్షిన్నామం చిరనికింగలిగె. అప్ప
రిక్షితుం డిప్పుడు ధర్మక్రమంబున భూమండలం బేలుచున్నాడని శ్రీపరా
శరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె । 448

క॥ భరితవివేక భవిష్య, స్మరపాలురవినుము సజ్జన స్తవనీయో ।
త్తరకీర్తికా ముదీవృత, ధరణీకకుబంతరుల సుధాకరనిధులన్ ॥ 449

వ॥ ఇప్పుడు భూమండలంబేలు పరిక్షిత్తునకు జనమేజయ, శ్రుతసేనో, గ్రసేన, భీమ
సేనులన నలువురు పుత్తులు పుట్టెదరు. అందు జనమేజయునకు శతానీకుండు
పుట్టును. ఆ జయనమేజయుండు యాజ్ఞవల్క్యునివద్ద వేదంబుచదివి కృపుని
వలన దివ్యాస్త్రంబులు వడసి విషయవిరక్తచిత్తుండై శౌనకోపదేశంబున
నాత్మవిజ్ఞాన ప్రవీణుండై పరమ నిర్వాణంబునొండఁగలండు. శతానీకునకు
నశ్వమేధ దత్తుండు సతనికి సధినీమ కృష్ణుండు, సతనికి, నిచక్నుండు పుట్టును.
అతఁడు హస్తీపురము గంగాపహృతము కాఁగాఁగౌశాంబియందు నివసించఁ
గలడు. అతనికినుష్ఠుండు, సతనికి విత్రరథుండు నాతనికి శుచిరథుండు
సతనికి వృష్ణిమంతుండు సతనికిసుపేణుండు సతనికి సునీధుండు సతనికి నృపచ
తుండు సతనికి సుఖబలుండు సతనికిఁ బరివ్రజుండు సతనికి సునయుండు సతనికి
మేధావియు సతనికి రిపుంజయుండు సతనికి నుర్వుండు సతనికిఁ దిగ్గుండు సత
నికి బృహద్రథుండు సతనికి వసుదానుండు సతనికి శతానీకుండు సతని కుదయ
నుండు సతనికి విహీనరుండు సతనికి దండపాణి, యతనికి నిమిత్తుండు సతనికి
క్షేమకుండునుగలుగం గలరు. ఇట్లు బ్రహ్మశ్రుత కారణంబును, దేవర్షి
సత్కృతంబును నైన సోమవంశంబు క్షేమకుని నుండి నాశంబు నొండఁగల
ధనిచెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె । 450

గీ॥ పరతపోధన యిత్యైకువంశ్యులైన, భావిభూతలపతుల సేర్పఱుతువినుము ।

చటుల భారత రణమహీనలనిశిత, బాణహతుఁడయ్యెనాబ్రహ్మద్యులుఁడుఘనుఁడు॥

ప॥ ఆబ్రహ్మద్యునికి బృహత్తు గుండు సతనికి మరుక్షయుండు సతనికి పత్సన్యా హుండు సతనికిఁ బ్రతీప్యాముండు సతనికిఁ దివాకరుండు సతనికి సహ దేవుండు సతనికి బృహదశ్వండు సతనికి భాసురధుండు సతనికిఁ బ్రతీతా శ్వండు సతనికి సుప్రతీకుండు సతనికి మరుదేవుండు సతనికి సునక్ష త్రుండు సతనికిఁ గిన్నరుండు సతనికి సంతరితుండు సతనికి సుపర్ణుండు, సతనికిమిత్రజిత్తు సతనికి బృహద్భాజుండు సతనికిధర్మి, యతనికిఁ గృతం జయుండు సతనికి రణంజయుండు సతనికి సంజయుండు సతనికి శాకుండు, సతనికి శుద్ధోదనుండు సతనికి రాహులుండు సతనికిఁ బ్రసేనజిత్తు సతనికి త్సుద్రకుండు సతనికిఁ గుండకుండు సతనికి మరథుండు సతనికి ముమిత్రుం డునుం గలిగెదరు॥ 452

గీ॥ పరమనువ్రత యిత్యైకు వంశమవని, కలియుగమున, నుమిత్రుండుకడపలగను నాశమొందెడు మగధ భూనాధవంశ, భావిభూతలపతుల సేర్పఱుతువినుము ॥

ప॥ మగధవంశ ప్రభుండగు జరాసంధునకు సహదేవుండు, సహదేవునకుసోమాపి, సోమాపికి శ్రుతశ్రవుండు, శ్రుతశ్రవునకయుతాయువు, సయుతాయువునకు నిరమిత్రుండు, నిరమిత్రునకు సునేత్రుండు, సునేత్రునకు బృహత్కర్ణుండు, బృహత్కర్ణునకు సేనజిత్తు, సేనజిత్తునకు శ్రుతంజయుండు, శ్రుతంజయునకు విప్రుండు, విప్రునకు శుచి, శుచికి క్షేమ్యుండు క్షేమ్యునకు సువ్రతుండు, సువ్రతునకు ధర్ముండు, ధర్మునకు సుశ్రవుండు, సుశ్రవునకు దృఢసే నుండు, దృఢసేనునకు సుబలుండు, సుబలునకు సునీతుండు, సునీతునకుసత్య జిత్తు, సత్యజిత్తునకు విశ్వజిత్తు, విశ్వజిత్తునకు రిపుంజయుండును బుట్టఁగలరు. వీరలు బార్హద్రథులు; రాజులై వెయ్యెండ్లు భూపాలనంబు చేయంగలరు. ఆరిపుంజయుని యమాత్యుండు మునికుండనువాఁడు స్వామియైన రిపుంజ యునిం జంపి ప్రద్యోతుండను తనపుత్రునింబట్టంబు కట్టంగలండు. ఆ ప్రద్యో తునకు బలాకుండను పుత్రుండు గలుగు, వానికి విశాఖయూపుండు, వానికి జనకుండు, వానికి నందివర్ధనుండు, వానికి నందియుఁ గలుగుదురు. ఈ ప్రద్యోత వంశ్యులు నూటముప్పదియాణేండ్లు భూమి పాలింతురు. తదనంతరంబ శిశు నాభుండు, వానికిఁ గాకవర్ణుండు, వానికి క్షేమధర్ముండు, వానికి క్షతౌజుండు, వానికి విధిసారుండు వానికి నజాతశత్రుండు, వానికి సర్భకుండు, వానికిదయనుండు, వానికి సందివర్ధనుండు, వానికి మహానంది, పుట్టెగరు. వీరు శిశుగాథ వంశంబు భూపాలకులు. మున్నూట యిరువదాణేండ్లు భూమిపాలించెదరు. అంత॥ 454

॥ మునివర్యేణ మహాపద్ముడనెడురాజ, ధరణియేకాత పత్రమైతనరుచుండఁ ।
దనదుశాసనమొరులకు దాటరాక, యుండఁబాలించునత్కిర్నలుప్పతిల్లి ॥ 455

5. ఆమహాపద్మునకు సుమాల్వాదు లెనమండ్రు పుత్రులుపుట్టి నూతేండ్లు భూమండలం బేలెదరు. తొమ్మండ్రు నందులను గొటిల్వొండను బ్రాహ్మణుడు సముద్ధరింపంగలండు. వారువ్రాసిన పిమ్మట మార్కులుపుధివి యనుభవింపంగలరు. ఆక్కొటిల్వొండు, చంద్రగుప్తునికి రాజ్యంబునకుఁ బట్టంబు గట్టంగలండు, చంద్రగుప్తునకు బిందుసారుండు, నతనికి నశోకవర్ధనుండు, నతనికి నుయశుండు, నతనికిదశరథుండు, నతనికిసంయుతుండు, నతనికిశాలి శూకుండు, నతనికి సోమశర్ముండు, నతనికి శతధన్వుండు, నతనికి బృహద్రథుండునుంగలిగెదరు. ఇట్టి మార్కులు పడుండ్రును నూటముప్పదేడు సంవత్సరంబులు భూమి యనుభవించెదరు. తదనంతరంబ శుంగులు భూమి యను భవించెదరు. పుష్యమిత్రుని సేనాపతి స్వామింజంపి రాజ్యంబుచేయఁ గలఁడు. అతనికి నగ్నిమిత్రుండు, నతనికి సుజ్యేష్ఠుండు, నతనికి వసుమిత్రుండు, నతనికి నుదంకుండు, నతనికిఁ బులిందకుండు, నతనికి ఘోషవనుండు, నతనికి వజ్రమిత్రుండు, నతనికి భాగతుండు, నతనికి దేవభూతియుంగలిగెదరు. వీరు పదువురు శుంగులును నూటపండ్రెండేండ్లు భూమి ననుభవింపంగలరు. అంతట నివ్వసుంధరకణ్వల పాలుకాఁగలదు. శుంగ రాజైన దేవభూతి వ్యసనియై యుండ నతని యమాత్యుండు కణ్వ వసుదేవనామకుండు, నిజస్వామియైన దేవభూతిం జంపి యవని యనుభవింపఁగలఁడు. అతనికి భూమిమిత్రుండు, నతనికి నారాయణుండు, నతనికి సుశర్తుండునుంగలిగెదరు. ఈ కాణ్వాయనులు నలువురును నలువది యేనేండ్లు భూమి ననుభవింపంగలరు. ఆసుశర్తుని దద్భృత్యుండు నాంద్రజాతీయుండు బలిరపుచ్ఛక నాముండు చంపి వసుధ యనుభవింపఁగలఁడు. తదనంతరం బాతని భ్రాత కృష్ణ నామధేయుండు రాజుకాఁగలఁడు. అతనికి శ్రీశాతకర్ణి, యతనికిఁ బూర్ణోత్సంగుండు, నతనికి శాతకర్ణి, యతనికి లంబోదరుండు నతనికి పిలకుండు నతనికి మేఘస్వాతి, యతనికిఁ బటుమంతుండు, నతనికి నరివ్వుకర్తుండు నతనికి హలాహలుండు, నతనికిఁ బలకుండు నతనికిఁ బులిందసేనుండు, నతనికి నుందరుండు నతనికి శాతకర్ణి, యతనికి శివస్వాతి యతనికి గోమతిపుత్రుండు, నతనికి నలిమతుండు, నతనికి శాంతకర్ణి, యతనికి శివశ్రీతుండు నతనికి శిరస్కంధుండు నతనికి యజ్ఞశ్రీయు, నతనికి ద్వియజ్ఞుండు, నతనికిఁ జంద్రశ్రీయు నతనికిఁ పులమాపియునుంగలిగెదరు. వీరు నన్నూట యేఁబదియాతేండ్లు భూమి యనుభవింపంగలరు. ఆంద్రభృత్యులేడ్వరును ఆభీరులు పదుండ్రును, గర్దభులును భూభుజులుగా

గలరు. అనంతరంబ యెనమండ్రు యవనులు, పదునలుగురు తురుష్కారులు పదుముగ్గురు ముండులు పదునొకండ్రు మోనులునను వీరిందఱు వెయ్యి మున్నూట తొంబదేండ్లు భూమి యనుభవించెదరు. వీరు పోయిన కైంకిలు లైన యవనులు సమూర్థాభిషిక్తులు భూపతులు కాఁగలరు. వారలకు వింధ్యశక్తి, వింధ్యశక్తికిఁ బురంజయుండు వానికి రామచంద్రుండు సతనికి ధర్మండు సతనికి వంగుండు సతనికి నందనుండు సతనికి సునంది పుట్టెదరు. అతని భ్రాతయగునంది యశుండు శుక్రుండుప్రవీరుండును వీరుండును నూట యాఱు వర్షంబులు భూమి యనుభవించెదరు. వారి పుత్రులు పదు మువ్వరు బాహికులు మువ్వరు తదనంతరంబ పుష్యమిత్ర, పటుమిత్రులు పదుమువ్వరు, నాంధ్రులేడ్వరును కోసలయందుఁ దొమ్మండ్రును భూపతులు కాఁగలరు. వారె నై పథులు. మాగధయందు విశ్వస్థితిక సంజ్ఞుం డనన్యవర్ణంబులఁ గల్పింపఁ గలఁడు. అఖల తీత్రకులంబు నణంచి మగధులు గంగాప్రయాగ సమీపం బునఁ బద్మావతీ పురంబున, నుండి భూమి ననుభవించగలరు. కోసలాంధ్ర పుండ్రతామ్రలిప్త సమతట పురములను దేవరక్షితయను వాఁడు రక్షింపఁ గలండు. కళింగ మాహిష మహేంద్రజనపదంబులను, భామపురంబును గుహులను భవించెదరు. నైపథనైమిషక కాలకోశక జనపదంబులను మణి ధాన్యక వంశబులను భవించగలరు. త్రైరాజ్య ముషికజనపదంబులను కన కాహ్వాయుండు భుజించును. సౌరాష్ట్రావంత్య శూద్రాభీర దేశములను సర్వదా మరుభూమి విషయములను వ్యాత్యద్విజా భీరశూద్రాదు లనుభవించెదరు. సింధుతట దావికోర్వీ చంద్రభాగా కాశ్మీర విషయంబులను వ్యాత్యమేచ్ఛ శూద్రాదులనుభవించెదరు. వీరు కలియుగమున సకాలికులగు రాజులుకాఁ గలరు, వినుము.

456

సీ॥ అల్పప్రసాదులు నధికకోపులు సర్వకాలాన్యతాధర్మలోలమతులు!

స్త్రీబాలగోవధాదిక సాపకర్తలు పరధన హరణస్వభావరుచులు ।

స్వల్పసారకు లుదితాస్తమితిప్రాయు లల్పతరాయుష్యు లధికకాము,

లల్పధర్మారంభులగుదురు భూపతుల్ వారేలుజన పదవానులెల్ల ॥

గీ॥ పతులకై వడి సన్న్యాసపథచరిష్టు, లగుచు మ్లేచ్ఛుల నడవడి నధికకలుష

కర్ములై నాశమొందంగఁ గలరుపరమ, యోగసంపన్న! యక్కలియుగమునందు॥

ప॥ అన్యతకార్యంబులే వ్యవహరి హేతువులుగా స్త్రీ త్వంబే యుపభోగ హేతువుగా

సధర్మతామూలంబే వృద్ధిహేతువుగా బ్రహ్మసూత్రంబే బ్రాహ్మణత్వ

హేతువుగా లింగధారణంబే యాశ్రమ హేతువుగా సన్న్యాసంబే వృత్తి

హేతువుగా సభయప్రగల్భోచ్ఛారణంబే పాండిత్య హేతువుగా, స్నాన

మాత్రంబే ప్రసాధనహేతువుగా, స్వీకరణమాత్రంబే వివాహహేతువుగా
నద్వేష భారణమాత్రంబే పాత్రంబుగా, దూరా నయనోదకమాత్రంబే
తీర్థంబుగా నిట్లనేక దోషంబులుగలిగి కలివేళ భూమండలంబున సర్వవర్ణ
బులు క్షీణంబులు కాఁగలవు. వినుము. 458

|| ఏజాతియైనఁగానీ, భూజనములలోన బలిమిపొదలినవాఁడే ।
రాజగు కలియుగవేళధ, రాజనములనొడిచికొని కరముగ్నకొనుచున్ ॥ 459

|| ఇవిధంబున ॥ 460

|| లోలవిహారశీలు లతిలోభులు క్రూరులునై ననీచభూ ,
పాలకులేచఁ బీడవడిపాడియుఁ బంటయులేక భూప్రజల్ ।
శైలవనప్రదేశములచక్కి వసించురుగాక కందముల్,
మూలఫలంబు లున్నధువులుద్దళ పుష్పములున్ భుజించుచున్ ॥ 461

|| తరువల్క పల్లచీరా, వరణులగుచు శీతవాత వర్షాత పదు
ర్భర పీడకోర్చిగాఢా, తురత, నశరణత్వమందుదురు ప్రజలెల్లన్ ॥ 462

|| ఏడనై నను నిరువదిమూఁడువత్స, రములు బ్రతుకఁడునరుఁడు ధరాస్థలమునఁ ।
గలియుగవసానమున నిట్లఖిలజగంబు, లనుదినంబును నాశంబునందఁగలవు॥ 463

|| శ్రౌతస్మార్త ధర్మంబులు విప్లవంబునొందిన సచరాచరంబైన జగంబుక్షీణ
ప్రాయంబైన కలియుగంబు సంతంబున ॥ 464

|| అఖిలజగత్సృష్టమై చరాచరగురుండై సర్వమయుఁడయి యప్రమేయుఁ ।
డై బ్రహ్మమై సముద్యచ్ఛక్తిచేనొప్పు వాసుదేవుని యనిర్వాచ్యమైన ।
యంశంబు శంబరాఖ్యగ్రామముఖ్యుడౌ విష్ణుయశుండను విప్రునకును ।
కల్కినాజనియించి కలుషాస్పదీభూతకలివ సానోద్భూత కలితపాత ॥

|| కాఖిలమైచ్ఛతతుల దీవ్యత్కరాగ్ర, జాగ్రదుగ్రలనన్తండ లాగ్రఘోర ।
ధారఁజక్కాడిధారుణీస్థలమునందుఁ, బొందుగానిల్పుగృతధర్మములుమునీంద్ర॥

|| అనంతరం బ శేషకల్యవసాననిశావసానంబున జనపదంబులయందు శేషించిన
ప్రజలకు విమల బుద్ధిజనించు, కృతయుగంబునకు బీజభూతులగు నశేష
మనుష్యులకుఁ దత్కాలంబున సపత్యంబులుపుట్టి కృతయుగ ధర్మానుసారులై
వృద్ధిబొందుదురు. వినుము ॥ 466

|| అబ్బుఁడగుఁడు తివ్యంబు నమరగురుఁడు, నేకరాశిస్థులయ్యెడ రెన్నఁడని ।
నాఁడెకృతముప్రవేశించునవ్యధర్మజననకారణనిజసముచ్ఛ్రియము వెలయ॥ 467

|| అతీతవర్తమానానాగత భూపాలుర నీకెఱింగించితి. పరీక్షిత్తుజన్మంబు మొదలు
కొని సందాభిషేకపర్యంతంబు వేయునేఁబది వత్సరంబులు సప్తఋషుల

లోపలను బూర్వోదితులగు నిద్దతినడుమ సమంబుగా నే నక్షత్రంబు గానం
బడు దానిలోఁగూడి యాస ప్తర్షులు మనుష్యమానంబున నూతేండ్లుండుదురు.
పరీక్షీత్తునికాలంబున సప్తర్షులు మఘానక్షత్రమున నుండుదురు. ఆదిమొదలు
ద్వాదశాబ్ద శతాత్మకంబైన కలిప్రవేశించి యుండు ॥ 468

చ॥ నవసరసీజనేత్రుఁడు జన స్తవసీయుఁడు కృష్ణుఁడెన్నఁడే
దివమునకేగు నాఁడె జగతింగలి వ్రేంఁడె దనీయదివ్య ప
ద్భవరజమంటి మేదిని శుభస్థితినుండెడునాఁడు చేర రా,
దవిరళ పాపయుక్తిగల యక్కలికిన్ మునిలోకపూజితా ॥ 469

వ॥ భగవంతుండైన పుండరీకాక్షుండు దినంబునకుంబోయిన కలిప్రవేశించిన
తడనంతరంబ విపరీతంబులగు దుర్నిమిత్తంబులుచూచి యుద్ధిష్ఠిరుండు పరీక్షీత్తు
నభిషిక్తుంజేసి మహాప్రస్థానంబుచేసె. ఎన్నఁడేని సప్తర్షులు పూర్వాషాఢం
బ్రవేశించెదరు నాడనందుఁడు కడిచను. అచ్చటనుండి కలిప్రవృద్ధంబగు.
అట్టి కలియుగ సంఖ్యవినుము ॥ 470

క॥ అరయఁగ, లక్షత్రయమును, నలువది నేలునగు మానుషాబ్దంబులు నీ ।
వెలుఁగుము, కలియుగమునకున్, సరిఁజెల్పని రెండువేలు సంధ్యబ్దంబుల్ ॥ 471

వ॥ ఏతత్పరిణామంబగు కలియుగంబు నిశ్శేషంబైన కృతయుగంబు ప్రవేశించు,
యుగయుగంబున మహాత్ములగు బ్రాహ్మణక్షత్రియ వైశ్యులుగలరు. వారికులం
బులు నామధేయంబులును ననేకంబులగుటంజేసి యెఱిగింపనై తినని చెప్పి
శ్రీ పరాశరునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె ॥ 472

సీ॥ పౌరవంశసంభవుఁడు దేవాపియ, నిత్యైకుకులజుడై యెసఁగుమరుఁడు ।
పరమ యోగాభ్యాస పరతికలాపక, గ్రామంబునందుండి కలియుగంబు ।
చన్నచోఁగృతయుగ సమయంబునందు, క్షత్రవ్రనర్తకులయ్యెదరు మునీంద్ర ।
యుగముల మూఁటియందుర్విపాలింతురు, మనుతనూభవులీ క్రమంబు వెలయ॥

గీ॥ కలియుగంబున నితరజాతులు ధరిత్రి, యేలుదురు నీకుఁ జెప్పినెల్ల నృపుల ।
వంశకర్తల సంతేపవర్ణనమున, నంతయును జెప్పనలవియెయజునకైన ॥ 473

వ॥ పృథివిగీతల యర్థంబు వినుము ॥ 474

మ॥ ఇది నాభూమి మదీయపుత్రకుఁడు వీఁడేలంగలం డింకఁజం,
వెదవిద్వేషులఁ దధరాథలముపేర్చింబెంపుతో నేలెదన్ ।
నదయంబొందెదనంచు నయ్యుగ చతుష్క-త్తపతిశ్రేణి దు
ర్తదమోహంబులఁ ద్రుంగెఁగాని పరమార్థజ్ఞానిగాఁ డెవ్వఁడున్ ॥ 475

గీ॥ ధరణీనై ఘోర సంగరస్థలములందు మడియురాజులఁ జూచియిప్పుడమినవ్వు ।
నహహతమసామృతానానే ననర్థమైన, మమతనూరక మూఢులై సమసిరంచు॥476

ఉ॥ ఎంతనియెంచవచ్చు ధరణీశులమోహ మహతమంబు, వి
భ్రాంతినమాత్యభృత్యులను బొరులఁగెల్చి యనంతరంబ, వి
క్రాంతినరాతులంకెలిచి గహ్వరియంతయు నాక్రమించి ని
శ్చింతతనేలువారమని శీఘ్రమచెందుదు రుగ్రమృత్యువున్ ॥ 477

ప॥ సాగర సంవృతంబైన భూమండలం బాక్రమించినను జిత్రశాంతికల్లునే, చిత్ర
శాంతిగల్గి యాత్మజయంబుచేసి ముక్తిఫలంబు చెందవలయు ॥ 478

గీ॥ తాతతంద్రులొకింతయుఁ ద్రవ్వినన్నఁ గొంచుఁబోవుటలేదుగాఁ గుటిలులగుచుఁ
దనయులేటికి మన్నమతాలతాని, బద్ధులై కూలెదరు ఘోరయుద్ధభూమి ॥ 479

క॥ ఎన్నకతంద్రులఁ ద్రమ్ముల, నన్నలనై నన్వధింతు రక్కటనాకై ।
మున్నేనర పతులై నను, నన్నుసతిముచేసి నిలిచినారాయెందున్ ॥ 480

ల॥ మమతనఖలోర్వి యేలినమనుజపతులు, పోవఁజూచియు నిలిచినభూమిపతులు
నిదిమదీయమహీస్థలియేమయనుభ, వింతుమనినాశ మొందెందరెంతవంత॥ 481

ః॥ నామహినీకునేలనగునా, యిదెవేగనతిక్రమించినా
నామదమోఘ సాయక, గణంబులమున్ను వధించికొందునా ।
భూమియటంచుదూతలఁ, బ్రభుత్వమునం బరరాజుపాలి కు
ద్దామతనంపువారిఁ గని, తాల్తుదయారస మందహాసముల్ ॥ 482

॥ అని యిట్లుతోల్లి యంసకుండనుముని జనకునకుం జెప్పిన పృథివీగీతార్థంబు
చెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె ॥ 483

॥ ధరణిగీతార్థము విను, పురుషులహృదయముల మమతపాలియు, నుదయభూ ।
ధరశిఖరారూఢాహ, స్కరుఁగని హిమచయముపాలియుకై వడిమఱియున్ ॥

। ఇమ్మగున వంశంబునీకుఁ జెప్పితి, ఇందు భగవదంశ భూతులైన రాజులుపుట్టిరి,
వీరిచరితంబు విన్ననశేషపాప క్షయంబును బుత్రపౌత్ర ధనధాన్యాయు
రారోగ్యంబులును, నభివృద్ధియునగు, సూర్యసోమాన్వయసంభవులగునిత్యైకు
జహ్ను, మాంధాతృ, సగరావీక్షిత రఘువులను, యయాతి నహుషాదులను,
విన్నఁ బురుషునకు మమత్వాది దోషంబులు పొరయకుండు ॥ 485

క్రతువులొనరించి దానధర్మములుచేసి, ఘోరరణముల వైరులఁగూల్చినర్హ ।
పనుమతియునేలి మేదినీవరులుపాలిసి, పోయిరేతాక నిలిచిరే భూమిమీఁద॥486

నీ॥ అఖిలలోకముల నవ్యాహతగతియైన, వైన్యండునిలిచెనే వసుధమీఁద ।
 ఇలయేడుదీపులు నేలినకార్తవీ, ర్యాట్టనుండుండెనే యవనిమీఁద ।
 సార్వభౌమత్వ ప్రళస్తుడొమాంధాత్మ, ధరణీశుండెనే ధరణిమీఁద ।
 గంగావతరణవిఖ్యాతి మంతుఁడుభగీ, రఘుఁడునిల్చెనే యుర్వరాష్ట్రలమున ॥

గీ॥ గురుయశస్కులు సగరకకుత్స్సరామ, రావణయుధిష్ఠిరాది భూరమణులిపుడు ।
 నామమాత్రావశేషులై నారుగాని, నిలిచియుండుటలేదు మానికులవర్య ॥ 487

వ॥ ఇది యెఱింగి పండితుండు సమస్తవస్తువుల యందు మమత్వంబు నొందండని
 శ్రీపరాశరుం డానతిచ్చిన ॥ 488

శా॥ శ్రీమద్దారవదేహ దేహభృదతిక్షేమాప వర్గప్రదో
 ద్దామాశ్చర్యపదోహ దోహనవిధాంత స్తోషనంవర్ధిత ।
 ప్రేమప్రాపితమాహ మాహనమయ క్షీడార్థసంకృప్తభ
 ద్రామాంగశ్య వివాహవాహవిత తీంద్రస్నేహమోహవహా ॥ 489

క॥ శాండిల్య కండుమునిమా, ర్కంఢేయాదిక సుసీంద్రరక్షణచణమా ।
 ర్తాండఘన మండలాంత, ర్గండితమణిసౌధ మధ్యమస్థినిలయా ॥ 490

వనమయూరము.

భాసురమణి విసరబద్ధమహితోద్య
 ప్రీసహితసౌధ ఘన శృంగనిహితారియు
 గ్భాసిరుచిదీప్తితనభఃకకుబిలాంతా
 హాసరుచిరానన నుధాంశురుచికాంతా ॥ 491

గద్య॥ ఇది శ్రీసుభద్రా కరుణాకటాక్షవీక్షాలబ్ధ కవిత్వతత్వపవిత్ర వేంకటామాత్య
 పుత్ర, కందాళ శ్రీరంగాచార్య కృపాపాత్ర, సజ్జనమిత్ర, శ్రీహరిగురు చర
 ణారవింద వందన పరాయణ కలిదిండి భావనారాయణ ప్రణీతంబైన శ్రీవిష్ణు
 పురాణంబునందు మనువంశావ తారంబును, బురూరవ జన్మంబును, మరుత్
 తృణబిందుల చరిత్రంబును, రేవతివివాహంబును, నిక్షౌకు చరితంబును,
 బురంజయో పాఖ్యానంబును, గువలయాశ్వ, యువనాశ్వ మాంధాత్మల చరి
 త్రంబును, సౌభరిచరితంబును, పురుకుత్సత్రిశంకు సగరులచరితంబును, గపిల
 ప్రభావంబును, భగీరథుండు భాగీరథి దెచ్చుటయును, మిత్రసహ ఖట్వాంగుల
 చరితంబును, శ్రీమద్రామాయణ కథనంబును, నిమిచరిత్రంబును, జంద్రవంశ
 నూచనంబును, జంద్రునిచరిత్రంబును, బుధజన్మంబును జహ్నుప్రభావంబును
 గాధిచరితంబును, విశ్వామిత్ర, జమదగ్ని, రాములజన్మ, స, శారంబును,

చరిత్రంబును, నహుషయయాతుల చరిత్రంబును, యదువంశావ తారంబును, శశిబిందు జ్యామఘుల చరిత్రంబును, దేవాపినత్రాజిత్తుల చరిత్రంబును, స్యమంతకమణి ప్రభావంబును, నక్రూరవసుదేవాదుల జన్మప్రకారంబును, గర్లపాండవ శిశుపాల జన్మప్రకారంబును, శ్రీకృష్ణావతార సూచనంబును, దుర్వసుదుష్ప్రవృత్తిను పూరులవంశ ప్రకారంబును శంతను చరిత్రంబును, దుర్యోధనాదుల జన్మ ప్రకారంబును, బౌండవసంతాన ప్రకారంబును, భవిష్యద్రాజ వర్ణనంబును, గలియుగరాజ కథనంబును, గలియుగలక్షణంబులును, బృధివిగీతలును సనుకథలంగల చతుర్థాంశంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము ॥

మంగళమహాశ్రీ

శ్రీ కృష్ణార్చనమస్తు.

శ్రీసీతారామార్చనమస్తు॥

విష్ణు పురాణము.

తద్వాప్సలపట్టిక.

పేజీ.	పంక్తి.	తద్వ.	ఒప్వ.
1	6	అధిక	సధిక
1	12	ప్రతిభత	ప్రభలత
5	10	బిల్ల	స్కల్ల
5	16	విక్రణంబ	వక్రణంబ
6	19	దురిచ్చిత	దుచ్చరితి
7	6	కోరణ	కోరణ
7	26	ప్రేరితు	ప్రేరితు
10	27	త్రిత్వం	త్రిత్వం
13	8	వేల	వేల
13	18	నల	నల
13	19	బర్వతా	బర్వదా
14	11	మస్థాన	మస్థాన
18	30	బూనిక	బూనిక
„	„	మీర	మీర
20	30	టచే	టచే
21	10	నల్మటై	నల్మటై
21	15	పద	పద
22	20	నిర్వా	నిర్వా
22	30	నత్యంతి	నాత్యంతి
28	12	ప్రజా	ప్రజా
28	16	చని	చని
29	25	తలిగమ్మగొ	తలిగమ్మగొ
30	16	బుబూ	బుబూ
30	27	డక	డక

నేటి.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
37	23	క్షత్రి	క్షత్రి
37	24	న్నగా	న్నగా
38	12	అరా	అరా
38	21	ఎంగే	యెండే
38	22	ఎండే	గండే
”	”	శత్రు)	శత్రు
41	5	జను	జను
42	7	చుపా	చుకా
42	8	నేలజాగి	నేలజాంగి
43	24	చ్చుచు	చ్చుచు
44	3	అని	యని
45	12	విను	విని
46	14	క్కుచు	క్కుచు
46	16	కిపా	కికా
52	4	శేలి	శేలు
52	7	బల	బలు
54	10	యువం	యు, బం
54	30	లత్రే	లత్రే
55	4	లచ	లజ
55	10	పాడుక్	పాడుక్
55	21	గపా	గచా
56	18	గంగకల్ల	గంగకల్ల
57	11	ల్లచి	ల్లజి
58	16	మాత్రపా	మాత్రకా
61	16	తరుణ	దరుణ
62	5	దొక్క	దొక్క
62	10	నేడు	నేడి
63	28	తలపక్	తలపక్
64	9	చుడి	ఘడి
64	28	యిచ్చ	యిచ్చ
65	16	పద	పదు
66	13	తండ్రి	దండ్రి

పేజీ.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
73	24	కరుడ	కరుడ
74	22	లపె	లపె
76	15	మిటికి	మింటికి
76	29	గతిమా	గతిమా
77	17	చుచె	చుచె
79	18	చర	చర
79	17	యూత	యూద
79	18	బెల్లెత	బెల్లెద
94	9	డుక	డుగ
96	25	క్షత్రియ	క్షత్రియ
100	7	నూరు అంగు	సూరింగు
100	21	పుచు	చుచు
104	19	ల్లక	ల్లగ
105	20	జుమ్మ	సుమ్మ
105	21	దలచు	దలపు
109	17	ద్వైమంతు	ద్వైమంతు
110	3	యూతు	యూతు
111	26	గోరి	గోరి
111	30	చుప్రా	చుప్రా
118	22	లప్ర	లప్ర
121	12	టప్ర	టప్ర
121	13	ప్రైత్వ	ప్రైద్వ
121	15	సుక	సుగ
124	25	సుత్ప	సుద్వ
128	15	పరుతు	పరుతు
150	28	మెహి	మెహి
154	20	సన్నిధి	సన్నిధి
154	23	చు, కా	చు, గా
155	9	నిబూ	నిబూ
159	32	పక్ర	పక్ర
160	20	మానిని	మానుని
160	28	ప్రీహు	ప్రీహు
161	24	కుత్ప	కుద్వ

